

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

21 აგვისტო 2009

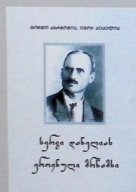
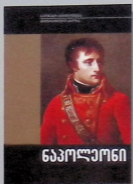
№17(95)

1516
2009

კობა იმედაშვილი ნიკო სამადაშვილზე
პაროლდ პინტერის სანობელო ლექცია
ნიკოლოზ ჩუბინიძის ნოველა
ჯონ სტაინბეკის საიდუმლო
რას ამბობს ყურის ბიბილო
მზე თიხასა და სიტყვაში
გია კობახიძის ლექსები
პოეტური ანდერძი

წიგნის თარო

დაუფინანსარი სახელები	2	კობა იმედაშვილი „ორმოცდაათი წლის მერა ბაიბაგაძე ჩემს ვულნისთქმას“... (ნიკო სამადაშვილის)
არი და პარლამენტის	6	როსტომ ჩხეიძე ჯონ სტანიცხაძის საილუმოლო
კალენარები	10	2009 — კნუტ პასუნიის წალი
მასპინძელ-ინტერვიუ	11	პაატა ჩხეიძე კვლამა-ალდამომა (მომხზადა ნატა ვარადამ)
დრამატურგია	12	რეზო შვიცილი, ემზარ კვიციანი სამანი (მხატვრული ფილმი სამ დროდ და ხუთ გადასვლად)
პროზა	22	ნიკოლოზ ჩუბინიძე ...ეცვი, თუ გინდა (თანამედროვე ამბავი)
პოეზია	24	გია კობახიძე „ტყუპი ერთდერტს ვადაგვარ ბილიქს“ და სხვა ლექსები
მნიშვნა	28	პაროლდ პინტერი ხალოვნება, ჭამბარითება და პოლიტიკა (2005 წელს ნობელის პრემიის გადაცემის ცერემონიაზე წარმოთქმული სიტყვა)
მეორეხანა სიმირი	34	ნანა კოტეტიშვილი მე და ვახუშტი
რანობრები	36	თამარ ღონღაძე მზა თინასა და სიტყვები
კომედი	39	ინგა მილორაგა სიტყვიერი ზადვას მადლი (ეკა ფხალაძის ნოელები)
მეორეხანა პანა	42	რუსუდან ნიშნაიძე ამერიკის „რჩაული ლიტერატურის“ ძარმთველი ავტორი (გიორგი პაპაშვილი)
მარტი ხალოვნება	46	რეზო ადამია მიქაელაგვამო კვდამოდა!
მომხზარება	47	მარინე ტურაგა პოეტური ანდარძი (რევაზ თაბუკაშვილი)
მხვა	49	ნინო ჯავღელიძე „მერისის ანუ მუხანათის ანუ იმერტის“ მინაზა მონასხა ტომთა ისტორიიდა
სალორავის სახა	54	ეკა ბუჯიაშვილი ახალი ტაპარი მქვე უგანო
პოეზიის მარმონაგვა	55	აიათოლა ხომეინი სატრფიალო ლირიკიდა
საორბი	57	როდ ლეივარის საბი მცნება
მსორბი წევა	61	ივან ბუნიჩი ქაპასინი
მონია	63	რას ამგომს ყურის ბიგილო

2

ორკვირული ჟურნალი
 „დამფუძნებელი აილიონი“
 მისამართი: თბილისი,
 ჩუბინაშვილის №41
 რედაქცია – (995 32) 96-20-62
 რეკლამა – (995 93) 65-93-68
 გაერცელება – (995 77) 11-24-30
 ფაქსი: (995 32) 96-20-62
 E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე
 პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი
 პოეზიის რედაქტორი – მკაე ვოხაძე
 კრიტიკოსა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი
 მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი
 სტილისტი-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბალინება – თენგიზ რობიაშვილი
 ოპერატორი – თამარ ჩხეიძე სარეკლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი
 გაერცელების სასახური – ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: შატლი, ვაბუა აღუდაურის ფოტოეტიუდი
 ნინო ვახანია, მურმან ჩარუას ფოტოეტიუდი

კობა იმედაშვილი

„ორმოცდაათი წლის მერს გაიბეჯა ჩემს გულსიტყვას“...

პატარა რომ ვიყავი, შინაურთა თუ სტუმართა გასახალისებლად წარმოედგინას ემართადი. კარგად მახსოვს, ოტელის მონოლოგს ვკითხულობდი, ბოლოს სანოლზეც გადავიტყეოდი სიტყვებით: „და დეკალ აი, ასე“ და სანამ ვინმე არ ამაყენებდა, ვინეტი. მაგრამ ამით არ მთავრდებოდა ყველაფერი, ერთი ლექსიც უნდა მეთქვა, რომელიც ასე მთავრდებოდა: „გაუმარჯოს დიდ სტალინს, ვოროშილოვს, ბერიას“, თანაც ხელი ჯერ სადღაც შორს, სტალინისკენ, უნდა გამემშორა, მერე აქვე, ჩვენსავე ოთახში კედელზე ჩამოკიდებულ ვოროშილოვის სურათისკენ და, ბოლოს, ისევ სადაღაც შორისთვისკენ, ბერიასკენ...

რომ გავიხარა დე და ტყუამი ჩავეარდი, სულ მივიკრდა, რა უნდოდა ვოროშილოვის სურათს ჩვენს ოჯახში ან რატომ ვამბობდი ამ ლექსს... კარგა ხანს ეკიდა ეს სურათი... ბოლოს, 1983 წელს, პაპაჩემს, ოსებ იმედაშვილის, ოუბი-ლესთვის მზადების დროს, კედლიდან ჩამოხსნილი ვოროშილოვი ყველას ფეხებში ებლანდებოდა და დედაქვეშა, ერთადერთმა კომუნისტმა ჩვენს საგვარეულოში, ფეხი გაკრა, „რა გააძვირა საქმეო“. შუმა გატყდა, ვოროშილოვის სურათი გაიხა და მის უკან რაღაცა გამოჩანდა. ავიხიეთ ვოროშილოვი და ხელთ ნოე ფრადინიას პორტრეტი შევცურა, 1920 წელს ნატურადან დახატული ცნობილი პორტრეტისტი, კოტე ქვათარაძის, შიორ — თავისუფალი საქართველოს სახსოვარი და სიმბოლო.

ასეთი იყო ჩვენი ცხოვრება, ორმაგი, სამმაგი... მრავალ შრეში მყოფი, დახურული და დაგმანული გარე თვალიდან.

პაპაჩემი, ახალგაზრდობაში რევოლუციონერი, მიჩვეული იყო ამ ყოველივეს, როდესაც ჯერ კიდევ მაშინ, მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს, დაამყენე წინთომოვაქრესა და გამოშემქმელს, ლეგალური ნივთების ყუბები აკრძალული ნივთები პერდას მიქმალდა... ახლა მას უკვე დამოუკიდებელ საქართველოზე ოცნების დაფარვა უნდევდა... ეს ძნელი იყო მისთვისაც და ჩვენთვისაც...

1924 წელს, მის ფრნალიში „თეატრი და ცხოვრება“, დაიქმნა უცნობი მხატვრის ვარლამ მახარაბედიძის ნაბატი, ნოტბალური, არაფრისმთქმელი წარწერით „თანამედროვე კულტურა“, მაგრამ ახლა რომ ვუყურებ ამ ფანტასმაგორულ სასაქლავოს, მეორე მხარეს ვაღა. კტიონის ლექსის შინაწერით: „აქ მკვდრები დაქაირან ზაბარული რამებით და ბედის ეტლები, რომელთაც ჰაერი სიკვდილით დაფარეს“ („დროშის“). ამკარად ჩანს, რომ იგი 1921 წლის სისხლიანი დღეების გამოხსილია. იქნებ ამიტომაც ეს ნოტიერი მხატვარი ვერ შეეგუა საბჭოთა სინამდვილეს და საბჭოთა სინამდვილეც ვერ იცუა იგი.

მერე, იქვე 1926 წელს, ფრნალის დახურვის წელს, ოსებ იმედაშვილი გადაწყვეტს ერთი უცნობი ავტორის ლექსის დაბეჭდვას, ნაწერს კიდევ ლექსის ფურცელს ზემოთ, კუთხეში „მთავლიტს. II. 22“. მაგრამ ეს ალბათ მის მიერ მთავლიტში

გაგზავნილი ბოლო ტექსტია, რადგან მარტის თვეში შურერებულ ფრნალის გამოცემას გაგრძელება აღარ ეწერა. არადა, მეტად მნიშვნელოვანი გახლდათ ეს ლექსი თავისი მხატვრული სიხალბით, მოქალაქეობრივ სინდისიერებითა და გამბედაობით, სხვებისაგან განსხვავებული ხიზლით:

სიცოცხლე ჩემო, ვეღარ შეამჩნევ
ხეობის გაღმა მონასტრის ზარებს.
აღმოსავლეთი ღმუილს შევაჩვენებს.
ზღვის ქარი ნახირს გამოცხარებს.
ბედუნებში შევად მოდიან.
ტყის მცველს დაენვის მუხის საფანე.
სიცოცხლე წადო, საშობ ომიდან,
სიმღერით სადმე გადამიყვანე.
ახოელი ვარ. შუბებს მოვლუნავ?
გოროკადებთან წლები დგებთან?
მნამს მოვარდნილი საუფუნო,
ჩვენ სისხლის ტებთან დაფიქრდებთან.
ცის ვრცელ ლაფარდებს კვამლი ერევა.
ღვთის ანგელოზი მსხვერპლად დაიკვლის.
გავერანებულ ბერონის გვერდით,
მთხოვარ ბავშვების ხროვა გაიკვლის.
სიცოცხლე ჩემო, ვინ, მაინც, ისევე,
დაიწყებ მოდგას, შინ ნამოთხალევი.
და ნამებული, ვით მშვიდი ქრისტე!
მინიდან ნახვალ ნამტრარაღვი.

1926 წ

1926 წლის მარტის თვის შემდეგ ფრნალი „თეატრი და ცხოვრება“ აღარ გამოისულა და ვერც ეს ლექსი — „მომავლის ნახევი“ — დაბეჭდა, რომლის ავტორი ახალგაზრდა კაცი, ოცდაერთი წლის ნიკო სამადაშვილი გახლდათ.

ოსებ იმედაშვილმა თავის დროზე ბევრ მწერალსა თუ მხატვარს აადგმევინა ფეხი ამ ფრნალში, მაგრამ ნიკო სამადაშვილსა და საქართველოს ბედმა ისე იჩინა, რომ სწორედ ახლა ჩაკეტლიყოს ის კარი, რომელიც სად მიიყვანდა პოეტ სამადაშვილს, კაცმა არ იცის, რადგან ასე წერა და აზროვნება, არამეტუ ბეჭედა, მაშინ და მერეც არ შეიძლებოდა. თუმცა დაქტერას მაინც ვერ გადარჩა. 1943 წელს დააპატიმრეს და სამქოთა ხელისუფლების დამხობის მონა-დებისთვის ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა მოუსაჯეს (რეაბილიტირებულ იქნა 1989 წელს). მადლობა ღმერთს, მხოლოდ ერთი წელი იჯდა.

მხატვრულ ტექსტს სოველი ჩვენგანი ჩვენი ტყუისა და გემუნების მიხედვით ვკითხულობთ და აქ მესამე კაცი, ალბათ, საქორი არაა, მაგრამ მაინც მინდა გთხოვოთ, დაფიქრდეთ, რა დგას ამ სახეების მიღმა, რაგონ ამბობს ამას პოეტი და როგორ ამბობს: „ვეღარ შეამჩნევ ხეობის გაღმა მონასტრის ზარებს“, „ტყის მცველს დაენვის მუხის საფა-

ნე", „მამას მოვარდნილი საუკუნენი, ჩვენ სისხლის ტბებთან დაფორდებიან“, „ღვთის ანგელოზი მსხვერპლად დაიკვლის, გავერანგებულ ბერლინის გვერდით, მთხოვარ ბავშვების სროვა გაიკლდეს...“ მართალი გიხიბრათ, აქ „ბერლინის“ სხენება ვერაფრით ავსხენი... პირველ მსოფლიო ომში ბერლინის არაფერი მსგავსი არ დაშრთინა, მეორედვე დიდი დროა... მაგრამ ამ ყოველივეს თუ საშინველათა ხატად აღიქვამათ, ბერლინის გვერდით „მთხოვარ ბავშვების“ წარმოდგენა მართლაც მძიმე სურათის უკმირს, მაგრამ 1945 წლის ტრაგედია ოცდაათი წლის წინ დაწერილ სამადავიცილის ლექსში წინასწარმეტყველებულად რატომ უნდა ასახულიყო? თუქვა არ იცია... ერთი კვა, როცა ამაზე ვმსჯელობდით, ზახა აზნაინიძემ მარტოვად გადამინვეტვა ყველაფერი: „ბერლინის ნაცელად მანდ რაღაც სამშარცივლიანი სიტყვა უნდა იყოს, ალბათ თბილისი“. მაშინ ყველაფერი თავის ადგალზე დგება. ეს მწვენიერი ლექსი ეპოქის საშინველბასთან გვაჯახებს (ცხვირ-პირით, იმასთან, რაც დაგვემართა 1921-24 წლებში.

ასეა თუ ისე, იგი მაშინ ვერ დაიბეჭდა ორი უზრალო მიზეზის გამო: „თეატრი და ცხოვრება“ დაბრუნეს და მთავლბრტვი მის დაბეჭდვაზე ნებაართვას არ მისცემდნენ. ამასი დაწმწუნებული ვარ.

არადა, ამ ლექსს სასონარკვეთილი ავტორის, ახალგაზრდა ამბიციური კაცის დიდი იმედები და იმედების მსხვერპეც ახლდა თან. სამი სასონარკვეთილი წერილი აქვს გამოვზადნილი 26-27 წლებში ნიკო სამადავილის „თეატრი და ცხოვრებას“ პასუხისმგებელ მიღვითან, შალვა იმედავილთან, ისევე მიღვაშეილის უფროს ვაითან, რომელიც 1924 წლის აჯანყებასთან დაკავშირებით უკვე ნაჯდომი იყო და ძლივს დაიხსნა იგი მამისმა... ცუდ დროს და, საბჭოეთის შეზღუდლებით, ცუდი დამხმარებების იმედი უკონდა ახალგაზრდა პოეტს. ამ სამი წერილით უკიდურესი სასონარკვეთა ისმის მარტოსული და მისუბაერი ადამიანისა:

„მეგობარო შალვა, როგორც ვატყობ, თქვენი ჟურნალის ზეზემი კვლავ შეზნელდა. მე კი ამდენი ლოდინით სულა შევუბება, განსაკუთრებით როცა ვუწნე უდელი და ფულისთვის შეითბინილ ჟურნალების „პაზარს“.

ვერ გაიბედა, ოხერი ბედი ძეძვის ღობესავით რად შემოშრტვა, ისეც ტანჯულ და უბედურ ადამიანს.

მინდა სორბლი, გატაცება და უწინური თაუდავიწყება, მაგრამ ვასაქანს კი ვერსად ვერ ვტედამ...

—უფრობო, კომპონიკის და გალიღვის დროს ისე არ იყო სიტყვის თავისუფლება დახშული, როგორც დღეს...“

...არ ვიცი ეს ოხერი ლექსები სად გადაყვარი, რომლებმაც ასე დადარწნეს და მოშინამდეს მთელი ჩემი ახალგაზრდობა...

...სხვა რაღა გითხრა. — ტიპოზული წამოუედი ლუქმაუბის საშოვნელად“.

ნიკო სამადაშვილი

„ძვირფასო შალვა!“...
—უცქერი ჩემს მოზავალს და გული მიკვდება, მე კი სიცოცხლე მინდა. მე არ მინდა ჩემი საძაველი ცხოვრება სიკვდილის დაუკარგავად...
მე მინდა ჩემი ლექსები პოეტის სიერცხზე გაფრინდნენ.

შეიძლება დიდი არაფერი მოუტანო ქართულ კულტურას, მაგრამ საქართველო იქნება იმ დამწვარ სხეულის კვალი, რომელიც მისივე შეჩერდება საქართველოს დროშულიან სიერცხზე. ცხლა კი მწყურია გიჟური გატაცება და პოეზია.

ვერ ცნობილი მწერლები რა დღემი არიან და, კილაც ოხერ უფროს მელექსეს რა უმჯელება მეგობარო შალვა, რომელსაც უნის მები ვერაინ იცნობს. რა სიმწარეი ვუყურებ მუდამ ნიჭიერ ხალხის სამინელ დააატარავენას“.

...მაშე დალუპვას ვარჩევ და ჩემს ლექსებს სახელგამში ვერ მიეიტვად გასასყიდად“...
ნიკო სამადაშვილი 7/XXI-26 წ.

„მეგობარო შალვა, შესამე წერილის გიგზანი და პასუხად მხოლოდ სიომუბა, სიომუე, რომელიც გულს მიკორტნის და, სულს მინვალებს“.

„მე არ მეგონა, თუ ჩემი პოეზიის ბედიც ასე მწარე და საძაველი გამოდგებოდა.“

გულიცები, ამდენი მდუმარებით სული მიგაზბდება და არ ვიცი ჩემი უდაბური გზა რომელ უდსკრულს შემოიხვევს. მე კი თქვენგან მოველი შევლას, რადგან თქვენის მები არავინ არ მიცნობს (არც მინდა კიდევ სხვა ვინმე იცნობდეს ჩემს პირად ცხოვრებას).

რა ამაოა და, ცარიელია ჩემი ცხოვრება და, როგორც მწელდება ახალგაზრდული ბედნიერება — გზა შემოქმედებისაკენ. არ ვიცი როგორ დავიმშვიდო გამოცნებული სული და, როგორ დავაყენო გამშავებული ოცენის მძლე მღელვარება, რომელმაც უკვე დამასალა“.

...„პოეზიის გარეშე ჩემი ცხოვრება შემზარათია და მე მუდამ აზღერული მდინარება“...
„სყავით კარგად“

თქვენი ნიკო სამადაშვილი 25/II-27 5.“

ამ წერილების მიერ და ჟურნალის საბოლოოდ დახურვის მერე ურთიერთობა იმედავილებთან თითქმის უნდა შეწყვეტილიყო, მაგრამ, ცნებობა, არა. მსავასი სული მსავასი პოეზიის, იგი უმეგობრდება გაიზო იმედავილის (მალაქა იმედავილის უმცროსი ძმას), მის თანატოლს, რომელიც ადრე კაიუს პულის ფსევდონიმით აქვეყნებდა ლექსებს. მან საჯაროდ ლანდა ბოლშევიკები 1921 წელს, და მერეც, სიკვდილამდე, შინაგან ემიგრაციაში დარჩა. მათ მიეული ცხოვრება ბერი რამ აკავშირებდა... სხვათა შორის, ერეკლე ტატიშვილის უდიდესი სიყვარული და გაღმერთებამდე მისული პატივისცემაც. მე ვიცი, როგორ უყვარდა ბიძაქმეს, გაიზო იმედავილს, დიდ მეცნიერს, ნიკო სამადაშვილი და, ეტყობა, მასაც ასევე უყვარდა იგი, რისი დასტურიცაა ორი ლექსი, ერთი მიძღვნა — „ჩემი პორტრეტი გაიზო იმედავილს“ და მეორე ლექსზე („გულიანობილი“) მინაწერი: „ჩემი გაიზო, გქონდეს სასსოვრა“. რაკიღა ეს ლექსები და მესამეც არსად დაბეჭდილა, მინდა ახლა შევთავაზო მკითხველს:

ნიკო სამადაშვილი 20/X-26 5.

საქართველო
პარლამენტი
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ჩეჩენი მწერლობა 25 03278/2019

ჩემი პორტრატი

გაიოზ იმედაშვილი

ის ყოველდღე დაეძებდა ტილ სარდავებს, თითქმის ყოველდღე სულ მფოთამდა და იმდეროდ. შთამომავლობა მის ცხოვრებას რას დაიჯერებს, კაცი, რომელიც ბნელ გრიგალეს გადამღეროდა! რომ მას შეეძლო პოეტური უმანკოება; მისანს ურბენდა, დედამინის უარყოფელი. არ დაგიდევდა თუ უკმეხათ ეფეა დროემ! ან, თუ სიერცვიებს გაყმუოდა ნუთისოფელი! ვილაც, ლილინით მის საფლავზე ბალახს გათიბამს, იტყვიან: რა კრულით დაილუბენენ მამა და შვილი? თან კლდის ნატეხზე მიანერავს ოდნავ ირიბათ, აქა მარხია ჩენი ნიკო სამადაშვილი.

22.VI-49 წ.

(არ აგეროთთ ეს ლექსი ამ სათაურით დაბეჭდილ სხვა ლექსში)

შორე ლექსი, აგულთამილიაი, მხოლოდ ნანილობრიც იმუორებს სამადაშვილის აფერისცვალებამი დაბეჭდილ ლექსს (პირველი რვა ბნკარი ეთბევეა იმედაშვილების არქივის ვარიანტს ურთი სხვაობით, შერე ბნკარი ასე იკითხება: „სადაც ყვეაოდა სიყმანეული და გარემოცვა“, შემდეგ კი სხვა ტექსტია):

გულთამილიაი

ვინრო შეღმართებს, დუღაბისფერ უბნების ნაკრძალს, კაცი შეჰყვება — ასურეთში ოცნების დაკრი. შვიშორალებს მალალ ცაცხვზე, კვირანალიეთი, ზატის მიხეზით დაცემული ალგეთის ქარი.

აჰყვება ზეითი... საკმეველზე გამურულ ღმერთებს, ბედის მუქს უცხად გააბრუებს მთანმინდის ლოცვა! ის სველ უბეში შეინახამს დედის სიმღერებს, სადაც ყვეაოდა სიყმანეული და გარემოცვა.

ბანშეულ ზარებს ტაშის გრიალს შეეკითხება, ზეამინთ იგრძნობს დევენი მგზავნის თხელ

ნაფეხურებს!

ის უნი სიზმრებს უგრძობებს შეხერხადს, იქ ნისკარტებით რო მოკოწნდათ დილა ბელურებს.

დაბრეცილ ქურებს შეღმართებზე ჩამოფენილებს, დახუტს კაცი ბურუსით, ვით მატინენ... აბუღურულ ანდერძს დუტოვებს ფერად ფრინველებს, ცხადარს კი ქვეით ნიაღვრები ჩამოიტანენ.

ეკომპტი სიო უსურვაზთან დაიგებს ჩრდილებს, მკერდს გაუკანარამს ბასრი ფრთებით ფიქრების თოში. შენეს იტყვიან: ქადაგივით ჰკრავდა გვირილებს, და სულ ლაფარებებს უცინოდა საქართველოსი.

23 დღინობისთვე 49 წ.

მინანერი: „ჩემო გაიოზ, გქონდეს სახსოვრად“. დაბოლოს, კიდევ ერთი უცნობი ლექსი, „ქელის სალა-მური“, რომელიც ასევე ავტობიოგრაფიკის ჯანრშია დანერული 1929 წელს:

ქვეყნიერებას უცქეროდი ათასნაირად, წარმართ თვალბეზე ქრისტეს წყველა გქონდა აკრული მთვარე დასითთ გათიბია, როგორც დაიარ, ანგელზეებს ულანძიხარ მუხნელ-მაზრული.

შენ, გეთსიმანის ბაღში დიდხანს ტრუბადურობდი. ღმერთების ჯოგი გოლგოთაზედ გელანდებოდა დასწყევლოს ქირმას.. რალა ნისლებს დაუშეგობრდი, თუ არ იცოდო: სად ანთალა, სად ბნელდებოდა.

რა საოცარი იყო შენი მარადისობა! დევენი სიციცხლეს ბნელ სიზმრების ჯანყი მალავდა. დრო საუკუნის ჯახა-ჯუხუხი ჩაისრისება, და ეც ცხოვრებაც მოთავდებდა როგორც ბალადა...

ძლივს დარწმუნდები, რომ შენ ჯვარცმაც კი არ გწყალობდა.

ბედს ნულარ ერჩი, თუ ლოდებმაც ამოიხრეს. იტყვიან: ნეტავ დაგენახათ როგორ წვლობდა, სანამ დარდებმა საცოდავი სულ არ გამოხრეს.

ხელა, დადიხარ... და ხეებსაც კი ერთდები, ბან არცი ვინდა რომ ბინამი შემოგვეს ჩრდილი! ცოტახანს კიდევ... იმის მერე რომ დაბერდები, ეგ თვისს ქალა კლდეს ეწენება პირში გაჩრილი!

და შენს ხერხემალს, სალაშურად გამოიყნებს, ამისმს კერპი ან ქარვინს ტილი ოფი. სანამ გვირგვალებს, შენს ძვლებს კვერთხით

დაყარევენებს

გოლგოთის მიიდან შორეკილი ღმერთების ჯოგი.

1929 წელს.

ამ ლექსების გარდა ითსებ იმედაშვილის არქივში (თუ არქივის ქურდმა ხელს არ გააყოლა) ან სხვაგან საძებარია ნიკო სამადაშვილის კიდევ ხუთი ლექსი: „ჩამორბენა მოგონებებიდან“, „გაფიქრება ბაღეთთან“, „მუნი ლექსი“, „საყოფაობა ჩემი დევების“, „მოულოდნელი გაქცევა“. ეს ლექსები მოხსენიებული აქვს ნიკო სამადაშვილს თავის ერთ-ერთ ნერილში, მალავა იმედაშვილს რომ გამოგვებს (7.XII.26).

ნიკო სამადაშვილი ჩენი მამების თაობის კაცი გახლდათ, მაგრამ მათი პოეტი ვერასდროს ვერ გახდა. მას იცნობდნენ, პატივს სცემდნენ, უყვარდათ, მასთან შეგობრობდნენ, მაგრამ დიდ პოეტად არ აღიქმებდნენ. არადა თავიდანვე, თუნდაც 26-29 წლებში დაწერილ ლექსებში, იგი უკვე დასრულებული, თავისუფალი შემოქმედი, სხვათაგან მკვეთრად განსხვავებული ტრადიციით, ლექსში უკომპრომისო, ქვეყნისა და პოეზიის სიყვარულში ბოლომდე ერთგული და სრულად დახარჯული.

გაიოზ იმედაშვილი თავის მოგონებებში წერს: „სამადაშვილი, როგორც პოეტი, ერკველ ტატიშვილის აღმოჩენა. ჩენი მასწავლებელი, მოძღვარი და მეგობარი ერკველ ტატიშვილი დაბეჭდვით გვიტყობდა, რომ სამადაშვილი არის დიდი პოეტი და საყურადღებოა არა მხოლოდ საქართველოს მასშტაბით. ამის გაზიარება მაშინ მიახლოებითაც კი შეუძლებლად მიგვჩანდა. დრომ გვიჩვენა, რომ ეს დიდი ალაირება უსაფუძვლო არ ყოფილა.“

სამუნხაროდ, ნიკო სამადაშვილი მიუღებელი აღმორნ-
და მისი თაობის პოეტური გემოვნებისთვის. ელტიამაც კი
ვერ გაითავისა (შალვა ნუცუბიძე, პავლე ინგოროვიცა, გე-
ორგო ტქიძე). მხოლოდ მომდევნო თაობამ შესძლო ნიკო
სამადაშვილის ლექსების ქართულ პოეტურ სამყაროში შე-
მოყვანა. პირველად რეზი თვარაძემ დაბეჭდა იგი თავის
„ლიტერატურულ საქართველოში“, სხვათა შორის, ასევე
რეზი თვარაძემ დაბეჭდა პირველად იმავე გაზეთში მეორე
შესანიშნავი პოეტის, ესმა ონიანის, ლექსები. მანამდე არც
მას უზნინდენ გზას მისივე თანამედროვენი. ეს ბევრს
მეტყველებს როგორც თავად ბატონი რეზის, შესანიშნავი
ლიტერატორის, გემოვნებისა და კონსერვატორის, ისე იმ
ახალგაზრდების (არჩილ სულაკაური, თამაზ ჩხენკელი, ვა-
ხუშტი კოტეტიშვილი) გემოვნებაზე, რომელთაც ყველაფე-
რი ილონეს, რომ ნიკო სამადაშვილი, დიდი პოეტი, ქართულ
პოეზიას არ დაეკარგა, ბევრს მემკვიდრეობს იმ დროზე, რო-
მელშიც ჩვენ ვცხოვრობდით და კონსერვატული გემოვნე-
ბის ინტერესის მსხვერვის სიძინელზე.

ასე ვცხოვრობდით. ამ ორმაგმა ცხოვრებამ ნაირკითხ-
ვაობის სტილიც კი შექმნა ქართულ ხელნაწილებში და ასეთ
მხატვრულ ტექსტებს ქართული კრიტიკა სასიკეთოდ შეგნე-
ბულად ზოლომდე არც მიფრავდა. ყველაფრის ზოლომდე
თქმა შეიძლება დასინამაძაც აღქმულიყო.

შორს ვამტყავს სიტყვა. ასეთ მხატვრულ სფეროში ნიკო
სამადაშვილს ხომ თავად ეხუთებოდა სული („ლონდონდ
ნურც სიკვდილს, ნურც სიცოცხლეს ნუ დამაძალბე“), მაგ-
არ სამსჯებო კანონობაზე მისი შიშობილი რეაგირებაც,
რომელიც გაბონიზებული პოეტურ ენასთან უბემ დამო-
კიდებულებამაც ვლინდებოდა, ბევრს მკითხველისთვის,
თავად პროფესორნაღვლისთვისაც კი, მიუღებელი გახლ-
დათ. უნდა მოსულიყო ახალი თაობა, რომელიც მას ადე-
კატურად აღიქვამდა, და მის შემოქმედებას შესაბამისად
გააანალიზებდა არა მხოლოდ ქართული პოეზიის, არამედ
მსოფლიო პოეზიის კონტექსტში, თავის სახელს დაარქმე-
ვდა ყველაფრს და ჩასწავებოდა იმ ხორციებს, რაც ნიკო
სამადაშვილს საქართველოს გარედაც დად პოეტად წარ-
მოაჩინა.

ჩვეულება მაქვს ასეთი, ხელნაწერმა, სანამ მზეტყავათან
ნაწილად, ერთი-ორი ლაშე სახელი უნდა გაათავის. მეორე რომ
ნაწილითა, შესწორებას და დამატებას თუ არ მომიბრუნს,
უტყობა, ჩემგან მუტს ვერაფერს გამოაღებდა და უნდა გადა-
ვაბეჭდინო. ახლაც ასე იყო და რაცა მაგონა, ევლირაფერს
დაეუმატებდი, ნიკო სამადაშვილის კიდევ ერთი ლექსი ამო-
ტრიალდა არქივში „მოგონება და სინანული“, 1953 წლის
თებერვალში დაწერილი, ზედ მიანართით: „ჩემო გაიორ! ეს
ლექსი შენ განახსოვრე. 6. სამადაშვილი. 11.II-53 წელი“.

11 თებერვალი ბიძინების, გაიორ იმედაშვილის დაბადე-
ბის დღეა და ეს შესანიშნავი ლექსიც — ბრწყინვალე საპო-
ქარო. უტყობა, მათ ზოლომდე უერთგულეს ერთმანეთს და
თავის მეგობრობას. აი, ეს ლექსიც:

მომგონება და სინანული

შენ დამივიწყე ხელა კი არა, დიდხინის წინათ,
ელდა დაწყებდით მოგონებებს გაიხიბოს ვიღაც...

ჩარხის ნისქელიდან სარანგით ილოცებს წვიმა,
დაქრილმა ლექსმა ჩაიყოლა საფლავში ტყვიაც.

მოვლენ დღეები, მოიტანენ დაფხრენილ ფიქრებს,
შენის მერქანში სიყაბვილეს ქცევის ფუტურით,
ნერის ყვირილი კის ტანობში დაიფერვება,
რეალიც გადნება კაცის თვალმა სულ რომ უყუროს.

გამოქვაბულთან ზარის რეკა დაიგუგუნებს,
მეთისმშობელს ცაცხვის ქვეშ დარჩება თეთრი კაშები.
მნათვთა ძახილი შემოსწვდება ციხის ქონჯკობს,
ბალდახინები იცეკვებენ ძირს მარმამუბით.

გული დაგწყდება მეგობარო, რომ ვერ იხილავ,
შენი ფარეშის ტინიშკრეყვას — სიბუდნიერეს.
გზებზე დაფრები, როგორც კეტიტი მოკლული ხალაა,
საკუთარ ძვლებთან ვიკეჩნავეთ ასი წლის მერე.

დედის ვედრება მაინც გნამა ნისლით წინდა,
შენ რომ უხედავ იმ განგების უბანკო შენით.
რა ვუთხრე მერე!.. ლაშე იყო, თუ ძვიერ წვიმდა,
ბალდახინები ხომ ცეკვავენდენ თეთრ მარმამუბით.

თებერვალი 53 წ.

ეს ლექსი დაბეჭდილია ნიკო სამადაშვილის შესანიშნავ
კრებულში „ფერისცვლება“ (შემდგენილი და რედაქტირო
იზა ორფლინიძე, 2004. გვ. 239), მაგრამ სიტყვიერი თუ
პუნქტუაციური განსხვავებანი მას ახალ ვარიანტად აქ-
ცივს, ამიტომაც გადავწყვიტე მისი გამოქვეყნება.

და კიდევ, ერთი დეტალი — ლექსი ჩადებულ იყო გაკე-
ცილ ფურცელში, რომელზეც ჩანერილი იყო ორი მეგობრის
საუბარი მახინჯი სინამდვილის შესახებ: „ქვეყანას აჭრუბენ
ძმობისა და ერთობის სახელით... ნამდვილად კი ამ წიოლ სი-
ქაქში ნამდვილმა რუსმა დაოგმა გაიღვიძა... ის ნაველკავა ჩვენ
და ჩვენს დაღუპვას, ჩვენი განადგურებას — მსოფლის
ამცნებს როგორც ჩვენს აღორძინებას. ნამდვილი რუსული საქე-
მე დაიწყო რუსული მეთოდით — უხეში ძალი, წგრევიტი, სისას-
ტიკით და სხვისი კულტურული ტრადიციების განადგურებით.
თეთრი ხე დასხივს ქონიათ, ხოდა ეს ენადლეუბთ?... მოცე-
ლების ისტორიულ მემკვიდრეებს... მიფრები და ტიტლები შე-
მოიფრებენ ტოლისში, დაძღუნენ და ჩაიკვეს ჩვენი შთაბრძოლის მი-
ერ დატოვებულ სანაყოფი და ტანსაცმელი...“

გაიორ იმედაშვილს თავისი თვლითი ჰყავდა ნანახი ეს
„ტიტველი და მიფირი“ რუსული, რასაც იმ დროის ჩანანხე-
რიც მემკვიდრეებს: „1921.24.II... „ქუჩაზე გაატარეს ტყვე ზოლ-
მეფიკები ფრანტიდან. ისინი რუსები იყვნენ. მხოლოდ იმან
გამოცა, რომ დაღვლილში და აღბათ მიმეგრები იყვნენ...“
„უფროსი, დაღვლილი ტანსაცმელი, ზოგი ფხიშველა“...

თანატოლებმა, ნიკო სამადაშვილმა და გაიორ იმედაშვილ-
მა, ერთნაირად დანიანებს და განიცდეს საქართველოს თავს
დატბული უფედრება. ვერც ერთი ვერ ეგვიფა და ვერ შეუ-
როგდა სინამდვილეს, ერთმა ბულაღერის პროფესისა შეიფა-
რა თავი, მეორემ კვეფისტყაონის“ კვლევას. უტყობა, ამანაც
განამირობა მათი მეგობრობა. მაგრამ ეს უკვე სხვა თემაა.

შინაგან ამიგარციაზე ვერ ვიგებ ბევრია მოსაძიებელი,
გასაანალიზებელი და დასაწერი.

ერთი კი... როგორ მეორედა ყველაფერი... მაშინაც
ისე მზავრებულად შემოვივდნენ, როგორც ახლა, მაშინაც
ისევე მიფრები და ტიტლები იყვნენ, როგორც ახლა...

გაძღობა, ნაგლეჯვა და წართმევა, აი, მათი ყველაზე დიდი, მხვეურნი მოტივაცია, რომელიც არც ერთ ადამიანს არ ექვემდებარება...

რა გააძღობებს ჩვენს ქროლოგებს.
1801 წლიდან დღემდე რუსეთის იმპერიამ და მისმა მოდიფიკაციებმა, საბჭოთა თუ თანამედროვე რუსეთის სახით, ქართველი ხალხის საუკეთესო ნაწილი მოსპო ფიზიკურად თუ მორალურად, მეტიც, დამპყრობლებმა დაპყრობილებს მადლობაც არაერთხელ ათქმევინეს, ღირსებაც შეუღლებეს და თავმოყვარეობაც.

ათიათასობით დაზოცილი, გადასახლებული, ნანაშენი... განადგურებულია ერის გენოფონდის საუკეთესო ნაწილი... და ბევრს მაინც ჰგონია, რომ მადლობა კეთაქვს მათთვის სათქმელი... არცაა გასაკვირი. ასე გვზრდებიან.

ვისაც დაევიწყდა, გავასვენებ, ხოლო ვინც არ იცის, იცოდეს:

1936 წელს საქ. კ.პ.(მ.)-ც პარტკომპროცემლობაში დაისტამბა „საქართველოს მშრომელთა წერილი ხალხთა ბუღადას დიდი სტალინს“, რომლის ავტორები იყვნენ პალოლი იაშვილი, გიორგი ლეონიძე, ნიკოლოზ მინიშვილი, აღილი მამაშვილი.

მანამდე, 1924 წელს გიორგი ლეონიძეს ძმა დაუხერხიტეს, მერე პალოლი იაშვილი თვითმკვლელობადად მიიყვანეს, დახერხიტეს ნიკოლოზ მინიშვილი.

„საბჭოთა საქართველოს ოცდაბუთი წლისთვის საზეიმო დღეებში ქართველმა პოეტებმა ახალი კოლექტიური ნიგნი მოუძღვეს სტალინს, ორმოცდაბუთი თანამედროვე ქართველი პოეტი მონაწილეობდა ამ ნიგნიში...“

1952 წელს გამოსულ ანალოგიური ნიგნი ორმოცდაბუთი ქართველი პოეტთან ერთად ოცდათექვსმეტი საბჭოთა და ოცდაბუთი უცხოელი პოეტია წარმოდგენილი.

ყველა ისინი სტალინის სახით, ფაქტობრივად, რუსეთის ალყუდენდა ხოტბას საქართველოსა და მსოფლიოს უპირველეს მტერს, ვერაგსა და უპირის.

ზოგამა ამ პოეტთაგან პრემიები, ორდენები და თანამდებობები დაირიგა, ზოგი დახერხიტეს, ზოგიც გადასახლებამ დაიღუპა.

კიდევ კარგი, რომ ნიკო სამადაშვილი არცერთ საიამი არ მოხვდა... არც დახერხიტლებში და არც ალყუდებულში...

კიდევ კარგი, რომ მისი ლექსი არ დაიკარგა და მძიმედ შექმერდა საქართველოს ღრუბლიან სიერცხეზე“.

ერი და პედისწრა

როსტომ ჩხეიძე

ჯონ სტაინბეკის საიდუმლო

— ნეტა ვინ გამოიგზავნა, ნეტა რატომ გამოიგზავნა?! კოლაუ ნადირაძის ეს გაოგნებული ფრაზა რეფერენტი მასადაცაა ჩემს ერთ ძაღვულ ესეის და დამავგვირგვინებულ აკორდადაც ყველაზე უკეთესი ის გამომდგაროყო.

ყოლიამ ბატლერ იუტისის დიდტანინაი პოეტური კრებული ჩაშლისკოდა უცხოეთიდან, სადაც არც ნათესაეკი, არც ნაცნობი არავინ ეგულებოდა, არც არავითარი წარწერა ახლდა წიგნს, გამოიგზავნის ვინაობის აღმნიშვნელი. მის სახელზე გამოიგზავნათ — ესაა და ეს... და საიდუმლო სასაბურს მანამდე გულდაგულ ეწიროკა წიგნი, ფიქრად ადრესტაც გადასცემდა, ვაითო სადმე რაიმე მინიშნება, პოლიტიკური კვებტესტი იმალება და არ გამოავგრმესო.

ვერაფერი აღმოჩინათ.

ანკი რას ნახავდნენ — ისეთი გულუბრყვილო არ უნდა ყოფილიყო გამოიგზავნი, ჰგონებოდა, საიდუმლო სამსახურის მისადაცა თვალს გამოეპარებოდა ვერაფერ ტექსტსა... მაგრამ კოლაუ ნადირაძესაც რომ ვერაფერი გავგო?... ის კი არა, ინგლისური ენა სრულად არ იცოდა და არც იუტისის სახელი სემუნდა ოდესმე.

მამ რატომ გამოიგზავნი თაკი იმ უცნობს?

ასეა თუ ისე, დიდებული ირლანდიელი პოეტის საუკეთესო ლირიკულ ქმნილებათა კრებულს შემოუღლია ქართულ სიერცხეში და ადრე თუ გვიან ვინმეს გამოადგებოდა.

მაგრამ... ამის გულისათვის მოენდომებინათ წიგნის გამოგზავნა, ოდესმე ინგლისური პოეზიის ქართველი მოყვარული ნასიამოვნებნი დარტყბა ამ ლექსების გადაკითხვითო?

ვითომ ასე გზავნიდნენ იუტისისა თუ სხვა პოეტთა კრებულებს ყველა ქვეყანაში?

აბა, საქართველო რატომ ამოვიშნათ?

ან კოლაუ ნადირაძისათვის საიდან მიეცნოთ?

ერთი პიროვნების საქციელს არა ჰვადა. აშკარად გუნდი იგულისხმობოდა გამოგზავნის მიერ, რამხელა გუნდი, ძნელია ეს ამოგვეცნო, მაგრამ უთუოდ ადამიანთა კრებული და არცთუ მცირერიცხოვანი.

კოლაუ ნადირაძის პიროვნული ხასიათი და ბიოგრაფია წინასწარვე და გულდასმით გამოერკვიათ, სახელგატეხილი კაცო რომ არა ყოფილა და ხელისუფლების მონა-მორჩილი, ესეც უსათუოდ შეეტყუათ და მისი მუებულავი სახელის იმედით შეესმინებოდნენ ასე უცნაურად.

რა ჩაეთქვინებინათ ან რას ანიშნებდნენ?

მარტო მას არა, ცხადია — ამ უცნაურ შემთხვევას კოლაუ ნადირაძე აუცილებლად მოსდებდა ლიტერატურულ სწრებს და მათგან რაღაც გამოძახილს ელოდნენ. აშკარად და სასწრაფოდ არა, მაგრამ ვარკვეული განწყობილებით კი უნდა შექმნილიყო. ყველას თუ ვერა, ცალკეულ პიროვნებებს უნდა ამოეცნოთ გზავნილის მინაარსი, კრებულში ასე სფულდაგულოდ შეფუთული, და ამ ამოცნობას ვარკვეული იმედი ჩაესახა მათთვის.

შესაფერისი განწყობილებაც და მისი ვარკველებაც ამას უნდა მოჰყოლოდა.

ნეტა ვის გამოიგზავნა?... ნეტა რატომ გამოიგზავნა?... არაფერი ყოფილა დაფარული, რომელიც არ გაცხადებულყო.

და ეს გაცხადება უეცრად ნამოტივტივებდა ჯონ სტაინბეკის სახელსა და საქართველოში მიერე მოგზაუ-

რობის მიზანს — საქმად გამოვითლისა და ღრმაზროვანს, მსოფლიო პოლიტიკის ნაწილს და არა გაცელითი პროგრამის, რომლის სახელწოდებასც უნდა შეენიღბა ამერიკის პრეზიდენტის ჯონ კენედის პირადი დავალება, დიპლომატებს რომ ვერ მიადგობდა და აღმსრულებლად მწერალი ეწოდებოდა, თანაც რა არანგის მწერალი — რაც მიუნდემოელი დარჩებულათ დიპლომატებს თუ სხვა პოლიტიკოსებს, ჯონ სტაინბექისათვის შედარებით უფრო ადვილი მოსახელთებელი უნდა ყოფილიყო.

ასეა თუ ისე, ცდად ღირდა. და ოლიკო ელენტი 1963 წლის ამ მგზავრობის მიზანს ალღოთი რომ მიაკვლიდა: აქ იმგამად რაღაც ლისხებოდა ამერიკელთა რაღაც ინტერესი და სტაინბექს ამკარად რაღაც მისია დაკისრებოდა, — ვახტანგ ამაღლოშვილი ქართულად ამერიკულ მემუარულ-დოკუმენტურ ცნობებზე დაფრდნობით გამილია და სარწმუნოს გახდიდა ამ მიხედვრას — ვარაუდს დამაჯრებულდ ევრსიად გადაეცემა და ამ მოგზაურობას შეარქმევდა სტაინბექის საგანგებო მისიას საქართველოში.

თავალსაჩინოებისათვის უორენ ფრენჩის სიტყვებსაც დამიწმებდა:

— სტაინბექის მეგობრობა ადელი სტავენსონთან, ჯონ კენედისა და განსაკუთრებით ლინდონ ჯონსონთან საყოველთაოდ ცნობილი ზედაა. ამ დროისათვის იგი მართლაც ჩართული ვახლდათ ეროვნულ პოლიტიკაში, თანაც, როგორც ჩანს, თვითონ არ გაეცნობიერებდა ბოლომდე, რომ უკვე აღარ ვახლდათ რევიონული დონისა და ამ არენზე მსოფლიო კლასის მოთამაშე ზებოდა.

არა, გაცნობიერებულ როგორ არა უქონია და თანაც სრულყოფილად — მაშინ ზომ ასეთი რწმენითა და სიმტკიცით ვერ ახსენებდა მტლების გაღიზიანებას და მწოდლობით უცდა კარის გარედულად გასასნისა და ვერც თავის მისიას დანახავდა ამ საეკობროთი მოვლენის აღსრულებში.

ახლა თვითონვე უწოდებს მისიას.

და კიდევ: ლექვისმიგვარ სურვილს. თურმე რაოდენ ძვირფასი, ღრმადინტიმური გამხდარა ეს განზახავა მისთვის.

ვხტინდ ქუღიძის თავისი მემუარული ნარკვევი ასე რომ დესიათაურებინა: „ამერიკა განსაცდელში არ მიგატოვებთ“, სწორედ სტაინბექს დაუსხებოდა, მის თავდაკერებულ მტკიცებას პირადი საუბრისას:

— ახლა სხვა დროა, სხვა ეპოქაში ვცხოვრობთ, დიდი სახელმწიფოთი მფარველობას გაუწევენ მცირერიცხოვანი ერებს... ამერიკა განსაცდელში არ მიგატოვებთ... ამის იმედი უნდა გქონდეთ...

და იქვე სიამაყით ახსენებდა ჯონ კენედის, რაც გამჭვირვალედ გულისხმობდა, ეს მიზანი უშუალოდ იმის რომ გავზიარებინა მწერლისათვის. ერთად შეთანხმებულყოვენ.

კოლაუ ნადირაშქვაც რომ მოსწერდა ბარათს, ვითომდა მხოლოდ მადლოებრბოსა, ოღონდ იმ ადვილად განასხივებ ქარაგმისა — მგლებო და გალისი გასანა — ამ წერილის არსებობა, მისი აღმოჩენა განა იეიტისი კრებულის გამოვ ზავენის საიდუმლოებას არ გვიამკარავებს? კრებულში გამოვ ზავენილია სტაინბექის სტუმრობამდე.

წინასწარვე მზადდება ის განწყობილება, რაც მწერლის ჩამოსვლამ კიდევ უფრო უნდა გააღვივოს და განამტკიცოს.

გზავნილის მიწმენებას მეტი ძალა და მზურგალება შესძინოს. რატომ მაინცდამაინც იეიტსი — ირლანდიელი პოეტი და ეროვნული მოღვაწე — და არა რომელიმე ამერიკელი ან ინგლისელი შემოქმედი, მასზე არანაკლები?

სწორედ მისი ირლანდიელობა და ეროვნული მოღვაწეობაა ის გამჭვირვალედ ქარაგმა, რაც გული-სხმობს ეროვნული მოძრაობის გაღვივებას საქართველოში მწერალთა თაოსნობით, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფის შენდებას ლიტერატურული მოღვაწეობითა თუ თეატრის ეროვნული სულისკვეთის გამაფრებით — ირლანდიური აღორძინების ეპოქა რა გზასაც დადგომოდა იეიტისი შეთაურებოთ.

თუ ასეთი რამ არ არსებობდა საქართველოში, დაე ახლა მაინც მოეკიდა ფესვი მათ გულში ამ სწრაფად და თუკი ისედაც ნრიალებდა იატაკქვეშ, უფრო მომძლავრებულიყო საერთაშორისო თანადგომის იმედი.

ვიდრე სტაინბექი საშობოლოს დაფორუნდებოდა, პრეზიდენტ კენედის მკვლელობა მოუდებდა ბოლოს... მაგრამ უცვლელი დაჭრებოდა ამერიკის სახელმწიფო პოლიტიკა თუნდ საქართველოს მიმართ და მწერალი ახალ პრეზიდენტს, ლინდონ ჯონსონს, რომ წარუდგებოდა, ამ მოგზაურობის შიდაგეჭილოებას მას გადასცემდა და გამოქვეყნებაზე არც იფიქრებდა, განსხვავებით პირველი სტუმრობისაგან — 1947 წელს — როდესაც მოგზაურობის შიდაგეჭილოებაზე შექმნილი იყო მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულება „რუსული დღიური“.

სტაინბექის საგანგებო მისიის ირგვლივ მსჯელობა თავისთავად მოიხმობდა ელენ სტაინბექისა, მწერლის მეუღლის, და რობერტ უოლსტენის ცნობას: პირობა უქონდა დიდებული, რკინის ფარდის მიღმა მოგზაურობის შესახებ სამშობლოში დაბრუნებამდე ოფიციალურად არაფერი გამოეცხვენებინათ.

აგერ, შემდგომაც შეუკავებიათ თავი. ეს ყოველივე კიდევ ერთბელ ათავალსაჩინოებს პოლიტიკური დავალების გასაიდუმლოების აუცილებლობას.

ჯონ სტაინბექი

დავლებმა დავალებამ, მაგრამ პირველი მოგზაურობის დროსაც საქართველო გამორჩეულად წარჩინდა და სხივანი და აქაურების მონახულების ქრონიკასაც აღადგენდა „რუსულ დღიურში“ — მნიშვნელოვან ადგილს დაუთმობდა და იმდენ საგულსსმყოფ ცნობას გააბნენდა თხრობაში, ისეთ მახვილვარდინულ დაკვირვებებს შემოკრთავაზებდა, მათი შესწავლა-გაზარება ძალიან ნაკლებად ჩვენი იმდამინდელი საზოგადოებრივ-კულტურული სინამდვილის სრულყოფილი წარმოსახვის მცდელობისას.

ამ მოგზაურობას „ნიუ-იორკ პერალდ ტრიბუნის“ რედაქციის დავალებმა დაერქმეოდა და ჯონ სტიბინეკთან ერთად რომერტ კაპასაც მოავლინებდნენ — სახელოვან ფოტოხელოვანს, ვის მიერ შედგენილი ფოტოქრონიკაც შეავსებდა სტიბინეკის თხრობასაც და თავისთავად ისტორიულსა და ესთეტიკურ დირექტივებსაც შეიქმნა.

თამაზ ნატროშვილი ვარჯა ხნის წინათ გამოარჩევდა „რუსული დღიურის“ ამ მონაკვეთს, საქართველოში მოგზაურობის ქრონიკას, მშვენიერი სიხშირის თავისებურ ანარეკლს, და ფრაგმენტ-ფრაგმენტ გადმოიღებდა ქართულად, რომერტ კაპას ფოტოგობითაც დაინტერესდებოდა და მალე გახდებოდა შესაძლებელი ამ ნამუშევრების მოძიება და ფოტოალბომის გამოცემა ჩვენს ქვეყანაში.

თუმც, ცხადია, სამოგზაურო ვანრის ეს წინებული ნიმუში სრულადაც უნდა გამოაცემულიყო ჩვენში — ქართული თემა ერთიან ფონზე გამოკვეთილიყო, და ამ განზრახვასაც მოეძებნა თავი დავით გვეგენასს მეოხებით, ვინც წინასწარლის ბიოგრაფიულ პრისიექტსაც დაურთავდა და ქართული პრესის გამოშვებებშიც 1963 წლის სტუმრობის ირველი — საბჭოურ ყაიდას მისადაგებულს.

რასაკვირველია, იმ მასალებში ვაკვირდით არ უნდა გავლენილყო სტიბინეკის ნამდვილი გულსიკვითი, უშიშრელებად კი ეს:

— უცნაურია, — ჯონ სტიბინეკი საქართველოს მწერალთა სახატლის დარბაზშიც მიუყვანია მოგზაურობას, ტრიბუნასთან წარმდგარა და საჯარო დიალოგი გაუმართავს მწერლებთან. ჩარჩოში მომწყვდეული, ეპოქილი, ოთხზე კუთხით ავად მოდარაჯე მჭერის შუალეულში, მაგრამ დიალოგის ანარეკლად მინც ითქმის, და სახელოვანი ამერიკელი, მადლიერებას რომ გამოხატავს იმ ქვეყნის მიმართ, რომელსაც ოცი წლის შემდგომ კიდევ ერთხელ სტუმრებია, თავს მინც ვერ შეუკავებს, რადგანაც ყველაფერი რომ ახსნას, ეს უცნაურობა ვერაფრისადგებით ვერ აუხსნას:

— მწერლის მოვალეობა ხალხის თანადგობა და ხელისუფლებასთან დაპირისპირება, ასეა ყველა დროში და ყველა ქვეყანაში, ჩვენც, ამერიკელ მწერლებსაც იმით მოგვინებს თავი, რამდენჯერ გადვამგვიზიარო ხელისუფლებას და ხან მკვეთრად შევჯავებთ ერთ კიდევ; აქ კი, თქვენთან, მწერლებს იმით ამაყობენ, ხელისუფლებასთან ერთად ვიღვინით.

დუმილი ჩამოწეწეწობა დარბაზში. უცნაურია, — ვახტანგ ქულიძისთანაც გაიმეორებდა, ოდნედაც შეიტკბებდა, მის რომანს რომ თარგმნიდა — „ხათარა ჩვენი მღალღარებისა“, და გახარებულს განსაუბრებელი სიტობი ჩაუღვრებოდა გულში. ავტოგრაფსაც ნაურხრდა ქართულ ხელნაწერზე, ზოგიერთ

რამის გამოიკითხავდა და... ისეც იმ თავსატეხს მიადგებოდა: ხელისუფლებას თანადგობა მწერლურ მოვალეობად რატომ გვსახებოდა ამ ქვეყანაში.

ბარელამ არც ესახებოდათ, მაგრამ... რკინის ხუნდებს თავისი კანონები მოუხანა, ანტიკომპარტიზმი დაიღვას. მთელი და, სახელმწიფო პოლიტიკასთან შეინაღმდეგება თავგანწირულ მწერლებს იოლად რომ არ ჩაუვლიათ, სხვანი გავრთხილდებოდნენ და ვინ გულწრფელად და ვინ სიმართლი აღიარებდა პარტიულ-სახელმწიფოებრივ მონოდეტას, მწერლის დანიშნულებას რომ უარყოფდა და პროპაგანდისტის ფუნქციას ანიჭებდა, თანაც... სიყალბის პროპაგანდისტის.

ამ საბურველის მიღმა მინც გაისმოდა პროტესტის სიტყვა, უფერულ, მდორე ნაკადს მინც შეერეოდა ქუმშირტი სულიერი ფასეულობანი, მაგრამ ლოხუფი სახარლად ხშიანობდა და დამეკრებოს, შეურაცხყოფის განცდა უნდებოდა ჯონ სტიბინეკს, ცხადში ვიძყოფები თუ რომელიმე სატორიკოსი სამყაროში ამოიყვია თავი პერსონაჟად, თუნდაც ვრთიანაც სვიტების ან ჯორჯ ოროულსად.

რომანის თარგმნა როდისთვის მოთავსებო? — ამასაც იკითხავდა და: მალე, — ვახტანგ ქულიძე რომ დაიმიქდებდა, ნიკო ყიასპული დედადასტურებდა: თუ რაიმეს ჩაუჯდა, ერთბაშადვე მოთავსებს, გაქთაზურება არა სჩვევია, თანაც მისი მთარგმნელობითი ხელოვნება აღიარებულიყო.

იმთავიფიერ ცრველი სარბილისათვის შემოეხვია ხელა და უშიშრე სტიბინეკის აზიდვა ეცადა. ერეკლე ტატიშვილი სწორედ ამას შთავაზონებდა, სამაისოდ აზხდენდა და მის რჩევას აჟყოფდა, — ნაპრალეტიც თანდათან ამოვიტო ქართულ კულტურულ სივრცეში და ინგლის-ამერიკულ თანადგოვლად რეკონსტრუქციულ პარცესსაც კვლავაკვალ მიჰყოლოდა. რკინის ფარდაში ჩაყოფილი გათანადებოდა თუ არა, მამინეც მარჯვედ ესარგებლა, თორემ ხვალ, ვინ იცის, რეალობა როგორ შემოიტრიალებულიყო.

მთაწინდელთა მთარგმნელობითი ტრადიცია აღდგინა ძველ ნაპრალთა ამოცხებოთა და თანადგოვლთა თვალსაჩინო მხატვრულ ქმნილებათა ამტყვევებოთ ქართულ ენაზე, და ამიტომაც მოთავსდებოდნენ გვერდგვერდ მის ვებერთელა ნაღვანში დაბიულ დელოდ-ერესტე პემინტუვი, ჯონ მილტონი და აფრიო სელინჯერი, ჩარლზ დიკენსი და ჯონ სტიბინეკი... მიუსები კიდევ მიესება — იქით ულიდა მქესპირი, აქით ჯონ პრისტლის, ანტონი მელიორისა თუ ტენენი ულიამის დრამატურგიული ქმნილებანი, და ჩვენი სამეწიფო პროცესის დიდ განახლებას ამ შირიფაც ვაგნოზომელ დანაღს დასდებდა.

ერთბაშადვე მოთავსებო... დაყოვნება, სევენტ-სევენება ამხელა შენობას ვერ ააგებინებდა, სადაღაც ქვემოთ მუწყყებოდა გაბეფული ჩანაფიქრი და მთაწინდელთა მიწნევის განმეორება მარტოდენ ბარანა ბრეგავძეს დაანვებოდა მზრებზე. ახლა კი ამას გაუკავა გზასავალი უფათოფი თვალსაჩინოერი.

ბედისწერას ასე განეჩინა, უკან გადაესროლია ქვეყანა პოლიტიკურადაც და კულტურითაც, და მის გაცარ განდევნებლობას თავგამეტებული გარჯა თუ შეეინაღმდეგებოდა კულტურის წვეტილობათა ამოცხებად.

სტიბინეკის ამ ერთ რომანს არც იკამრებდა და „ტორ-

ტილა ფლექსაც მოადვენება მწერლის სტილური მრავალფეროვნების წარმოსაჩვენად. მრისხანების მტვერების ნევავე სულისკვეთებასა და „ზამთარი ჩვენი მღელვარებისას“ იქნებ არანაკლებ მძაფრ დრამატისმსი დღეი იუმორი რომ ამოსვდებოდე ვეუდითი „ტრაქილა ფლექსის“ სახით, დიკენსისა და მარკ ტვენს გავჯინებოდა თითქოს სტიანბეკი და ვახტანგ ქულიძე ამ მზოივაც დაინტერესდებოდა, ნეტა მისი იუმორი როგორდა გადმოვა ქართულად, ზოლოსდაბოლოს, მე თვითონ როგორ მოვახერხებ ამ სათეს განსხვავებული იუმორის ნიუანსებრივ თავისებურებათა შენარჩუნებას ჩვენს ენობრივ სამოსელშიო.

ამერიკული კრიტიკა ცოტა სხვაგვარად განსჯიდა — მარკ ტვენს სტიანბეკის უშუალო ნინამორბედად შერაცხავედა და იმის თქმასაც არ მოერიდებოდა: სტიანბეკის იუმორი მარკ ტვენისა და მეზერის იუმორის ნახა-ეითა. ეთთმდა — ნახევარი ერთი, ნახევარი მეორე. „ტორტა-ტორტა ფლექსის“ შემოქმედს რა ვაძრებოდა?... მაგრამ ეს მანინე გადმეტარებდა უნდა იყოს, სტიანბეკი უფრო დრამატულ მწერლად ესახებათ და მის იუმორს ამიტომაც არ დაგვიდევინ მაინცდამაინც, თორემ — მეზერი იქით იყოს — „ჰელაბერი ფინის თავგადასავლის“ შემოქმედის სხვაგვარა სტიანბეკზე უფრო მეტი სულაც არ არის, ვიდრე ურნესტ პეინინგუის აღიარება: ჩვენ ყველა მარკ ტვენისადა მოვიდვართო.

დრამატულ მწერლად და: „მრისხანების მტვერები“ გავრცელება უპირველესად სტიანბეკის სახელს, იმის გადა-უფარავს სხვა ყველაფერი და, ის კი არა, მასთან შედარებით „ზამთარი ჩვენი მღელვარებისა“ ფორნალის-ტურ რანგის თხოულებადაც კი ნამარცხდებიანო.

თავის დროზე ამ უპირველეს ქმნილების ფინალზე სადავო გამომართო: ისე უცვრად მოკვეცა თბრობა, მიღურტების დაეგვანა და უგზოუკულოდ მიატოვა საკუთარი პერსონაჟებითი. დაე ამერიკულ მწერლობის თვითონ ეცა თავში და ერკვია, მართლა კიდევ ერთი განსაკუთრებული რომანი შექმნილი თუ მწერლის ხელ-იდან გაეშვა ჩინებული შესაბუნებლობა და სუსტი ფინალი ჩვეულებრივად დიდებულ განზრახვას... მაგრამ ასე არ განსჯიდა. ითარი მზეიძე და სტიანბეკის უსამართლო გაკოლვას პირად დამცირებდა მიიღებდა, რაკილა დიდებული რომანის ამაღლებულ და განზოგადებულ ფინალი შესაფერისი ანალიზის გარეშე მიფურტებად ცხადდებოდა. ძალიან დაინანებოდა ზერელე შეფასებისათვის და საგანგებოდ გამოქმენბურებოდა რომანის ფინალს, რომელზეც უსჯელად ამოიკნობდა „მრისხანების მტვერების“ მხატვრულ ტენდენციას.

ნუღა გამორჩეულია მკითხველს, თუ როგორ იზრდებოდა ფინალი რომანს სახე, თვის მხატვრული დანიშნულებაც თითქოს ის გაბლდათ, რომ ტვირთად ქვეყნული თავისი უგზოობის ვახაზე დამდგარი და განამხებული ოჯახისათვის. სტიანბეკს ქალი ჩაეჭირა ერთხორულად დედობისა და ვენების ყოფაში, და ამ რთულ ფსიქოლოგ მდგომარეობას რაღაც დიდი ნაივლის ანარქიკლად გადაუვლიდა რომხს იდუმალი ნერვტარების დიმილი, და თბრობის ამ გამოკვეთილი, სრულყოფილი დაგვირგვინების შემდეგ მკითხველს თავი აღარ უნდა ემტერია ჩვეულებრივი შეკითხვებით: ნეტა რა

დაემართათ დანარჩენ პერსონაჟებს, ამას, ამას ან თუნდვც ამას.

ეს კრიტიკულ-ესთეტიკური ეტიკული გამოქვეყნებებები და სტიანბეკისათვის ნობელის პრემიის მიანიჭებამდე — ანუ 1962 წლამდე — სამი წლით ადრე... თუმც თბილისში ჩამოსული ამერიკელი მწერლისათვის საიდუმლოდ დარჩებოდა ამ სტატიის არსებობა.

მამინდელი დრო როგორც მოიხოვდა. ამ ლიტერატურული ნარკვევის გამოქვეყნებისას სტიანბეკის ამტკიცოთ ეს რომანი, მისი არცერთი თხოულება არ თარგმნილიყო, ერთი ნოველაც კი, თუმც არამორდაპირი უკვე მხოვედრილიყო მისი მოთბორბობა და სახელუც ქართულ სამწერლო სიერცემი — დემნა შენგელაიას „განძი“ იგულისხმება, სტიანბეკის „მარგალიტის“ ნარუმატებელი განმეორება, თუმც გარეგნული ნარმატების იერიც რომ დარჩენიდა, ზედმეტბადა დაეაღებული ამერიკული მწერლის შედეგისაგან. ისე ეს ვარებობა მამინეგ არ დარჩენილა შეუმწვეული და რეგავ ჯაფარიძე ადვოლად დაამტკიცებდა პირველფაროს არსებობასაც და მისი ხელუგების მოწუნდობლასაც „განძიან“ შედარებით.

დავებოდა ამ მწერლის ქმნილებათათვის კარის გახსნის ფაში და „ქრიზანთემების“ ვახტანგ ქულიძისეული თარგმანის გამოქვეყნება უშუალოდ დაემთხვეოდა სტიანბეკის სტუმრობას.

ეს ნოველა უკვე ანთოლოგიებშიც მოხვედრილიყო და მისი გადმოღება შეუქმნიდა მკითხველს მართებულ ნარმოდგენას მწერლის მხატვრულ ისტატობაზე, ხოლო „ზამთარი ჩვენი მღელვარებისა“ დიდ ნარმატებად რომ არ ჩამოერთობა ამერიკულ კრიტიკას მისთვის, ვახტანგ ქულიძე არ დადიდებდა ამ ზედამიზნულ შეფასებას, რადგანაც თვითონ ძალიან მოყმენებოდა და ვერ აეხსნა, თუ რატომ სწამებდნენ ამ რომანს ფორნალიზმის მოახლებას.

არა, გარეგნულად, სტილური სიმსუბუქითა და ყოფითობის რეალისტურ-ნატურლისტური წარმოსახვით იქნებ მართლაც დაგერქეს ეს შთაბეჭდილება, მაგრამ ის უღრმესი ტკივილი, რითაც განმსჭვალულია რომანი და ტრაგიკზმის სულისკვეთებამდეც მალდებდა, განა ასე იოლად მისაყურისძირებელია?

ტრაგიკიოს, გვარიმეულობის, კეთილმოზიღების თანდათანობით გაქრობის ხილვას სტიანბეკისამდე რომ შეესაყურა ითენ ჰორედი და სულიერი სიმარტყოთი ვეარზე გაკრული მაცხოვრის ტრაგიკული განცდის ანარქიკლად ნარმოსდგება, განა შეიძლება ეს გამოვარჩეს და თბრობის განგებებისა სიოლუდ და ყოფითობის დეტალიზებამ გადაფაროს ყველაფერი?..

მეტი სინათლისათვის თვითონ ჰოულის ცნობიერებაში მოტეხილებას ვეარზე გაკრული მაცხოვრის ხატება და მისი გაუსაძლისი სიმარტყოე, თუმც მოქმედების გათამაშების დროდ წითელი პარასკევისა და აღდგომის მერჩევაც დამჭურვებლ მინიშნება გახლდათ იმ ქვეტექსტებისა და რომანის მხატვრული მრწამსის ამოსაკითხად, ნუთსიოფლისა და მარადისობის ზღვარზე რომ ირანდებდა და კაცობრიობის სიცოცხლის დრაცხვლად დრამატისმით ტრაგედია.

ახალი ფაშის სიმბოლიკაში ეს განცდა, ეს ჭიდილი ამოღლებლობისაკენ სწრაფვასა და მის ტრაგიკულ გამინერებადა-განქრებას შორის ამ თვალათხედვით გამოიხ-

ატივობდა: ალბათ ასეთივე გრძობა ჰქონდა კეთილ ანტიმანს, როცა მისი ნალოლიაკები აზრი მატერიის არის შესახებ ცეცხლის ალად მოედო პროსისმასო.

სხვაგვარად ამ განცდასა თუ გულის ჭიდილს საყოველთაო მიმის ტრადიციაც ერქვა, ყოველ შემთხვევაში, უილიამ ფოლენერი ამ ლიტერატურულ ფორმულაში მოაქცევდა და სტაინბერგე მოხიბლულიყო ამ ლაკონური და ზუსტი განსაზღვრებით, თანაც ნობელის სამადლოელ სიტყვებით ფოლენერის ამ განმარტებას საბაზადაც გამოიყენებდა, რათა თავისი დიდი ნინამორბედი განსაკუთრებული პატივისცემით მოუხსენიებინა — მასავით ვცდებოდა შევეყვებო თავგზაბნულ კაცობრიობას ამ პირქუში და უკაცრიელ დროის გამოვლამო. თორემ ეს ტრადიცია იმდენი ხანია გრძელდებოდა, ლამის უკვე სულერიებასაც ვაფინწყებდა.

— ფოლენერმა ყველაზე მეტად უსყუდა როგორც ადამიანის ლიერების, ისე მისი სიტყვის შესახებ. მან იცოდა, რომ მიმის შეცნობა და დაძლევა მწერლის არსებობის ერთ-ერთი მთავარი მიზანია.

ლეთური ძალა ეტვირთა სტაინბერგსაც, ადამიანი იკეთებოდა უდიდეს სამშობოებად ღვთისმოკლებულ სამყაროში და ამ ტრადიციის შემხედვარეს უნებური სურვილი გინდებოდა, იოანე მოციქულის იმ უდიდესესი ფრანზის ახლურად გააზრებაზეც ვაფიქრა: ბოლო არის სიტყვა და სიტყვა არის ადამიანი, და სიტყვა ადამიანიაბაო.

„ნიურ-არის ტაიპს“ მიიღე რამ დაანერხა 1968 წლის 20 დეკემბრის ნომერში, მწერლის გარდაცვალების დღეს: სტაინბერგს ნობელის პრემია არ სჭარბებოდა, ეს ნობელის პრემიების კომიტეტს სჭირდებოდა სტაინბერგიო.

ამ სიტყვებით კი გამოითხოვებოდნენ და... გადანიცვლებდა ეს ფრაზა სტაინბერგს სტაინბერგს, ნიურ-არის ნიურში, ენციკლოპედიიდან ენციკლოპედიამი... „რუსული დილორის“ ქართული გამოცემის გარეკანზეც მოხედებოდა.

სხვა კერძო ნობელიანტი არ შეუფასებიათ ასე — არც ამერიკასა და არც სხვა ქვეყანაში, არავისთვის გაუმტეხებიათ ახლები ქება.

ჯონ სტაინბერგის მიმართ კი გაემეტათ.

1964 წლის 9 მაისს კი ბარათს რომ გამოუგზავნიდა კოლეუ ნაიდრატეს, თან ნობელის პრემიის მიღების ნარმოთქმულ ამ სიტყვასაც აახლებდა, როგორც საკუთარი რწმენის ყველაზე ხელშესახებ გამოხატულებას, და მწერლის მოვალეობას კი ამასაც დასძენდა, რაც 1962 წლის 10 დეკემბრის საზოგადოებრივ რატომლაც გამოუგზავნიდა: სამყაროს ოდნავ მეტი მზიარებუბა, ოდნავ მეტი სილაღე შესძინოს და ოდნავ მეტი სიცოცხლითაც აავსოსო.

კაცები მაინც როდის ხდებოდნენ ერთმანეთის უახლოესნი? სტაინბერგს ამაზე თავისი შეხედულება ჰქონდა: როდესაც ერთად იციანაო. ამ დამკვირვებას ქართულ პოეტსაც უზიარებდა და მოაგონებდა, თბილისში ერთად რამდენს ვიცინოდით, კიდევ ცეცქავდით და კიდევ ველყოფოდითო.

სიცოცხლა და მზიარებუბას ამოფარებოდა დიდი პოლიტიკური განზრახვანი და ენებები, უშუალოდ გადაჯაჭვებული საპერიოდიკის კარის გაღებასა და საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენასთან.

თვითონაც არ გაეცნობიერებინა ბოლომდე, ამ არენაზე მსოფლიო კლასის მოთამაშე რომ ხდებოდაო...

ამ სტრიქონების ნაკითხვას რომ მოსწონებოდა, ისე გულანად იცინებდა, საკუთარ თავსაც ნააჭარბებდა. თუცე მალევე მოსხედა სიცოცხლე, რადგანაც... განზრახვა ჯერაც აღუსრულებელი რჩებოდა.

მცირერიცხოვან ერებს დიდი სახელმწიფოები მფარველობას გაუწევენ და ამერიკა არც თქვენ მიგატოვებთ განსაცდელშიო, — ამ იმედოვნების განხვევას ქართულ საზოგადოებაში ხელშესახები გამოძახილი ჯერჯერობით არ მოჰყოლობდა და ჯონ სტაინბერგი, ვინ იცის, უილიამ ბატლერ იეიტსის აჩრდილსაც მესთხოვდა:

— ისევ მენ თუ შეახსენებ, რა დარდი გზრავდა, რას ესწრაფოდა და რას ენერგებოდი, რა ევალებდა და მოეთხოვება მწერალს სახელმწიფოებრიობადაკარგულ მინა-წყალზეო.

კულარაბი

2009 — ქნტ ჰამსუნის წლი

გადაწყვეტილებამ ნორვეგიაში, პატივი მიავან თელსაჩინო მწერლის, ნობელის პრემიის ლაურეატს კნტ ჰამსუნს, რომელიც მთორ მსოფლიო ომის დროს ნაცისტებისადმი განსაკუთრებული სიმპათიებით გამოირჩეოდა, რაულ ვალენბერგის (შედეგ დიპლომატი, რომელმაც მთორე მსოფლიო ომის დროს მწივალი ებრაელი იხსნა სიკვდილის ბანაკებში განადგურების-აგან) საერთაშორისო ფონდის მძაფრი კრიტიკა გამოიწვია.

2009 წელს მწერლის დაბადებიდან 150 წელი აღსულიდება და ამასთან დაკავშირებით ნორვეგიაში წლევანდელი წელი ჰამსუნის წლად გამოაცხადდა. ავსტრიაში მწერლის მუზეუმის გახსნაა განზრახულს.

ამ გადაწყვეტილებას ყველა ერთნაირად არ შეხედრიდა. „ნორვეგიის მთავრობამ ბოლო უნდა მოუღოს ნაციზმის სამარცხვინო რეაბილიტაციას და მისილის სტანდარტებს,

რომელთაც მსოფლიო ელოდებდა მისგან. ნინაალმდე შემთხვევამ ნორვეგიას მოუწევს ასეთი უპასუხისმგებლო მოქმედებათა შედეგებთან ცხოვრება.“ — ნათქვამია რაულ ვალენბერგის ფონდის ხელმძღვანელი საბჭოს წევრის ნიკოლას ტორენის წერილიში.

პასუხად ნორვეგიის საჯარო საქმეთა მინისტრმა აღნიშნა, რომ მწერლის სლოენისადმი მიძღვნილი ღონისძიებანი მის ნაცისტურ წარსულსაც წარმოაჩენს, რაც ხოლოკოსტას ისტორიის (ევროპის 60% მეტი ებრაელი მოსახლეობის განადგურება ნაცისტთა მიერ გამუდმებული დევნისა და ხოცვის შედეგად გერმანიისა და მათ მიერ დაპყრობილი ქვეყნების ტერიტორიებზე 1933-45 წლებში) შესასწავლად საგანმანათლებლო მიზნებსაც მოემსახურება. ცხადია, ასე სჯობს — არა მიქმნალო და აკრძალვო, არამედ ყველაფრის გათვალსაჩინოება.

პაატა ჩხეიძე

კვლევა-აღდგომა

— თქვენი აზრით რა არის უკიდურესად გაჭირვებული მდგომარეობა?

- საკუთარ გასვენებაში საკუთარი საფლავის პირას დგომა.
- საღ ისურვებდით ცხოვრებას?
- საქართველოში.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?

— საკუთარი ქმნილების ნახვა.
— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— ავთანდილი („ვეფხისტყაოსანი“), ლევო („ბორიაცი“), ჯოჯოლა („სტუმარ-მასპინძელი“), კვენტინ დორჯარდი (უოლტერ სკოტის ამავე სახელწოდების რომანიდან)...

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
— დაივიწყებდით, ქეთევან ნამეხული, სოლომონ ლომიძე...

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?
— დიმიტრი ერისთავი, კარლო ფაჩულია.
— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
— ზოინა კვერცხიძე.
— რომელ თვისებას აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— ვაჟკაცობასა და შრომისმოყვარეობას.
— რომელ თვისებას აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
— დედაკაცობასა და შრომისმოყვარეობას.
— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— ერთგულება.
— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?
— მასწავლებლობა.
— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?

— ავთანდილ ჩხეიძე.
— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?
— მიმდობლობა.
— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?
— მეგობრობას.
— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— სიზარმაცე.
— თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
— რაც შეიძლება მეტი მადლიერი ადამიანის დატოვება შენს შემდგომ.
— რა იწინებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— რწმენის დაკარგვა.
— როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?

- ფიზიკელი, ცნობისმოყვარე, შრომისმოყვარე.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- დაბინდული ქლიავისფერი.
- ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

— ია.
— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— შავფალა შიმშიო.
— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— ოთარ ჩხეიძე.
— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— რუსთაველი, ვაჟა, გალაკტიონი, ნიკო სამადაშვილი...

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალბი?

— ოთარანთ ქერივი, ვაჟა-ფშაველას ლელა, ფოლტერ სკოტის ფლორა მაკივილი, ოთარ ჩხეიძის თეკლა...

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— გიორგი VII, დემეტრე თავდადებული, ლუარსაბ III, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, მერაბ კოსტავა, ჩარლზ პარნელი...

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ქეთევან დედოფალი, თეკლა ბატონიშვილი, მარი მაყაშვილი...

— საყვარელი სახელები?

— როსტომი, რევაზი, დიმიტრი, გიორგი, ნატო, ნონა, ლალი...

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— როცა მალევიტებს.
— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დამისახურა?

— ყორღანაშვილი, იასე ფალავანიშვილი, სოსო ჯულაშვილი, სერგო ორჯონიკიძე...

— საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი შეტანაკლები ალტაცებისა?

— შარბიძის ბრძოლა, ასპინძის ბრძოლა, ყვარელის დაცვა, კოჯრის ბრძოლა...

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— ქრისტიანობის შემოღება საქართველოში.
— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— სიმღერისა.
— როგორ გინდათ გარდაიცვალოთ?

— უცერად, მუშაობისას, კარგ გუნებაზე მყოფი.
— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— შენუხებული.
— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— უნებური შეცდომები.
— თქვენი დევიზი?

— კვლევა-აღდგომა.
— თუკი ოდესმე შეხედებოდი ღმერთს, რას ისურვებდი, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— მთლად ტყუილად არ გიცხოვრიაო.

რეზო ჭყიშვილი

ემზარ კვიციანი

სამაია

თეთრი მატარებელი

სადგური.

მატარებელი.

ციხფრად შედგებილი, მოღიავებული სახაფხულო ვაკონ-ბი – თბილისი უდაბნო.

ვაკონებზე შემოხვეული ფერადი ბაფთები ასეთი სიტყვებითაა აჭრელებული: „კეთილი მგზავრობა ლურჯი ზღვის ახალგაზრდა მშენებლებს“, „ლურჯი ზღვა“, „ჩვენი შევექმნით ლურჯ ზღვას უდაბნოში“.

ბექანზე უამრავი ხალხი.

წამსვლელები და გამცილებლები ერთმანეთში ირვებიან. ქალებსა და ვაჟებს ღია ფერის მსუბუქი ტანსაცმელი აცვიათ.

ვაკონის ხმა. სიცილი. ხმამაღალი ლაპარაკი.

მატარებელი გახსნრივ დადღლილი თორნიკე შორბის. იგი ვაკონებს ათავსიერებს. ნაცნობებს ესალმება და გამცილებელთა ვჯავთებს მოურიდებლად მიარდევს.

ვაკონის მოაჯირზე გამომოყდარი სიმონი. სიმონს ფეხები ღიანდაგების მძარეს აქვს დადმონყობილი. ზურგჩანთა სვეტზე მიუკიდია.

თორნიკე – (გაოფლილი, დადღლილი) სად არის თამარი? სიმონი – თამარი?... არ ვიცი!

ზაღბის ხმაური, გნიახი. სიმონის ხმა ძლივს ისმის.

სიმონი – (ხმამაღლა) მოდი, თუ!

სადგურის ზარის ხმა

თორნიკე – არ ვიცი

მატარებელი ნელ-ნელა დაიძვრება.

სიმონი – რაზე მკითხებ? (თორნიკე პასუხის გაცემას ვერ

ასწარებს)

ვაკონები. ბორბლები. გაიძვებული სახეები. ყვავილები. ერთი ვაკონის ციხფერ სვეტთან თამარი დგას. თამარს იასპინის პაჭარა ტოტი უჭირავს ხელში. ლოყა სვეტზე აქვს მიდებული საოცრად ნაღვლიანი თვალებით ტოვებს ქალას.

მატარებელი უმატებს სიჩქარეს, ღლიერდება აერხეული ვარ და მარეხეული“ მელოდიის რიტმი.

საღამოვება. მუც ჩადის. თორნიკე ღიანდაგებსშუა დგას და მატარებელს უყურებს. მატარებელი მიდის სულ პირდაპირ და პატარავდება. ღიანდაგები თანდათან უახლოვდება ერთმანეთს. წყნარდება მუსიკა. თეთრი მატარებელი შედის ღრუბლებში.

ზემოდან ჩაბნელებული თბილისი მოჩანს. უცვრად ყველაფერი განათობდა. ყველა ლამპობანი ერთად აინთება. ყველა სახლის დაწვრილად ერთდროულად გამოვარდება სინათლე.

თორნიკე ოთახში შედის. ცდილობს სინათლე აანთოს. ტყუპმა ნახსამია. ხელში კონიაკის ბოთლი უჭირავს.

თორნიკე – რა ჭირი დავმართა, რატომ არ ინთება?! ფილიპეს ხმა – (მეორე ოთახიდან) რაღაც ჩაინვა დამცველში.

თორნიკე – როდის?

ფილიპე – რა ვიცი როდის. ტკაც! – დაიძახა და ჩაქრა.

თორნიკე სათიფლს გამოძვინის. აანთებს. ბუხრის რაფაზე მისი ტილო „სამი სული“ დგას.

დასასრული იხ. „ჩვენი მწერლობა“ 16

თორნიკე – ვინ მოიტანა ეს სურათი? ფილიპე – არ ვიცი... სახლში არ ვიყავი... ვიღაცას მო-

უთრევი... მეტი არაფერი მკითხო.

თორნიკე – ვერა.

ფილიპე – ვერც ნახავ.

თორნიკე კონიაკის ბოთლს მიიყუდებს პირზე. ჩაბნელება. ისმის, როგორ გაჯახუნდა კარები.

ქუჩა

გვიანი ღამე. უკაცრიელი ქუჩა. აღმართზე ტრამაის პრი-ალა ღიანდაგებია დაწოლილი.

ქუჩა ქანაოს. სახლები ხან მარცხნივ გადგნება, ხან მარჯვნივ.

ღიანდაგებია ახალგაზრდა კაცი მოდის. ახალგაზრდა კაცი ზურჯით ჩანს; იგი პანცალებს, ბარბაცებს რიტყვულად. ხან მარჯვნივ იხრება, ხან მარცხნივ. გზა კი მიდის პირდაპირ, უსას-რულობამდე. მოჩანს ადამიანის ზურგი და დაუსრულებელი

გზა. სანინააღმდეგო მხრიდან 1500 წლის კაცი მოდის, რომელ-საც ხელში რკინის კეტი უჭირავს. ამ რკინის კეტით იგი ღიან-დაგებს ასუფთავებს. რკინისკეტისანი ხრიალით ჩაივლის.

თავდება შენობები. ირვევად წყვილიადა. სინათლის ვინორ-ზოლი მხოლოდ უსასრულო გზაზე დაწოლილა. შემდეგ ყველა-ფერი ქრება.

კვირიკეთი

(სინათლე ნელ-ნელა იმატებს) თვალუწვდენელი მწვანე მინდორი.

ღლა.

მუხის ხე, გვიანტური სოკოს მავჯარი. მუხის ტოტებიდან სპილენძისფერი მზის სხივები ეშვება.

შორს მზით აუღვარებული თეთრი თოვტი. მინდორის მოდის თორნიკე ამაღლობელი.

ზეუქმებიდან დროდდრო ლურჯი ფრინველი ამოვარდება და დიდი ფრთების ბათქუნით მზისკენ გასწევს.

ზეგანზე თეთრი კამეჩი გაივლის. ხელმარცხნივ ფერდობი. ფერდობი ალაგ ყვითელი, ალაგ მწვანე ბალახითაა დაფარული. დაფეთებული, ნიოელი კურ-დღელი ყურების პარტყულინი შემოვარდება ველზე. კურ-დღელს უცნაური კაცი მოსდევს. ამ უცნაურ კაცს ფეხებზე ნისქეილის დოლაბები აქვს მოშპული.

კურდღელი ბორცვზე არბის. ფეხდოლაბა მისდევს ბორცვს უკან უჩინარდებიან. მეორე ხნის შემდეგ კაცი და კურდღელი ისევ გაპოწნდებიან. ნიოელი კურდღელი დალა გამოარბის. ბორც-ვის ძირას დოლაბებიანი კაცი კურდღელს დაჭირებს.

აღმართში კურდღელმა აჯობა, თავდაღმართში დოლაბე-ბიანმა კაცმა.

ახლა აკაცი მიინდორზე ნაშობდება და შემინებულ კურ-დღელს თამაშება. თორნიკე მიუახლოვდება.

თორნიკე – გამარჯვება!

დოლაბიანი კაცი თავს აწევს და თორნიკეს სხვათამორის ესალმება.

თორნიკე – საკვირველი კაცი ჩანხარ, კურდღელს თუ იჭერ, დოლაბებს რატომ არ იხსნი.

ფეხდოლაბა კაცი – (კურდღელთან თამაშში ვართული) საკვირველი მე კი არა, მუანამე მრისხანია.

თორნიკე - შუანმე მრისხანე ვინ არის?
ფეხდოლება - თუ არ იცი, გაიკვირ. ამ გზაზე ავლილი ბევრი მინახავს და ჩამოვლილი - ნაკლებად.
თორნიკე შეყოყმანდება.
ფეხდოლება - აქედან რომ ბუნისტოლად მოიჩინს, შუანმე სასახლეა.
თორნიკე იტიო გაიხედავს, საითაც ფეხდოლება მიათითებს.
ფეხდოლება - პატარაზე გაგაცივდადი, მაგრამ ნამეტანი ჩქარა დაედივიარ და ვერ დამენსევი.
დოლაბეზიანი კაცი ნამოხტევა, ნიოლე კურდულს მინდორში გაადგებს და კვილით გაეკიდება.

გადასვლა I

თბილისი. თორნიკე აშალობელის ოთახი. უშანგი და ფილიპე.
უშანგი - სად უნდა წასულიყო, გული არაფერს ვიგრძნობს?
ფილიპე - ნუხელ გვიან მოვიდა. რაღაცას ხრიგინობდა... მერე დანვა თუ წკვარამში გადავარდა, ვერ გავიგე.
უშანგი - ნიოლე დლე დადივიარ, ყველგან გავიკოხბე...
ფილიპე - იმ ქალს ხომ არ გავიკიდა?
უშანგი - თამარი უდაბნოში წასულა, თორნიკე ნუხელ სახში ყოფილა და რაფერ?
ფილიპე ხენმით ნამოხტება ტახტზე.
ფილიპე - თავიდან არ იყო სრული ტკუის... [რაღაც გაახსენდა] მოიცა, რა განახლი.
ფილიპე ადგება. მეორე ოთახში გავა, "სამ ასულს" გამოიტანს და ზუმბის რაფაზე შემოიღებს.
ფილიპე - ნახე!
 სურათზე ერთი ასული აღარ არის. მის ალაგას ერთი მთლიანი ლაგაა. მხოლოდ წარწერა "ნარსული დრო" დაჩრქილა ზედა.
უშანგი - ამაზე ერთი პოემა დაიწერება.

ძველთაძველი, ხავსიანი კომიტების ხევიანი. ქვევით უსწორ-მასწორი, მონითალო გზა. გზის აქეთა და იქით ხეთა უცნაურად დგერნილი ფესვები.
შქერის ღობე. დღეღამით აკვირებული დიდი ქიშკარი. კორტბზე ისლით გაღაზურული, დანწული სახლი.
თორნიკე ეზოში შედის. ეზოში ქის ნიოელი გვიმო ონიანი. ონიანარზე ხის ვედრო, უფრო იქით დაკოჩილი ურეში და დიდი მორი.
ბიების ხეებს შორის ქურის თავები. ხეზე ჩამოკიდებული ორმთოები, ძელბარი.
 ეზოში კონდარი და შქერის ღობეზე გადმოკიდებული კვახები. ღობის იქით ყანა და მსხლის ხეებზე აყოლებული ვახუში.
თორნიკე გატყვართლული ქობის კარებს მიადგება. ქობის დედაბერი ხვარამზე ჯვარას არაბას.
თორნიკე - მასპინძელი!
ხვარამზე ხამის კაბის კალთებს აიკცავს.
 - სტუმარი ხეთისაა, მობრძანდი, უცხო კაცო!
თორნიკე ქობში შეაბიჯებს. კერაზე ციცქლი ანთია. სხვენზე გაქვია გამობმული, ვაჭვის ბოლოზე გამურული კარდალა. ქობს აბნასაღელვის ერთი სარკმელი აქვს. სარკმლის ძირში დიდი ტახტი. ტახტზე ხვარამზეს უცქროსი შვილი მახვა გამხმარულა (მახვა ძალიან ნადავს ფილიპეს) ეცივა ჩაფართხუნებულ ღი შარველ-ხალაო. მარცხენა ხელი მინის იატაკამდე აქვს ჩამოვარდნილი, მარჯვენა ხელი სარკმლის რაფაზე შემოუღია...

თითქოს ხედა აქვს ჩამოკიდებული. დანოლილს ფეხი ფეხზე გადაუდვს. ფეხის ცერზე ძაფა აქვს გამობმული. დედამის თანროებს, თან მახვას ფეხზე და ჯოკოზე ძაფს ახვევს.
თორნიკე შუათავაზეხელ ჯოკოზე დაჯდება.
ხვარამზე - წყელი თათრებიდან მოსვენება აღარ გვაქვს. მას შემდეგ, რაც ჩვენი ნეტარსენებული ბატონი მოკლეს და შუანმემა მამპოლან რეკული მიიღო, კვირიკეთს ემპაკები დავამოხრუნენ.
მახვას ცერზე ბუზი დააჯდება. **ფეხს** გააქანებს.
ხვარამზე - ფეხი დააყენე, ძაფი ჩამეშლება.
მახვა - თავი დამანებე, ვფიქრობ.
ხვარამზე - რაზე ფიქრობ?
მახვა - ოქროსთომეან შვეთუნახაზე. ქაჯებმა რომ მოიტაცეს და ახლა აღმასის კოშკში შყავთ ჩამწყვედი.
ხვარამზე - (თორნიკეს) სულ ასე ფიქრობს. აღმასის კოშკში ჩამწყვედი სულ მშვეთუნახა მამს ახი აღირსებს. (ამოიხრება) - ამის ძმები მინდორში მიწას ხნავენ.
მახვა - რა აზრი აქვს მუშაობას... ბოლოს ვველაფერს რეკულაყიფული შუანმე მთავარი ნაიღებს.
ხვარამზე - (თორნიკეს) ქვაბში ნიოელი ფხალი იხარაშება. შვილები მოვლენ და ქურს მოხდანი...
თორნიკე - ახლა წყალს დაადევე, მერე თქვენი მთავრის სასახლე მიმასწავლეთ.
ხვარამზე - (დიდი ჯამით წყალს ანაოდეებს) შუანმე სალაქმად არის, ბიძაშვილი აჯანყებია. ეზოს ბოლოში ჩემი შვილები ხნავენ, ჩადი და ისინი დაგაყენებენ გზაზე.
თორნიკე დედაბურს ემშვიდობება.

დიდი მინდორი. ნიკორა კამერები. სამი ნახევრად შიშველი ძმა გუთნის ჩახტეფია. კადრში შავი დაბეტლილი მინა, მჭები მღერია:

ისს წერორზე პუკი გვაქმდა,
 გოდლით ჩამოვტანეთ...

როდესაც კვალს ბოლომდე გაიტანენ, შედგებიან. შემდეგ ხის ძირში ისვენებენ.
 გამორწმება თორნიკე.

გადასვლა II

თბილისი. მილიციის სამორიგო. შემოიდან ფილიპე და უშანგი.
ლეიტენანტი - იმ ახალგაზრდას თაობაზე ხართ ხომ? ვერაფერი გავიკეთ?
ფილიპე - ვერა. უკვე ერთი კვირა გავიდა. უდაბნოში დეებმა გავგზავნეთ, ვიფიქრეთ, იქ ხომ არ ნავიდა-მეთქი, მაგრამ უფართო მიპასუხეს.
ლეიტენანტი ფიქრობს და თავისთვის იძახის: და... და... - შემდეგ უშანგის მობრუნდება:
 - თქვენ ის არა ხართ, წყალნაღებული რომ გადაარჩინეთ? ამხანაგო გადამრჩენო წყალ... თუ შეიძლება უბრალოდ წყალნაღებულს დაგიძახებ...
უშანგი - კი ბატონო.
ლეიტენანტი - (ისევ დაფიქრება) და... და... (ფილიპეს) რაც შეეხება თქვენს მამს, ასეთი შემთხვევები ხშირია.

ადამიანი უცერად დაიკარგება. ატყდება აურ-ზაური, ეტბენ-ეძებენ და შემდეგ დაკარგული მოულოდნელად გამოჩნდება. სად იყო, თვითონაც არ იცის. მე თვითონ ერთხელ სამორიეოში დამეძინა, როცა გავიღვიძე მიცხვდი, სულაც არ მიძინებია...

უშანგი და ფილიპე მადლობას იხდინან ახსნა-განმარტებ-სათვის.

თორნიკეს ცხენების ფეხის ხმა შემოსვება. მოპირდაპირე მხრიდან მუზარადებითა და გრძელი შუბებით აღჭურვილი ექვსიოდ ცხენოსანი გამოჩნდება.

სასახლარი ყვარყვარე თორნიკეს წინ შეაყენებს გაოფ-ლილ ცხენს.

ყვარყვარე ცალი მხარი დაგრძელება. ეტვობა, ერთს დროს, ბუმის ძალი ამოივდომ რომელიღაც ბრძოლაში.

ყვარყვარე – (თორნიკეს) როგორ მარგლივით დაეს-ვე! იქნება ვერ ცნობ ყვარყვარე სპასალარს!

თორნიკე – ძალიან ნაცნობი ხახვ გაქეთ, ისე ვერ გი-ცანიო.

ყვარყვარე – სანუხ არს ესე!

ერთი მხლებელი – ვალმელი ხარ თუ აქაური?

თორნიკე – აქაური არ ვახლავარ.

ყვარყვარე – რა ხელობის ხარ.

თორნიკე – მხატვარი.

ყვარყვარე – მერე რატომ აქამდე არ გამოჩნდი. მთე-ლი კვირკეთის მხატვარი უშანგე მისიხანეს ხატავენ.

ახლა დიდი მთავარი გამარჯვებული ბრუნდება და ფეხე-ბის საფხანად ორანი კაცი უნდა შევერჩიო. შემოუფეკი ცხენზე ჩიტკრეკიას (პატარა კაცზე აითვებს).

თორნიკე ქონდრის კაცს შემოუფეკება. ცხენოსნები სასახ-ლისაკენ გაქანდებიან.

სასახლეში დაფსა და ნალარას დაკარვენ.

ყვარყვარე – (სასახლს აუწყებს) ძღვეამოსილი უშან-გე მისისხანე გამარჯვებული ბრუნდება მარინიდან!

აურზაური, ჩორჩილი, სასახლის წინ ორი ბრინჯაოს ლომი დროდადრო პირიდან ცეცხლს აფრქვევს.

თორნიკე უცხენად ჩამოდის და დახვებული იხედება აქეთ-იქით.

კომის სარკმელს მთავრის ასული ირემა მოადგება. უკან პირისფარეშები ჩანან.

I პირისფარეში – სასახლეში უცხო მამაკაცი მოიყვა-ნეს, ქალბატონო.

II პირისფარეში – როგორი სუსტია!

III პირისფარეში – უცნაურად აცქია!

მთავრის ასული თორნიკეს თვალს არ ამორებს. თორნიკე უშანგეს ქაღს.

ირემა შეკრთება და ფანჯარას მოშორდება.

გამხმარ ვახუშტე ჯერ მხოლოდ ავარდნილი მტვერი მოჩანს. შემდეგ უშანგეს უძღვეელი ლაშქარი გაილანდება. აქლემზე ამხდრებულა ცალკეულა უშანგე მისიხანე; უშანგეს ორი შავკანიანი მონა ფარშევანგის ფრთებით თავს უჩრდილავს.

უსწორმასწორო ვახუშტე ლაშქარია გაჭიმული. წინა რი-გებში ახოვანი ტანის მეორეები. შემდეგ უფრო დაჩაივებული

და დარჩეული ხალხი მოჩანს, უკან რიგებში ხეივანი და ყვარყვანიანი მოხუცებიც შეიწინება.

ისმის ზურნების ყურისწამლები ტყვიტინო.

სასახლის ეზო. დაჩოქილი აქლემიდან გადმოსული უშანგე მონების მოშვე ზურგზე ვერბა, იქიდან ძირს დაფენილ დიან-დაბზეც გადავა და ტანის ტანებაში აირბნის კიდევს. კიბის თავზე ყვარყვარე დაჩოქებს და ცალთვალა ბატონს კერის-თავეზე აკოცებს.

მთავრის ირემა და სამასი მხევალი ქალი გამოეგებება. უ-ვანგე თავის ასულს ტანსაცმელს დაუკოცინს. დანარჩენ ქა-ლებს ყურადღებას არ აქცევს. სასახლეში შედის.

სასახლის ერთი დარბაზი. მხატვრები უკანასკნელად ამონებენ თავიანთ ნამუშევარს.

თორნიკე ათვალეივებს სურათებს.

მხატვრებს ვერ შეუბედათ მთავრის ცალთვალად დახატვა და უზრავლისხამს ჯანსაღელებიანი უშანგე ნარმოუდგენიათ.

მხოლოდ ერთს ჰკავს თვალგაფუჭებული უშანგე დახატუ-ლი, ეს სურათი ისედაც ყველა ნახატს უგობია. ჩაფსკენილი, ფოცხერითი თვალდაცეცხული კაცი. სურათზე ფეხები ის-ტატურადაა შეხვედრული და უშანგეს ხასიათიც სრულყოფი-ლად გადმოცემული.

თორნიკე დიდხანს აკვირდება ამ სურათს. შემდეგ იქვე გაჩე-რებულ მხატვარს ხელით ანიშნებს: შენი სურათი ყველას უგოსო.

თორნიკეს ახალგაზრდა კაცი მიუახლოვდება. გოცემბუ-ლი თორნიკე უკან დაიხვეს.

თორნიკე – თქვენი უშანგე ხომ არ გქვიათ?

– არა, ჩემო ბატონო, ფემანგის მეძახიან. ხის ოსტატი ვარ. ამ სურათების ჩარჩოები ჩემი გაკეთებულია, როგორ მოვწინათ?

თორნიკე – კარგია, ძალიან!

უშანგი – სულ წითელი ხიდან დავთვალე.

სასახლის ეზო. ფეშანგი და თორნიკე ბაღში სივრნიბენ.

ფეშანგი – (ხმადაბლა) კვირკეთში კაცმა კაცის ნდობა დაკარგა. ახლა ამას რომ გეუბნები, ტანში მატრიალებს.

თორნიკე – ყველაფერი თქვი, მე სანდო კაცი ვარ.

ფეშანგი – (უფრო ხმადაბლა) ასეთ მონობას ბოლო მო-ვლებდა. ბრძენი ერეგები ხმაღს ლესავს. ცხონებულ ძველ ბატონს შვილი დარჩენია ცოცხალი, რომელსაც ერებელი ზრდის სამადლოდ. ახლა ვისაც ძალა ერჩის, ერებულთან მიდის. აქაურობას მინასთან გაასწორებდე. მეც ნიკილდო-დი, მაგრამ სიყვარულისაგან ვარ დადავული და ხელ-ფე-ხი მაქვს შეკრული.

თორნიკე – ასე უწყალოდ ვინ დაგწავა.

ფეშანგი – (აქეთ-იქით იხედება. ჩურჩილით) მთავრის ასული ირემა მიყვარს. უშანგე რომ გაივოს, ჩემი ტყვე-საგან ვუდგამ ვიკეთებინებს. მთავრის ასული არაფრად მაგდებს და რა ექნა, არ ვიცი. ლექსების წერა მინდა და-ვინყო. უდაბნოში გატარას ისეც პოეტობა მიჩვენია.

თორნიკე – პოეტობას არ გირჩევ.

სასახლი დიდი დარბაზი. შესასვლელში შუბოსანი კარის-კაცები. ტახტზე უშანგე მისიხანე. ცალ მხარეს ასული ირემა უხის. მარჯვნივ ყვარყვარე სპასალარი დგას, რომელსაც ხე-ლი ხტონის ვადაზე აქვს დადებული. იქვე მრავალრიცხოვანი დიდებულები.

უშანგე კრილოსანს ათამაშებს.

ნელსზევით გამოშვებული მესამეიერ ხმაშალა აცხადებს:

— ძველამოსილი ლამპრობიდან დაბრუნებული დიდებული შუანშე მრისხანე გამგებელი კვირიკეთისა, მკერობელი მალრიბისა, მგრძანებული ტყეკარისა ბიძაშვილ აფრანკი ურჩხე გამარჯვების ნიშნად უწყალოდ დააჯილდოვებს საუკეთესო მხატვარს!

შუანშე ხელის აწევით ცერემონილის დაწყების უფლებას გასცემს.

კარებთან ჩაცვებული კუხიანი შამაკაცი უზარმაზარ მრგვალ ლითონს ურის შემოკრავს. — ბაბ! — დაივლარუნებს ლითონი და დარბაზში შემოდის პირველი მხატვარი თავისი სურათით.

სურათში გამოსახულ კეთილად მომღიმარ შუანშეს ორი ჯანსაღი თვალი სიფხარული უმციმციმებს.

შუანშე საეჭვოდ ათვლიერებს სურათს და შემდეგ კარისკაცებს ურჩხე რადაცას უჩურჩულებს.

კარისკაცები სურათის მხატვარს თავზე ჩამოახევენ. თავზე სურათჩამოცმული ხელოვანი ნიღბის ცემით გააყავთ გარეთ.

დიდებულები — ახია მაგაზე!

მხატვარი კარლო ფაშულია

ნაფენა

შეშოთებული მხატვრების სახეები. ეტყობა პირველი მხატვრის ბუდი ბევრს გაუზიარებია.

კუხიანი კაცი ისევ შემოკრავს ურის ბრინჯაოს ფარს. შემოდის ის მხატვარი, რომლის სურათიც თორნიკეს ძალიან მოეწონა.

ცალთვალა პორტრეტის დანახვაზე შუანშე გათორებდა და ვულნასული ტახტზე გადაგორებდა. დიდებულები ერთმანდალ აყვანდებიან: — რა გებდა, რას ხედავს ჩვენი თვალები. ნეტავი არ დაეჯანაბა.

შუანშე — (მოსულიერდება) საკირეში ჩაკივით, ორი დღის მერე ამოიღეთ და მამამისს, ნიფელა მუხნიაურს გაუგზავნეთ.

დიდებულები — ესეც შედავითა. თორნიკე — (აღშოფოებული) რა უსამართლობაა. საერთო ვაოცება.

შუანშე — ეს ვინაა? დიდებულები — საიდან გაჩნდა? რა ეკუთვნის მაცას? შუანშე — ვინ მიჩრებს, როგორ დავსაჯო.

დიდებულები — მოვბარშოთ. დიდებულები — თავი მოეჭრათ და კლდიდან დაეგაგოროთ. ყვარყვარე — (დრეჯად) ფეხით ხეზე ჩამოვიკიდოთ და თავზე ნიორი ნავუსკვათ.

შუანშე — ეს უფრო მომწონს.

დიდებულები — (ყვარყვარეზე) ბრძენია პირდაპირ. ირგმა გადაიხრება და მამას ყურში რადაცას უჩურჩულებს. შუანშე მოტდება.

შუანშე — თუმცა ხელი არ ახლოთ. საქმეში არ გარიოთ და ისე ბაბში თავისუფლად იაროს.

დიდებულები — ნაიფეს, რას გვიმეავენს. ირგმა გარეთ გავა. მხეველი ქალები კაბების ფრიალით გაყვებიან. მკერე ხნის შემდეგ თავდაბრილი თორნიკე წელი ნაბიჯებით დატოვებს ფარბაზს.

მისი ფეხსაცმელები და ქვის იატაკი დროდადრო ყრუ, რიტმულ ხმაურს გამოცემს.

შუანშე — დარჩა კიდევ ვინმე! (ტაშს შემოკრავს) გაისმის გონვის ელარენი. შემოდის მოკუნტული მხატვარი, რომელსაც ხელში დიდი ტილო უჭირია. იგი ზომავს შეტად არის შეზინებული.

სურათზე გამოსახულ შუანშეს ოთხი უყვარია ხელები და ნადირს უმიხეებს, ამის გამო გაფუჭებული თვალს დახუჭული აქვს. მაგაზე თვლებიდან კურთული მიმინო ახის. სურათი ოსტატობის მხრე საშუალო დონეზე დგას, მაგრამ კომპოზიცია ემპირიად არის ჩაფიქრებული.

დიდებულები ისევ აყვანდებიან, მაგრამ ჯერ თვალს შეამსუსკენა აქვთ გაპარებული. ცდილობენ გაიგონ, რას ფიქრობს მთავარი.

დიდებულები — (პაუზის შემდეგ) ეს მომწონს.

დიდებულები — რა დიდებულაია! — გადასარეკია!

მთავარი განათებული სასახლის ბაღი. ბილიკი ვარდის ფურცლებითაა დაფარული.

ქვის საჩარქლოში ზის თორნიკე და ღამის ფრინველების შორეულ ხმებს უფლებს ყურს.

მოსმის ტოტების შრიალი. თორნიკეს წინ ირგმა დგას. თორნიკე ნაშობებუა და ირემას თეთრ კაბაზე აკოცებს.

თორნიკე — (თავდაიწყებით) ულამაზესო ქალბატონო, აქ საერთოხვა და ვინ დაგიფარავს!

ირგმა — მწუხრის ზარები დიდ ხანია ჩამორეკეს. სასახლეში ყველას ძინავს.

კომეკი დია სარკმლიდან სანთლის შუქი გამოდის. წყნარ ღამეში ისმის ქალის ხმა; ვიღაც სარკმელთან წივს კითხულობს: მონურვილ იყო ზაფხული, ქვეყნის ამოსლვა მწვანისა, ვარდის ფურცლები ნიშანი, დრო მათის პაემანისა.

ირგმა და თორნიკე ბალის სიღრმისაკენ მიდიან. მათ ფეხქვეშ ჩამოცვივნილი ფოთლები შრიალებს.

ირგმა — ყოველ ასეთ მთავარიან ღამეს, მიწმუნხრის შემდეგ ველოვლი დარასტებულს. მწამდა გამორჩენილიო და ვიღაც, რომელიც დარაღვევდა ჩემ მარტობას... და მოდი შენ, ასეთი დაღლილი, უცნაური ტანსაცმელით.

ქალ-ვაისს წინ ფურჩრემი გადაივლის და ფოთლოვან ტვერში გაშლივინდება.

თორნიკე – მთელი ჩემი სიცოცხლე ვცხები დროს და მყელვობას, ჩემი სული იესება ნეტარებით, უღამაზესო ქალ... მიმეცი ნება, მოზნატო ის ტჰადარი, სადაც შენ ილიკვებ.

ირემა – რაც მამაჩემმა აღიარა მამამადი, ქვეყანა გაივსო მურეებით. ქრისტიანობა იდეენება, მაგრამ მე ვერაფერს მიშლის. ვიტყვი, რომ მოგცენ ნება, მოზნატო ის საყადარი, სადაც მე დავდეივარ...

თათბირი სასახლის ერთ დარბაზში.

ტახტზე შუანშე მრისხანე. ფეხზე დგანან სახალარი ყვარყვარე და დიდებულები.

ყვარყვარე – უცნაური ამბები ისმის, დიდო შუანშე, შენს სამთავროში.

შუანშე – მითხარი რა ხდება. პაპიჩემის კეხვს ძვლებს დავიფიცებ და ქეას ქვაზე არ დავტოვებ.

დიდებულები აყაყანდებიან და ერთმანეთს არ ანებებენ სიტყვის თქმას.

შუანშე – თავი მეტკინა, თითო-თითოდ ილაპარაკეთ.

I დიდებული – დიდო შუანშე, ნუხელ ავაზაკებს თქვენ თვალში ხერვლი გაუყვანიათ და შაპის ნაწუქარი აქლემი მოუტარათ.

შუანშე – ეს რა შესისხ.

II დიდებული – გუშინ მზისით თქვენი საყვარელი მოლა ბასარი კისრით ვადმოუვლით მინარეთიდან.

ყველანი ერთად – სასნაულები ხდება. ღმერთო, შენ დავგიფარე!

ყვარყვარე – ჩვენი სტუმარი, უცხო მხატვარი ეკლესიას ასურათებს. იმ ეკლესიას, სადაც თქვენი მთავრის სწორი ასული ღლუცულობს. ეს მაშინ, როცა ჩვენ ვაიდედებთ ალბო.

შუანშე – (დაფიქრდება) თუ მხატვარია, რატომ ჩემი სურათი არ დახატა.

ყვარყვარე – ეს კიდევ არაფერი, ბრძენი ერეხელი ხალხს ამხედრებს. თავნაკეთილ ძველ ბატონს შვლი დარჩენია. ამბობენ: ირმის ძუძუ უწოვია და ახლა ერეხელს ჰყვავს ვადამალული ბრონიფულამი.

შუანშე – ძლიერი ვარ მე... ყველაფერზე ძლიერია ალბო. ნეტარ იყოს ალბო!

- გეშველოდეს ალბო!..

- ფრთხილად იყავით. ძელქეაბაში მარგილები დაამზადეთ. მთავარს გამოცვლამდე დიდ შაბს თასი გამხმარი თავი უნდა მივართვა.

დიდებულები – თუ არ ეყოფა, სხვაც დაუესარითო.

ტყის პირი. თეთრი ვკირილებით დაფარული მინდორი. ბაღში გულაღმა წევს მხატვარი. იქვეა ირემა, რომელიც თმაში ვეჯივლებს იწინავს. მომორებით თეთრი საყვარო. სინყნარე. სამრეკლოს კიბეზე თეთრწერა მნათე შვებს ფეიცხება და თვლებს. სამრეკლოზე ნაცრისფერი მტრედები დახსდებან და წყნარად ღლუნებენ.

სასახლის ეხო. სახალარი ყვარყვარე უხარმაზარ მზის საათს დაცქერის. ხმალი და ჭოგრიტი წელზე კიდია. ქვის საათზე ფეხი ჩამოუდგამს.

ძვირფას მოსახლამი ვახვეული შუანშე აივანზე ბოლას სცემს. ყალიბს ენევა. ყალიბის ბოლო სამ მონას უჭირავს ხელში. ისინი აქვთ და იქით დასდევენ შუანშეს.

ყვარყვარე – რა დრო განმხდარა, დიდებულო მთავარი, ირემა ვერ არ დაბრუნებულა.

შუანშე – (თავისთვის) ადრე, ასე დიდი ხნით არ იკარგებოდა სალციავად.

ყვარყვარე – (შეაზრათ) მოგვხსენებათ, დიდო მთავარი, თქვენი ასული ჩვენ ახალ მხატვართან მასლაათს ანდომებსო დიდ დროს.

შუანშე – (მრისხანედ) მერე?!

ყვარყვარე – რალაც საეჭვოდ განაპირდებიანო ხშირად, ამასაც მოგახსენებ, თანაც იმ ბიჭს ერეხელის ავაზაკებთანაც უნდა ჰქონდეს კავშირი.

შუანშე – (განრისხებული) ჩემი ქალი აღმოსავლეთის ხელმწიფის ცოლი ვახდება. ის კაცი, რომელიც არავინ იცის ქვეყნის რომელი მხრიდანაა მოვიდა, ამდენს როგორ ბედავს?! ნაიფ და სამზრობამდე აქ მოათირე!

ყვარყვარე სახალარი ვარბის და თავის მხლებლებს უხმობს. ვეხვ მგერის კორიანტელი დგას. ხუთი მხედარი დაუზოგავად მოაქეხებს ცხენებს.

ეკლესიის გუმბათზე გრძელი თოკია გამომშული. თოკე თადღამა დაიდებული თორნიკე კედელს ასურათებს.

მორტალე სახალარი ყვარყვარეს გრძელი ჩრდილი ეცემა. შემდეგ მისი თვალები და სახე გამორდება. თორნიკე ვერაფერს აჩნევს. ყვარყვარე სვეტის ძირში დამაგრებულ თოკს ახსნის. თორნიკე ბლოკური წესით სწრაფად დავშვება ქვის იატაკისკენ, სადაღმე ყვარყვარეს მხლებლები შემოვარდებიან. ისინი პაერშვებ დაიჭყერენ თორნიკეს. ნაზბად ვახვევენ და გააქანებენ.

აივანი. ქვევით ყვარყვარე და ხუთი ცხენოსანი. ერთ-ერთ მათგანს ნაზბადმი ვახვეული თორნიკე გარდიგარდმო დაუკრავს ნაზბა ულაყზე. აივანზე შუანშე მთავარი გადმომდგარა.

შუანშე – (აივნიდან ყვარყვარეს) დილეგმი ჩასვით, რომე პირველი მამალი იყივლებს, ნელ ცეცხლზე მორუყვით, მერე მორგილზე ჩამოავეთ.

ღამე.

დილეგია.

მთავრის შუქით განათებულ კოშკის ქონგური. საცა პირველი მამალი იყივლებს. თორნიკეს არ სძინავს. გარედან რალაც მზა მოუცხება. თორნიკე დაბლა სკამზე შედგება, სარკულიად იხედება. – უცხო მხატვარი! თორნიკე შეამჩნევს, რომ ზუქუქებთან ნაზბადმი ვახვეული ფეშანგი დგას, ხის ოსტატო.

თორნიკე – აქამდე როგორ მოდი?

ფეშანგი – მცველებს სძინავთ. ვხედები, ჩუმად უნდა გაგაპარო. ირემბა შენ უყვარხარი. ამის გამგემ მოსვენება დავქარეფე და ღამეში მთვარეულვით დავებორივალბო.

თორნიკე – მე რა გიმელო. თუ რჩევა გინდა?

ფეშანგი – ვიდრე პირველი მამალი იყივლებდეს, დილეგის კრისის კარს გააღებენ. უცხო მხატვარი, ნამყვანე მეც, სადაც წახვალ!

სიჩრქე. მთვარე დასავლეთისაკენ მიიწევს. ცის კიდე ნელ-ნელა ნოილდება.

ფეშანიკი – სასახლის მგოსნობას ვაპირებდი, არ გამოვიძინებდი. ვერც ერეხელის ფარში ნავედი. მთავრის ასულს არ უსჯერავარ. შენ თუ არ ნამოყვან, შვე წყალს მივცემ თავს.

თორნიკე – შენ კარგი ხელნაწი გაქვს, ფეშანიკი შენ საქმეს მიხედვ. პოეტობა არ დანიჭო. მე ვერ ნამოყვან – თვითონ გ'ზაბნეული ვარ. ვეძებ დროს და სიყვარულს. არ ვიცი, სად ნამოყვანს ჩემი ბედი.

ბაღის მხრიდან ფრთხილი ხმაური ისმის.
ფეშანიკი – (ხმადაბლა) აქეთ მგონი ვილაკ მოდის, როგორ შემინია. კბილებს ძალას ვატან, რომ ერთმანეთზე არ დავარტყა. ნავალ სახლში და ვილოცებ.

თორნიკე – მშვიდობით იყავი, ფეშანიკი ნის ოსტატო! **ფეშანიკი** – გლახად არ მომიხსენებდე, უცხო მხატვართო! **ფეშანიკი** გარბის, თვალს ეფარება.

იღმა დიდგნის კარი, თორნიკე ნადივ გაშლის.
მზღინარი კაცი – პირდაპირ ნადი და ბილიკე ჩაყვივი. ნაბღინარი კაცი ქრება.

თორნიკე ვაზს აგრძელებს. ისმის ღელის ხმა. თვრ ნაშობ-სახამში გახვეული ირემა მუხლებმადა ბლაბლაში გაჩერებულ. ქვეყით პატარა, მოლაგობაჲ მორგება. მორგებო მთავრე ჩაძირულა. მაღალ ხეებს მკრთალი წრდილებით დაუფენია წყლის ნაპირებზე. საპირისპირო მხრიდან მდინარეს თორნიკე მოაღვება. ქალსა და კაცს შუა მოსარულე წყალია.

თორნიკე – (წყნარად) შენ დაბინძური, უღამაზესო ქალო! **ირემა** – ახლა იჩქარე, გათენება არ დაგვინოს. მთავრის ჩასვლისას მამაქემის მცველით დავგდევიბოას. სირუმა – წყლის სახე წყლის ზედაპირზე გამოჩნდება.

ირემა – (ქალის ზედაპირიდან, შეცვლილი ხმით) უცხო კაცო, ჩემს ცხოვრებაში ნატვრასავეთ შემოხვედი. მოდი შორიდან და ბევრი ოცნება მომიტანე. ნახველ და ყველაზე ძვირფას სიზმარივით მოგაგვირეხე.

თორნიკეს წრდილე წყალი გაიღანდება.

თორნიკე – (წყლიდან, შეცვლილი ხმით) უნაზესო ასულო, შენ სახეს დიდი ხანი ვხატავდი. გამექციე და მოგნაზე. ნავალ და მოგებნით თუნდაც ხუთასი წელი ვდიო შენს კვალს. შენი თვლებით ნათელივით გამინათებს.

შორიდან გუგუნი თანდათან ძლიერდება.

ირემა – (წყლიდან) ბრძენი ერეხელის ხმაა. ხალხი ადგა. მამაქემის ციხე-კოშკებს მიწასთან გაასწორებენ, საყვარში ნავალ და შენ მოხატულ ხატებზე ვილოცებ. ჩქარა ნადი, ხალხმა არ ნავლესო.

თორნიკე თითქმის ბექვდს ნაძირებს და წვალში გადაიხერხის. მზღინაჲ თორნიკე მდინარეში ჩაძირება. უამრავი რტოლეაში შემოვლებმა მთავარს. ქალსა და ვაჟის სახეები უღან-უნდა გაქრება.

გუგუნი ძლიერდება. დასავლეთი ნათფება. ხალხის უამრავი ჩირაბღანი ანათებს იმ მხარეს.
ისმის ძლიერი სიმღერა:

– ერეხელი ვარ და მერეხელი
ელისბარი, ამისთანა სადოკო,
მიქელია ვარ და მიქელია,
ნაბიკორის, ანკვიორის თვით,
თვითარქო,
ქამშირქე,
დაფარული,
პერი, პერი, გუ!

გუმუთარ და გულმამლარი,
ნებას გაძლეე სახსოვარი,
ოპოპო, მიქელია!
ერეხელი ვარ და მერეხელი,
ელისბარი, ამისთანა სადოკო,
მიქელია ვარ და მიქელია.

თვალისმომჭრელი სინათლისაგან მთლიანად განათდება ყველაფერი. შემდეგ ნელ-ნელა ჩაბნელება. სიმღერის ხმა წყდება. თითქმის რაღაც დამოთავრდა. ეკრანზე ნისლისკვარი ბროსი. ღრმს სიჩუმეში ისმის ნაბიჯების ხმა. იგრძნობა, რომ ვილაკ დადის და რაღაცას ეძებს. სიბნელე თანდათან იღანდება. გაიღანდება ქალაქი.

მზანი, ფართე ქუჩები.
მოძრაობა მუდმივად.

ცარგვალზე ტექნიკის რაღაც უცნაური სახეები თვრ ხაზებს ავლებს. ხაზები ერთმანეთს ეკვთს და ღლებს.
გამჭირვალე, მსუბუქი მენობები. კონსტრუქცია გვომეტრიული.

მენობების გასწორე მოდის თორნიკე ამაღლობდა. იგი გაკვირვებულ ათვალეირებს მიგაშის. ქარბობს თვრ და ცისფერი.

თვრით გუდრონით დაფარული ვრცელი მოედანი. მოედნის ერთ მხარე სატელევიზიით და ნაირფერი ყვავილებით გაკეთებული დიდი საფოთი. საფოთი უხარმზარი ისრები 14-ს უჩვენებს. ციფერბლატს ზემოთ გამოსახულია ნელი და რიცხვი.

2500 წ. 2 თბითავე
თორნიკე საათს ამტერდება. ტროტუარზე ვილაკ კაცი მოდის. ეს კაცი თორნიკეს დაუფიქრებლად მიესალმება და ვაზს გააკვირვებს.

თორნიკე – ბოდიშო.

კაცი – რა ბრძანე?

თორნიკე – რაღაც

კაცი – გამარჯვებით! (ქუდს მოუხდის)

თორნიკე – კარგად! (კაცი მიდის)

ბალი, მაღალი ლითონის მესკერი. ღობის გასწვრივ თორნიკე მიაბიჯებს. ჩაივლის რამდენიმე მოკლემარჯილიანი მამაკაცი. ერთი მოკლემარჯილიანი თორნიკეს სურათს გათვალებს, თორნიკე ყურადღებას არ აქცევს არავის.

ღობის იქითა მხარეს, ბაღში, მიდის თვრკაბიანი ქალი. თვრკაბიანი ქალი და თორნიკე მხარდამხარ მიაბიჯებენ. მათ შორის ლითონის თვრით, მაღალი ღობეა. ქალი პირდაპირ იყვრება და თორნიკეს ვერ ამჩნევს. თორნიკე ქალს ამტერდება, ცდილობს წინ გაუსწროს. ეს არ ხერხდება; თორნიკე აუჩქარებს ფეხს, მაგრამ ქალს მაინც ვერ ასწრებს. თუმცა თვრკაბიანი ადამიანი ისევ ჩვეულებრივად მიაბიჯებს. ქალი და კაცი ახლა ზურგით ჩანან: ისინი ისევ მხარდამხარ მიდიან: ქალი მშვიდად, წყნარად; ვაჟი გაკვირვებული. მიოლი ამ მსუბუქლობის მანიძლზე ისმის წყნარი, რიტმდაცემული მელიოღია: ერეხელი ვარ და მერეხელი...

ბალის კარები. თვრკაბიანი ნანა და თორნიკე ერთმანეთს შეეფეთებინან. ორთავენი შეკრთებინან და უკან დაიხვედნ. შემდეგ დაუფიქრებლად გააკრძელებენ ვაზს. რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ თორნიკე მოიხვედავს, ქალიც მოიხვედავს. პაუზა. თორნიკე მიდის ქალთან.

თორნიკე – მე ხომ არ მიცდი?

ნანა – (გაკვირვებულა) რატომ გგონიათ, პირველად გხედავო.

გადასვლა III

თანამედროვე თბილისი.
მოედანი. დილა.

მერვე სართულზე ღია ფანჯარა. ოთახი. ახალგაზოგადი-ბული ფილიპე, რომელიც ბუნების რაფაზე შემოდებულ „სამ ასულს“ უფურებს და თვალებს იფუნტეს ბოლოს გაოცებისა-გან იყურებს: - ხო აშიხდა სიხშირე! - სურათზე მესამე ასულიც გამქრალა. მის ადგილზე თეთრი ლაქა და წარწერა - „მო-მავალი დროა“ დარჩენილი.

შემინებელი ფილიპე საბნის ნაიფარებს.

თორნიკე - (წანას) გკითხეთ და პასუხი ვერ გამეცით.
ნანა - ყველაფერი მოსალოდნელია, ისე დიდად გამა-ოცეთ.

თორნიკე და ნანა ერთად წაეღვენ. ბაღის სიღრმისაკენ გა-აგრძელებენ გზას. ბაღის ტერიტორია ევადრატულად განლა-გებული ყვავილოვანი მიწის ნაჭრებით არის დაფარული.

მუხუბისა და ცაცხვების ხეივანი.
ხეებზე ფორფიტები მოუჯვავა, ფორფიტებზე მცენარეების ნლივრება აღინიშნული.

ნანა - ეს მუხუბი ხუთსაი ნღისაა, ეს ცაცხვებიც ხუ-თსაი ნღისაა. ხუთი საუკუნის წინ დაურგავთ.

თორნიკე - საოცარი!

ნანა - რატომაა საოცარი?

თორნიკე - რა ბრძანეთ?

ნანა - ამ პატარა ნითელ ბუჩქებს უშანგი ჰქვია.

თორნიკე - (გაკვირვებული) მომესმა თუ მართლად უშანგი ასხენეთ?!

ნანა - კი, უშანგი. ამ ბაღში შემთხვევით დაიზარდენ.

მებაღეებმა უშანგი დაარქვეს.

თორნიკე - (ბუჩქებს ეფუნტება) ეს უფრო საოცარია.

ბაღის ერთი ნაწილი. ღია ცისქვეშ მსუბუქი ღლიონის ცის-დერი მაგიდები. აქა-იქ მაგიდებთან მიმსხდარი მოქალაქენი. ისმის მსუბუქი შეულოლა. მუსიკის ხმაზე მაგიდასთან მსხდო-მი ადამიანები თავებს აქანაყებენ.

განაკიდებს, მაგიდასთან, ზის ვალიკო. ვალიკოს მოკლე შარვალი აცვია და გაულზე თეთრი წინსაფარი აქვს აკრული. მაგიდაზე პატარა ცისდერი ფლაკონით წინანდალი უდგას, დროდადრო ჩაის კოეზით სვამს ღვინოს.

თორნიკე - (ვალიკოზე) ამ კაცს ძალიან ნაცნობი სახე აქვს.

ამის თქმის დროს ვალიკო თორნიკეს მიაშტერდება.

თორნიკე ესალმება.

- გამარჯვება, მეგობარო!

- გაგიმარჯოს, ჩემო ბატონო, - ვალიკო ნაშოფდება,
თორნიკეს შდაბად დაუბრავს თავს, ისევ დაჯდება.

ნანა - (თორნიკეს, წყნარად) ეს კაცი სულ აქ ზის, არა-ფერს არ აკეთებს.

თორნიკე - (ვალიკოს) ისე როგორ, ხომ კარგად!

ვალიკო - (ცახარბული) ძლიერ არ შევხვდი ერთ პატროსან კაცს. როგორ ხარო - მკითხეთ? რაღა როგორ, ღვინოს ზი-არებისათვის ვსვამ. რამ გამოიყვანა ასეთი დეკადენილი.

ვალიკო მოულოდნელად გადააწვდება სკამიდან. თორნი-კე ნაშოფდება და წინსაფარს გაუნორებს.

თორნიკე - ადრე ალბათ ყანწებით სვამდი და იმან და-გაგლო.

ვალიკო - (კვნესით) ყანწი ერთხელ მანახეს მუხუწყუში,
თითქვ არ დამიკარებია. ისე გადმოცემით ვიცო, ჩვენ გვარში დიდი მსმელები ყოფილან. ახლა ეს საქმე არაიყნ

აინტერესებს. ვაი, როგორ გადავგვარდით ივერიელები.
დაბრძანდით, ბატონო!

თორნიკე - არა, გვექცერება, ხომ არაფერს დამაზარე?

ვალიკო - ნამეტანი უქმაყოფილო ვარ, ბატონო,
ცხოვრებით, ასე გადავტი ყველას!

თორნიკე და ნანა ხეივანში მიაბიჯებენ.

ნანა - ეს დიდი ხნის ამბავია აქ უდაბნო ყოფილა.
ახლაგაზრდებს საკუთარი სურვილით აუყვავებიათ აქაუ-რობა. ახლა მივადგებით ლურჯ ზღვას.

გამოჩნდება ზღვა.

ნანა - ეს ზღვაც ხელოვნურად შეუქმნიათ.

თორნიკე - (დაფიქრებული) ამ ზღვის შექმნის ისტო-რია კარგად ვიცო.

ზღვის ნაპირზე ტანმალლი ბავშვები თამაშობენ. ისინი არც ხმაურბუნ არც ბავშვებისათვის დამახასიათებელ სი-ცუქვებს იჩენენ. ხელში უჭირავთ სათამაშო ხოჭოები, პეპლუ-ბი, დამშვიდებული სახეებით დადიან ბილიკებზე და ყვავილ-ნარში. ზოგიერთი ზღვის წყალში სათამაშო ნავეებს უშვებს. იქ-ვე დაულოდნებლად გელდები.

ქალი და ვაჭი გზას აგრძელებს.

ზღვის ნაპირზე მომცრო აუზია. შიგ პატარა ნაკადული ჩა-ედინება, აუზში, შარშირილის დიდ ქვაზე, ტრუსებიანი, მსუ-ქანი მამაკაცი ზის.

მსუქანი მამაკაცი, როცა მას წყალი ყვლამდე მიწდება, ხის პატარა ვარცხლი იღებს და აუზის წყალს ზღვამდე ღვინო. შემდეგ დაგასაგებობის ისევ შარშირილის ნატეხე უდგება.

თორნიკე და ნანა აუზთან ჩერდებიან. მსუქანი კაცი მათ ჩრდილს შეამჩნევს, მაგრამ უკან არ მიიხედვას.

თორნიკე - გამარჯვება!

მსუქანი კაცი - გაგიმარჯოს თუ გინდა (თორნიკეს) ქვიე-ანი ვიღაც ჩანხბი და თუ კაცი ხარ მიიხარი, მე რომ მილიც მქვია, ჩემი სახელი ფილიპედან ხომ არ არის წარმომდგარი.

თორნიკე - ალბათ.

თორნიკე - დიდი მაილობა.

ფილიპეს ამასობაში წყალი ყვლამდე მიწდება. იგი ადგე-ბა და ისევ წყლის გადაღობის დაიწყებს.

თორნიკე - რატომ ასხამ წყალს.

ფილიპე - აბა დავიჩვენე მიც?

თორნიკე - ადეთი, სხვაგან გადააჯექი.

ფილიპე - სხვაგან ვერ ვძლებ. ასე ვარ მიჩვეული. თა-ნიც მცხებლა. ეს ხალხი - ზარმაცი ხარო მეხატდა. მე თუ ზარმაცი ვარ, აღარ ყოფილა საშუელი ღამით როცა ვიძი-ნებ, მაშინ ვისვენებ მარტო, მაგრამ ძილში აქაურობა მე-სიხშირება და ვარ გამწარებული.

თორნიკე გაკვირვებისაგან მუხებს აიჩქავეს, წასვლას აპირებს.

ფილიპე - ან დანერეთ სადმე, ან თქვით რამე გადაგები-ნით ხალხს, რა ტანჯვები ვარ!

თორნიკე და ნანა გზას აგრძელებენ.

თორნიკე - საივრიველი ბატონო, ვიღაცაა.

ნანა - ასეთ ხალხს აქ კაცის ნაბავ.

ბაღის ერთი კუთხიდან უცნაური კრიკაშული მოისმის. ადა-მიანების ერთი ჯგუფი ვიღაც კაცს მისდევს.

თორნიკე – რა მოხდა?

ნანა – დღეს ერთმა მხატვარმა ბაღში საჯარო გამოფენა მოაწყო, ახლა ხალხი დაატყარად დასდევს.

თორნიკე – რას ერჩიან?

ნანა – ისტორიული თემებს გადაყვია. თანამედროვეობას არ ენობს. თან იძახის, გენიუსი ვარო.

ხმარო აბლოდებდა. მუხბის ხეივნიდან მხატვარი გამოვარდებდა. ორმოციოდე წლის კანჭა მხატვარი თავისუფლად შორბის. თან ჩაბუცს აბლოდებს. ხალხი ყრიართლი, სიცილით მოსდევს. მხატვარი თორნიკეს და ნანას ზრდილობიანად მიეძალმება და მარჯვნივ გაკურცხლავს. ხალხის კვირია ახლა ბაღის იქითა შორიდან ისმის.

თორნიკე – (შეშინებულად) მაგისთვის კლავენ მაცაცეს?!

ნანა – (ივინის) მოკვლით არაინ მოკლავს. ხეზე ჩამოკიდებენ ჭურის სასნაველებლად.

თორნიკე – (თავისთვის) აქ უარენი ამბები ყოფილა.

ნანა – რა თქვით?

ნაფენა

ბაღის შესმაწ ნაწილი. იქაურობა ლერწმის ლელიანითა დაფარული.

მადლი ლერწმების ჩრდილიმ კეზერულს ჭილოფი გაუფიცა და მამაპაპურად ნამოწოლილა ზედ.

კეზერულს ჭრლი მარადია და ბადე პერანგი აცვია. იგი ლერწმებს შორის იფურება და დატყვევებულ წეროებს აღევნებს თვალს.

კორმებში ღმაზი წეროები დებუტებთან. ფრინველებს ფეხზე რკინის რკოლები აქვთ შემოსაღვლით. რგოლებში წერლი ჯაჭვია გაყრილი. ჯაჭვის ბოლო კეზერულს ხეზე შემოუჭვავია და ზედ ბეჭოლოში დაფიცა.

ზოგიერთი წერი ხანდახან ზეით აფრენას მოინდომებს, მაგრამ ზეზე მიამარტული ჯაჭვი დებლა ექანება.

კეზერულს ამათი ცეკრა ეტყობა ღიდ სიამოვნებას ანიჭებს. იგი ხანდახან რომელიმე მათგანს შეუწყვება და კისტრში ეკენჭს სევრის.

თორნიკე და ნანა თებე ნაადებთან კეზერულს.

თორნიკე – (ნანას) რას ნიშნავს ეს, ხომ არ იცი?

კეზერული გამოცოცხლებდა და ქალ-ვეს ცალი თვალით აბეჭავს.

კეზერული – რამდენი ხანია ამხელა კაცი აქ ეზოიკარ და ჯერ არავის უკითხავს, რას ვაკეთებ. ჭაბუკო, თქვენ ალბათ გიკვიროთ, როგორ ვაბეჭებ წეროების დატყარას.

თორნიკე – ეგ სულ არ მიკვირს.

კეზერული – (ყურადღებას არ აქცევს) კეზერულები თავიდანვე ცნობილი ყოფილან წეროების მოძუნებით. ამათი ტყერის საიდუმლო თაობიდან თაობამ გადადის, ზოგს ბარტყობაში ვიჭერ, ზოგს – ღიდიბაში ამინდს გააწინია. ესენი (დაბნულებულ ათითებს) ყველა ჩემ ხელშია გაზრდილი.

კეზერული დგება და წეროებს ერთად უყრის თავს.

ნანა – (ჩუბად) იტყუება, არაფერი ამითი ტყერის საიდუმლო არ იცის, ბარტყის ხმას გაიგონებს და დაახტება თებეზე. რამდენჯერ ეთხოვე და არ გაუშვია.

თორნიკე – თქვენი ნათესავი ხომ არ არის.

ნანა – არა, ისე შორიდან ვიჭერდა.

კეზერული გახარებულად მოვარდებდა.

– უნდა ნახოთ, როგორ აყვოდებთან ესენი, როცა ზე-

ვით წეროების გუნდი გადაიფრენს. ნეტავი ყველა ერთად დამაჭერია.

თორნიკე – სულ დაბნული გყავთ თუ უშვებთ ხანდახან?

კეზერული – სად უნდა გავუშვია, რომ გავუშვია ხომ გაფრინდნენ. გაფრინლის ყურება რა სიამოვნებაა მაგი კი არა, აქ ხშირად მხატვარი მოდიან, წეროების დახატვა უნდათ. არ ვაძლევ ნებას.

თორნიკე – რატომ?

კეზერული – სება საქვე არაფერი აქვთ? რატომ უნდა დახატონ ჩემი წეროები. ერთი მე ვიყო მავათი უფროსი.

თორნიკე – ჰყავთ კია უფროსი?

კეზერული – რომ არ ჰყავთ, მიტომ არიან უმატრონოდ. მთლად აბევეს თავი! რაც უნდათ, იმას აკეთებენ და ხალხს აჩვენებენ. ხალხს ვინ ეკითხება, თითოს ათასი ტყუა აქვს.

აუსუსი არაა, მე რომ ასე უქმად ვცდებოდე. მოიცადეთ! (კეზერული შერიალდება. ბამბუკის ჯრბს აიღებს და ხელში მოიხარჯვებს) მხატვრები მოდიან, ახლა მიყურონ

შორიასხო რამდენიმე მხატვარი განერდება. ისინი დამხედურებს მიესალმებიან, აბობობს ვაშლიან და ფანქროს წეროებს ხატავენ. პირში ჩიბუხები აქვთ გაწრილი. კეზერული ბამბუკის ჯრბს აუქნებს, ცდილობს მისულები შეამინოს. მხატვრებს ხელჯობიანს ყურადღებასაც არ აქცევს, მხოლოდ იღიმებიან.

ლაქაბებთან პატარა წეროს ფლავილი მოისმება. კეზერული კაინებება. – ახლა მაცალეთ, ბუდეს მივებენ (ჯრბს გადაადგება).

კეზერული ლერწმებში შევა. მუხლებზე დაიჩოქებს და იძახის – კრო... კრო...!

კადრში შორანს ტორიებს ტოტზე ჩამოკიდებულ გასაღვს. თორნიკე ქრათიან ბავებს მოუხმობს, რომელიც სათამაშო უქნალებს უშვებს პაერში.

ქრათიანნი ბავევი მოვა. თორნიკე გასაღვს მისცემს. ბავევი ბოტლომს გახსნის. წეროები ჯგროდ აფრინდებიან. ბავევი გაფრინლ პეულებს დეიდვენება. თორნიკე და ნანაც გავცდებიან იქაურობას.

კეზერული ხედავს, როგორ შიამოებენ პაერს მისი წეროები. იგი თავში ხელს ნაიშენს და გულნასული დეიდვენება. მხატვრები ხატავენ გაფრინლ წეროებს და გულნასულ კეზერულს. კადრში შორანს აბობობს.

ბაღის შიორე ნაწილი.

თორნიკე და ნანა ზღვის პირზე სხედან. მათ უკან ძვლია ძვალისპოტაქებანი ხანდახან ღურჯი ზღვის პატარა ტვალა ასეულბს. ძვალს მსხვილი ასოებით აწერია – სვიმონი.

ხელმარტვნი გვირღვლებით დაფარული მინდორი. გვირღვლებს შორის ქვაზე ზის ნანამოსული კაცი და ვიტარის სიმბებს აწყობა. როცა სამ თიის ჩამოკრავს, სასიამოვნო ფლარუნი მოეცმება.

თორნიკე – მე ძალიან დიდი რაღაც დაქეარგე, მეგონა აქ ვიპოვნიდი.

ნანა – (ხანმოკლე სიჩუმის შემდეგ) ძალიან უცნაური კაცი ჩანხარო.

თორნიკე – ალბათ.

ნანა – პირველად გებეავთ, მაგრამ მგონია სხვაგანაც მინახიხარო. სად, როდის? ამაზე ფიქრი მერეც შემეწუხებს.

თორნიკე – ხუთასი წელი მიყვარდით და ალბათ გრძობთ.

ნანა – (შშვიდად) შეიძლება, სიყვარული დედამირის გაჩენიდან არსებობს, თქვენი მაინც არაფერი მესმის.

სამხარსა
პარლამენტი
ს. რ. მ. მ. მ. მ.
ბ. ც. ლ. ი. მ. მ.

ხანშიშესული მამაკაცი, რომელიც ნაცრისფერ ქაზეზ ზის, გიტარას დაუკრავს და სასაიმოვნო, გაბზარული ბარტიკონით დაამღერებს.

სად ხარ, ჩემო სიცოცხლო, დაგვიწყე ველრბა გული დაქტანა უმუნობით, დარდისგან დამგლარა. ვაი თუ ჩაქრა საშუადაზოდ შენი შავი თვალები ხუთასი წლის სიყვარული წყალში გადამეყარა.

თორნიკე დატირებული წამოდგება. ქვის ძეგლს შეათვალიერებს, ვაოცდება.

ნანა – რაღაც ვაგვიკვირბა!

თორნიკე – ეს სიმონია, ამხტება ძეგლი ვინ დაუდგა.

ნანა – ვინ არისო, რა თქვით?

თორნიკე – მხატვარია, რემზე ბეერად უნიჭო იყო.

ნანა – მხატვარი? არ გამოვიდა ამ ზღვის ერთი შემგმწენელი ყოფილა. დაღუპულა შემთხვევით მისი ძვლები ახლა ამ ზღვის ფსკერზეა. ხალხმა ეს ძეგლი დაუდგა.

თორნიკე – (ძეგლს) შენ შენი ადგილი მაინც გიპოვნია, სიმონ!

სიმონი – მართალია, ვიპოვე.

თორნიკე – მე რა ექნა, სად წავიდე, რაც დაეკარგე სად ენახო?!

სიმონი – სადაც დაკარგე, იქ ეძიე.

ნანა – (თორნიკეს) მე ზომ არაფერი მკითხებ?

თორნიკე – (გამოერკვევა) არაფერი.

თორნიკე და ნანა გვირგვინები მიხატავენ. ხანშიშესული კაცი ისევ უკრავს გიტარას, მხოლოდ არ მღერის.

თორნიკე და ნანა გადაივიან მინდორს. შიადგებიან პატარა შინაარესს, შემდეგ გაღვივ ლერწმის ხილზე ისევ ხეივანში.

კადრი ხეზე ჩამოკიდებული მხატვარი. ხის ქვეშ რამდენიმე კაცი და ქალი. მხატვარი ქამრითაა ტოტზე დაკიდებული, იგი ჩიზუს აბოლებს და მშვიდად დაუკრება ძეგვით.

შლაპიანი კაცი – (ქვემოდას) ხარ გენიოსი?

მხატვარი – (ხიდან) ვარ, აბა არა ვარ, შე ბითურო!

უქუდი კაცი – მაინც იყავი მანად!

მხატვარი – ვიქნები!

სახლი ნელ-ნელა დაიშლება. დარჩებიან თორნიკე და ნანა. თორნიკე ხეზე ჩამოკონიალებულ კაცს უყურებს.

მხატვარი – (თორნიკეს) როგორა ხარ?

თორნიკე – (დაბნეული) კარგად! (ნანას) წავედით! (მხატვარს) კარგად იყავით!

მხატვარი – (ქუდს მოუხდის) დროებით!

თორნიკე და ნანა გახს აგრძელებენ. მგზავრებს ძლიერი გუგუნი შემოსვებით. გუგუნთან ერთად მძღვარი მუსიკის ხმებით დეფარავს იქაურობას. თორნიკე უკან დაიხვეს.

თორნიკე – რა მოხდა?

ნანა – ახალგაზრდები მთვარეზე მიდიან.

თორნიკე – მერე?

ნანა – თუ გინდა წავიდე.

კადრი გადადის თვალწინდელ მოედანზე. მოედანი სწორი ქვის კუდული არის შემოფარგვლილი. თორნიკე და ნანა მოირბენენ და ქვის კედლებს იდაყვებით დატყვიანებენ.

ისმის მოტორებისა და ხალხის გუგუნი. დროგამოშვებით ეს გუგუნი უფრო ძლიერდება და ქვის კედლებს მძლავრ ექოდ აწყობება.

პაერის ტალღა თორნიკესადა ნანას თმას უწინავს. მოედანზე რაკეტების ტყე და სხვადასხვა ფერის, ათასობით გაშლილი პარამუტია.

თორნიკე – (გუგუნში) მთვარეზე წასვლა ყველა სახელმწიფოდან შეიძლება?

ნანა – (გაოცებული) რას ეძახი სახელმწიფოებს?! დედამინა ერთია.

გადსვლა IV

თანამედროვე თბილისი.

თორნიკე ახალბოხლის ბინა.

სიმონის დიდი რუკა.

ოთახში ფილიქე, უშანგი და თორნიკეს რამდენიმე ამხანაგი.

ახალგაზრდებს მაგიდაზე რუკა გაუშლიათ და შიგ იყობებიან.

ფილიქე – ქვეყანა შეგენრიალეთ.

უშანგი – ამდენი თამარ მეფის საფლავი არ უძებნიათ.

ფილიქე – რა მაგის პასუხია და დემემა მოვილე – თამარი ჩამოდას, ძალიან შეშინებულა. მე კი ვიცი, ჩემი ძმა მოვა, მაგრამ ამდენი ხალხი რომ შეაწუხა!

ეთი ამხ. – (რუკას ჩაკირკატებს) მართლაც იმ გემს რომ გაყოლოდა, ახლა ვითომ იაპონიაში იქნება?

მეორე ამხ. – სხვა ქვეყნის საზღვარზე არავინ გაუშვებდა.

უშანგი – (რუკაზე ვჯობს ხაზებს) მაც კი არა, ეს ქვეყანა რომადა გაყოფილი. ზოგიერთს ცოლი აქეთ შყავს, სიმამრი იქით, მაგრამ გასვლა-გამოსვლა არ შეიძლება.

ფილიქე – ხვალ შეგეულება მითავდება, მეც დავისვენენ რა! (გაბრაზებული) ადრეც ასე იყო. ბავშვობაში დეიპარგებოდა; ვეძებდი, ენახავდი, რაღაცას ხატავდა. ავილებდი და ჩავარტყამდი ნიხლს ქაჭამი (მხანავეებს აჩვენებს, როგორ ურტყამდა მას ნიხლს).

მოედანი. რაკეტები, ერთი მეორის მიყოლებით, მუშუხნით აღის ზვით. ფარადი მურთებში იფარება ცა.

მუსიკა – ერეხული ვარ და მერეხული –

ნანა და თორნიკე ერთი მორეტის ილუმინატორიდან იცქირებიან. რაკეტა თანდათან შორდება მინას.

ნანა – ცოტაც და დედამინას ბურთივით მრგვალს დაინახავ.

თორნიკე – მე ძალიან მიყვარს დედამინა. მაინტერესებს, როგორ წარმოიშვა იგი.

ნანას ხმა – პირველად დედამინა ულამაზესი ქალღმერთის სახით გაჩენილა. ყველას ატყვევებდა მშვენიერი ქალღმერთის სათნოება. ეს უსახალგვრო ცა, ლურჯი ოკეანეები, ზღვები და მარადი თოვლით დაფარული მთები მისი შვილებია.

კადრი მოჩინა მინა: ლურჯი ოკეანი, მთები.

ნანას ხმა – კეთილმა ქალღმერთმა გადახსნა ნაყოფით სასეს მკერდი და მის გულზე ამოზრდა ყველა არსებას უმრეტე სიცოცხლე მიანიჭა. მას შემდეგ ხაზავენ დედამინას მდინარეები.

კდრში მოჩანს უზარმაზარ სივრცეში განოლილი ცისფერი ხაზები.

ნანას ხმა – ოთხივე მხრიდან უტრიალებენ მძლავრი ქარები.

კადრში ქარი წივის. დედამინაზე მტვრის სვეტები იმართება და იშლება.

ნანას ხმა – ცეცხლს ალურიან მკერდზე საკუთარი შეიღები.

იფრქვევა ვულკანი. ამოღის შავი ბოლი. მთის თხემები თხევადი ცეცხლით იგარება.

ნანას ხმა – მის ზედაპირს რწყავდნენ სისხლით და ვიჯვნიდნენ ატომით. მინა ყველაფერს ითმენს, იგი ისევე კეთილია, როგორც ყოველთვის. მისთვის არ არსებობს დრო. უმადური პატარა ადამიანები ფლეთდნენ და ანანი-ლებდნენ მას, იგი მაინც მთლიანი და საოცრად მიმზიდველი დარჩა. ეს გვიან გაიგეს მაგარად დედამინას ამის გამო არ გამეწინაა, არც საყვედური უთქვამს.

თორნივე და ნანას სახე თორნივე გახვეებული ისმენს – ქალი გაიცინებს.

ნანა – ნაბე, დედამინა როგორ დამრგვალდა. იგი მართლაც ყველაფერზე ლამაზია.

ილუმინატორიდან მოჩანს დედამინა. მოჩანს, როგორც რომელიმე გაზრდილი ახალი შოვარე, მხოლოდ უფრო ნათელი მისილი და ისფერი.

თორნივე გახედავებული უტყვის დედამინას.

თორნივე ფიქრობს – დედამინაზე, შენ ყველაზე მშვენიერი ხარ, შენ ხარ განუყოფელი, შენთვის არ არსებობს დრო.

დედამინა თანდათან პატარადება, თორნივე შემფითდება.

ნანა – ცუდად ხომ არა ხარ?
თორნივე – (შეფოთებული) დედამინა პატარადება და გვმორდება. მე არ შემიძლია მისი დატოვება.

ნაფენა

თორნივეს ხმა – მშვიდობით, დედამინასავეით ლამაზო ქალო, აშდენი ხნის სიყვარულს არ დაეკარგავ. როცა ცაში ავიხიდავ, ვარსკვლავად მოგვიგონებს.

ცაზე ფერადი ბურთია. ბურთი ვეითლია, ცაა ცისფერი. უნდაწარი ბურთი ქვევით ეშვება. ისმის გიტარის ხმა და ხიმღეა:

სად ხარ, ჩემო სიცოცხლეო,
დავივიწყე ველარა.
გული დავჭენა, უშენობით
დარდისგან დამეღარა.
ეი თუ ჩაქრა სამუდამოდ
შენი შავი თვალები
ბუთასი წლის სიყვარული
წყალში გადამეყარა.

გადასვლა V და დასასრული

კოჯრის თუ კიკეთის მხრიდან დაღმართზე უშვება თორნივე ამაღლობელი.

ზევიანში ქართველი ქალის ქანდაკებაა. მხატვარი გზას იმოკლავს და ბალი გადადის. ქანდაკება ახლა მის ზურგს უკან მოჩანს. ნინ ბურჭინაძის ფერდობია.

თორნივე ეშვება ფერდობზე. მოჩანს ყავისფერი სახურავები. ქაღალის მასური თანდათან ირღლება.

თორნივე გაივლის იმ გზას, იმ ქუჩას, რომელიც ადრე გაიარა თამართან ერთად.

პირველი ქუჩის დასასრულს ნაცნობი ხედება. ესაღმებთან ერთმანეთს. თორნივე გასცდება. ნაცნობი მიტრიალდება და თორნივეს გაკვირვებული ამტრეფება.

თორნივე ხალხით სავსე ქუჩაში მიდის. ნაცნობებს ესაღმება, ნაცნობები უკან უხედავენ.

გზაჯვარედინზე თავზე რემოდუქტორადგებული მილიციის ნიღბი მანქანა. მოისმის რადიოს ხმა: ამხანაგო მოქალაქეო..

ქუჩა ტრამვაი. ტრამვაი ნელა მოდის. მეორე ვაგონში მხოლოდ თორნივე ზის. თორნივე ღია ფანჯარაში იყურება.

ტროტუარზე, ტრამვაის სანაწილადმდგომ, მოდის ვალკო და მისი რამდენიმე ამხანაგი, ვალიკო ცეცხლს ქამარში გაყოფს და ხალხს გაისწორებს. ტრამვაი ჩაივლის.

გამორჩნდება ფილაზე. ფილაზე ხენების და ოფლს იწმენდს. თორნივე უყურებს მას. ფილაზე ვერავის ამჩნევს. ტრამვაი ქვევით ნავა, ფილაზე – ზევით.

რამდენიმე წუთის შემდეგ უშანგი გაილანდება. უშანგის ილიკაში ქაღალდების დასტა უჭირავს. უშანგი სადღაც მიიქარის. ტრამვაი ჩაიხრავინებს.

ნინ მოედინა. ტრამვაის მსუბუქი მანქანა ნამოწუნვა. საჭეზე პირბეჭდი მძღოლი, გვერდით კეხვაძე. კეხვაძეს იდაყვი გადმოუდია მანქანის მართკმულზე.

შუა მოედინა კალაისკიანი მოტოციკლი. იქვე მილიციის რამდენიმე ინსპექტორი.

კეხვაძის მანქანა ტრამვაის გაასწრებს და გზას გადაუჭრის. ინსპექტორი დუსტენს, მანქანა გაჩერდება. თორნივე ხედავს, რომ ინსპექტორი კეხვაძის მძღოლს საშუთებს ართმევს. ერთი ინსპექტორი საბუთებს ვიხიბს ილაგებს, მეორე მოტოციკლის კალიასკზე დადგება საბაღალდებო რადაცას წერს. მძღოლი კი სერზე იკიდებს ხელს, ინსპექციას ეღრჯება.

კეხვაძე მანქანაში ზის.

ტრამვაი მოედანზე ჩერდება.

თორნივე ჩამოდის, დედა სახლის საპარადო შესასვლელში შედის. თორნივე უხალისოდ ადის კიბეზე, ფეხები უკან რჩება.

თორნივეს ხმა – მთელი სამი თვე ვეძებდი თამარს. უდაბნოშიც ვიყავი. მოვიერე სამი ზღვა სამჯერ გამოვეზაზევე წერილი თბილისში, არც აქ არის.

თორნივე თავის ოთახის კარებს იხსნის. კარები ღიაა. თორნივე ფრთხილად, სტუმარივით შედის ოთახში. კარებს მიზურავს და ვასალბით გადაკეტავს. ოთახში არავინაა, გადის სამხარეულოში. იქაც არავინაა. გადის აივანზე. ქვევით, მოედანზე, კეხვაძის მანქანაა გაჩერებული. კეხვაძე მილიციელებს ედავება.

თორნივე ოთახში შემოდის, ბუხრის რაფაზე მისი ტილო დევს, რომელზეც მხოლოდ ერთი, შუათანა ასულია დარჩენილი. მარჯვნივ და მარცხნივ საღებავების ნარჩენებია. თორნივე უყურებს სურათს – რა არის, რა ცუდი საღებავებია, როგორ ნაშლილა – ჩაილაპარაკებს იგი თავისთვის. თორნივე საღებავების ნარჩენებისაგან ათავისუფლებს სურათს. ჩვარს უსვამს და სულს უბერავს. საუბარზე რჩება მხოლოდ ერთი ასული.

ოთახში შემოდის ერეკლე ვარ და მერეხელის მელიოდის წყნარი ხმები თორნივე უკან მოიხივებს.

ოთახში ფარს თამარი.

თამარს თვით კაბა აცვია.

უცნაური მოთამაშეა ნიკოლოზ ჩუბინიძე, თავისთვის კი არ თამაშობს პროზაულ თამაშს გაერცვლებული ნესებით, არამედ შენ, შეკითხვებს, გეთამაშება იმპროვიზებული ნესებით და, კარგი მოჭედრაკესავით, ელოდება ყოველ შენს სვლას.

სათაურებიდან იწყებს ვნივმურ თამაშს და ბოლომდე ასე მიდის. სათაური — „ვეცი, თუ გინდა“ — შთაფარი კოდი ავტორის ჩანაფიქრისა, რა თქმა უნდა, არც პერიოქულია და არც რომანტიკული, ის უფრო შეუწყვდელი ბანალურობისკენ იხრება, რათა დაგვიხატოს, უფრო სწორად, თვალნი დაგვეყენოს ილუზიების ტყვეობაში მყოფი მსხვერვალი კაცი.

მაგრამ რას ნიშნავს „მსხვერვალი კაცი“?

მეფეს, უფრევილოს, მოუხმავს, კომპლექსიანს, ევოცენტრისტს, მშობიარს, მარტოსულსა თუ გაუცხოებულს? ავტორი კინოსტეტიკის პრინციპით მოქმედებს. ეპიზოდებს კადრებად ალაგვს. „საპროექციო აპარატი“ რამდენიმე ტილოზე მუშაობს, რათა შეუცდომლად გადმოსცეს არქტიპული კომპლექსებით შეჭყრობილი ორი ადამიანის თვითალარებანი.

შეიძლება თუ არა, რომ ამ მინიატურას ერქვას „დამარცხებული“? ვინც ამ მამროვითებულ შეკითხვავს დაფიქრდება, გაითვალისწინოს ნანარმოების რეალურ სათაურში ის უფრო კარგად ჩანს, რაც ამ სათაურს აკლია — „ჯვარი“ და „სამშველი“.

ნიკოლოზ ჩუბინიძე

...ეცვი,
თუ გინდა...

*

თანამედროვე ამაზიკი

პროლოგი

პერიოქული სათაურია, შეიძლება ითქვას, რომანტიკულიც. ეს მაგიური სიტყვა — შეიძლება სიტყვებით (უკვე მიხვდით ალბათ, რომლებიც) — ყველა ჩვენგანს უტრიალებს თავში, ცისკრიდან დაბნობამდე და მიმწუხრიდან ვიდრე განითავდება.

მოგეხსენებათ, ნერისას მთავარია მკითხველი დაინტერესო, ამბავი მოუყვე, გაართო, გააცინო ან გული აუჩქროლო. აუცილებლად უნდა გაითვალისწინო სალიტერატურო ენის ნორმები და თანამედროვე მკითხველის საფუძვლიანი პრეტენზიებიც.

ეფექტურ სათაურს რაც შეეხება, ამ შემთხვევაში, ვფიქრობ, რომ ამ პრობლემას მეტ-ნაკლები წარმატებით გავართო თავი, მერე რა, რომ სხვისი ნაზრევიცა და თავად არ მომიფიქრებია. ოსტატურად გამოვიყენე. ამისა კი რა მოგახსენეთ. ვნახოთ! ძნელია რეალური ამბავი ყველასთვის საინტერესო აღსაქმელი გახდეს. თუმცა ამბავად ეს არც გახლავთ ჩემი მიზანი...

მწვენიური შესავალი გამოვიდა. მწყობრი სტილითა და ლიტერატურული გემოვნებით გამოირჩევა. ასეა, გამოცდილება მაინც თავისას შერება.

კაცი: უმიზნო, უპასუხისმგებლო ადამიანი ვარ, როგორც ამბობენ, იოლი გზა ავირჩიე ცხოვრებაში, ამიტომაც ვისაყვიბი. ამიტომაც თქვა უარი ჩემთან ურთიერთობაზე საყვარელმა ქალმა. ამიტომაც თანდათან დამშორდნენ მეგობრებმა...

ვერაფრით მოვახერხე ნარმატებული გაგზმდარიყავი. ვერ შევძელი გამეთავისებინა საკუთარი განსაკუთრებულობის განცდა. როგორც კი გარკვეულ ძალას ვიგრძნობო და ჩემი თავის რწმენა მიათკეცდება, მაშინვე ბაუშუობისდროინდელი განცდა ნამოყფოს ზოლმე თავს და ყველაფერი წყალში მეყრება.

ვერაფერს მივანიჭე დიდი მწიფენელობა. სულ მგონია, რომ ილუზიის ტყვეობაში ვარ. მიყვარს ადამიანები და თან გავრბივარ მათგან. ხანდახან მინდა, ნიუ-ჰემფშირელი განდევნილით მოვიქცე, მაგრამ ვიცი, ჩვენი მეგობრის განდევნის დავემსგავსები, რომელსაც ვერაფრით გაუგია, რას, რატომ და რისთვის აკეთებს. ამიტომ ეს გადაწყვეტილებაც მფრთხობს და ამგვარ საქციელსაც გავუბრბივარ. მეშინია, არ დამცინონ. თან ჩვენთან ხად უნდა დაიშალო?

სხვა კაცი: — ვალდებულების გამო ნურაფერს გააკეთებ, იმეათი გამონაკლისის გარდა, ქალებს უყვარი მამაკაცის დავალდებულება.

- რატომ უნდა დამავალდებულოს?
- ასე ხდება ხოლმე.

სხვა ქალი: — მსხვერვალი კაცი ხარ!
— რატომ ვარ მსხვერვალი, რას გულისხმობ?

ქალი: სულელი ქალი ვარ. ვერ ვცნობ ადამიანებს. ყველაფერს ჩემი თვალნი, მხარში არავინ მედგა. იმის მაგივრად, რომ სხვას დავეყენობოდი, ჩემში დაინყეს საყრდენის ძებნა. რატომ გავითრულე ცხოვრება? რა უშავს, ყველაფერს გადავლახავ, შემიძლია პრობლემებთან გამკლავება. სხუელსაც მოვერევი და თავსაც ემართავ. მასსუსს, ბავშვობისა მამანავეებდნენ, არ მინდოდა. წყალი საშინლად არ მსიამოვნებდა. მოულოდნელად გაუუსსლტი მშობლებს. ენობი, ხოლამი ამოვიგანგე, ორივე ქვიშიანი ხელი მალა ავნიე და ტირილიც შეეწყვიტე.

სხვა ქალი: — მარტო დარჩები!

— არა უშვებს, გაურკვეველობისგან მაინც გავთავისუფლდები.

— გაგიჭირდება.
— ვიცი.

სხვა კაცი: — ხო გითხარი, ეგ კაცი პრობლემებს შეგიქმნის-მეთქი.

— რა უნდა ვქნა?!
— მე ნამდვილად, მართლა გულწრფელად გეუბნები, არ გირჩევ ასეთ ადამიანთან ურთიერთობას.
— მესმის.

კაცი: როგორც ჩანს, ეგონისტური მიზნების განსაზიორცილებლად მჭირდება მეორე ადამიანი. ეგონიზმის დათრგუნვა ვერ შეეძლო, არაფერი გამოივიდა. საბაბალაში ჩავივადე თავი. მეორე ადამიანის ძებნაში ისევე ბავშვობის ისტორიამ შემიშალა ხელი. იმ მამაცხონებულ (როგორ აღარავინ იყენებს ამ ძარღვიან სიტყვას) ფსიქიატრს რომ არ გაებურლა ტვინი, ფებებსაც ვერ მომჭამდა ბავშვობის მოგონებები. მაგრამ გავილაღებდი. აჰა! — სალიტერატურო ნორმები, სტილი არა ისა, აირია რამსებო. ეგრეა — „კოკახა შიგან რაცა დგას, იგივე წარმოიხდებოდა“...

მბატარი გვა პაქსაშვილი

ბავშვობისდროინდელ განცდას მაინც ვერ ვუახლოვდები. ის იმდენად მძაფრი, დამორგუნველი და გულწრფელი იყო, რომ მისი ხელშეწყობა შეგრძნებდა შეუძლებელია. თან ეტყობა, შინაგანად არც მაქვს ამის რეალური სურვილი, ვფრთხები, თავიდან ვირიდებ ხელახალი განცდის შესაძლებლობას.

ექვსი-შვიდი წლისა ვარ, მეტის არა აღბათ. პაპაჩემი გარდაიცვალა, ღამდება. ფუსფუსს, ქოთქოთის და მოთქმა-გოდებას სინყნარე ცვლის. ენვეერ სანოლში და ვფიქრობ: „ესე იგი, მე არ ვიქნები, ვერ ვილაპარაკებ, ვერაფის დავინახავ, ვერაფერს გავივებ. გაციკრები, არაფინ და არაფერი არ ვიქნები“. მაშინ, აბა, რა ვიცოდი სამოთხისა და ვაოჯობეთის შესახებ, სალხინებულზე ღაპარაკიც კი ზედმეტი იყო, პირველის გადაწერა ხო საერთოდ. შიშისაგან ავტირდი. ავტირდი ის სიტყვა არაა, ცხადად შევიგრძენი სიკვდილი, ზუსტად მივხედი, რაც მომილოდა. ვინმესთვის მაინც მეთქვა, იქნებ გადაერჩენილიყავი და დღევანდელ გრამოზყოლოდა მტარჯველი შიში. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, მაშინ არც არავინ გამხსენებია, ისე ჩავეფალი ჩემს უმტკივნეულეს აღმოჩენაში.ახლა, აბა, რა მჭირს... უკვე მივხედი, რომ აღარ უნდა ეუერჩო ცხოვ-

რებას და, ყველაფერი აქ არ მთავრდება, პირიქით, იქ იწყება ნამდვილი სიამტკილობა.

ქალი: — ძნელია, როცა ყველაფერს გაიღებ, პასუხად კი ორჭოფობა გზედება.

კაცი: შენ პრეტენზიული ხარ, სიყვარული არ შეგიძლია. შემიწინაა ჩემი ადამიანი იყო.

ქალი: შენ სულ ითხოვ, სანაცვლოდ არაფრის გაღება არ შეგიძლია.

წერაც სექსუალური აქტივით რეალობის შეცვლისა და გაღამაზების მოთხოვნილებაა. მაგრამ ახლა რა უნდა შეიღამაზო და დაასურათაბატო (ხო ძარღვიანი სიტყვაა ესეც).

ეს ბოლო დილოგია, თბრობაც უნდა დაამთავრო. რა უნდა აღწერო? არც წვიმს ცხრანიარად: არც ცრის, არც...

გოგოები და ბიჭები, კაცები და ქალები: — გაუმარჯოს! ჯოს! ჯოს! — ჯოს! ჯოს! — ამ ბოლო დროს სიხავე დაკარგა ხმამ...

თუმცა, ნახავთ, გაივლის ცოტა ხანი, სულ ერთი ასოა საჭირო, სულ ერთი ასოს დაბატება, ერთი ასოს დამატება და გაივონება: — ჯოს! ჯოს! — ჯოს! — და მაშინ გადაჩრება ეს ქვეყანა. ერთი ასო, ერთი ასო, რა გაბდა ეს ერთი ასო, რა დღი ფიქრი ამას უნდა. სხევევარად ღმერთმა ნუ ქნას! ღმერთმა ნუ ქნას! პირიქით, იწებოს!...

კაცი: — შევხვდეთ!

ქალი: — რატომ?

აღწერა: მცხუნვარე შზვა. სხივები სიამონენებს სხეულს. ცა თეთრია, მონმენდილი, გამჭვირვალე.

დადავრულია (ეს?) გარემო, აშკარად იმატა „მუხტიმა“*

— გაუმარ-ჯოოს! — გაუმარ-ჯოოს! — ჯოოს! ჯოოს!

რა დაუმატებიათ?!

პილოზი

ამ შეიძლება ვრცვას „ადამარცხებულები“. ვისაც ამბავი არ მოეწონა, იქნებ სათაურის შერჩევაში მაინც დაემხიაროს.

* მუხტი — ამა თუ იმ სხეულში არსებული ელემტრობის რაოდენობა (ქველ).

დაიბადა თბილისში 1957 წლის 4 სექტემბერს. 1964 წელს შევიდა I საშუალო სკოლაში, რომელიც დაამთავრა 1974 წელს. იმავე წელს ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის სტომატოლოგიურ ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 1979 წელს. მომდევნო წლიდან მოყოლებული მუშაობდა პრაქტიკოს ექიმად. ამჟამად მუშაობს სტომატოლოგიურ კლინიკებში – „დენტექსი-95“ და „როიალ-დენტი“. არის მედიცინის დოქტორი.

გია კობახიძე

მთელი ღამეა გულიდან ვიძრობ
შხამიან ისრის პატარა ნარჩენს,
თვალეები სველი და მხრები ვინრო
ტილოზე ნაქარვ სილუეტს აჩენს,
ეს სიყვარულიც, წარსული ის დროც
გაუმჟღავნებელ
ფირივით დარჩეს.

მ. ჩიკვილაძეს

აქეთ ანთია ცისკარი,
იქით კი ბუტყავს სულეთი,
თუ ძმა ხარ, ერთი მითხარი,
მაგ ენით საბუღბუღეთი,
რახეც ცხოვრება ჰკიდა,
შენთვის რომ დიდზე დიდია,
სხვისთვის რად არის სულერთი.

მოსალამოვდა. უზომოდ ფრთხილი
დაიძრა ჩრდილი
გამხმარ ლეროდან,
გულის ქრილობას წვაფდა მარილი,
გული კი ისევ
შენზე მღეროდა.

სანდროს

წვეთი და წვეთი ბროლის
არ არსებულა ტოლი,
დაღვრილი ცრემლი
გადაუხდელი ვალია,
დამიხსოვრე, როგორ ბიბინებს მოლი.
არ დაიჯერო, რომ ეს
დამდნარი თოვლი
გუშინწინდელი ჩვეულებრივი წყალია.

ტყეში ერთადერთს
ვადგავარ ბილიცს
აქეთ ფრიალო, იქით ხევია,
ნისლის არშია ქარშია დილის
წინ სახიფათო მოსახვევია,
კალენდრის ბოლო ფურცელი ტირის,
ეტყობა, უკვე მოსახვევია..

თვალი გამეტქვა
არაფრის მქონეს,
როს ცა ფირუზი
გიქარგავდა ზურმუხტის საბანს,
მე ვენაცვალე
შენს სიტყვის კონებს,
შენს სულხან-საბას.

ახლად მონმენდილი ცა ხარ,
მზის შუქი დასავით გახლავს,
სადაც შენ სუნთქავ და დგახარ,
ჰაერს ვარდისფერი დაჰკრავს,
მზე დილით სითბოს შენ გითმობს,
ემვება ველარ ძლებს მალაა,
რაც იყო არ მახსოვს —
თითქოს ქვეყნად დავიბადე ახლა,
გული განუწყვეტილ გითხოვს,
ორგვლივ სათნოება გაკრავს,
სადაც შენ სუნთქავ და ფიქრობ,
ჰაერს ვარდისფერი დაჰკრავს.

მდინარის პირას
ბლაზებში დახტის კალია,
ბედნიერებაც კალიასავით
გამიხტა გვერდზე,
ბედნიერება თურმე ქალია,
ქალი რომელიც გვერდითა გყავს
და მაინც ვეძებ.

•••

როცა შენი ცხოვრება ასე გეუცხოება, როცა გაკრთობს ჩქამიც, ისევე გვიან ბრუნდები, მთელი ღამე უნდები დაიწყებას შხამის. როცა პანგი კეთილი, გულში გამოკეთილი, გაცოცხლება ხმაში, როცა ერთ დროს ფარული, უსახლერო სიყვარული, არ იცვლება სხვაში, სწორედ მაშინ გინატრებ, მაშინ მხოლოდ მაშინ, ათიათას წარწერით აჭრელებულ დაფას, ღამეს ვდარდობ ნუხანდელს, უკანასკნელ ნაფაზს.

•••

შემოუბერავს აშარი ქარი, უცნაურ ფიქრებს ააშრიალებს, გადარაზული სიკვდილის კარი ერთხელაც ალბათ გაიჭრიალებს, თუ კართან მარტო შენთვის დგას ცელით, მიხვალ უკან არ გაგატრიალებს, სიკვდილი სულაც არ არის მწელი, თურმე სულ ერთხელ გაგაყრიალებს.

•••

ცხრაჯერ მოკვედი და გაცეცოცხლდი ბოლოს, ცხოვრებას თითქოს ხელახლა ვინყებ, საშინელება ის არის მხოლოდ, ვერც გააპტიებ, ვერც დაგივინყებ.

•••

სხედან როგორც ვეფხვები უღამა ზეს ზოლებით ჩემი ძმების ცოლები ქარსაცავი ზოლები
ტ. ჭანტურია

რა მგლები და რა კაცები, ფიქრები და აზრები, ჩემი ნაღდი ძმაკაცები, ჩემი ჩოხის მასრები!

•••

როცა მარტო ხარ საკუთარ თავთან, წლებს სიმძიმე მოფრინავს ცისკენ, ველარ პოულბო საერთოს ქართან, ველარც საყვარელ სიმღერას ისმენ, როცა ცხოვრების სათნო მეგობარს თვალეში უდგას დეკემბრის ყინვა, როცა პატარა სითბოც გეყოფა, რომ ყველაფერმა დაიწყო ბრწყინვა, როცა არ არის ჯერ კიდევ გვიან ერთი ნაბიჯით გაასწრო ნუხილს, ყველაფერს ამას ცხოვრება შქვია, ამას ცხოვრებას დაარქმევ თუკი.

•••

ეს ცხოვრება ერთი გრძელი შიირია, მიდის თავის ტყვილით და მართლით, ირგვლივ თითქოს ყველაფერი აირია, კიდევ კარგი ყოველ ნაბიჯს არ ვთვლით. გაიხედავ —

ქალი ნაირნაირია, კაცი არის საძებარი სანთლით!

•••

რ. ჭილაძეს

ღია სარკმლიდან აკორდი გრიგის, სადღაც შორიდან ხმაური სკოლის, გაჩერებაზე მგზავრების რიგი, არ იყო მხოლოდ პირველი თოვლი. მოთქოვებულ ჩარჩოზე მტკერი, სურათზე — ნაპირს მიმშული ნაეი, საღამოს ცაზე ნაცნობი ფერი, ხეებს ამყავდ ეჭირათ თავი, ქუჩის სარკეში ათასი თვალი, ღიმილი მკრთალი, კბილები — ბროლი, არ ჩანდა მხოლოდ ოცნების ქალი, არ იყო მხოლოდ პირველი თოვლი.

•••

ალარც დედა მყავს, არც ძიძა აშხელა გზაზე მწედ, მდინარის გაღმა გაედვიარ ფეხს არ ვაკარებ ზედ, ნეტავი გამომავლივთა, მეგულებოდე მზედ!

სიზმარში ნანახ სიზმარივით გიხსენებ ახლა,
შენი ისცილი ისევ რეკავს ყურში ზარით,
ოთახში მძიმე ნაბიჯებით შემოდის დალღა,
თვითონ ცხოვრებაც ქრება
ახლა ამ სიზმარივით.

არ გაცოცხლდები არასოდეს პატარა ხეში,
ერთ ცრემლსაც თუ ვერ გაიმეტებ
როცა ხმება ხე,
ის რაც გაზაფხულს შეუძლია აპრილის თვეში,
არ შეუძლია ქვეყანაზე არცერთ მეზაღეს,
ოქტომბრის ბოლოს
დაგასველებს მაისის თქეში,
თუ სიყვარულის ნაპერწკალი
თითებს შეგახებებს.

გულზე დაიდევ ხელი და მითხარ,
ვინ მეტი მოკლა სეტყვამ თუ სიტყვამ,
იცის კი ვინმემ, რა ხარ და ვინ ხარ,
ახსოვს კი ვინმეს, რაც კარგად ითქვა,
რატომ ბოგინობს კაენის მოდგმა,
და რატომ გვიჭირს დღეს სულის მოთქმა,
ჩასაფრებელი ამდენი ბოლმა,
ამდენი ჭორი მითქმა და მოთქმა,
აცხუნა მზემ და მტარვალი მოკლა,
ლამაზად თქმულის ბრწყინავს სამოსი
აცხუნა ღმერთმა ბატონი გოგლა,
ქართული სიტყვის სინდის-ნამუსი!

მოგონებას მივდეგ,
ის კი სადღაც ვარბის,
ნერვოულად ზემოთ აწეული წარბით,
ზღვიდან ტანი მუქი, გამოხედვა ბარბის,
მთვარის მკრთალი მუქი, სანაპირო სარფის,
მთელ სხეულზე დარბის ძერასავით მზერა,
თვალეზია მამრის როგორც ბედისწერა,
ზღვიდან ოდნავ ჩანან, ეხლებიან ტალღებს,
ძუძუები გვანან გაბრაზებულ ბალღებს,
რა უნდა ვქნა ანი, დავიფრფვლე კაცო,
ვიღუპები ნელა
ასე ყველას თვალწინ,
მეშინია კიდეც დაბრუნებულ დარდის,
მოგონებას მივდეგ,
ის კი სადღაც ვარბის.

ქოფაკივით იყვებება ქარი ავი,
ეს ხებრი აღარ დაგვა ამინდები,
ბოსტნის ბოლოს ისე მოსწონთ კიტრებს თავი,
სირცხვილისგან
ნითლდებიან
პამიდვრები.

ამინდი უვარგოსია,
უბერავს, მარტი როცაა,
არ ვიცი სუბსარქისია,
არ ვიცი — მარტიროსაა.
არ ვერაი სომხურ ნისიას,
ტყვილი ყველა ქოსაა,
წვიმა რა საკადრისია,
წვიმა ძალიან შორსაა,
ქარმა წაიღოს ის ქარი,
ჯანდაბას ის, რაც სხვისია,
ამოანათებს ცისკარი,
სიბნელე რის მაქნისია,
გარეთ მე რომ ვთქვი, ის მზეა,
ახლა რაღა დროს მოცდაა,
დილა გათენდა, ისეა
თითქოს მერორედ მოსვლია.

ნაქერალას ნისლი აწვებოდა სარკმელს,
გვიწაფებდა ვალდამ სასიძლერო სათქმელს,
უყვებოდა მიმა ხუტასა და ლერის,
რამოდენას ნიშნავს, როცა დუდა მღერის.
გაგვიძნელა დაღამ მოზრუნება საქის,
ჩაუყვევით დაღამ გვეცა სუნი რაჭის.
ნიკორწმინდის გუმბათს ცის წვეთები რწყავენ,
ამწნევა საულმნათის საუკუნე ცხრავე.
დაჭყეტლი თვალი დარჩენია კუნელს,
ისევ ვიგრძნობთ მალე გათიბულის სურნელს.
სოფელში ვართ უკვე ხელს გვიქნევენ ძმები,
შეტყუდება ოდნავ ჩვენთანთა ძვლები,
ფრთხილად ვიღებთ ჭმუკარს ბალახია სველი,
არ ვყოფილვართ დიდხანს აღმათ სამი წელი.
გაიშალა ფილტვი დაგვაკინწყდა ჯავრი,
წვიმას ებრძვის ხავსი სიფრიფანა ყავრის,
მოკლებიანთ კაკლებს ბაბუების ხელი,
დევებებით მალღებს კენწერო აქეთ ხმელი,
არაყაია თუთისი, გაგაჩრეთ ნუთი,
სადღაც გაქრა უცებ დარდი ასი ფუთი,
ღამე დგება ბნელი, ბუფტავს ჭრაქი ძველი,
ვაშლის ტოტზე სიზმრად ბალახს ხედავს ცელი,
ძილი მოდის ტკბილი, ძილი მოდის ნელი,
ღამე ფშვინავს ისე, როგორც დათვის ხელი.

დილის ხმები სიოს აქეთ იქით დააქვს,
ნაქვიფარ მამალს სრინინანი ხმა აქვს,
ალიონმა ნისლი გადაიყარა ავდრის,
დაეფგომა თავზე რაქის დილის მადლი.

პანანინა ქოხში ვარ,
გარეთ ნელი ნეიმა მოდის,
ვენაფეხო ოსშივარს,
გალუმპული მიდამოსი,
გზისპირებში მომწვანო
ხავსიანი ლოდებია,
კაცებევით გისმენენ
შენს სიტყვას ელოდებიან,
შენ კი რა გენახება,
ანდა რა გელოდება,
ისეთი სიჩუმეა,
თავი შეეცვოდება.
სქელი ნისლი გაფენილა,
იკრემლება როგორც ქალი,
ყველა საღვაც გაფრენილა,
ტკივილი და საფიქრალი.
ორი დღეა მზე აცხუნებს,
შეშრობიათ თმები ყანებს,
კიდევ ენახავთ გაზაფხულებს,
შემოდგომა ასე ბრძანებს.
საუცხოო საღამოა,
თვალეები აქვს გახელილი,
ნეიმა ალბათ აღარ მოვა,
ჯიუტია კახელივით.
ქალაქს ნავალ, შივატოვებ,
თივით სავსე ამ სათივეს,
დაიწყება სირთულე და
დამთავრდება სიმარტივე.
კარგად ვიცი, ეს ჩემია,
სხვისი იყოს ბევრი ფული,
მთელ ქვეყანას მირჩენია
ეს ტყეები გალუმპული.

ფერი დაკარგა ცხოვერებამ,
რამდენიც გაუაფრადე,
მინც ფოთლად მოვდივარ,
აქედანა და შენამდე.
ცეცხლში შენგება გონება,
თუმც ნყალში ვდგავარ ნელამდე,
მშვიდად ვერავინ მივიდა,
საკუთარ ბედისწერამდე.
რა მანძილია,

ვინ იცის,
აკენიდან კუბოს ძელამდე!

• • •

შენ რომ გგონია,
მომწვდებო ეს ზღვა მუხლამდე,
სჯობს ეს საკითხი
გადაწყვიტოს მაინც გაისმა,
უფრო ადვილი არის თურმე,
ათ ქალს უყვარდე,
ვიდრე ერთისგან თავი დაიხსნა.

• • •

ჯვარიდან გაფურცე მცხეთას,
დაბლა დანუღლა ნისლი,
რამდენი ხანია ვხედავ,
დრო ნუკრის თვალებით იცდის.
მეთევზე ირნვეა ნავში,
არავგზე მიმინო მიქრის,
აფრების ტკაცუნით ცაში,
გემივით შეცურდა ფიქრი,
მზე გამოანათებს ნამით,
ლრუბელიც თოვლივით დნება,
წინამურს უყვიცი ღამით,
მამალი ხოზობის ვნება.
ძველსამარხებიან არმაზს
ნეიმა გადაურბენ ზოლად,
რა ბედნიერებაა ალბათ
ამ თბილ საფლავებში ნოლა.
ნელ-ნელა წყნარდება თვალის,
გულიც საგულეში ჩადება,
არავის მიმყვება ვალი,
ამ ჭრელი მინდვრების გარდა.
არ ვიცი, რამდენხანს ირბენს
ფიქრი — ტყუპისცალი ბედის,
დრო დგას და ყველაფერს იომენს,
მიყურებს თვალებით დედის.

• • •

ათასი ბგერა მიჰქონდა ცაში
და ათასნაირს გალობდა შაშვი,
ყურიდან გულში ხვედროდა ბგერა
და გულიც თრთოდა –

შემკრთალი ბავშვი,
და ირხეოდა ის ტოტი ნელა,
რაზედაც იჯდა ფრინველი ქარში,
თუ დამიჯერებ, მე ახლაც მეჯერა,
რომ ანგელოზი იყო იქ მაშინ!
რასაც ვერ სწვდება უბრალოდ ხელი,
რასაც ვერ ამბობს ნიველი ხმელი,
სხეული იტყვის გარეშე სიტყვის,
და ღვთაებრივ ხმებს გამოსცემს ყელი.

პაროლდ პინტერი

ხელოვნება, ჭეშმარიტება და პოლიტიკა

2005 წელს ნობელის პრემიის გარდაცემის
ცერემონიაზე წარმოთქმული სიტყვა

1958 წელს ეწერდი:

„დიდი სხვაობა როდია რეალურსა და არარეალურს, სინამდვილეცა და გამონათქვამის შორის. არასწორია მიდგომა: სინამდვილე თუ გამონათქვამი, ორივეს აქვს არსებობის უფლება – სინამდვილეცა და გამონათქვამიც“.

შეურა, დღემდე აქტუალურია ამგვარი მიდგომა, რადგან მას ჯერ კიდევ ძალშია ხელეწიერებაში სინამდვილის რაობის ახსნა. ასე რომ, როგორც მწერალი, ვეთანხმები, თუმცა, როგორც მოქალაქე, ვერასოდეს მივიღებ მას. როგორც მოქალაქე, ვლდებული ვარ ვიკითხო: სად არის სიმართლე? სად არის გამონათქვამი?

ჭეშმარიტება დრამატურგიაში სრულიად მოუხელთებელი რამ არის. თქვენ ვერასოდეს მიაგნებთ მას, თუმცა მოვალე ხართ ეძიოთ. ძიება, ცხადია, მთელი ძალ-ღონის დაძაბვას ნიშნავს. თქვენი ამოცანა იკვლიოთ. იკვლიოთ გამონათქვამი, მანამ ჭეშმარიტებაზე არ ნაიბორძიკებთ, სიმწილეში არ შეეფასებთ მას, ანდა ვიდრე თქვენ თვალწინ არ გაივლებს წარმოსახვა, ანდა კონტური, რომელიც, ვგონებ, ესადაგება ჭეშმარიტებას მეტწილად იმისა, ვაუცნობიერებლად როგორ მოხდა ყოველივე. თუმცა, რეალურად, ჭეშმარიტება ის, რომ დრამატურგის ხელეწიერებაში შეუძლებელია მიაგვლიოთ ერთადერთ ჭეშმარიტებას. აქ ისინი მრავალადაა. ჭეშმარიტებები ინვევენ, გაურბიან, ირეკლევენ, უაწყფოვენ, ახანაღიან, თვალს ქრინან ერთმანეთს. ზოგჯერ, სულ რაღაც წამით, როგორც კი იფიქრებთ, ეს-ესაა მოხელთებული ჭეშმარიტება, იგი ხელიდან გაისხტებათ და სადაღაც ქრება.

ზმირად შეკითხებიან, როგორ ექმნი პიესებს. ამ კითხვაზე პასუხი არ გამაჩნია. ჩემი პიესები ჯერ არ შემიჯამებია, მხოლოდ შემძლია ვთქვა, რომ ეს უკვე მოხდა. ეს მათ თქვენს. ეს მათ მიომოქმედეს.

პიესების უმეტესობა მონახაზით, სიტყვით, ანდა წარმოსახვით იხადება. ესა თუ ის სიტყვა ზმირად სწრაფად მისდევს წარმოსახვას. სანიმუშოდ ორ რეპლიკას შემოთავაზებთ, ჩემს თავში მარჯვედ; ანაზად რომ დაიბადა და წარმოსახვას მიჰყვა, შე მიეყვი მას.

პიესებიად „მინდაბრუნება“ და „დრონი გარდასულნი“, „მინდაბრუნების“ პირველი რეპლიკაა: — „სად წაიღე მაკრატელი?“ „დრონი გარდასულნის“ პირველი რეპლიკა — „სევდიადი“.

ორივე შემთხვევაში მე არ ვფლობდი მეტ ინფორმაციას.

პირველ მაგალითში ვილაღ, უზრალოდ, ფრჩხილების დასაჭრელ მაკრატელს ეძებდა და, რადგანაც მის ადგილსამყოფელს სხვაც კითხულობდა, დაეცვდა, ალბათ, მოიპარესო. თუმცა, როგორღაც, ვიცოდი, რომ ამ შემთხვევაში პიროვნებას, რომელსაც მიმართავდნენ, არც მაკრატელი აღუვებდა და არც ის, ვინც კითხებოდა.

„სევდიადის“ ვილაღის თმის შესაღებლად მიემართე, ქალის თმისა, და წარმოადგენდა პასუხს კითხვაზე. ორივე შემთხვევაში ვიგრძენი, თავს ვაიძლებდი, არსებობს მივყოლოდი. ეს ვიზუალურად მოხდა, თანდათან გაერბითი, სინათლეში ჩრდილის მემუეობით.

პიესის შუალე ხსენიბების გამოხეობით ვინყვა: A, B, C

პიესაში, რომელიც საბოლოოდ „მინდაბრუნების“ სახით ჩამოყალიბდა, დაეინახე, უღიმღამო ოთახში მამაკაცი შევიდა და მასზე ახალგაზრდა კაცს ჰკითხა, რომელიც უხეირო ტახტზე იჯდა და დღღუე სტატისა კითხულობდა. რატომღაც შეეეწვედი, რომ A მამა იყო, ხოლო B — მისი ვაფი. თუმცა, მტკიცებულება ხელთ არ მქონდა. ეს როგორღაც მხოლოდ მცირე ხნის მერე გაირკვა, როდღაც B-მ (მოგვიანებით რომ ლენი ხდება), უთხრა A-ს (რომელიც მოგვიანებით გახდება მამა), „მამოლო, რას იტყვი, საუბრის თემა რომ შეეცვალო?“ რაღაც მინდა გკითხო. რა ერქვა ამასწინანდელ ჩვენს საუბრეს? რას ეძახი მას? რატომ არ ყიდულობ ძალღს? შენ გამორცდილი მზარეული ხარ. გულმართალი. მიგაჩნია, რომ უამრავ ძალღს აბურებ“. ასე რომ, ვიდრე A B-ს „მამოლოდ“ მოიხსენიებს, ვგონებ, შემძლია დავასკვნა, რომ ისინი მამა-შვილი არიან. მტკ, ამკარად, ვმზარეულობდი და მისი მზარეულობა არაფრად მიმანდა. ნიშნავს კი ეს, რომ დედა იქ არ იყო? ვერაფერს გეტყვით, გარდა იმისა, რაც ერთხელ უკვე მოგახსენებ: დსანყსამ არსულღს იქის დასასრული..

„სევდიადი“, ფართო ფანჯარა, ღამის ცა. კაცი, A (მოგვიანებით სახელად დილი) და ქალი, B (მოგვიანებით ქეთი), სხედან და სვამენ. „მსუქანი თუ გამხდარი?“

კითხვობის მამაკაცი. ვისზე საუბრობენ? მაგრამ მერე დახვარასთან მდგომ ქალს ვხედავ, C-ს (მოგვიანებით სახელად ანა), სხვაგვარ სინათლეზე, მისაუბრებისგან ზურგმუცეცხვით, შავთმიანი.

უნდაურია ხასიათების შექმნის მომენტო, მათ არ ძალუძთ ამ მომენტის მიღმა არსებობა. რაც მას მოსდევს, სწრაფდნარ-მაგალი, ბუნდოვანი და ილუზორული კოს, თუმცა, შესაძლოა, ზოგჯერ თავაშვებულ შვავად იქცეს. ავტორის პოზიცია რამედ-დენადმე განყენებულია. ხასიათები დიდად როდი ემად-ლოებიან, ხასიათები ენიწაღმდეგებიან მას, მათ უშიძით ცხოვრება, არ ძალუძთ ჩამოყალიბება. ბუნებრივია, თქვენ ვერაფერს უკარნახებთ. როგორღაც, უსასრულოდ ეთამა-შებით მათ კატა-თავგობანას, ამოცნობანას, დამალობანას. მაგრამ ბოლოს აღმოაჩენთ, რომ თქვენს ხელთ არიან ადამი-ანები სისხლით ზორცამდე, ადამიანები თავთავიანთი მის-წრაფებებითა და საკუთარი ინდივიდუალობის განცდიით, შექმნილი ინტელექტისგან, რომლებსაც ვერ შეუცვლი, ვერ მიწითავ, ვერ გარდაქმნი.

ახე რომ, ხელოვნების ენა ერთობ საკამათო რამ გახლავთ. აყალი მინა, საცალფეხო ბილიკი, გაყინული გუბება, რომელსაც ნებისმიერ დროს შეიძლება მიეცეს მიწათულება შუნი, ავტორის, შემეგობით.

მაგრამ, როგორც ერთხელ ვთქვი, არასოდეს ცხრება ქუშიწარტების ძიება. ვადას ვერ ვაუჭრებლებით, ვერ ვადავლებთ. საჭირო მომენტში იგი მყისირად ნამოიძარ-თება თქვენს წინაშე.

პოლიტიკური თეატრი არსებითად განსხვავებულ პირობებში ვიჩვენებს.

ქადაგებას ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა ერთოდით. მიუდ-გომლობა გარღვევალია. ხასიათებს საკუთარ პატივით სუნთქვის უფლება უნდა მინიჭოთ. ავტორს არ ძალუძს საუბუდოს და შემოსაზღვროს ისინი იმისათვის, რათა საკუთარი გემოვნება, სწრაფვა, ანდა ცრურწმენა დაიკმაყ-ოფლოს. ის შემზადებული უნდა იყოს მათთან მისაახლებ-ლად მრავალი ანგულოზის მიერ, სისხლსაცე და თამაში პერსპექტივებით, გაყოფილებს რა უშედეგ, ან იქნებ გარკვეული პერიოდის მერე, მაგრამ არასოდეს მისცემს მათ სასურველი გზით მსვლელობის უფლებას. ეს ყოველთვის როდი აღწებს მიზანს. მაგ. პოლიტიკური სატორა, ბუნებრივია, არცერთ ამ წესს ერთვულად არ მისდევს, ფაქტობრივად, სწორედ პირით, რაც უნდა შეხატული იქნა.

შეისამი-დაბადების დღე, შესაძლებლობათა უკიდევან-წონ სინარაველი, ვფიქრობ, თავისუფალ არჩევანის უფლე-ბა მოიპოვო, ვიდრე საბოლოოდ ყურადღება დამოწინაღუ-ბის აუტზე არ შევაჩერე.

„ენას მთის“ არა აქვს ამგვარი მოქმედების პრეტენზია. ის სასტიკო, უბეძი და შემზარავია. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ჯა-რისკაცებით ჰიქსამი რაღაც გასართობს მიიღე პოულობენ. ზოგჯერ ავიწმლებით, რომ ტანჯვა კაცს ხოლად ბეზრდება. სულიერი მხნეობისთვის მათ ცოტაოდენი სიცილიც სჭირე-ბთ. ეს, ცხადია, ბაღდადი, აბუ ღრიბის მოვლენით და-დასტურდა. „ენა მთისა“ სულ რაღაც 20 წეის გრძელდება. თუმცა, შეიძლებადა საათობით გაგრძელებულიყო, ზეიზიუდ, ერთმანეთის მიყოლებით იგივე სემა განმეორებულდყო, საათ-საათ, მონაწილეობით.

„ფერული ფერულზე“ — მეორე მხრივ, შექმენბა, რომ აქ ყოველზე წყაღში ხდება. ქალი, რომელიც იწრბობს; ხელმე,

რომლებსაც ტალღებზე ასეთსავეებს, სულმოუთქმელად ეშვება და ცდილობს, ვინმეს ჩაებლაქოს, თუმცა, იქ ვერაის პოულობს, ვერც წყაღს ზეობით, ვერც წყაღში. მხოლოდ მცურავ არჩილებს, ანარელებს ანებება. ქალი დაკარგული ფიგურაა პეიზაზეზე, რომელიც იძრება. ქალს არ ძალუძს თავი დაღწიოს სიკვდილს, რომელიც ევრან, მხოლოდ სხვებს მოსწედებოდა.

მარამ რაღანე ისინი დაიხმენი, ისინი უნდა მოკვდეს

პოლიტიკოსთა მეტყველება, როგორც მას პოლი-ტიკოსები იყენებენ, ვერცერთ ამ ტერიტორიაზე მულნვეს ვერ ბედავს მანამ, სანამ პოლიტიკოსთა უმრავლესობას, როგორც დღესდღეობით ვხედავთ, ქუშიწარტება კი არ აღილებს, არამედ ძალაუფლება და ძალაუფლების განმტ-კიცებულზე ზრუნვა. ძალაუფლების განმტკიცება, ფაქტობ-რივად, ნიშნავს, რომ ხალხი უშეცარიია, მათ არ იციან, რა არის ქუშიწარტება, ის კი არადა, საკუთარ ცხოვრებაზეც არ უწყიან ქუშიწარტება. ტყუილების ქსოვილი ვართ გახვეული და დღენიადავ ვიკვებებით იქიდა.

როგორც ყოველმა ჩვენგანმა იცის, ერაცში მერან იმით იქნა გამართლებული, რომ, თითქოსდა, სადამ ჰუსეინი მასობრივ განადგურების იარაღის ძალზე სამიზნე რაოდენობას უღობდა. ზოგიერთს 45 წეითი შეუძლო აალებდა და თავზარდმცემი განანადგურებელი ფეცტების მოხდენა. დაგვარწმუნეს, რომ ეს ყოველივე სიმართლე იყო. გვითხრეს, რომ ერასკ კავშირი ჰქონ-და ან კიადთან და ინანიებდა პასუხისმგებლობას 11 ფეცტმერს, ნო-ოკში ჩადენილ მტეცობაზე. დაგვავერეს, რომ ყოველივე სიმართლეს შეესაბამებოდა. მაგრამ სინამ-დევილე, თურმე, სულ სხვას მეტყველებდა. გვითხრეს, რომ ერაც-ი მსოფლიოს უსაფრთხოებას ემუქრებოდა. დაგვარწმუნეს, რომ ეს სიმართლე იყო. მაგრამ ეს არ ყოფილა სიმართლე.

ქუშიწარტება სრულიად სხვა რამ არის. ქუშიწარტებაა ატივან აშშ-ს მიერ მსოფლიო როლის მისული ზედა და არჩევანი, რომლითაც ახორციელებს მას.

მაგრამ ვიდრე უკან, აწმყობი დაებრუნებოდეთ, მინდა ამგინადელ წარსულს შევხვო. ვგულისხმობ აშშ საგარეო პოლიტიკის მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების მოიოდან. მეჯრე, ვაღმებული ვარ, იმ პერიოდის თუნდაც მოკლე კრიტიკული მიმოხილვა შემოგთავაზოთ, რამდე-ნადაც ამის საშუალებას რეალისტები იძლევა.

ყველაზე იცის, რა მოხდა ომის შემდეგ საბჭოთა კავშირსა და დასავლეთ ევროპაში: მუდმივ სისასტიკე, აღვირახსნილი სიმხეხე, დამოუკიდებლობის იდეის უღობილად ჩახშობა, და ყოველივე დამაჯერებლად იქნა დასაბუთებული და დამტკიცებული.

მაგრამ ამჯერად ის მანუხებს, რომ ამავე პერიოდში აშშ-ს დანაშაული მხოლოდ ზედაპირულად აღირიცხა. უგულუბეღუყვს დოკუმენტები, არად ჩაავდეს მტკიცე-ბულებანი, სრულიად აირიდეს დანაშაულის აღიარება. მეჯრე, ყველაფერს თავისი სახელი უნდა დაეარქვას და რომ ქუშიწარტება თავისთავად მეტყველებს, სად დგას დღეს მსოფლიო. მიუხედავად იმისა, რომ, გარკვეულწილად, საბჭოთა კავშირის არსებობის გამო გახდა იძულებული, აშშ-ს ქმედებებმა მთელ მსოფლიოს აწვენა, რომ მას აქვს კარტ ბლამი — აკეთის ის, რაც მოესურვება.

სუვერენულ სახელმწიფოში პირდაპირი შეჭრის პრაქტიკა, ფაქტობრივად, არასოდეს ყოფილა ამერიკის პრივილეგია. უპირატესობა უმთავრესად მიენიჭა იმას, რასაც ამერიკელებმა „დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი“ უწოდეს. დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი ასობით ადამიანის სიკვდილს ნიშნავს, მაგრამ გაცილებით ნელა, ვიდრე ბომბები რომ ცვივა ციდან, როდესაც უზედურება ადამიანს მოულოდნელად ატყეფდა თავს. ეს ნიშნავს, რომ შენ ასწავლავს ქვეყნის ხელს, რომ მომაკვდინებელ წერგს რგავ და თვალს ადევნებ კიბოს ყვავილობას მანამ, სანამ უზარალი ხალხი დაგმორჩიდება, ანდა სიკვდილი დაამარცხებს მათ. რაც, ფაქტობრივად, ერთი და იგივეა. და შენი მეგობრები, სამხედროები და უზარმაზარი კორპორაციები, ძალაუფლებაში ნებივრად ფლობიან, შენ მიიღებ, კამერის წინ დგები და ამბობ, რომ დემოკრატიაში გაიმარჯვა მოვლენა, რაზეც ამჟამად ვლადიმერ კუბოს, ლევის მანძილზე აშშ-ს საგარეო პოლიტიკაში ჩვეულებრივ მოვლენას წარმოადგენდა.

ნიკარაგუას ტრაგედია უაღრესად ნიშანდობლივი შემთხვევაა. მე ის მომყავს, როგორც ამერიკის თვალთახედვის დამაჯერებელი ნიმუში მის მსოფლიო როლზე, ორივე შემთხვევაში — მაშინაც და ახლაც.

1980 წელს შეცვრიბი ინგლისში, აშშ-ს საელიოში გამართულ შეხვედრას.

შეერთებულმა შტატებმა ეს-ის იყო გადაწყვიტა, „კონტრასივლა“ დაფინანსება გაეზარდა ნიკარაგუას სახელმწიფოს წინააღმდეგ ომის გასაჩაღებლად. მე იმ დღე-გაცის ნეერი ვახლოები, რომელიც ნიკარაგუას თანაურძნობდა, მაგრამ აღნიშნულ დღეგაციაში გაცვლიებით მნიშვნელოვანი პერსონა, მამა ჯონ მეტკალფი გახლდათ.

აშშ-ს მხრიდან დიდგაცია რაიმოდ ზეიტცი (საელიოს მიერ) პირი, მიფიანებით ული) ხელმძღვანელობდა. მამა მეტკალფმა აღნიშნა: „ბატონოებო, მე თვალურთ ვაძევებ ჩრდილოეთ ნიკარაგუას მრეკლს. ჩემმა მრეკლმა ააშენა სკოლა, დაინაცვის ცენტრი, კულტურის ცენტრი, ჩვენ მშვიდობიანად ვცხოვრობდით. მათ ყველაფერი დაანგრეს: სკოლა, ფანდაცვის ცენტრი, კულტურის ცენტრი. ნამუსი ახადეს ექთნებსა და მასწავლებლებს, მხეცვრად გაელტეს ექიმები. ისინი ველურებით იტყვიდნენ.“

გემუდარებით, მოითხოვეთ, რომ აშშ-ს მთავრობამ შეგვიწყვიტოს შემზარავი ტერორისტული ქმედებებით გამბატონდა დაამარება.“

რაიმოდ ზეიტცი ერთობ კარგი რეპუტაცია ჰქონდა, მას იცნობდნენ როგორც პრავმეტულ, გონიერ, მდიდარი ცხოვრებისეული გამოცდილების მქონე კაცს. დოქტორატორ წრეებში დიდად პატივდებული პიროვნება გახლდათ. მან ეს გამოსვლა მოიმზა, ოდნავ შეუყვანდა და მშვიდად დასძინა: „მამაო, ნება მიბოძეთ, მეგახსენოთ. ომში უდანაშაულო ადამიანი მუდამ ზარალდება“. სამარისებური სიჩუმე ჩამოვიდა. ყველანი მას შევაჩერდით. ის არ შემერიალა.

**უდანაშაულო ხალხი
მარტინაე მონაპოვითვის ზარალდება**

ბოლოს ვილატამ ამითხვა: „მეგრამ ამ შემთხვევაში „უდანაშაულო ხალხი“ თქვენი მთავრობის მიერ ჩადენილი, მრავალთაგან ერთ-ერთი საზარელი მხეცვლის მსხვერ-

პლია. თუკი კონტრესი „კონტრასლებს“ მომართალონი მეტად დათვინანსებს, ცხადია, ამგვარი სისასტიკე კიდევ უფრო მომრავლებდა. განა მართალს არ ვამბობ? განა თქვენი მთავრობა არ არის დანაშაუვ, როდესაც სუვერენული სახელმწიფოს მოქალაქეთა დაღუპვისა და განადგურებისაკენ მიმართულ ქმედებებს იცავს?“

ზეიტცმა წარმუხურელად დასძინა: „ვერ დაგეთანხმები, რომ წარმოდგენილი ფაქტები ამყარებს თქვენს პოზიციას“.

საელიოს რომ გტოვებდით: თქვენი პიესები მომწონსო, — აშშ-ს ელჩის თანამემნემ მითხრა. პასუხი არ გამიცია.

შეგახსენებთ, რომ იმხანად პრეზიდენტმა რეიგანმა ამგვარი განცხადება გააკეთა: „ზნეუბრობის თვალსაზრისით, „კონტრასლები“ ჩვენი „ფუქმდებელი მშვენიერ ტოლფანსი არიან“.

შეერთებული შტატები ნიკარაგუაში 40 წელი შემერს მხარს ვეღურ სომოსას დიქტატურას. ნიკარაგუელმა ხალხმა სადინისტია წინამძღობით 1979 წელს დააშო აღნიშნული რეჟიმი საოცრად მოუღარული, რევილუციის გზით.

სადინისტები სრულყოფილი წოდ იყვნენ. მათ თავიანთი სტილი მამარტავებდა და საკუთარი პოლიტიკური ფილოსოფია ჰქონდათ, რომელიც მრავალ წინააღმდეგობილი მომენტს შეიცავდა. მაგრამ ისინი საზოგადო, რაციონალური და ციფილიზებული აღმორჩნდნენ. დაამყარეს სტაბილურობა, ნესრიგი, ჩამოაყალიბეს პლურალისტული სისტემა. აიკრძალა სიკვდილით დასჯა. ათასობით სიღატაკში მყოფი ხალხი სიკვდილს გამოვლავს ხელადან. დაახლოებით 100 000 ოჯახი დაფუძნდა, აშენდა ორი ათასი სკოლა. წერა-კითხვის გავრცელების კამპანიის წყალობით ერთი მუშედეგით და კიდევ უფრო შემცირდა წერა-კითხვის უცოდინრობა. დაინერგა ხელმისაწვდომი განათლება და ფანდაცვის სისტემა. სიკვდილიანობა ბავშვებში ერთი ხელმედიტ შემცირდა. პოლიომელიტის შემთხვევები ძირფსევინანად აღმოიფხვრა.

შეერთებულმა შტატებმა ეს მიღწევები დამანგრეველ მარტულ-ზნეინიზმად შერაცხა. აშშ მთავრობა აცხადებდა, რომ ეს უაღრესად საშიში პრეცედენტი იყო. თუ ნიკარაგუას სოციალური და ეკონომიკური სამართლიანობის ფუქმდებლური პრინციპების ეროგულების ნებას აცხადებდნენ, თუ იგი მოიპოვებდა ფანდაცვისა და განათლების სტანდარტების ამაღლების უფლებას და სოციალური თანასწორობისა და ეროვნული ღირსების დაცვას შესძლებდა, მეზობელ ქვეყნებშიც ისეთივე კითხვები წამოიჭრებოდა და, მამასადამე, იგივე განმეორდებოდა. ბუნებრივია, საღვადოში არსებული ვითარება იმხანად სასტიკი წინააღმდეგობას წააწყდა.

ანდერ-ტყულის ქსოვილზე“ მოგახსენეთ, ჩვენ რომ გვახვევია. პრეზიდენტმა რეიგანმა ნიკარაგუა ზოგადად „ტოტალიტარულ დილიგად“ მოიხსენია, რასაც, ჩვეულებრივამერ, მედია საშუალებებს და, რაღა თქმა უნდა, ბრიტანეთის ხელისუფლებას დაესება, როგორც ზუსტად და ენექტურ კომენტარს. მაგრამ რეალურად არადფო უთქვამს სადინისტური მთავრობის „სიკვდილის პრივატებზე“. არაფერი უთქვამს ნამებზე. არ უთქვამს სამხედროების მიერ გაუთავებლად, ანდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისა ჩადენილ მხეცვობაზე.

თითქოსდა მღვდლებიც არასოდეს დაუხოცავთ ნიკარაგუაში, ფაქტობრივად, სამი მღვდელი, ორი იეზუიტი და მერიკონლოს მისიონერი მთავრობამი. ტოტალიტარული დიქტატორები ახლა უკვე ნამდვილად ყურის ძირში იმყოფებოდნენ, საღვთაობისა და გვატემალის. შეერთებულმა შტატებმა 1954 წელს დაამოწმეს გვატემალის დემოკრატიული გზით არჩეული მთავრობა და 200 000 ადამიანი თანამიმდევრული მილიტარისტული დიქტატურის მსხვერპლად გამოაცხადეს.

1989 წელს, ცენტრალურ ამერიკაში, საღვთაობის უნივერსიტეტში მსოფლიოს ექვს თეოლოგიურ ინსტიტუტს, „სოციალ ბენიგნი“ — ჯორჯია, აშშ — განრთინილი ალკატის პოლი უსასტიკესად გაუსწორდა, უზამაცესი პიროვნება, არქივისკოპოსი რომეო ნინოს დროს მოკლეს დაადგინდა, რომ 75 000 ადამიანი დაიღუპა. რატომ მოკლეს ისინი? იმიტომ, რომ მათ სწამდათ, უყუთესად შეეძლო ეცხოვრათ, და ამის მიღება სურდათ. მათი რწმენა მისივე კომუნისტურ იდეოლოგიად მოიხადა. ისინი დაიხოცნენ იმიტომ, რომ გაბრუნდნენ და დასვეს შეკითხვა დასებულ ვითარებაზე, იმაზე, რაც მათ ნილადა ხვდათ სილატაკის, სნეულეზაბათა, მდორდაცივისა და ჩაგვრის უოდეკაოს ზეგანზე.

შეერთებულმა შტატებმა ბოლოს დაამარცხა სანდინისტური ხელისუფლება. ამას რამდენიმე წელი და მრავალს-მეტყველი ნინაალმდეგობა დააჩირდა, მაგრამ უღმბრულმა ეკონომიკურმა დევენამ და 30 000 დაღუპულმა ნიკარაგუელი ხალხი საბოლოოდ გატეხა სულდღერდა. ისინი დაუძლურდნენ და კვლავ სილატაკში აღმოჩნდნენ. ქვეყანაში საშორინებები აღდგა. ბოლო მოიღო ჯანდაცვისა და თვისუფალი განათობის. დიდი მიზნული შურისძიებით ანთებული დაბრუნდა. გაბატონდა „დემოკრატია“.

თუმცე ამერიკ „პოლიტიკა“ არავითარ შემთხვევაში არ შემოფარგლულა მხოლოდ ცენტრალური ამერიკით. მან მთელი მსოფლიო მოიცვა. მაგრამ თითქოს არც არასოდეს არაფერი მომხდარა.

შეორე მსოფლიო ომის დათავრების შემდეგ შეერთებული შტატები იცავდა და, ხშირ შემთხვევაში, წარმოშობდა კიდევ, სამხედრო დიქტატურის ყოველ მარჯვენა ფლანგს მსოფლიოში. დავასახლებენ ინდოეთის, საბერძნეთს, ურუგვაის, ბრაზილიის, პარაგვაის, პაიის, თურქეთს, ფილიპინებს, გვატემალას, სალვადორს, და, რადა თქმა უნდა, ჩილეს. საშინაოდაა, რომელიც 1973 წელს შეერთებულმა შტატებმა ჩილეს დაატეხა თავს, ვერც ვერასოდეს წარისიცეხა და არც არასოდეს მიეცემა დაფინცებას.

ამ ქვეყნებში ათასობით გარდაცვლილი აღინუსხა. ნუთ ყოველდღე მართლა მოხდა? და თითოეული კვირა შემთხვევა აშშ-ს საგარეო პოლიტიკამ განაპირობა? პასუხია ერთია, დიახ, ეს ყველაფერი ამერიკის საგარეო პოლიტიკას მიეწერებოდა. თუმცე, თქვენ ეს არ უნდა გცოდნოდით.

ეს არასოდეს მომხდარა. არც არასოდეს არაფერი მოხდებოდა. ის კი არადა, როცა ხდებოდა, თურმე მანინაც კი არ ხდებოდა. ეს არ იყო მნიშვნელოვანი. ეს არ იყო საინტერესო. შეერთებული შტატების დანაშაული სისტემურად, მუდმივად, მიწიერ, უღმბრულ ხასიათს იღებდა. მაგრამ ამ ყველაფერზე ძალიან ცოტას უნდა ელაპარაკა. თქვენ ჯერონიდა უნდა დაფასოთ ამერიკა: მან მსოფლიოში ძალის გამოყენებისა და გავრცელების სრუ-

ლიად კლინიკურ მანიპულაციებში ივარჯიშა მანამ, სანამ უნივერსალური სიკეთის ძალად მოგვეცნებებოდა. ეს ბრწყინვალე, თანაც მახვილგანზრდილი, ერთმან წარმატებული ჰომონის სეანსია.

მე დაგახიბავთ შეერთებული შტატები როგორც უზამინზარი, ნამდვილი საგზა ნიონამ, ველური, გულ-ცინი, ცინიური და, შესაძლოა, საზიზღარიც კი, მაგრამ, ახასიან, ძალზე გონიერი, როგორც გამყიდველი, ის თავის ქონებაზე მალა დგას. ყველაზე სარწმუნოდ, როგორც საქონელს, იგი საკუთარი თავის ტრფობას ასაძლეს. ის ტრიუმფატორია. ამერიკის ნებისმიერი პრეზიდენტის ტელევიზიით გამოსვლისას გაიკონებთ: „ამერიკელი ხალხი“, მავალითად ფრანგებში: „მე ვუბნები ამერიკელ ხალხს; დროა ვილოცოთ და დავიცვათ ამერიკელი ხალხის უფლებები; და მე ვთხოვ ამერიკელ ხალხს, ენდოს მისი პრეზიდენტის ნაბიჯებს, რადგან იგი ყველაფერს ამერიკელი ხალხის საკეთილდღეოდ სწადის“.

ეს ბრწყინვალე სტრატეგიაა. ენა აქტიურად მუშაობს, რომ თავი რაც შეიძლება შორს დაიჭიროთ. სიტყვები „ამერიკელი ხალხი“ რწმენის ნამდვილი აფორიცი ბალიშია. ფიქრი როდი გჭირდებათ. ახლავე მიაყრდენით ზურგი ბალიშს. მას, მართალია, თქვენი გონებისა და კრიტიკული განსჯის ჩახშობა ძალუძს, მაგრამ მთავარია, რომ ძალზე მოხერხებულია. ეს, რა თქმა უნდა, არ ცხება 46 მილიონ ადამიანს, რომელიც სილატაკის ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობს და ორ მილიონ კაცსა და ქალს, რომლებიც მთელ ამერიკაზე გადამაქიებული ციხეების საშინელ გულაგში იტანჯებიან.

შეერთებული შტატებს აღარ ავლევებს დაბალი ინტენსივობის კონფლიქტი. ის ვეღარ ავლენს ზღვარს თავშეკვეებასა და ცთომილებას შორის. თავის კარტებს უშიშრად და უშინაყოფად დებს მაგიდაზე. ჩვეულებრივ, არაფერად ავდებს გაერთიანებულ ერებს; საერთაშორისო საზარათალს, ანდა კოლექტულ აზრთა ქილდეს, ყოველივე უსუსურად და უადგილოდ მიარჩია. მას, აგრეთვე, თავისი პაჩია, კიკრა ბატაკი შუაგს, ნინამძლეს უკან ბაკუნით რომ მიშვევს, უბარეუკი და ინერტული დიდი ბრიტანეთი.

რა დაემართა ჩვენს ზნეობრივ მგრძობილებას? გვექნა და კი ოდესმე? რას უნდა ნიშნავდეს ეს სიტყვები? შეუძლიათ მათ დაიმონონ ტერმინი, რომელიც დღეს ასე მთავიად გამოყენება — სინდისი? სინდისი ნიშნავს, პასუხი აგო არა მხოლოდ საკუთარ ქმედებებზე, არამედ შენი ნილი პასუხისმგებლობა იგრძნო სხვათა საქცილის გამოც. ნუთო ყოველდღე უკვე დაიღუპა? შეზე გუანტამონს ყურევი. ასობით ავამიანს სამი წლის მანძილზე ამყოფებენ ბრალდების გაერეზე; სასამართლო პროცესის ლიად წარმართვას ანდა სათანადო პროცესის ტექნიკური მზენიერით სასუდამიოდ აყოვნებენ. აბგარნი ტოტალური უკანონობა დამყარებულია ფენების კონვენციის აშკარა უფულებელობაზე.

არა მარტო რთულია ყველაფრის ატანა, არამედ სერიოზულად გვეაფიქრებს იმაზე, რასაც „საერთაშორისო თანამეგობრობის“ უწოდებენ. ასეთი დანაშაულებრივი უკანონობა იმ ქვეყნის მზრიდან, რომელიც „თავისუფალი მსოფლიოს“ ლიდერად იცხადება თავს, სამართლებრივი განსჯის სავანედ უნდა იქცეს. ვვაფიქრებს განა გუანტამონს ბინადარნი? რას ამბობს მედია მათ შესახებ? დროგამოშვებით გაიკლებს მოკლე ინფორმაცია შექცე-

გვერდზე. მათ მოუსაველეთში ისტუმრებდნენ, საიდანაც მართლა ვედარასოდეს დაბრუნდებანი. დღეს მრავალი გამობატვს პროტესტს მიმშლილით და მათ ძალით აჟმევენ, იქ მცხოვრებ ზრიტანელთა ჩათვლით. ძალით კვების პროცედურას დასახეენია. არ ამშვიდებს და არ აყურებს ტკივლის ნარმოადგენით, რომ მიღს ცხვირის და ხახამ ვთხრინანი. სისხლს ანთხვით ცხვირიდან და პირიდან. ეს ნამებია. ამაზე რას ამბობს პრიტანეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრო? არაფერს. რას ამბობს პრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი ამის თაობაზე? არაფერს. რატომ? იმიტომ, რომ შვედურ კვლევის შტატებმა გააფრთხილა: გუნატანამოს ყურეში ჩვენი ქვეყნის კრიტიკა არამეგობრული ქესტია. თუ ჩვენიან არა ხართ, ე.ი. ჩვენი მტერი ხართ. ასე მოკვება ტონი ბლერმა.

ერაყში შეჭრა ბანდიტური აქტი იყო — აქტი ნამდვილი სახელმწიფო ტერორისა, რომლითაც დაუფარავად მოახდინეს საერთაშორისო სამართლის იგნორირება. შეჭრა ახირებული მილიტარისტული ქმედებაა მასობრივად, ნახალისებული სიცრუის კესკადითა და მასმედით, მაშასადამე საზოგადოებრივი აზრის მზარდი მინიშნულობებით; აქცია, რომელიც მიზნად ისახავდა შუა აღმოსავლეთში ამერიკის სამხედრო-ეკონომიკური ზუნლის გადოერებას, რაც შენიღბული იყო როგორც უკანასკნელის ხელშოსაჭიდი, როდესაც ყველა სხვა საშუალება ამოუწურათ თავიანთი, როგორც განმათავისუფლებელთა ქმედებების გასამართლებლად. უზომო თავმონონება სამხედრო ძლიერებით პასუსს აგებს ათასობით და ათასობით უღანსაშალო ადამიანის სიკვდილზე.

ერაყელ ხალხს მოუტყენებ ტანჯავა, კასეტური ბომბები, გამოიჭტული ურანი, უზომო რაოდენობა უკანონო ნამებისა, ტკივილი, უნებოდა, სიკვდილი და ამ ყველაფერს „შუა აღმოსავლეთში მშვიდობისა და დემოკრატიის დაცვადგება“ ეწოდებოდა. რამდენი ადამიანი უღდა მოკვალათ, რომ მასობრივ მკვლელებ და სამხედრო დამნაშავედ ცენხეთ? ასი ათასი? გაცილებით მეტი. ამან დამაფიქრა. შესაბამისად, ბუში და ბლერი სწორედ სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის წინაშე აგებენ პასუხს. მაგრამ ბუში ჭკვიანი აღმონდა. მან არ აღიარა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქცია. ასე რომ, თუ რომელიმე ამერიკელი ჯარისკაცი, ან მოლიტიკოსი საკუთარ თავს საბრალდებო სკამზე აღმოაჩენს, ბუშს შეუძლია მას სახელთა „გახვირებით“ დაეშუროს. მაგრამ ტონი ბლერმა აღიარა აღნიშნული სასამართლოს იურისდიქცია და, ამდენად, დასაშვებია მისი სამართლებრივი დენა. ჩვენ მზად ვართ სასამართლოს მივანოდით მისამართი, თუკი ისინი ამით დანტერესდებიან: დაუნდგ სტრიტო 10, ლონდონი.

ამგვარ ვითარებაში სიკვდილი საქმეს როდი ნაადგება. ორივემ, ბუშმა და ბლერმა, სიკვდილი საგმოდ შორს, უკანა პლანზე გადაწია. სულ ცოტა 100 000 ერაყელი იქნა მოკვლილი ამერიკული ბომბებითა და რაკეტებით, ვიდრე ერაყელი ახლების ამბოხი დაიწყებოდა. ეს ხალხი არ ითვლებია. ისინი არ მომკვდარან. ისინი ცარიელ ადგილს ნარმოადგენენ, დახოცილებშიც კი არ ირიცხებიანი, მათ ანგარიში არ აგდებენ. „ისინი თუკი არ არ ჩავებარებია“ — დასძინა ამერიკელმა გენერალმა ტომი ფრენქსმა.

შეჭარადა რამდენიმე ხნით ადრე პრიტანული გაზეთების პირველ გვერდზე ფოტო გამოქვეყნდა. ტონი ბლერი ლოყაზე კოცნის პატარა ერაყელ ბიჭს. „მადლიერი ბავშვი“ — გვამც-

ნობს წარწერა. რამდენიმე დღის შემდეგ წერილი და ფოტო უკვე შიდა გვერდზე გამოჩნდა — ამჟამად სხვა, ოთხი წლის უმკლავებოდ დარჩენილი ბიჭი. მისი ოჯახი დაბომბვამ იმსხვერპლა. მხოლოდ ის გადაარჩა. „ხელსებს როდეს დაგიბრუნებო?“ — კითხულობს ბიჭი. ამ ამბავზე ყური არავინ შეიბრტყა. კეთილად და პატიოსანი. ტონი ბლერს ის ხელში არ აუყვანიბი, არც სხვა რომელიმე დასახირებულ ბავშვი და არც რომელიმე სისხლიანი სხეული. სისხლი ქუჭყია. პერანგსა და საყელოს ბინძურებს, როდესაც ტელევიზიით ნრუფდ განცხადებას აკეთებთ.

2000 ამერიკელის სიკვდილი საქმეს ართულებს. თავთავიანთ სამარებში მათ ღამე-ზღელში აგზავნიან. გუგებრობის თავიდან ასაცილებლად დაეკარბაღვა მალულად ტარდება. ხეიბრები თავთავიანთ დასაოლებში იხრნენბიან, ბეერი მთელი დარჩენილი ცხვირება. ასე რომ, მკედარი და ხეიბარი — ორივე ნახვადსხვა სამარეში ლტება.

აქვე მომავსს სანყეტო პაბლო მერუებას ლექსიდან: „ესხნი რამდენიმე რამეს“.

და ერთხელ დილით, ყოველივე როცა ინოვოა, ერთ სისხამ დილით, დედამაზა როს გიზეზებუდა. შთანთქავდა რა ყოფას კაცისა, მას მერე ცაცხლი დენი მას მერე, სისხლი მას მერე.

ბანიტები თვითმფრინავებით, მაროკოელნი, ჰქვდიანი ბანიტები და მერიკოკინები. ბანიტები შვი ბერების ლოცვა-კურთხევით ცით მოკვეცილინენ, რომ გაუცილებს ჩვენი ბავშვები. და ბავშვთა სისხლი მიედინება ქუჩებში დეკარად მდორედ, ბავშვთა სისხლის სადარად. ტურები ისე, თვით ტურებსაც რომ შეძახებათ, მშრალი ნარწყვი იკიდებს რა მყარად პირს ქებათ, ნყველა-კრულავს სუგზავნის მასვე, გველგესლებს რომ შეგაძულებს, ის გველგესლები. მასთან ვიდედ პირისპირ და სისხლი ვიხილე ვანაწორ კოჭის, მსგავსად ღვარისა, შენ გგანოღლი

ერთ ტალღაზე ამპარტანების და დანებისა. უხუხანათო

გენერლებო: შეხედეთ ჩემს სახლს უსიცოცხლოს, შეხეთ ესპანეთს ნელში გაწყვეტოს, ყველა სახლიდან აღაულებ ლითონის ნაკადს ნაცვლად ყვაგილთა ესპანეთის ყოველ ფოსლოდ გამოცხადება ესპანეთისა. და ყოველი მკედარი ბავშვიდან თითო შაშხანა

თვალბიანი

და ყოველი დამნაშავე ტყვიით ნაშობი, რომელიც ერთ დღეს აღმოაჩენს ხარის თვალბს თქვენი გულების.

და შენ კითხულობ: რატომ არ ყვევა მისი ლექსები ფოთლებსა და ოცნებებზე. და უზარმაზარ ვულკანებზე მშობელი ქვეყნის.

მოდო და ნახე სისხლი ქურებში.
მოდო და ნახე
სისხლი ქურებში.
მოდო და ნახე სისხლი ქურებში.

ნება მივთხოვ, განვმარტო, რომ ნანაცვრით ნერუდას პოემიდან რესპუბლიკურ ესპანეთის სადამ პუსკინის ვრაცეს როდო ვადარებ. მე მოვიხმე ნერუდას ლექსი იმისთვის, რომ არსად თანამედროვე პოეზიაში არ ნამოკითხავს ასეთი ძლიერი განცდილი დახატული მშვიდობიან მოქალაქეთა დაბობება.

ადრე შევნიშნე, რომ შეერთებული შტატები ამჟამად ყოველმხრივ მზად არის თავისი კარტების მავიდაზე დასაწყობად. ეს პრეცედენტი. მის მიერ ოფიციალურად გამოცხადებულ პოლიტიკას ამჟამად უწოდებ „გაველენა სრული სპექტრით“. ეს ჩემი ტერმინი არ გახლავთ. ეს მათი ტერმინია. „გაველენა სრული სპექტრით“ ხმელეთის, ზღვის, ცისა და აფეროების და ყველა თანხლები რესურსის კონტროლის ტოლფასია.

შეერთებული შტატები ამჟამად 702 სამხედრო ბაზას ფლობს მსოფლიოს 132 ქვეყანაში, ცხადია, შედეგის გამოკლებით, რაც მისასაღებელია. ჩვენ ჯერ ვიდევ არა გვაქვს სრული ინფორმაცია, ყოველივეს როგორ მიაღწიეს. თუმც ეს არავითარ ეჭვს არ იწვევს.

შეერთებული შტატები ფლობს 8000 მოქმედ და ასამოქმედებლად გამზადებულ ბირთვულ ქობინს. ორი ათას მინიმალური სიმორის ბირთვულ მუხტს, რომლებიც მოყვანილია მზადყოფნაში და, სურვილისამებრ, 15 წუთში შეუძლია მიაღწიოს დანიშნულების ადგილს. ის ავითარებს ხალკემარტრად წოდებულ, ბირთვული სფეროების ახლა სისტემებს. ბრიტანელები ცდილობენ აღადგინონ მათი საუკეთესო ერთობლივი რაკეტული რაკეტა „ტრაიდენტ-3“. გაიცემალი ვარ, ვის უმიზნებენ? ისამა ბინ ლადენს? თქვენ? მე? ჯო დოუკს? ჩინეთს? პარჩს? ვინ იცის, ვის? რა მოვუხერხობთ ამ ყმანვილურ სიმღევებს? ბირთვული იარაღის ფლობა და მისი გამოყენებით ქაფილი ამერიკული პოლიტიკური ფილოსოფიის გულისგულშია დაეანეკლი. არ უნდა დაგკავინწყდეს, შეერთებული შტატები გამუდმებულ სამხედრო მზადყოფნაში იმყოფება და ნიშანწყალიც არ ჩანს, რომ იგი ოდესმე მოდუნდება.

თავის მხრივ, მილიონობით თუ არა, ათასობით ადამიანს შეერთებულ შტატებში, გულსრცევის შვარსნება ეუფლება, ვერ ფარავს სირცხვილსა და აღმუთებას თავისი მთავრობის საქცილის გამო. მაგრამ ჯერჯერობით ისინი თანმიმდევრულ პოლიტიკურ ძალას არ წარმოადგენენ. ოღონდ მზარდი მფოთა, იქმნეულობა და შიში, რომელსაც ენდება, დღითიდღე როგორ მატულობს შეერთებულ შტატებში, ნაკლები საგარეოდ, რომ ახლო მომავალში შესუსტდება.

ციცო, პრეზიდენტ ბუშს მრავალი, ერთობ განსწავლული თანამემნე ჰყავს, რომლებიც გამოსვლებს უწერენ. მაგრამ მე, ჩემდათავად, მისთვის სამასხურის განცემა მნადია. ვთავაზობ მოკლე მიმართებას, რომელიც შეუძლია ტელევიზიით გააკეთოს. მას წარმოვიდგენ რესპუბლიკანულ, საგულდაგულოდ დავარცხნილ, სერიოზულ, მომზიბლავ, ალადამართლ პირიყნებად, ხშირად მავადურს, ზოგჯერ ცალგმა ღმილით, გამორჩევი მიმიზიდელს, კაცს კაცთა შორის.

„ღმერთი კეთილია. ღმერთი მავალია. ღმერთი მოწყალეა. ჩემი ღმერთი კეთილია. ბენ ლადენის ღმერთი ავია. ის ავი ღმერთია. სადამის ღმერთი არ ვარცხდ, თანაც, მას არ ჰყავდა ერთი ღმერთი. ის ბარბაროსი გახლდათ. ჩვენ არა ვართ ბარბაროსები. ჩვენ არ ვურბებთ თავს ადამიანებს, ჩვენ გვეყრა მშვიდობის. ასე იქცევა ღმერთი. მე არა ვარ ბარბაროსი. მე ვარ მშვიდობისმოყვარე ქვეყნის დემოკრატიულად არჩეული ლიდერი. ჩვენ გულმონწყალ საზოგადოება ვართ. ჩვენ ეკატობობას ელექტროსკამი და მომაკვედინებელი ინექცია ვუნწყალობთ. ჩვენ დიადი ერი ვართ. მე არა ვარ დექტატორი. ის — არის. მე ბარბაროსი არა ვარ. ის — არის. დიას, ის არის. ისინი ყველანი არიან. მე მორალური რწმუნებულება გამაჩნია. ხედავთ ამ მუხტს? ეს ჩემი მორალური რწმუნებულებაა და თქვენ არ უნდა დაიკვიროთ“.

მწერალი უკიდურესად დაუცველია. ის ლამის შიშველი ხელებით იბრძვის. თუც, ზედს როდ ურჩის. მწერალი არჩევანს აკეთებს და მთლიანად ამ არჩევანით არის შეპყრობილი. მაგრამ რეალურად იგი გახსნილია ყოველგვარი ქარიშხლისთვის. ზოგი მათგანი მართლაც ციკია ყინულვით. თქვენ არ ეკუთვნით თქვენს თავს საფრთხის ქვეშ მყოფი. თქვენ ვერ პოულობთ ვერც თავშესაფარს, ვერც დაცვის რაიმე სგვა შექანისშს, თუ არა ტყულის. მაშინ, ცხადია, ისაზრბთ საკუთარი თავდაცვის ფორმას, რასაც, ეგებ, აქვს გამართლება — პოლიტიკოსად გახდომის.

ამ საღამოს, დროის მცირე მონაკვეთში, სიკვდილზე გესაუბრეთ. ახლა მოვახვენ ციტირებას ჩემი ლექსიდან, რომელსაც „სიკვდილი“ ვუწოდებ:

სად მიაკვლივს მკვდარ სხეულს?
ვის იპოვა მკვდარი სხეული?
როცა იპოვს, იყო კი მკვდარი, მკვდარი სხეული?
ვის იყო მკვდარი სხეული?
ვის იყო — ძამა, თუ ქალიშვილი, ან ძმა,
ან ბიძა, ან და, ან დედა, ან ვაჟიშვილი
გადაცვლილი და მიტოვებული სხეულისა?
იყო სხეული მიტოვებული, როდესაც მოკვდა?
იყო სხეული თავაშვებული?
თავასული თუ მარტოსული?
მკვდარი სხეული იყო შიშველი, თუ
შემოსილი სამოგზაუროდ?
რა შეგიძლია თქვა იმაზე, რომ მკვდარია
მკვდარი სხეული?
შეგიძლია, განახადო, რომ მკვდარია
მკვდარი სხეული?
რამდენად კარგად იცნობ მკვდარ სხეულს?
როგორ მიხვდი, რომ მკვდარი იყო, მკვდარი სხეული.
დააუბუტე ორივე თვალს,
მიაბარე მინას, თუ მიატოვე ცივი გვამი
თბილი ამბოროთი.

სარკემი ყურებისას ჩვენ წინაშე აღმართული გამოსახულება ჩვენზე ზუსტი ანარკული გვგონია. მაგრამ საკმარისია თუნდაც ონდა შევიჩხეთ და გამოსახულება მსოფო იცვლება. ჩვენ ყურადღებით ვაკვირებით ანარკულთა უსაზღვრო ნყებას. მაგრამ ზოგჯერ მწერალი იძულებულია, სარკე დაამსხვრიოს, რადგან ის სარკის მეორე მხარეს დგას, საიდანაც შემპირატება მოგეჩენება.

მკერა, მიუხედავად უმარავი განსხვავებისა, უწყობა, სტაბილურობას, ძლიერ ინტელექტუალურ შეუპოვრობასა და გაბედულებას, ჩვენი, როგორც მოქალაქეების ცხოვრებისა და ჩვენი საზოგადოებების რეალური ქვეშემართების დასაადგენად, გადამწყვეტი როლი მოვალეობის შეგნებას ენიჭება, თითოეულ ჩვენგანს მეტოქედროებით რომ გადმოეცემა. ეს მანდატი, ფაქტობრივად.

თუ ამგვარი შეუპოვრობა არ წარმართავს ჩვენს პოლიტიკურ ხედვას, იმედი არ უნდა ვქონოთ, რომ ოდესმე დავიბრუნებთ მისს, რაც სულ ახლახანს ხელიდან გამოგვეცალა — ადამიანურ ღირსებას.

ინგლისურიდან თარგმნა
ქაიხაია ტომაშაძე

გომონებათა სკიპრი

ნანა კოტეტიშვილი

მე და ვახუშტი

მე არც კი მიხილავს მშობლების თვალები, მე არც კი მიგრძენია დედა-მამის აღერსი...

შუნი ბავშვობა ხომ ნაჲიდა ღიმილით, ჩემი ბავშვობა კი ამოკენესა იყო, ცრემლის დენა იყო და გულსტიკივლი.

ვახუშტი კოტეტიშვილი,
1954 წ. XI კლასი

ჩვენი ოჯახის ისტორია, და არა მარტო ჩვენი, უკავშირდება საქართველოს იმ უძიმეს ხანას, რომელსაც სტალინური ეპოქა ერქვა. ამ ტრაგიზმით სავსე პერიოდში რჩეული საზოგადოება მასობრივად განადგურდა.

ერთ-ერთი მსხვერპლი იყო ვახუშტის მამა, ვახტანგ კოტეტიშვილი, ცნობილი ლიტერატორი, ხელოვანი, მხატვარი და მოქანდაკე, ქართული ხალხური სიტყვიერების მეცნიერული კვლევის ფუძემდებელი.

კოტეტიშვილების ამ შტოს მლედლიანთს ეძახდნენ. ოჯახის უფროსი, ვახტანგის მამა — ილია კოტეტიშვილი იყო მამამადიეთის ეკლესიის დეკანოზი, მანამდე კი სვეტიცხოვლის, თბილისის წმინდა სამების, პეტრე-პავლეს ეკლესიების მოძღვარი. ვახტანგის გარდა, მას კიდევ სამი შვილი ჰყავდა: ივლიტა, გიგო და ლადო. მათ ბავშვობა სვეტიცხოვლის ეზოში გაატარეს. ისინი პატარაობიდანვე ეხიარნენ ამ წმინდა სალოცავის მადლს.

ვახტანგ კოტეტიშვილი გამორჩეული იყო თავის თანამედროვეთაგან. მას შინაგანი ინტელექტუალური საწყარო თავისთავადი ჰქონდა. ვახტანგ კოტეტიშვილმა შეჭოი ახალი სიტყვა ეთქვა მეცნიერებისა და ხელოვნების სხვადასხვა დარგში. ქართული საზოგადოება მას იცნობდა, როგორც დიდ საზოგადო მოღვაწეს, მაღალი დონის პროფესიონალს და უაღრესად ნიჭიერ პედაგოგს, რომელსაც სტუდენტები და გამხანზის მოსწავლეები თავიანს სცემდნენ.

ვახტანგი, როგორც ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, წლების მანძილზე იყო მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის მოადგილე, რედაქტორივდა ვახუთ ქართულ სიტყვას", თავგედობაჩერობდა საშხატრო აკადემიის პრეზიდიუმს... იგი იყო ყოველი ეროვნული წამოწყების აქტიური მონაწილე იყო. ვახტანგი, როგორც სხვადასხვა საზოგადოების წევრი, თავდაუზოგავად ემსახურებოდა თავისი ქვეყნის

მეცნიერებისა და ხელოვნების განვითარების საქმეს.

ვახუშტის დედა, ნინო (ნუსია) დღევსკაია იყო აგრეთვე ცნობილი გვარის — ქართველიშვილების ჩამომავალი. მის ნახ, ნატიფ, არისტოკრატიულ გარეგნობას დრმა სულიერება და პოეტური ნიჭი განსაკუთრებულ იერს აძლევდა.

მათ ოჯახში ჩქეფდა სიცოცხლე, იკრიბებოდნენ პოეტები, მწერლები, მეცნიერები, მხატვრები, ხელოვნებათმცოდნეები, კომპოზიტორები, იმ დროის რჩეული საზოგადოება: ტიცინა ტაბიძე, მიხეილ ჯავახიშვილი, დიმიტრი არაყიშვილი, კონსტანტინე გამსახურდია, ლადო გუდიაშვილი, პავლე ინგოროვაძე, გლააკიონ ტაბიძე.

ჩვენს ოჯახებზე პირდაპირ აისახა იმ პერიოდის მთელი სიმძიმე. ვახტანგ კოტეტიშვილი 1937 წელს დახვრიტეს, 44 წლის ასაკში, სხვა მრავალ ღირსეულ მამულიშვილთან ერთად. ამ ტრაგედიამ კიდევ უფრო შეაკავშირა ჩვენი ბიძების და მამიდის ოჯახები. ეს ერთადერთი გზა იყო შთამომავლობის გადასარჩენად.

ასეთ გარემოში გაიარა ვახუშტის ბავშვობამ. საჭირო იყო დიდი სულიერი სიმტკიცე, რომ ბავშვებს არ ეგრძნოთ მამინდელი სინამდვილის მიუღი სიმძიმე. ყველაფერი უფროსების ხალისიანი განწყობებით იფარებოდა. ყველა ხუმრობდა, გვახალისებდა. უფრო გვიან შეგაშინიეთ მათ თვალებში შეშორჩენილი დიდი სევდა.

მინდა გაიხსოვოთ ვახუშტის ბავშვობაზე. ჩვენ თანატოლებში ვიყავით, ერთ უბანში ეცხოვრობდით. მხოლოდ ერთი ქუჩა გვაპირებდა ერთმანეთს. თითქმის ყოველ დილით წ წლიდან მე მარტო მივბრუნე ვახუშტისთან, რაც შემდეგ, დიდობაში, ცხოვრების წესად შექცა.

ვახუშტი გარემოცული იყო დიდი სიყვარულით და სიბოძით. მას ზრდად უფროსი და ლილია, რომელსაც დედის მავთობა გაუწია. დიდება, მამიდა ივლიტა, ძია გიგო და დედაჩემი — ნინო მაცუაშვილი, მისი ბიცოლა, ვახუშტის ირგვლივ ტრიალებდნენ.

დედაჩემმა, მიუხედავად თავისი მძიმე ბედისწერისა, რაც მაცუაშვილების მშობლიური ადგილ-მამულის დარბევით და სოფელ იყალითადან მათი გამოძევებით დამთავრდა, მთელ სანათესაოს გადაატანინა უმძიმესი ცხოვრების წლები თავისი იუმორით და ხალისიანი ბუნებით.

მამიდა ივლიტას ოჯახი, რომლის თავგაკი გახლდათ ცნობილი ეთნოგრაფი სერგი მაკალაია, იყო ის კერა, რომელსაც გადაგვარჩინა ობლად დარჩენილი ძმისშვილები. ხშირად ვიკრიბებოდით მათთან შთამომებაზე, კოტეტიშვილების საგვარეულო სახლში, კოტე მესხის 18 ნომერში, რომელიც დღესაც არსებობს. ეს იყო აღაფრთხილებელი. ლილია და ვახუშტი, ჩვენ, სამი და — იათო, ელისო და მე, მამიდაშვილები — ცოტენ და მედეა, სულ ერთად ვიყავით.

იყო ბევრი ხუმრობა, რისი ნიჭიც მთელ შთამომავლობას გამოვყვავა დიდუდაჩემის — ეკატერინე ბიძინაშვილისაგან. თუმცა პაპაჩემი — მამა ილია არხაყელე ენაყნულიანი და ენაშთმემკვიდრელო ყოფილა. განსაკუთრებით გამოირჩეოდა ლილია, ვეგლას ზედმეტ სახელებს არქმევდა, ბევრს ვიცინებდი, კოხუბჯობანი, ყველა ერთიმეორეს სჯობდა. ეს კი უკვე კოტეტიშვილებისთვის იუმორი იყო, რაც შემდეგ ვახუშტში გამოიკვეთა უფრო ძლიერად. მია გიგოს შვილები: მარეხი და ცაცო, მამინ პატარები იყვნენ.

თითქოს დღესაც ვხედავ, როგორ ვსხედვართ მე და ვახუშტი პატარები, 3-4 წლისანი, ჩვენი ძველებური ქართული ტახტის დიდ უკვარში და ვთამაშობთ. ვიცინო, ეხმარობთ, ვერ ვგაუზუმებენ. ტყულებივით ვიყავით, ძალიან გვიფეხარდა ერთმანეთი, სულ ერთად ყოფნა გვიწოდდა.

სახლობანას თამაში ჩვენივის სახლის მონყობას ნიშნავდა. საათობით ვანჯობდით, ვანჯობდით... და ისე ვიღლებოდით, რომ უკვე გამართულ „სახლში“ თამაშის თავი აღარ გვეჩნდა. ეს მთელი რიტუალი იყო. ასეთი ცხოვრების წესი დღემდე შემორჩა.

ხალხური პოეზიის სიყვარულმა, რაც ასევე მემკვიდრეობით გამომგვიცა, ქართული სოფლის სიყვარულიც ჩაგვიწერგა. დიდუდაჩემი სოფელ კარბიდან (კორის რაიონიდან) იყო და ჩვენც იქ ხშირად დავდივართ. იქიდან გამოყოფილი სიტომ ჩვენ თამაშებდაც აისახებოდა ხოლმე — ვითომ სოფელში მივდიოდი ეტლით, ვიჯექი მია ვახტანგის ყოფილ დამაზ სავარძელში, ბავშვით ხელში. ეს იყო პატარა მუთაჟა, რომელსაც ვახუშტის პატარაობის პალტო ეცვა და მისივე თუშური ქუდი ეხურა. ვახუშტი კი იატაკის გრძელი ფოთით ხელში, ვითომ თოხნიდა. მოულოდნელად მე ეტლით ჩავიდოდი სოფელში, ვახუშტის სცენა ისე იყო დადგმული, თეატრალიზებული, რომ დიდი სიხარული და ხმაური მოჰყვებოდა ხოლმე. რაც დიდუდას არ მოსწონდა, იმიტომ, რომ ორ შვილს ელოდებოდა: მია ვახტანგ და მამარქუშ — ლადოს, რომელიც ამ ოჯახური ტრადიციიდან სამი წლის შემდეგ გარდაიცვალა. მისი სიყვარულის შემდეგ, 1940 წლიდან დიდუდას აღარ გაუცინია.

მე ცოცხალი, ეშმაკი ბავშვი ვიყავი, ამიტომ დიდუდა ხშირად მადებდა სახლიდან. არ უყვარდა, როცა ვახუშტი, ბუნებით წყნარი, მშვიდი, გამკარნე ბავშვი, ჩემს დანახვზე აფორიაქებოდა, ინყებდა მთელი ხმით ყვირობს და ხტუნვას. ათას რაზეც გავხიზადვით ხოლმე ოთახიდან აივანზე და მერე გვეზარებოდა აღუგება.

დიდუდას რამდენიმე ქვედაბოლო ცეცვა. ზევიდან გადაცმული, საშინაო იყო. ერთ-ერთზე მიყვარებულა ქონდა ვიტი. იქ ედო უფროს გასაღები, სადაც ინახებოდა ტკბილი რძის ფხვნილი და ცოტაოდენი სხვადასხვა სასუსნავი. როცა იგდა და საქმიანობდა, შეუვარდებოდა ხოლმე ბოლოკაბაში, უპიარადი ვასაღებს, მერე მივიპარებოდით მეორე, ზნელ ოთახში და იქ ვიკარგებოდით კარგა ხნით. ჩვენს ბევრლებას რომ გაიგონებდა, უკვე იყოდა, რას ვაკეთებდით და

გამოგვრეკავდა ხოლმე იქიდან. აი, სწორედ ამ დროს მაგდებდა სახლიდან, რადგან ბუნტისთავი მე ვიყავი. სიცილო-სისი კისით მიგრბოდი ხოლმე ყინისაკენ, ვახუშტი უკან მომედევდა, აივნებიდან კი დიდუდას შიროლი ისმოდა.

მეორე თამაში ომობანა იყო, რომელშიც ჩართული იყვნენ ვახუშტის მეზობლები და კლასიკები. ეს სრული და დიდი აურხაური თიბავადებოდა. კიდევ დამალობანა, დაქვრობანა და, ვინ მოთელის, რამდენი რაბ.

განსაკუთრებული დღე იყო ვახუშტობა, 24 დეკემბერი. ყოველთვის ვიკრიბებოდით მათ ოჯახში. აღენიშნავდით ხოლმე ნითელი ღვინით და ბოლინოთი (ნითელ ღვინოს ჩასველებული პური). პურის პატარა ნატრებს ვანობდით ღვინოში და ვამბობდით დასტრატულელებს. ხანდახან სხვა რაღაც საქმელიც იყო ხოლმე, მაგრამ მწირი ტრავების მიუხედავად, მაინც დიდი მზიარელება იყო.

ვახუშტი სკოლიდან მიდიოდა ლეილასთან, მეცნიერებთა აკადემიის მათემატიკის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში, სადაც ის მუშაობდა. კარაფების უკან ამხალებდა გაკეთილებს. ვახუშტის აკადემიაში ყველა იცნობდა და უყვარდათ. ბიბლიოთეკაში კი მას შვილობილად მიიჩნევდნენ. მეც ხშირად ავდიოდი, ხანდახან ჩემს გაკეთილებსაც იქ ვამზავებდი.

ეს ჩვენი ბავშვური ოინები მერე იყო...

მანამდე კი... ვახუშტის დაბადებას ბევრი ცრემლი მოჰყვა. ვახუშტის დედა წუსისა სანძილად დასუსტებული, სიკვდილს ებრძოდა.

ვახტანგი, რომელიც ბუდნიერი იყო ბიჭის, მემკვიდრის დანადებით ორი ქალიშვილის — ლეილასა და მანანას შემდეგ, მწუხარე იგდა მომავედავი მუშაობის სარეცელთან. წუსიამ ერთი თვე იცოცხლა, ისე წავიდა ამქვეყნიდან, ბავშვი კი უნახავს.

დედა გვიამბობდა: ისეთი დიდი იყო მწუხარება, პატარა ვახუშტი თითქმის აღარავის ასლევდა. მამარქუში ექიმი იყო და იმან მიგება, სასწრაფოდ მოუქმნა მია, ახალგაზრდა რუსი ქალი ჩვილი ბავშვით, რომელმაც გადაარჩინა ვახუშტი. ეს იყო დასასწიხი იმ დიდი ტრავდიისა, რომელსაც ამ ოჯახს უშხა-დებდა ბუდისწერა. ამას მოჰყვა ჯერ უწყროსი ქალიშვილის მანანას სიკვდილი, რომელმაც ვერ გადაიტანა დედის დაკარგვა, შემდეგ კი — მია ვახტანგის უსაბართლო დახურება.

დაიბოლბა ოჯახი. 15 წლის ლეილას უნდა ვერხუნა ვახუშტის გაზრდაზე. დიდუდა მათთან გადავიდა საცხოვრებლად. ლეილაში ვახუშტისთვის განსხულებული იყო ყველა — დედაც, მამაც და დაც. ლეილას ასეთი მისია არცხუნა ბედ-მა და ვუყავივარად ზიდა ეს მძიმე ტვირთი. ორდესაც ვახტანგის დასაბატონებლად მოვიდნენ, მან ითხოვა გამომვიდობება მომაკედა შვილთან, რომელიც საავადმყოფოში იწვა, მაგრამ ამის ნება არ დარცხნა. სახლიდან გასვლის კი ლეილას ამისმება: ვახუშტი გამიზარებ, არავის დაჩაგვრინოო. მაშინ ვახუშტი 2 წლის იყო. მამის ეს სიტყვები სულ ყურში ჩავსმობა და ისიც ზრდიდა... არაწვეულებრივი და-

ვახუშტი და ნანა კოტეტიშვილები

ძმობა ჰქონდათ. ლეილა, ანაფორასავით გრძელ კაბაში, ერთი მიზნით იყო მოვლენილი ამ ქვეყანაზე, ყველაფერი მას ანაცვალა, თავისი პროფესიაც და ქალობაც.

აქი დაუფასავს კიდევ ასეთი თავგანწირვა. ვახუშტი კარგი გაიზარდა, თავის თანატოლებში გამოჩნეული იყო გარეგნობით, პოეტური ნიჭით დაჯილდღებული. კიდევ ჰქონდა ისეთი თვისებები, რაც მხოლოდ მისთვის იყო დამახასიათებელი: სილღვე, ოუმბრი, თავისთავადობა, მდიდარი შინაგანი სამყარო. მისი ლექსები ხომ ჩვენს თაობაში ყველამ ზეპირად იცოდა.

გზა არის თუ მათრახია მოქნეული,
გზა არის თუ უფცარი გაღვება,
მთა არის თუ მუზარადი მოხვეური,
ქარია თუ კაცის გულის აღვლება.

(„ღარიღლი“)

ჩემი აივნის წინ თეთრი ავაცია,
ფოტოში ფერმკრთალი, ქვე დაუცვენილი
ეს ხე დატოტვილი, ჩემი შუაკაცია
და ჩემი ლექსების პირველი მსმენელი.

(„აკაცია“)

ცხრა ჭაუხს ვადმოვანი ვიქვი,
გულში ბორგავდა ლექსი,
ცხრა ჭაუხს ვადმოვანი ვიქვი,
ფიქრი მთავარზე შევსვი.

(„ეგვა ჩარგალში“)

ჩვენ, ისევე როგორც სხვებმა, ბევრი გადავიტანეთ. მტრის შვილები ვეგრძევა. დიდი სიღუბნით გამოვიარეთ. გაუსარელი ბავშვობა გვექონდა...

ხშირად მესიზმრებო ხოლმე ვახუშტის ის ძველი, აივნისანი, ლამაზი ორსართულიანი სახლი, ჩემთვის ძალიან ძვირფასი, ჩემმა ბავშვობამაც ხომ იქ გაიარა. სიზმარში სახლი ყოველთვის განათებულია, გაღებული კარ-ფანჯრით, ცარიელი, ადამიანების გარეშე...

აღბათ ვახუშტის მოლოდინში... თითქოს ვახუშტის ხმაც ისმის, მშობლებისადმი მიძღვნილ ლექსს რომ ამბობდა მისწავლეობისას...

ჩვენ ცისფერ ყვავილებს ვეაჩუქებს მთაწმინდა,
და მათ საფლავებზე ცრემლებად დავღვარათ.

რეპორტაჟი

თამარ ღონღაძე

მზა თიხასა და სიტყვაში

და კიდევ მეორე მახვილად ზაგაღივძი

ნიკო დადანიისეული სასახლის დარბაზში გაიმართება წარდგინება ზვიად კვარაცხელიას ნოველებისა და შინა-ტურების კრებულისა „პაე“.

სამი სხვადასხვა შინაარსის, ხასიათის, განწყობილების წიგნი. ყდები და სათაურები უკვე გვეპოვება მრავალფეროვნებას და პირველი შთაბეჭდილებაც იქნება. შეხვედრის სხვადასხვა მისამართები საინტერესო გზასაც გვიხაზავს. მასპინძელთა გულის მონაწერი და გამოწამოქუჩი სითბო, სიყვარული და სინათლე კი უხვად გვეღვრება... მიუხედავად ამ საერთო თვისებებისა, სამივე შეხვედრა განსაკუთრებულია, თავისთავადია.

მს რა რია-რია დახვიყნა

ზუგდიდში ჩასულემა პირდაპირ IV საჯარო სკოლას მივასურეთ. მასპინძელი თან გვახლდა — ზვიად კვარაცხელია, რომელიც ჩვენთან ერთად ნამოვიდა თბილისიდან. გრძელი გზა შემწმინველად გაილია ისევ და ისევ მწერლობასა და ქვეყნის ავ-კარგზე საუბარში. ქუთაისიდან დამგზავრებული მწერლებისა და მათი ახლობლების მანქანაც ნამოგვინა. „ჩვენი მწერლობას“ ეს ძალაც აქვს — დააკავშიროს, შეკრას და გააერთიანოს იმერ-აშურის წიგნს და მწერლობას ნამვილად შესწავლეს ამის უნარი!

შენობიდან სკოლის დირექტორი — ქალბატონი ხათუნა დარასულია გამოგვეგვება. მისმა მომხიბლავმა ღიმილმა და გულთბილადმა დახვედრამ ისეთი სითბოთი ამაგს, თითქოს ჩვენ დიდი ხნის მეგობრები ვყოფილიყავით. ეს მწვენიერი ქალბატონი შეგვიძღვა სკოლის საატყ დარბაზში, სადაც უკვე გველოდნენ. გველოდნენ მისწავლელები, მასწავლელები, მშობლები... უბრალოდ, მკითხველები, ესე იგი, მწერლობის გულშემბატყვარნი, დამფასებელნი და უღალატო მეგობრები...

მკითხველს ვერ მოისყიდი, პირთუნელი მსაფულია. წიგნს ძალით ვერ მოაწონებ და, მითუფრო, ვერ შეაკვარებ. ამიტომაც მწერალი თავის თავს ყოველთვის მკითხველთა „ამონებმა“. მისი გულისყური ყოველთვის მისკენ არის მიმყობილი. მისკენ მიეჭქარება, მისკენ მიეზივდება...

ამჯერად მწერლებს ზუგდიდში ელოდა მკითხველი. როსტომ ჩხეიძის შემოთავაზებას, ხომ ნამოხვალო, მაშინვე სიხარულით დავეთანხმე... მეც, ერთი მკითხველი, მათ ამქარში გავეურთო... ასეთი შეხვედრების დროს ყოველთვის დიდი სითბოთი და სიკეთით ივსები და იმუხტები. იცი, რომ იმედგაცრუება არ გელოვება. სულის საგზალსაც ნამოყვალემ, როგორმე დედაქალაქის ქარბორიას რომ გაუძლო და გადაურჩე...

სამი წიგნი... სამი შეხვედრა... მათ შესახებ წინასწარ ჩვენი მწერლობის“ ლამაზი ჩანართი იუნყეობდა:

ზუგდიდის IV საჯარო სკოლაში გაიმართება წარდგინება როსტომ ჩხეიძის წიგნისა „ბურჯი ერწონებისა“ (იაკობ გოგებაშვილის ცხოვრების ქრონიკა).

არტ-გალერეაში გაიმართება წარდგინება ელგუჯა თავბჯირის წიგნისა „აარქვი ივერია“ (ჯენტლმენ სოლომონ ამორღაის ცხოვრება და შეხვედრები).

ერთი წმინდა სახელის ირგვლივ ეტრიალებდით ყველანი ფიქრით, აზრით და სიტყვით. იაკობ გოგებაშვილი, მისი დიდი ღვაწლი და მის ზე დაწერილი ვებგვერდილი ნიგნი გეკარანა-ხოდა სათქმელს. ნააზრების ის უშრეტო ნაკადი ბადებდა სა-ერთო სულსკვეთებს, რომლის სათავეცა და შენაკადებიც რუსტომ ჩხვიტის ვარიანის მადლიანი წყაროსავით ჩვენ გუ-ლებსკენ მომართავდა და ჩვენც მწყურვალნი დავნაფებოდით. ეს ასოციაცია წინო ვახანიას გამოსვლამ „მიკარანაბა“. მან „ბურჯი ეროვნებისაზე“ საუბრისას ახსენა იაკობ გოგებაშ-ვილის სახელ-მწიფეში ვარიანში: „იაკობის სახლი, ეზო, ეკლეს-სია და წყაროები, უხედა ჩამომდინარე წყაროები, შიგ ეზოში რომ მიედინება, მონიფულ ასაკშიც წარუშლულ შთაბეჭდი-ლებას ახდენს ადამიანზე, მით უფრო ამასსურებდა იგი ბავ-შეის ნრფულ, ცინცხალ სულსა და გონებას. იაკო-ბის წყაროები შერატეა მის ითარი ჩხვიტემ და რიტუა-ლდაც დაამკვიდრა იმ წყლით ვაგრობება. იაკო-ბის წყაროები ცოდნის წყაროც, ცხოვრების წყა-როს სათავეც, მამულის სიყვარულის მისაზრდო-ებლად, მინდა ეშაზადაა გასიმბოლოებული რის-ტომ ჩხვიტის ნიგნი“.

ზეიდა ეკარაცხელია, მანანა ბუკია, ნესტან ფი-ფია, ელვუჯა თავებრძე, წინო ვახანია, მანანა კაკუ-ლია, ლუკა დვლიანიფილი, თამარ ლორდაძე — თითო-ქოს პირი შეგვეყვია, ერთსა და იმავეს სხვადასხვაგვარად, ჩვენებურად გამოუხატავდით, ოღონდ გულისნადები თითქოს ერთმანეთისთვის ვაგვეცევა-ლა არა მხოლოდ გამოშვილებებს, დარბაზში მსხდომთაც, განსაკუთრებით ის სამი მეთოხეკლასელი გოგონა მინდა ვახ-სენო, რომლებიც თავის მასწავლებელს, ქალბატონ ნონა ჩავი-ნავას მისხდომოდნენ გვერდით და სულგანაბლნი გვიგდებ-დნენ ყურს. ეს გოგონები: წინო ლურსკია, ვიკა კვიტაშვილი და ნათია ნარმინია „დედაჩენის“ კონკურსში გამარჯვებული მოსწავლეები ვახლდნენ და ვრცელი ლიტერატურული მონ-ტაჟიც მოშხადებინათ ჩვენთვის, რომლის წარმოდგენაც შემდეგი შეხვედრისთვის დავგეგმეთ.

გამომშვილებთაგან უამრავი საგულისხმო და საინტე-რესო მან იქცა. ჩვენ სწორედ ერთ-ერთი მათგანის, ქალ-ბატონ მანანა ბუკიას დავესტეხეთ ამ ჩანაწერის სათაურის. სწორედ მან იქცა: როსტომმა ეს რა-რია-რია დაატრიალა იმ ადამიანებთან, რომლებიც ფრესკებივით არის აღფეჭილი ჩვენს წარმოსახვაში. ქალბატონმა ნესტან ფიფიამ კი დასძინა: ეს ის რა-რიაა, რომელსაც უამრავი ნიგნის ნა-კითხვა სჭირდება.

თვითონ ნიგნის ავტორისთვის ასეთ შეხვედრებს კიდევ უფრო დიდი დატვირთვა და მნიშვნელობა აქვს: ერთმანეთის აზრდინება და მონათესავე სულთა შეერთებისა. მაგალითიც ისეთი უნდა, როგორსაც თვითონ იაკობ გოგებაშვილი გვაძ-ლევს, უიარალოდ, რწმენით გასაღკლდეებული რომ შეეხა

იმპერიის და გაიმარჯვა. დაიჯერებთ თუ არა, ასეც ყოფილი საქართველო, ასე მოისხენებოდა მის ღვრის ოფიციალუ-რად უკვე რუსეთის იმპერიის მიერ თავისად მიწინააღმდეგე ჩვენს სამშობლო. „დედაჩენა“ და საერთოდაც, საკუთარი სული აქ-ცია გოგებაშვილმა გრის ბურჯად: ყველასთვის ნათელი ხდე-ბა, რა გზით ღირს სელა...

ნანახილი ნიგნი

ტურენ გავრძელება. იმავე დღეს, საღამოს, როგორც გა-მოცხადებული იყო, მეორე ნიგნის წარდგინება გაიმართა.

იმთავთვე აღინიშნა, რომ „აირევი ივერია“ — ვალაქ-ტიონის პალატებში ზუ-სტი არჩევანია მწერლისა. სათაური ისევე შეგნის ნიგნს და მის შინაარსს, როგორც ყველასათვის ცნობილი და საყვარელი მხატვრის — კარლო ფა-ჩულის ილუსტრაცია ყდა-ზე. ჩოხოსანი, უღვამებ-დანკებილი ვაჟაკის მოძ-რობასა და მანერის უღვებ ამოცოხთავთ მის სახათს.

ზუგდიდის არტ-გალე-რეაში ცოცხალი და და-მუხტული ატმოსფერო შე-იქმნა. თვითონ სოლომონ ამორდია თალითურ-ავა-ნტურისტული ბურჟისსა და „ასქენის საგმირონის“ გარდა ეს, რასაკვირველია,

მანანა ბუკია, ელვუჯა თავებრძე, ნესტან ფიფია

ისეთი მთხრობელის „ბრალი“ გახლდათ, როგორც ელვუ-ჯა თავებრძეცა.

ამ შეხვედრაზეც ბევრი ითქვა საგულისხმო და დასა-მასსორებელი. სათაურიც ისევე ქალბატონი მანანა ბუკიას გამოსვლამ „ვიპოეით“. მან ასე დაახასიათა ელვუჯა თავ-ებრიდის ნიგნი: ნაქტილი ნიგნია, და იქვე ვანგვიშარტა, ეს სიტყვა იმერულ დიალექტზე ლაზათიანს ნიშნავს. „აი-რევი ივერია“ ლაზათიან და მისი მთავარი პერსონაჟის შვიის თუ მოხერხებაზე, ამორდიაზე, რომელიც ერთ-ერთი პროტოტიპია კვაჭი კვაჭატირაძის კომპიზირებულ სახი-სო, ისაურებამ ზეიდა ეკარაცხელიამ, როსტომ ჩხვიტემ, კარ-ლო ვეკუამ, მანანა ბუკიამ, ლუკა დვლიანიფილმა, წინო ვახა-ნიამ, თორნიკე ერისთავმა (ავტორმა პოემისა „ავაკი წერე-თელი“) და თვითონ ავტორმა — ელვუჯა თავებრძემ.

არ შეიძლება არ დავეთანხმით წინო ვახანიას აზრს: „აფიორასაც ნიჭიერად ეკუთვა უხედა. ვახსოვთ, როგორ გაითამაშა ზღვაში დახრჩობის იმიტაცია ამორდიამ, როგორ მიჰყიდა ვიღაც ვაჭარს ალექსანდროვის ბალი ან როგორ გა-ყიდა სამგერელის აბასთომანი? როგორც სოლომონის ძმძი-ვილი ამბობს, ამ ამბების მოსმენისას ძნელად შეეკატნა ვინ-მე თავს ლიპლისგან. გარდა ამისა, შექმლო სხვისი ხელწე-რის ხელტაღ, უშენებაკლებად ვაგმორება, ვაგმობნა, ჰქონ-და ძალთან ლამაზი ხელწერა (მისი წინაპრები ვაგმობნელები თუ იყვნენ? — ფიქრობს ავტორი). ჰქონდა მწერლის ნიჭი. მი-

სი ნაწერებისა შეიძლება შეებარბოს კიდევ რომელიმე ნას-
ნავლ კაცს. ენაზეა ბატონ ელგუჯას, ისევე როგორც ბატონ
როსტომის ენაზეა ისევე ფალავანდშვილის ნიჭი თაღლითობი,
სისივისი, ავანტიურისზისისთვის. დამოუკიდებელ ქვეყანაში,
სადაც ილიას ლლით ლუნიას არ იყოს „გაიჯი ვაგაბდა და ქა-
ლაი ქალაბდა“, იქნებ ქვეყანას მოხმარებოდა ამორდიასებ-
რთა უნაზნა და გაქანება. მაგრამ დრო იყო ორადრული.

ამორდიას ბელშენოებით ითვლებოდა ნამდვილი თავა-
დის, ე.ი. ერის ღირსება, უფსკრულში მიექანებოდა ისედაც
მოლიბულ გზაზე შემდგარი ქვეყანა.

წარსულის კარგიც უნდა ვიცოდეთ და ცუდიც. ავს რომ
ავი უნოდოს, ამაში მწერალი უნდა დავებაროს საზოგადო-
ებას, რაც ჩინებულად შექლო ევგუჯა თავებრიდემ“.

თითონ მწერალმა ელგუჯა თავებრიდემ მკითხველს
უამბო, რა მასალას გაეცინ, რამდენ საინტერესო ნიუანსსა
და მოულოდნელობას გაადაწყდა და იმ დროის რომელმა
მოვლენებმა მიიტკია მისი ყურადღება, რომლებიც ეპოქის
სახეს განასახლებრდა და უთუოდ ითხოვდა განზოგადე-
ბულ გაანაზრებას.

თუმცა დღევანდელი ნეოამორდიებისთვის, ალბათ,
სოლომონ ამორდიც ერთი უწყინარი რომანტიკოსი მატყუ-
არა იყო, რომელიც მათ კოჰამდეც ვერ მისწვდებოდა. ის
ნამდვილად ვერ მოსახზრებდა ქალაქში ტროტუარის გა-
ყიდვას, თანაც ცხრაჯერ და თანაც აუცილებლად უნივერ-
სიტეტის წინ გაბავალი გზისას...

იქნებ სოლომონ ამორდიას საფლავიც მოგვეძებნა, აუ-
ცილებლად უნდა ვიცოდეთ. როსტომ ჩხვიდემ კიდევ ერ-
თი ახალი საქმეც დასახა.

მისაზრთხილავალი მწარლის ნიშნი

არც ამჯერად ველალატობთ ნაცად გზას და ისევე ქალბა-
ტონი მანანა ბუკიას გამოსვლიდან „ესკისულობთ“ ფრაზას
სათაურად. მოსაფრთხილებელი მწერალიაო, ბრძანა მან
თავის გამოსვლაში „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველისთვის
უკვე კარგად ნაცნობ ახალგაზრდა შემოქმედზე — ზვიად
კვარაცხელიაზე.

ნიკო დადიანისეული სასახლის დარბაზში ბევრმა ხალხმა
მოიყარა თავი. ჩანდა, ზვიად კვარაცხელიას, მიუხედავად
თავისი ახალგაზრდული ასაკისა, უნაზრავი მგებარობა და თა-
ნამაზრე შეავს — სხვადასხვა ასაკისა თუ პროფესიის, რო-
მელთაც ზვიადის გადამდებე ენერჯის წყალობით ერთად
მოუყრიათ თავი. აქ ჩანს, რომ ყველას უფროსი ლიტერატურა,
ყველა პატივს სცემს წიგნს და იმ საქმეებს, რომელთაც ეს კე-
თილობილი ახალგაზრდა კაცო შესჭიდებია.

ტრადიციულად ამ შეხვედრაზეც ბევრი იყო გამოსვლის
მსურველი. სურდათ თავისი სიტყვა ეთქვათ, შეგვლიანე-
ბინათ ახალგაზრდა მწერალი. მართლაც საქებარი წიგნი
შექეთ და მომავლის საგზადაც ურუქებინათ მაღლიერი
მკითხველისა და გულშემატკივრის აზრი და სითბო სიმწე-
ვისათვის, დაბრკობებათა გადალახვისთვის მწერლის მწე-
ლადსავალ გზაზე.

წიგნი ჩანს და იკვეთება, რომ ზვიადი სამივე დროს ერ-
თნარი სითამამით უსწორებს თვალს და საკუთარ თავში
და შემდეგ უკვე თავისსავე წიგნში სამივე დროს ახედვრებს
ერთმანეთს.

„ზვიადი სამივე დროში ერთდროულად ცხოვრობს. მის-
თვის ასპინძის ომი გარდასული როდია. ომში ნასულ ქმარ-
შვილზე დარდი მოსახნი ქალისა ღია ჭრილობაა ახლა. არც
ჯარვისს ბალადა, არც ვეფხვისა და მოყმის შებნაა მისთვის
მხოლოდ მითი, ლეგენდა. ამიტომაც მის მოთხრობებში ეს სა-
მი დრო ერთმანეთთან შერწყმული, ერთმანეთზე გადაფე-
კული. წარსული არ არსებობს. წარსული ამწყობა და ორვე
მომავლისკენ იყურება“ (წინო ვახანიას გამოსვლიდან).

როსტომ ჩხვიდემ საჯაროდ ბიოგრაფიული რომანის სა-
წერადაც შეავლიანა ზვიადი. სწორედ იონა მუწარგაის
„ჭირისუფალს“ მართებს ამ საქმის აღსრულებაო. ზვიადი
ხომ ამ საზოგადო მოღვაწის სახელის „გაცოცხლებისთვის“
დაუღალავად იღვწის.

ზვიადის წიგნზე, მის გაკეთებულ საქმეებსა თუ საინ-
ტერესო ნამოწყებებზე ისაუბრეს ზვიად ცხონდიამ, გელა
მამფორიამ, მანანა ბუკიამ, ნესტან ფიფიაი, ნანა ზუბუამ,
წინო ფიფიამ, ზარა ბუჭიაიამ, მადონა ჯაბუამ, ლილი ბე-
რიაიმ, კლიმენტე კიკალიშვილამ.

შეხვედრის დასასრულს მამა მალხაზი (ჭანტურია) გა-
მოვიდა, რომელმაც ბრძანა, რომ მწერლის სიმამრად სა-
ბატრელი და შესაშურია და რომ ზვიად კვარაცხელიას
მხურავლე გულიდან ამოჭანილი, სიყვარულით ნადერი
წრფელი სიტყვა თავის გზას ყოველთვის იბოვის.

გადასრულები, იმ შეხვედრაზე მყოფნი — ყველანი ამ
აზრს უხმოდ ვეთანხმებოდით...

გამოუსხადავალი შხხეარა

კიდევ ერთ შეხვედრაზე მინდა გაამბოთ. ის არც არავის
დაუგვემავს, მით უფრო არავის არსად გამოუცხადებია.

ზღაპარში მოხვედრა ხომ ყოველთვის მოულოდნელად
ხდება...

ზუგდიდში აბსანძების ოჯახმა გვიმსახიძნდა. ზღურ-
ბზე გადავაბიჯეთ და... ზღაპარიც დაიწყო. უჩვეულოდ
მაღალჭერიან ოთახში სუფრა იყო გაშლილი. ამ სუფრაზე
უბრძანა და ჩვეულებრივი არც თეფში იდო, არც ჭქაჲ იდ-
ვა, არც სხვა რამ ჭქურჭელი. თბა მართლაც მღერობდა. მი-
ნას მზე შერთოვდა, რაღაც ჩამთბარ-ჩამტყობარი მონითა-
ლი ფერი მივლო, ოსტატსაც მოეძებნა, ხელოვანის ფაქობრი
ხელი შევბო, ის სულამაზე გამოქოქებ-გამოიენდა და ღა-
ვარდის ფერთა ჭქოქოთი დაამშვენებინა. ზემოდანაც
სხვადასხვა, არამჭველებრივი კერამიკის ჭლი დავგინათო-
და. თითქოს სიტყვას სიზმრად ჩაყოლილი ოცნება გამოე-
ძერნა. კედლებზე ნახატები ეკიდა. უკონტურო თბილი ფე-
რები ასევე ზღაპრისთვის ჩვეული უნიზარი ლივლითი ერ-
თმანეთში გადადიოდა. შემეძინდა, თუნი არ მიმეუღლებო
და არ გამიძრეს ეს სამყარო-მეთქი. მგონი ამავე ფიქრობ-
დნებ დანაწერებნიც. მხოლოდ ამის თქმას ვახებრებდი: რა
საინტერესა!

ზვიად კვარაცხელიას ნათქვამმა გამომარკვია ზღაპ-
რული უწუმობიდან. ეს მოხვეული ხის კიბე ბავშვობიდან
„ჩემია“. აქ ჩამომიჯდარს მიყვარდა ყოველთვის მანანა მას-
ნაულეზლის მოსმენაო. მხატვარ-კერამიკოსის რობერტ აბ-
სალოის მუღული — ქალბატონი მანანა, მოთხებ საჯარო
სკოლის სიტორიის მანაულეზელია და, მასთან, ჩვეულები-
სამებრ, თურმე თავს იყრიდნენ და იყრიან ხოლმე მისი მო-

რეპორტაჟი

ნაფები — ძველები ვეღარ შორდებიან, ახლები ემატებიან... კობეც, ალბათ, ბევრს იტყვის... ეს ოჯახი კი ნამდვილად დიდ და უღრვე სიყვარულს და სილამაზეს მოიცავს, რომელიც ანდამატიური გიზიდავს და ვიპყრობს.

აჭარა ატმოსფეროს რომ შევინის, სადღერადელო და სამდღერადელოც იმგვარივე სადა და მშვენიერია.

ზღაპარი გრძელდება... თავიი ტყვეა სილამაზის და ახლა ყურს ეღამუნება მეგრული სიმღერის ტკბილი ჰანგები. მასპინძელი გოგონები — ცირა და ქეთევანი დედისთან ერ-

თად მღერიან. ისინი წუმღებინა და ახლა ჩვენი ლეგან კიკნაძე შეავლეს გიტარას ხელს, ჩამოკრავს სიმებს და ახლა მისი გემრიელი და გულში ჩამწვდომი სიმღერა ისმის. მადლიერებისა და სულთა თანხმობის გამოხატვაც ასეთი უნდაა სიყვარული და სილამაზე ჩვენს გულებში გადად-გადმოდის და არსად მიდის. ჩვეთთან რჩება იმ მშვენიერების ნაწილად, რომლებიც თავის თავში ქართული ფიზის კოდს ატარებს ისევე, როგორც ძველისძეული მარნის ასევე უძველესი ქვევრების ძირში აღმოჩენილი ყურძნის ნიწბები.

კრიტიკა

ინგა მილორავა

სიტყვიარი ზედაშეს მადლი

კაა ფსალაქის ნოველები

რა სასიამოვნო და საინტერესოა. ძალიან კარგი ნიგნია — ასე უბრალოდ და მარტივად შეიძლება გამოხატოს ის გრძნობა, რომელსაც ალბათ ბევრ მკითხველში აღძრავს ეკა ფსალაქის მოთხრობების კრებული „ვამი დაფიონისა“. თითოეული მოთხრობა პატარა სამყაროა, თავისი საზღვრებით, ლანდშაფტით, მცხოვრებლებით, მოქმედებით, პრობლემებით, გრძნობებით, ფიქრებით. ამ სამყაროს სიღრმიდან კი ისმის მუსიკა, რბილი, ნაზი და სულში-ჩამწვდომი, თითქოს შოპენისეული ბეკრები გარდაიქმნა სიტყვებად. აზრისა და ემოციის თანაზომიერი შეხამებით გამოლიანებული ნარსდგება ეს პატარა ნიგნი მკითხველის წინაშე და თავის ადგილს მოძებნის მის სულიერ ბიბლიოთეკაში. პირველ ყოვლისა, ფიქრობ, ძალიან მნიშვნელოვანია ის მსოფლმხედველობრივი საფუძველი, რომელიც აშკარად ჩანს ამ ნიგნში. ეს არის ქართული სული — მისი მოუხლეჩეველი, მაგრამ ზემძლავრი სუბსტანცია, რომელიც თითქოს ყველგან და ყველაფერში ნივთთდება: მიწის სურნელში, ვაზის პნკალებში, ღვინის ფერში, ჩანჩქერის თავდავინებულ ვარდნაში, დაბნობისურ სიტყვა-პასუხში, ოჯახურ სითბოში, უსაზღვრო სიყვარულში, ასევე ზღვარდაუდებელ ტკივილში, ნებოაში, სიკეთეში და, საერთოდ, ყველა სიტყვასა და შტრიხში, მოძრაობასა თუ ბეჭდაში, ფერსა და სურნელში, შეხებებსა და ნარმო-სახეაში.

შესაძლოა, ათი-თხუთმეტი, თუნდაც ხუთი წლის წინათ ასე მკვეთრად არც ყოფილაყო საჭირო ხაზგასმან ნიგნის მარადიულ ფასეულობებსა და ქართულ სულისკვეთებაზე მათი „მშვიდობიანი“ და პარმონიული თანარსებობის თვალსაზრისით, მაგრამ დღეს ეს უბრალოდ აუცილებელია და თუ ჩვენი სიტყვიერების განვითარება ვგსურს,

მაშინ გარდაუვალიც. რა დასამალია და არტეფაქტების შემქმნელი და შემმეცნებელი საზოგადოების უდიდესი ნაწილი დღეს ორ ნაკადადაა გაყოფილი: ერთი მხრივ, ნებაყოფლობითი „ბამბუჩები“, რომლებიც უსიტყუო მორჩილებით იღებენ არასწორად გაგებულ და მავნეძველ კოსმოპოლიტიზმს და მასთან ბუნებრივად შეკავშირებულ ვითომ თანამედროვე ფორმების სნობურ ძიებასთან უხამსად გადაწილი ვალატაკებულ ლექსიკას და მთორე მხრივ, უზიდავი მტრების, მასონების, შეთქმულეების, საიდუმლო ოქმების და ა.შ. შიშით დაზაფრული და თითქმის ისტერიკამდე მისული ადამიანები, რომლებსაც ცოტა ხანში მხოლოდ პათეტიკური ფრზის შემმეცნება შეეძლება და ისიც ჩაქეტილ, კულტურულად და ფიზიკურად იზოლირებულ სივრცეში. ასეთ ვითარებაში ძალიან მძიმეა ამაზე ლაპარაკი, მაგრამ, როგორც ჩანს, სულ უფრო და უფრო მცირდება იმ ადამიანების რიცხვი, რომლებიც მალევე ესთეტიკური ღირებულებების საფუძველზე ქმნიან ნაწარმოებებს, რომლებშიც ცოცხლდება ქართული სული და იმ ადამიანების რიცხვიც, რომლებსთვისაც სასიცოცხლოდ აუცილებელია ამგვარ მზაფუძვლებსთან ურთიერთობა. ამიტომაც ეკა ფსალაქის ნიგნი ალიყმება ერთ-ერთ იმ პატარა, მაგრამ სულთა, გრილ, გამჭვირვალე ჰაერის ნაკადად, რომელიც დროდადრო მანძი შემოიჭრება ხოლმე ჩახუთულ მტვრინან ოთახში.

აქვე უნდა აღენიშნოთ მწერლის დამახასიათებელი ერთი შტრიხიც, შესაძლოა, ყველაზე უფრო დასაფუძვლილი: იგი მთლიანად ფლობს სიტყვას და აქვს განსაკუთრებული უნარი ხელმეძახებად აქციოს ის, რაზეც წერს, რაღაც გამორჩეული გამომსახველობით ხერხების გარეშე, შობლოდ სადა, მოქნილი ფრაზებით და შინაგანი სინრფულით

ის აღწევს მოქმედების და სახეების სრულ ვიზუალიზაციას და თანდასწრების შეგრძნებას აღწერას.

ნიგნში თერთმეტი მოთხრობაა შესული. თითოეულ მათგანს თავისი ტკივილი და თავისი ძალიანი მნიშვნელოვანი სათქმელი აქვს. «ქარ-რთველიანი ქვეყანა» კლასიკური ნოველის პრინციპითაა აგებული: მოკლედული სამოქმედო სივრცე და დრო, თითქოს ერთი ამოსუნთქვით გადმოცემული განცდა და გადმოღვრილი ტკივილი. ცხოვრებისგან დაქანცული მწერლის ოთახში «უცებ» იჭრება უცხო ადამიანი, რომელმაც იცის მწერლის ფასი, შეიგრძნობს მისი ნიგნის «ქარ-რთველიანი ქვეყნის» სიღრმეს, მაგრამ აქ, ამ ოთახში, სადაც უამრავი ნიგნია და საქვეყნო თუ პირადული ტკივილია ჩაგუბებული, ხედავს სასტიკად ნაგებში, მაგრამ გაუბნარავი სულის მოძრაობას.

«მწერალი ისე ლაპარაკობდა, თითქოს სულში წლების მინიღებზე უამრავი გასახებული სიტყვის კოცინი მიხედობოდა, რომელსაც დაუბრუნებდა მოულოდნელად ნამოქმედო-და ამოსუნთქვით ნიაყი, იმას მოედებოდა აღმურ».

საუბარში თანდათან ნაღვალად იკეცება მწერლის ცხოვრებისეული საზრისი: «მხოლოდ ქართული ხალხური ლექსი, სიმღერა, ცეკვა, კულტურა გადაგვარჩენს...»

მართალია, ახალგაზრდა ქალი სულ სხვა თემაზე სასაუბროდ მოვიდა მწერალთან, მაგრამ კაცს თავისი კალაპოტი აქვს და მისი ფიქრებიც და შემოქმედებაც ამ არხში მიედინება. მისი ფიქრი და შემოქმედება კი თავისი ქვეყნის არსს დასტურალებს თავს: «ჩვენს ქვეყანაში რომ მუდამ სიმშობლური ქარი ქროდა, ამაში ვერ შემედავებოდა ვინმე. ქარი ქროდა ოთხივე მიმართ. მოქმედდა ტკივილი, რისხვა, კვამლი, სისხლი, სიმშვეცე, გამეტება, ძალატკი...»

მოქმედდა სითბო, კერიის ნალევრდელი, იმედი, ადამიანობა, მოთვალა... ისეე მოქმედდა და ისეე მოქმედდა... მაგრამ დღეის ნებით მაინც რჩებოდა ვაზოი თავისი წამყრელი, ენახის მოშველელი, ღვინის დამწურავი, სადეკორაციოს მთქმელიც... ვაზის ქვეყანაში რთველი არ მოშლიდა!

ამ თვალთახედვით განმარტავს იგი თავისი წინის სიმშობლურ-მეტაფორულ საიდუმლოს, თავისი გვირის სიტყვცვლიას, მისი ბედინსწრის უკუღმართობის მიზეზებს:

«ეს კაცი სწორედ ქარ-რთველიანი ქვეყნის სიმშობლური სახეა თავისი ცხოვრებისეული ქარტეზილებით, საზრუნავით, ტკივილითა და სიხარულით.»

სწორედაც, რომ!

ის მყარად ვერასოდეს დგას ადამიანზე. გარს უამრავი, თითქოს ერთგული ადამიანი ახვევია, მაგრამ მაინც ყოველთვის გულნატკენია. მეგობარს მისი კეთილგონიერების შრის, ახლოდღობა - კეთილდღობა. უცხოელი მისი ქვეყნის მონას ყიდულობს და იმ ადგილზე, სადაც ქართულ კაცს ეკუთვნის საძირკველი ჰქონდა ჩაყრილი, სავაჭრო კომპლექსს ქმნის».

მწერლის რომანის გვირის ცხოვრებაში სამი ქალაი: სათნო, ხორციელი და დედა. მისი ცხოვრების გზაც ამ ქალბებთან ურთიერთობით განისაზღვრება:

«ომიველური ხორციელ საომოვნებას სტაცებს. სიკვდილი - სულიერ დასაყრდენსა და საზრდოს, სათნო და სპეტაც ქალს ართმევს, მაგრამ მოშობილია მის გვერდით, «ელეუსას» ხატითი მოალრეს, თავის ნილხვედრ ქრისა

და ლხინს, სისხლსა და ხორცს - შვილს - მხოლოდ დედის ლოცვით თუ გადაარჩენს...»

ასე საუბრობს ეკა ფხალაძის მოთხრობის პერსონაჟი მწერალი უკვე თავისი ნაწარმოების პერსონაჟზე, მის ხედვზე, ქვეყნის ბედზე და დანაშაუბით ამოთქვამს: «რომის უკვე ორი ათეული წლისაა, მაგრამ დღემდე არაფერი შეცვლილა... უფრო უარესი... უფრო უარესიც... ისტორია მეორედება და მეორედება...»

საბოლოოდ მთელი თავისი დიდებულებით წარმოსდგება ნიჭიერი მწერლის, ქართველი კაცის, ადამიანის მშვენიერი სული, რომელიც ამ წუთის შეილის სიკვდილით, სიღარიბით, ლოთობით და დარდით დაზაფურულ სხეულშია მოქცეული, მაგრამ ელვავ, უძლეველი და მარადიულია, როგორც მისი მშობელი ქარ-რთველიანი ქვეყანა.

ამ ძალას წინაპარი გადასცემს შთამომავალს, მამა - შვილს, როგორც მოთხრობაში «მამა» სასიკვდილო სარეცელზე სულითმობრძავე მამამ უკანასკნელი ღონე მოიკრიფა და ბუშტიში ჩაბერა სული, უკანასკნელი ამოსუნთქვა... შვილისთვის:

«ეს პატარა ბუშტი რჩებოდა ბიჭისთვის სითბოდ, იმედად, მოგონებების მოგონებად, მამის სულისდგამად...»

მაგრამ სწორედ ადამიანთა სულებს უმუქრება სასტიკი რეალობა. მოთხრობაში «ღმერთო, ძალა მომეცი!» მწერალი სადაც, ზუსტი შტრიხებით გადმოსცემს დედისა და ბიჭის საუბარს. ოსტატურად აგებული დიალოგში მთელი ცხოვრება ჩაქტია. დედა ღმერთთანაა, მისი იმედი და დის ამ ქვეყნად. შვილს კი გაჭირვებამ, უსამართლობამ, გამრუდებულმა სამყარომ ურწმუნობის ჭია ჩაუსახლა, სასოწარკვეთის ცივი მარცვალი მუუგდო სული.

...არ გამიმეორო, რომ ცხოვრება ლამაზია, რომ ნაწიქარი სიცოცხლით უნდა დავტკე, შევიგრძნო და შევიცყარო... ღმერთო...» - ამბობს ბიჭი.

იგი თავს ესხმის დედას, არა, დედა უყვარს, პატივს სცემს, მაგრამ მის განცდას, მის უსაზღვრო, სათნო მორჩილებას უპირისპირდება. მწერალმა ბიჭის სიტყვებში არეკლა გარემომცველი რეალობის სიმახინჯე და დაუკითხავად აღიძრა საპინელი, შემანუხებელი შეგრძნება, რომ სადაცღ ბიჭი მართალია, სამყარო მართლაც უღმობელია. დედისადმი მიმართულ მის უღმობულ სიტყვებში დასაუბრავად განწირული თაობის წინაშე ჩადენილი ცოდვა აისახა:

«- ზო, არ გატყდები, რა თქმა უნდა. ამას როგორ აღიარებ, როგორ გაამხელ, რომ ქვეყანად უსამართლობა უფრო მეტია, ვიდრე სიკეთე! რომ სიმართლის გასარკვევად ამაოდ იხარჯები, ვშმაკთან ჭიდილს უწოდებ ყოველ ნაბიჯზე მოგონილ განსაცდელს და ღმერთს მოუხმობ სიხარულად. მაგრამ ამ წამების ფასად მოიპოველი სიხარულს რომ ძალა არა აქვს. სიმწრით დაღვრილი სისხლის ფერი თრევა და ტანჯვის ოფლით ყარს?! მის თუ ხედვით, ამას თუ ხედავ?»

მწერალმა ოსტატურად გამოისახა გაუსაძლის სისასტიკესთან «ნაქველში» წიორი სულის ტკივილი. ისინი ლტოლვლები არიან, გამორაგეს უმძიმესი გზა თოვლში და მოვიდნენ გულგრილობამდე, მაგრამ რაღაც თვალსაზრისით ამ უღმობელი სულისკვეთებით გაჯერებული ეპოქის ყველა შვილი ლტოლვილია. თუმცა თუ დედის

გულში ღმერთია, შვილის გულში იმედო მოკვდა.

– კიდევ გვერა? მაინც იმედი გაქვს? ნუთუ გგონია ვადაზნვარ-დეციველი სახლის დაბრუნება შეგიძლია... ამ შენი შვილის ჯანმრთელობის, ამ მამარქმის გატეხილი ვაეკაცობის... ერთ კვირამი შიშმა და ელდამ რომ გაათეთრა... ამ შენი... შენი... შენ იყავი მაგ იმედთან ერთად. ირწმუნე, რომ ისევ ისეთი ბედნიერი ოჯახი გექნება – წყლიან თასს ოდნავ ნაკურა ფეხი და წყალი ააღელვა – ირწმუნე მანამ, სანამ ამ სოროში თავგები ამოგვჭამენ...“ – ზიჭის სიტყვები განაჩენი უნდა იყოს მათთვის, ვინც მის ხელი ჰკრა და ნაიპოლოს მისი ჭაობში ჩაადგო, მაგრამ არა განაჩენი თვითონ ბიჭისთვის. დედამ არ უნდა დაუშვას მისი დაღუპვა, უნდა გადასცეს ის ძალა, რომელიც დედისგან, მამისგან, წინაპრისგან შთამავალზე გადადის, მაგრამ გარუსამყარო შემზარავ ყაყუზე შემდგარ ურჩხულად ქცეულა და დედას ძალიან გაუჭირდება მასთან შებრძოლება.

„თითბი სულდაზაფერული ქალი დარჩა. კიდევ – ნიხსტე, ტინის სუნი, კიდევ – მოძალეტელი საღამოს ბინდი და დედის შეუნყვებელი ჩურჩული მხოლოდ სამი სიტყვაა: „ღმერთი ძალა მომეცი!!!“ მას მართლაც უდიდესი ძალა უნდა მიანიჭოს უფალმა, რომ შექლოს შემზარუნის უფსკრულსაკებ მიმავალი გზა, რომელზეც მისი და სხვისი შვილები ერთ ხელის მოსმით დაუნდობლად გაყავრეს.

დედა, ქალი, მისი შინაგანი სამყარო ფაქიზადაა გადმოცემული ამ წიგნში. მწერალი სულ ოდნავ გადასწვებს ქალის სულის მართლაც საბურველს, მაგრამ ბოლომდე არ გახსნილი, შთაბეჭდილების სიმსუბუქე ფიქრის სიღრმეს იწვევს. მოთხრობაში „ცდუნება“ მშვენიერი ქალი თინა სოფლიდან ქაბაქში ჩადის დეიდაშვილთან. ის ცოლი და დედაა, შრომით დაღლილი, პასუხისმგებლობით დატვირთული, სითბოს, აღერისა და პატივისცემას დანატრეული ქალი. ყოფის მორევმა ჩაითრია, მოვალეობებმა შებოჭა და უცებ, ქალაქში, სულ ცოტა ხნით ხედება უცხო და ნარმეტაც სამყაროში. დეიდაშვილმა წვეულებებზე წაიყვანა და თინათვის ეს ზღაპრულ ქვეყანაში მოგზაურობად იქცა. სულ ცოტა ხნით ის ისევ ლამაზი, სასურველი ქალი გახდა, ქვეყანატურში, მოხდენილმა კაცმა ყურადღება მიაქცია, შემდგომი ურთიერთობაც შესთავაზა. მაგრამ ის უნდა დაბრუნდეს სახლში, სოფელში, თავის ქმართა და შვილებთან, ყოველდღიურ მიმზე ფაფასთან, გადავინყებულ ქალობასთან, ასეთია მისი ვალი და დაბრუნდა კიდევ. თუმცა ბრწყინვალე შედეგის შემდეგ დიდია ცდუნება უარი თქვას ნაცურისფერი ყოფაზე და ბოლოდ საკუთარი თავისთვის იტოვოს, მაგრამ ის კერძის მფარველადა დაბადებული და აზზრდილი. მას სისხლში და ხორცში აქვს გამჯადარი თავისი ფუნქციის რწმენა და გარდუვალობა. მწერალი დიდი სიღრმისხილით უბნება ქალის სულის შიდა შრეებს. ნახევარტონიზით გადმოსცემს იმ ყოყმანს, ფარულ ჭიდილს, ტკივილს და გამოუვალობის განცდას, რომელითა გავლის შემდეგ თინა უმკლავდება ცდუნებას.

„ნელ-ნელა დროს გაჰყავა თვალით ნახულიც...“

ნელ-ნელა გაფერმკრთალდა ნაგრძნობ-განცდილიც... დაბოლოს, ერთი დღის ცდუნება უსახელოდ დარჩენილი ზღაპრითი გულშიც ნაიპოლა...“

ასევე ნაწი („ცხადი და სიზმარი“) აღმონდა არქანების წინაშე: მასშიაც გაიღვივდა მიძინებულმა ქალმა, ცოტა ხნით მანაც ირწმუნა მის ცხოვრებაში სიყვარულის კიდევ ერთხელ დაბრუნების შესაძლებლობა, მაგრამ ისიც დედა და თავის მოვალეობას ყველაფერზე მაღლა აყენებს.

ეს ქალები ებრძვიან და ამარცხებენ ცდუნებას, ეგოიზმს. ეს თავგანწირვა მათთვის ბუნებრივი და ამიტომ მშვენიერია, თუმცა, წარმოიშობებოდა, რა რეაქციას გამოიწვევს მკითხველთა არცთუ მცირე ნაწილი, რომლისთვისაც ამგვარი განვითარება და გადანყვებულობა, რბილად რომ ვთქვათ, გაუგებარი იქნება. იმ შეგრძნებამ რომ ოღონდ ამქვეყნიურ ბედნიერებას მიაღწიო, თვითონ არაფერი მოგაკლდეს და ყველაფერი შესაძლებელია, უკვე საკმაოდ დანუნა სულელები და განყვითა ის ძაფი, რომელიც რეალური ცხოვრებიდან დაქვამოსილების, სათნოების, თავგანწირვის მარადქალურ მიღმურ იდეალთან იყო გაბმული.

რაც შეეხება ქალის სახეს... მოთხრობაში „ვამი დაფიონისა“ სუფრასთან შეკრებილი საზოგადოების საუბარში გაიღვივდა ფრანცა – „ქალის საწინაურ შესაძლებლობასა საიღარებლად მცირეაო“, რის გასაბათილებლადაც გაიპაულა შემდეგ მოთხრობაში შემოქმედი, ნიჭიერი, მგრძობიარე ქალის ტრაგიკული ამბავი. რა თქმა უნდა, „ქალის პოეზიასა“ და „ქალურ მწერლობაზე“, მითუმეტეს მათ არასრულფასოვნებაზე საუბარი ზედმეტია, მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ თუ რამე ნაკლი გამოვამჩნევდა ქალის მიერ შექმნილ მხატვრულ სამყარო, ესაა ზედმეტი ემოციურობა და საკუთარი თავის (სწორედაც ქალობის ქალის ხევერის გამო) შებრძოლება. ამიტომაც ამ მოთხრობაში გადმოცემული ამბავი შეიძლება ცოტა ბანალურად, განვლილად და გადაბეჭვით „ქალურ-სენტიმენტალურადაც“ კი მოგვეჩვენოს, მითუმეტეს ისეთი მწერლისთვის, რომლის მთავარი დროსაც მძაფრი გრძობისთვის თავშეკავებული გამოხატვა, ფარული მგრძობილობა და სათქმელის არასწორ ხაზოვნებაა. იგი ადამიანებს შორის გამბეჭვ თბილ ძაფებს ხედებს, ხატებს და სიმეტიეობს აჩვენებს, როგორც შესანიშნავ მოთხრობაში „რძალ-დედამთილიანი“, რომელშიც ენოვლია მაქსიმალურად მუხლმდელი გამოხატავილობითი საშუალებით აღიჭვრის, მაგრამ ძალიან ძლიერია, ასევე მოთხრობაში „ამბიდან ამბამდე“. საკუთარ ქვეყანასთან და თანმემამულეებთან გაუცხოების ამბავიც („სხვები“) დიდი ოსტენტაციით, უხეშიყვობის გარეშე, მოქნილადაა მოწოდებული, თუმცა ამ სიდა ფრაზეტში მთელი ძალით აისახა მიმეტი რეალობა და მისი თანმდევნი განცდა.

ეკა ფხალიას ნივრს ნამდვილად ყოველთა თავისი მკითხველი, გულიანი და სიტყვის ძალის ერთგული, ისეთი, რომლის სული და სისხლი არ მონაწილეა გულგრილობის შხამით და მის ძარღვებში კიდევ შეუძლიათ შეაღწიონ მზემ და ზედაშეს მადღმა.

რუსუდან ნიშნიანიძე

ამერიკის „რჩეული ლიტერატურის“ ქართული ავტორი

უოლტ უიტმენი, მარკ ტვენი, ჯექ ლონდონი, ჰენრი ჯეიმზი, ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდი, უილიამ ფოლკნერი, ერნესტ ჰემინგუეი, იუჯინ ო'ნილი... კიდევ რამდენიმე ათეული გვარი... ეს ამერიკის რჩეულთა ბიბლიოთეკაა. ამ ავტორებს (მათ ნაწარმოებებს) „ამერიკის ლიტერატურის რჩეულ ნაწარმოებთა სერია“-ში აქვთ საკუთარი, გამორჩეული ადგილი. მით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ ამ რანგში ჩამონათვალს კიდევ ერთი სახელი დავემატა — ნარმოშობით ქართველი, ემიგრანტი მწერლის გიორგი (ჯორჯ) შაპაშვილის სახელი. ეს 1950 წელს მოხდა. ამგვარი აღიარება რომანის „ყველაფერი შეიძლება მოხდეს“ გამოქვეყნებას მოჰყვა. მისი ნაწარმოებები ითარგმნებოდა, არაერთი ასპექტით იკვლევდნენ: საინტერესო იყო ბიოგრაფია, ლიტერატურული ტექსტები, მისი ქანდაკებები (ნამუშევრები); მასზე წერდნენ როგორც ნიჭიერ კრიტიკოსი-ესკულპტორზე; ის აწყობდა გამოფენებს, მონაწილეობდა სატელევიზიო პროგრამებში; მისგან იწერდნენ ინტერვიუებს, გადაიღეს დოკუმენტური ფილმიც... ბესტსელერი ნარმატივის ბარომეტრად იქცა!

გიორგი და ჰელენ შაპაშვილები მოუთხოვრებ მკითხველს საქართველოზე. უფრო სწორად, შენი სამშობლოა, როცა მას მკითხველს კონკრეტულად, გეოგრაფიული სახელდებით აცნობს (კობახიათარი, თბილისი...); სამშობლოა, როცა მის კუთხეებზე უამბობს (ფშავი, ბევსურეთი...); სამშობლოა, როცა მის ნეს-ჩვეულებზე აღწერს (სუფრასთან მოსახევის, სადღეგრძელოების წარმოთქმის ნებისა და რიგის, დასაფლავების რიტუალის); სამშობლოა ის ნაციონალური სამხარეულიც, რომლის მომზადებასაც კი ასწავლი შენი პერსონაჟების მეშვეობით (ზინკალი, მწვადი, ჩაობხბილი, ნიორხალი...); სამშობლოა წინააღმდეგობა, დათვის ბელი, ის კვიციკ, რომელიც საკუთარ ბავშვობას გაახსენებს და დაანახებს, თითქოს „ახლაც მორბის...“ ოცნებით წარმოადგენილ მწვანე მდლოზე“.

ამერიკული ლიტერატურისთვის ცნობილი იყო ნიკი (ნიკოლოზ) ჩხოტავას, პავლე ჭავჭავაძის, სანდრო ნებლოს (იგივე ალექსანდრე პაპუაშვილის) პროზაული ნაწარმოებები. მათ შორის ამ უკანასკნელის რომანი ერთ-ერთია ამერიკულმა გამოცემლობამ ამ რამდენიმე წლის წინათ ხელახლა დასტამბა. ამ მწერალთა გვერდით გიორგი შაპაშვილის სახელი მაინც სხვა რანგის წარმანატრები იყო მოცული. როგორც გივი კობახიძე წერდა: „შაპაშვილმა სხვა ძლიერებით დაიჭივდა და ამ ქუბილის ექო-გამოძახილი დღესაც კი ძლიერია და არ წელდება. შაპაშვილმა სახელი გაუთქვა საქართველოს და ქართველ ერს კეთილი გულთი, თბილი ღიმილით და სიტკბოებით აღსავსე სულით, იმავე დროს ღრმა ადამიანურობით“.

ამგვრად, განვიხილავ არა ცნობილ ბესტსელერს („ყველაფერი შეიძლება მოხდეს“), არამედ მის მიერ 1956 წელს გამოცემულ წიგნს „მადლობა ნოეს“ — „Thanks to Noah“. სათაურთან დაკავშირებით საინტერესო იქნება გივი კობახიძის ლიბლიანი განმარტება: „— ძვირფასო, ნოე ფორდანი არ გეგონოთ, აქ ბიბლიური ნოე იგულისხმება“. ერთი შეხედვით, ნათქვამი შესაძლოა, იუმორის თემადაც კი მივიჩნიოთ. ქართველი ემიგრანტისგან ამგვარი ქლიკი ანკი რა გასაკვირი იქნებოდა. ჯერ კიდევ „იმ წლებში“ ამგვარი თანამიმდევრობით ჩამოთვლილი გვარები: ნოე რამიშვილი, ნოე ფორდანი, ნოე ხომერიკი, ნოე ცინცაძე... გონებამახვილ ქართველს სწორედაც ამ კონტექსტს გაახსენებდა და ხუმრობით ასეც მოიხსენიებდა კიდევ: „ნოეს კედობანი“.

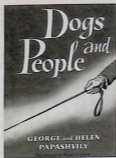
მასალა, რომელიც საქართველოშია ხელმისაწვდომი, შაპაშვილის ბიოგრაფიის დაკავშირებას დამოუკიდებელი საქართველოს პერიოდთან თითქმის გამორიცხავს. ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“ 60-იან წლებში წერდა, რომ შაპაშვილი პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე „მეფის არმიამი გაიწვიეს...“ სპარსეთის ფრონტზე მოხვდა და ტყვედ ჩავარდა. დიდი წვადებით მოახერხა მან სტამბოლში გაქცევა, აქედან კი სამუშაოს საძებნელად ამერიკაში წავიდა“.

ამ ვერსიას გაამყარებს გივი ნადარეიშვილის პუბლიკაცია „ლიტერატურული გახეთის“ ფურცლებზე, სადაც ავტორი აღადგენს მწერლის ბიოგრაფიას და ამ წლებზე დაკავშირებით ისიც ამგვარსავე ცნობას გვანუდის, რომ 1914 წლის დასაწყისში ჯარში გაწვეული გიორგი „სპარსეთისაკენ გაისტუმრეს. ის იყო და ის, ამ დღიდან გიორგისა აღარაფერი ისმოდა“.

ნადარეიშვილს მიუკვლევია, რომ ოჯახს თორმეტი წლის შემდეგ, 1926 წლის ნოემბრის ერთ საღამოს გიორგის წერილი და ფოტოსურათი მიუღია. ბარათის მეშვეობით, გიორგი იტყობინებოდა რამდენი გაჭირვება და წვადება დადიან თავს, როცა „დაეხეტებოდა... ლუკმა-პურის საძებრად ამერიკის ერთი კუთხიდან მეორეში“.

ამირან ცამცივილიძის წიგნი „უცხოეთში მოღვაწე ქართველი ხელოვანი“ ზუსტად იმავე ინფორმაციას ვკითხულობთ: იგი პირველი მსოფლიო ომის დროს ტყვედ მოხვდა სპარსეთში, საიდანაც სტამბოლში გაიქცა და მერე კი ამერიკაში წავიდა სამუშაოს საძებნელად“.

სრულად განსხვავებულია გივი კობახიძის მიერ მომოდებული ცნობა, რომლის მიხედვითაც, გიორგი შაპაშვილმა საქართველო 1922 წელს დატოვა. მოგვიანებით, თავის ამერიკელ მეგობრებთან, ცნობილ ქართველ ემიგრანტებთან თამარ და პავლე კვარაცხელიანებთან საუბრისას საქართველოდან ახალდაბრუნებული მწერალი (ეს უკვე 60-იანი წლებია) თურმე აღტაცებული უზიარებდა თავის შთაბეჭდილებებს. ჩვენთვის საინტერესო ერთი

ფრამენტები: „...გიორგის უთქვამს, წინათ კომიანთკარს სასმელი წყალი არ ჰქონდა, ხალხი შორს დადიოდა, ახლა კომიანთსტებს მიღებით ჩამოუყვანიათ წაროს წყალი ზედ შუა სოფელში... რატომ მენ-შევიკებმა არ გააკეთეს ეს... ამაზე ქ-ნ თამარს უპასუხნია: ვინ დააცალა მენშევიკებს! მაგრამ რატომ იმას არ უყვირდები, რომ პოლშევიკებმა სისხლის ნიაღვრები ააჩქარეს; შენ კი ერთი კილომეტრიდან მიღებით წყლის გაყვანა გიკვირს და გახარებს.“ ქ-ნ თამარის გაცხარება უფრო შორსაც მიდის: „ასიათასზე მეტი ქართველი მისაპეს წმენდებში და მეორე დიდ ომში სამაპია ოახის ქართველი მიანვიცტესო. გიორგი თურმე ძალიან დაღლიდა, თავი ჩაჩინდა და ნაღვლიანად ჩაღლიპარაკა: შენ ევა თქვი და!“

„Thanks To Noah“ ქართულ ენაზე ითარგმნა 1971 წელს. ინგლისურიდან ითარგმნა ანდრუაფარ ჭივიჭილაძე. ქართულად დასათარგმნელი ამგვარად: „დღესაც ელოდებოდა“, თვალსაჩინოა მთარგმნელის პროფესიონალიზმი, როცა თბრობის დინამიკას და გმირის ლექსიკონს ძალიან ფრთხილად, ოსტატურად არჩევს. ეს ღრსხაც ნაწარმოების კითხვისას ხაზგასმით იგრძნობა.

„თუ ცხოველები არ გიყვარს, თუ არასოდეს გავაღია მათთვის გულის კარები, ეს წინა გვერდზე გადადებ და სხვა ნაიკითხე“ - ამ სიტყვებით იწყება ნაწარმოები და ერთი შეხედვით, თითქოს არჩევანის უფლებას გიტხოვებს, არადა, იმდენად საინტერესოდ და მხატვრული ოსტატობით გათავაზობს, რომ „გვერდზე გადადებ“ არ ხერხდება.

მეორე დედაზე, ოჯახში დედაქმნისა და მამაქმნის გარდა, ცხერის ძალიც დამხედა, საბეღადა ბუჯა. როცა თავს უბედურება დაგვატყდა და დედა გარდაუტყვევალა (შე სახეც კი აღარ მახსოვს მისი), ბუჯამ დედის მადიგრობა გემინია. ძილის დროს გვერდით მეჭედა და მდარაჯობდა. რომ გავიღვიძებდი და ტირილს მორთავდი, მინდორში გავარდებოდა და მამაქმნს მოიყვანდა ხოლმე. ფეხი რომ ავიდგი, ტყეში და ტბაზე არ მიშვებდა, მიცავდა ცხერის წილისაგან, ფუტკრის ნესტრისაგან და საერთოდ, ყველა იმ საფრთხისაგან, უპატრონოდ დარჩენილ ბავშვს რომ ემუქრება.

ასე ვცნობით გმირს; უფრო სწორად, მის ბავშვობის დღეებს. რაა ეს? ნატურალიზმი — თბრობის ფრმა, რეალობა — რაც ნამდვილობის განცდას ტოვებს თუ ფაქტი — ესაა მისი ცხოველბა. ხაზს გაეუსვამ, ესაა მისი გარემო. ეგებ უნათურესი ამ ნაწარმოებში სწორედ ეს იყოს: საუკუნო თავის პოვნა ამ სამყაროში ბუნების იდილია, ოჯახური პარმიონია, ცხოველბა და ფრინველთა სამყარო... მხატვრული შესაძლებლობები: სიგრძის მოდიფიკირება, ანუ არ აქვს მნიშვნელობა, სად ხდება მოქმედება: აქ? (სამშობლოში), თუ „იქ“ (ახალ ქვეყანაში). ეს ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილია, ე.ი. არც დროს აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. აქ მოთხრობილია, როგორ ცხოვრობენ დამიანებულ პარმიონიულად სამყაროში და არაა „ცხოველთა სამყაროს“ ჩვენება.

როცა პატარა ხარ, შენს გარშემო ყველაფერი დიდი გეჩვენება: გოლაითია ბუჯაც, თავისი გრძელი კუდი, თხირი და ღრმა მდინარე, თვალწინდელად ვრცელი მინდორი... მერე ყველაფერი დაპატარავდება; არა, კი არ დაპატარავდება, ჩვეულებრივად დაიბნელება, ცხერის ბეჭედი დაიბნელება, მამაქმნის ფეხები დაიბნელება, დედაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება...

უხირი და ღრმა მდინარე, თვალწინდელად ვრცელი მინდორი... მერე ყველაფერი დაპატარავდება; არა, კი არ დაპატარავდება, ჩვეულებრივად დაიბნელება, ცხერის ბეჭედი დაიბნელება, მამაქმნის ფეხები დაიბნელება, დედაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება... მამაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება... მამაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება, მამაქმნის ხელები დაიბნელება...

— ჩვენდეს... ვერც ერთი ცხოველი ვერა ცოცხლობს.

— რატომ?
— რა ვიცი. იქნებ იმიტომ, რომ მივხვდეთ, რა მოკლეა ეს ნუთისოფელი“.

მხატვრულ ნაწარმოებში ყოველ სიმბოლოს თავისი დატვირთვა აქვს. პოლიციელი სიმბოლა კანონიერებას, შემართული მუშები — პროტესტსა და დაუმორჩილებლობის, ფუტკარი — ნაყოფიერი მომოსლა... აქ მია გიორგის „ძახილები ჩიტები მამობილიდან მოდუნდნენ ხოლმე, მეღა სოროდან გამოფერებოდა, ფურ-ირემს თავისი ნუჯი მიშავებდა მასთან, ესამოუნებოდა; ბებერი ქართველია მარცხის ფსკერიდან ამოყვანილია და მია გიორგი თავისი ხელით აქმედა ხოლმე ყველს... გარეული ტახებიც კი პატვის სკენდნენ; ისე ჩაუღვრებდა გვერდით, ვითომ ვერც დაიანახეს... ასეთი კაცი იყო ბიძაქმნი“; და პარალელი, თავად პატარა გმირი? მას როგორ „ესმის“ დედაბუნების; „მთელ ტყეს ეღვიდა — გაუგებები რაღაცას გაძახებოდნენ, ოფოფები ჭორაობდნენ, კურდღლები კი ერთი ბუჩქიდან მეორეში გადაბობდნენ და ახალ ამბავს ავრცელებდნენ. მალა კლდეებზე ვიხებები გადმოშვდარიყვნენ და გვიყვებოდნენ. შე კი ამაყად მივაბიჯებდი და გვერდით ჩემი პატარა დათვის ბული მოხედვდა“. სიმბოლოებზე და იგავურ ენაზე ვსაუბრობდი. სრული პარმიონია რეალურ ცხოვრებაში გვებ მწელად მისაღწევია, მაგრამ დასაწერად [და ამასთან, მკითხველისათვის დამაჯერებლად] — უთოდ სერიოზული სათქმელი.

ბიჭუნას საყვარელი ლევი (ბასასა) მოუკვდება. ინაღვლებს, მარტყდარჩინილია, მაგრამ ერთგულ მეგობარს ვერავის ჩანაცვლებს, მის ადგილს ასე ილიად სხვა ვერავინ დაიჭირებს, მაგრამ... და არ, ეს „მარტყდა“ საინტერესო... „მეგობარ სახლში სულიერი ხომ უნდა ყოფილიყო. სიცარიელე კედლებს ეხეთქებოდა და სიწუმე იჭარბებოდა იკლებდა“; ანუ, მხოლოდ ადამიანების ყოფნა არაა საკმარისი, მამობრივბუნებულ კავშირის („მეგობარ“) გამოყენებით ავტორი კონტრასტს ეფუძვება ქმნის. ეზომი კამეჩიბიცაა, კეიკი-შალა, ბებერი ლევეტი ბატი, და მანც, მეგობარა საჭირი. ბიძა გიორგის საადგომო საშუქარი ისევეა „ჩანერილი“ ბუნებაში, როგორც ნახატია — ყველას თავისი ადგილი რომ აქვს მიჩინილი. ამონარიდი: „მია გიორგიმ ნარუქარი ცხოველი ხელებში ჩამინიწა. მისი

გულის ცემა ვიგრძენი, მრგვალ შავ დრუნჩსა და პანანა ყურებზე მოვეფრე, შემდეგ კი ბანჯგვლიან ტანზე გადაიფუსვი ხელი. მან ლურჯად დანისლული თვალები გააბიჯა, დაამთქნარა, საზამთროს გულვიფთ წითელი ენა გამოვიყო, დააცემინა და კვლავ დაიმინა“.

გზა შინისაკენ. გზა დათვის ბუთიან ერთად... სოფელ კობინათკარი კი დრო ჩვეულებრივად მიდის. ამასობაში ბული თავის დაკვრასაც სწავლობს, ხელის ჩამორთმევასაც, ჭიდაობასაც, ბურთის დაჭერასაც, სამხედროსამკამსაც, თაფლის მიგნებასაც; კაკლის ქეით გატეხას ვერ მიიჩნევა, ისევ ტიპილებით გამოიხიბება და ვერც ცნობის მოყვარებას მიაშინებს: ამაყებული დაპყრებდა „მუჩქუხ დამყადარ პებელას... პირველად დამხობილ კალათს, ზარის ხმას“ და... იხატება სასაბუთო სურათები... რომანში სრულიად არაა სტერეოტიპი: ადამიანები უეტელები არიან, ვიდრე ცხოველები. პირიქით. ერთხელ, როცა მთავარი გმირი გაავეებული ძაღლების გამველებას ამირებს, ორივეს ამ სიტყვებით გამოლანძღავს: „ამას მოველოდი თქვენგან?... რა დავგმართათ? როგორ უმსგავსოდ იქცევი, ადამიანები ხომ არა ხართ!“. შესაძლოა, ისევ მოხდეს, რომ პარალელისთვის სულითანს (ძალის საბუთი) ბოდიშაც მოუხადოს. როცა ძაღლს საპანარი დაცვის ნაწილი ჩაარიცხვინებებს, მატარებელი ჩასვსა და გაცილებისას ეტყვის: „ადრეც გმირი ნასულა მენსავით სახელგახტბილი და უკან გმირი დაბრუნებულა.“ თუმცა იქვე მოუბოდიშებს: „...ბოდიშს ვინდა. ადამიანისათვის არ უნდა შემედარებინებ. გაბრახებული ვიყავი და დაფიქრებულად ნაპოვარეში...“

კიდევ ერთი კონტრასტი — მშვიდობისა და ომის კონტრასტი როგორი სურათი უნდა შესთავაზოს მწერალმა მკითხველს რომ არ გააუბრალოს, ამასთან, შთაბეჭდილები გახადოს სათქმელი. ერთი სურათი: ცხენები — „თავადღერილები, ამაყად რომ მიწაწარდობდნენ;“ მეორე — ბრძოლის ველზე „მეორე ნუთში დაღაფერილები და დასისხლანებულები ეყარნენ მიწაზე“.

ცირკი — მოთვინიერებული ცხოველების „ადგილი“. სულ რაღაც სამ კაპიკად ბავერი ლომის, ფრთებგარჭობილი ვირების, ნაოჭებიანი ხველოებით მორთული ძაღლების, თხებისა და მაიმუნების ოინების ნახება შესაძლებელი. თუმცა, მათთან ადამიანებიც არიან — უონგლიორები. აქ სანახაობა.

„ომი რომ დამთავრდა, ნიუ-იორკში ჩამოვედი“, — ამ სიტყვებით დანივება ნანარმოების ერთ-ერთი თავი. როგორც იტყვიან, აქედან უკვე უცხოეთია. სხვა ქვეყანაში დაინახე ცხოვერება, ცოლიც მოიყვანა, ოჯახი შექმნა. „თავსგავარი ფაფრავი გადამხდა თავს“, — კი იტყვის გმირი, მაგრამ ამ ფაფრავზე არაფერს მომკვება. განსხვავებულ გარემოში აღმოჩნდება: დიდი ქალაქები მაღალსართულიანი სახლებით და პანანინა სკვერებით ცხოველებს ვერ იგუებდა. ისეთი ადგილის შერჩევა გახდა საჭირო, სადაც „სამყაროს იდილია“ აღდგებოდა. ნანარმოებში კიდევ ერთი პერსონაჟი, გიორგი პაპაშვილის ნაწარმოებია „უცვლელი პერსონაჟი“ ჩნდება — ელენე: ცოლი და მეგობარი. რა ამბავსაც არ უნდა ჰყებოდეს, მას ყოველთვის თავისი მხატვრული ფუნქცია აქვს. გარკვეულ ეპიზოდებში თავად ატკორის მნიშვნელოვანი ბი-

ოგრაფიული დეტალები აღდგება. ასე მაგალითად, გმირი ჰყვება, თუ როგორ უამბობდა თავის მუვლელს თავსაც და მზადარ ფაფრავებს და ეს ქალბატონი როგორ ინერდა ამ ყველაფერს. მოთხრობილი ამბები წიგნად შეიქნა. „მე დარწმუნებული ვიყავი, რომ წიგნს დიდი წარმატება ექნებოდა...“ — შეფასება თავად.

მართალია, ოდნავ ირონიზირებულიც კია მიზეზი: „წიგნი მოხსენიებული ყოველი ჩემი მეგობარიც ყოყნად თითო ცალს, რომ თავისი სახელი ქალადღებ დაბეჭდილი ენახა და სახსოვრად შეენახა“. ეს იმ გრანდიოზული წარმატების ე.წ. „შესაძლებულზე“ სჭირდება, რის თქმასაც ამირებს: „ყოველთვიური წიგნის კლუბი“ მათ წიგნს მიიღებს. იქვე დამატებითი განმარტებაც: „ყოველთვიური წიგნი“ დიდი ამერიკული კლუბია“.

ეს კონტრასტი ფაქტი და შემდეგ დღის ის გმირი, რომელიც ძალიან ჰგავს მწერალ გიორგი პაპაშვილის ლიტერატურულ თავადასაველს: „მომდევნო კვირებში ცხოვერება მთლად შეიცვალა... ტელეფონი მუდმივად იქნა ჩაღობდა. საფოსტო ყუთში წერილები აღარ ეტეოდა. მე ყველაფერი მიხაროდა... ხან უამრავი ქალბატონი მოდიოდა და ინტერვიუს იღებდა ჩვენგან, ხან ჩვენ მივდიოდით სხვაგან, წიგნებზე ავტოგრაფებს ეანერდით...“ ამას მოგზაურობა და ლექციების კითხვა მოჰყვა და ერთი საინტერესო შტრიხი შეემატა წიგნის გმირების სახეს — ისინი ინტელექტუალები არიან. მათი ნააზრევი უზარმაზარი ქვეყნის მკითხველებისთვის ისეთივე საინტერესოა, როგორც მათი ყოველდღიური. ერთი შეხედვით, არაფერიც გამოჩნეული ცხოვერება.

„პაპაშვილის ოჯახი უმნიშვნელო ცხოვერებად. ეხო ჰქონდათ მათაც; უკან-ბალი, რაღაცეები. ქვეში, დიდი ქვეში. გამოსატლებით ზედა: დათვი, სელაში... სუკიანულურ ქვეს ნახულობდა, ყოფილობა და მოქიანდა. მავან (პაპაშვილმა — რ.ნ.) მერე გააკეთა დიდი გამოფენა.“ — ამას ბ-ნი აღექვსანდრე ფუტკარაძე ჩემთან საუბარში გაისხენებს (ის ამერიკაში მცხოვერები ერთ-ერთი უზუხის ემიგრანტი ქართველია, რომელსაც პაპაშვილის ოჯახთან და პოლიფუნქციანაც საინტერესო ურთიერთობა ჰქონდა). გარდა წიგნზე მუშაობისა, რომანის გმირი საყვარელი ცხოველების გამოქანდაკებას მუფდება: კაკლის ხისგან ძაღლს (მელაგულა-ძაღლს) გამოითობს. არ ვიცე, რაღვენად ზუსტად მიუხვდი, მაგრამ სწორედაც, „Thanks To Noah“ — „მადლობა ნოეს“ — ამ მოაზროვნე და სხვაურული სახეს სამყაროს (კაცობრიობის) გადარჩენისთვის ეს წიგნი „უხებურად“ ასწავლის მკითხველს სიყვითეს — ნათულ, ღამაზ სიცოცხლესაც. აჩვენებს და ამ „ჩვენებისას“ ასწავლის კიდევ.

ისევ ნანარმოებს დავებურდევით. რომანი დახატულ გარემოს „შემოემატებთან“ ცხოველებიც, თვინათი საკუთარი სახლებითა და თავადასაველებით. ისინი პატარაებს არც „გასართობა“ სჭირდებათ და არც იმისთვის, რომ ადამიანებს დაამსგავსონ. ერთი კონკრეტად: „არ მიყვარა უაქტიანი, სანვირანი და სვიტრანი ძაღლები... წარმოიადგინე, კალაშნიკი ძაღლესაც შეეხებდრივარ“. ამ ურთიერთობის მოვალეობაც იგულისხმებდა და ვალდებულებაც. ძაღლი სახლს დარაჯობს, მტერს აფრთხობს, საქონელს თვალყურს ადევნებს; ადამიანი —

პატრონობს: აჭმევს, უკლოს და, როცა ამის საჭიროება დგება, ბეთიათთანაც მიჰყავს და წაშლეს ყიდულობს. სოფელში ცხოვრობდა ე.ი. სოფლის მეურნეობაშიც უნდა ჩაერთონ. აი, ეს, მეურნეობა დიდი ხანააღარა რამაა? — ფიქრობს გმირი. მინდვრების წყლისაგან დანრეტა, წყლის მიღების გაყვანა, ორჯას დათესვა, თივის ძნების დადგმა... ეს ყოველდღიური ცხოვრებაა.

როგორ გგონიათ, ცხოველებს ფიქრი შეუძლიათ? მათ მესხიერება (და არა და-ნახსოვრების უნარი) აქვთ? მოგონების შენახვა შეუძლიათ? „გაუმშველელი საიდუმლო“ — ასე შეკითხავს, რომელიც ერთ უჩვეულო ამბავს გვიამბობს. ძაღლისა და ბატკნის მეგობრობა წლების შემდეგაც ადამიანებისთვის უცნაურად, მაგრამ მწერლისთვის სწორედაც ლოგიკურად რომ შედგება: „ლოზის ბოლოს, სადაც ჩემი მინა შეზობლისას ვინჯებოდა, ჩვენი ბატკანი დავინახეთ. იგი ცოტაზე ჩამორჩენილია ფარას და ბალახობდა. მელაკუდა — ძაღლმა ერთხელ დაიყვია. ცხვარმა ზეითი აიხვდა, ლოზს მოაფა და თავი შემოაყო. მათ ცხვირი ცხვირზე მიადგს ერთმანეთს და რამდენიმე წუთს უბოროდ იდგენ. შემდეგ ცხვირი კვლავ სამყურას მიუბრუნდა, მელა-ძაღლი კი მე გამომყვა.“ გმირი დადიორღება და, მასთან ერთად, მკითხველიც: „ნეტა იმ დროს რა იგრძნეს... იქნებ ის სუსხიანი რირარებები გაისმოეს, მკვირ-ძაღლის ფეხები დათრთოლულ ბალახებს რომ თელავდნენ; ან იქნებ იმ ბედნიერ დღეებს იგონებდნენ, ბაღში მწიფე ვაშლებს რომ სტეკებდნენ ერთმანეთს და ბურთბივით ავირავდნენ. ან, ვინ იცის, კვლავ განიცადეს ახალ თვალში თვლიშისა და გამოუღებების სიტკბო და ნეტარება...“ ამგვარი განცდების უნარი მხოლოდ ადამიანებს აქვთ და ვკოვებ, არა ყოველ სულიერს; მამ, რის თქმა სურს დამწერს? შორეულად, „მრნამს, რომ არს ენა რამ საიდუმლო, უსასკოთაც და უსთლენ შორის“ (ნ. მარსთაშვილი). ეგებ, ხელოვნური პარალელია, რა გიცო, კაიხებისას სწორედ ის გამახსენდა... აკი თავსაც ასე შეკითხა: „გაუმშველელი საიდუმლო.“

ხარ-ირემი, შემთხვევით შემოხეტებულნი ენოტი, „სახუტარი“ — სპილო, ცნობისმოყვარე ლეკვები, როცა „რძინა ვარცვრი ოცი აბრევილი კუდი უღლილი ირგვლივ, ოცი ვარციფერი ენა... მხამაღლა სველდა რძეს.“ მომწველმა მათი ჯიშისა და ჯილდის ყველა დამახასიათებელი ქცევა, თვისება უნდა იცოდეს: როდის აიყვანოს გასაზრდელად, ვინკან უნდა მოისმინოს პირველი ბრძანება, პირველი შეტევა, თავისი პატრონის, „სუფსა და ხელს უნდა შეეჭვიოს“. ცხოველის (ძაღლის) გაწვრთნა რომ ჩვეულებრივი ამბავია, ეს ყველამ იცის, მაგრამ მწერალი იმგვარი კუთხით, ოპორით და სილამა, „დასახუტებს“ სრულიად საპირისპიროს, რომ თვალეში ლინილაჰმდგარი მკითხველი ეგებ, დაეთანხმოს კვიც: — ადვილ, დაფეცი, ჯობი მოიტაცე — ხანროთნელი სკოლის ერთი აუცილებელი გაკვეთილთაგან, მაგრამ სწორედ ეს არ მოსწონს. დირექტორის გაკვირებას იწვევს, რატომ არ უნდა უნდოდეს პატრონს „დამჯერი ძაღლი“? — ფრანგენტი რომანიდან:

„ — კი მაგრამ, არ გინდათ, რომ თქვენი ძაღლი გიჯერებდეთ? — გააჩნია, როდის. ვთქვით, მან დაამთავრა თქვენი სკოლა და ჩვენ, ჩემმა ძაღლმა და მე, ტყვენი ვავისირებთ. უცებ ბურქებიდან ფარეზი მოგვცხმა. ძაღლმა ყურები დაიკვიტა და ბურქისაკენ გაიხინა. — მოიცა! — ვუბნები მე, — ეს ზომ ციყვია, დაჯექი — ძაღლს თავისი დიპლომი ახსენდება და ადგება. მე კი შემჭამენ. — შეტყამენ? — დიახ! ბურქებში განა მართლა ციყვი ფაჩუნებდა, მგელი იყო ჩასაფრებულნი. — მგელი? — დიახ, მგელი! მე ახლა მკეცარი ვარ და

ახია ჩემზე, რადგან ძაღლის სიწმეში ჩავყავი ცხვირი. ძაღლმა არ უნდა მკითხოს, ვის ვირჩევ პრეზიდენტად, მე კი არ უნდა ვასწავლო ციყვისა და მგლის გარჩევა. კაცს სხვანაირი ტყინი აქვს, ძაღლს სხვანაირად და ერთმაც თაყისი საქმე უნდა იცოდეს და მწორემა.“

გიორგი პაპაშვილის პერსონაჟებს ქართული სახელები შეკვით: ქედანა, მურა, კიტრა... ზამთერში იქ, საქართველოში გავილი და მესხურებაში ზღაპრის გმირებთან ერთად დამახსოვრებელი საკეთარი სახელები „აქ“ გადმოიტანა. ხაზი არ წყდება წარსულსა და ამწვის შორის; არც „იქ“ და „აქ“ არის გამიჯნული. თვითონაც სერიოზულ მნიშვნელობას ანიჭებს: „კარგი სახელის მქონე ადვოლი საქმე არ არის. ისეთი უნდა იყოს, რომ რაღაცას ნიშნავდეს, ლეკვს უზდებოდეს და დასაძებელადაც კარგი იყოს.“ ამიტომაცაა, როცა ძაღლის ლეკვებს ახალ პატრონებს აძლევს, მას სთხოვს: „რამე ქართული სახელი შეგვიჩინო.“ ნუ დაგვაიწყდება, ამერიკელი მკითხველისათვის მუდმივად (სხვადასხვა კონტექსტში) ქართული (საქართველოს) შესხენება, ვფიქრობ, სრულიადაც არაა შემთხვევითი. ერთი მაგალითი: „მძინარე ლეკვები ხელში ავიყვანე. ორივე დედასავით ოქროსფერი იყო, მაგრამ გოგონას ქედანას ხალები გამომჟყოლდა, თითქმის ტრაგედიულით გადმოუტყვინათო, ზიქუნი კი ალი-კვალა მურა იყო სახით.“

„არ დამივიწყო“, — გადამწყვიტე ბოლოს, სი ლეკვს შემოკლებით არდას დაგარქვე; ამ პატარა აბეზარას კი, ფარდაგების საგლეჯად და ძილის დასაფრთხობად რომ ვიტოვებთ, „აქავე“ დაუფთხოთ.

უღწემო ორივე სახელი გამოიკორა. ორივე შესანიშნავად დევრდა. მერე მნიშვნელობა მკითხა და ვუთარგმნე. „რასაგერქვია, უსარგებლო საქმეა ყველაფერი სიმბოლოებისა და ქმედებების ძებნა; მაგრამ გიორგი პაპაშვილის ნაწარმოების მთავარ გმირს, დასასრულ, ორი საქმე აქვს მოსაგერებელი: პირველი — ლეკვის გაშუქება (ფრანკენფილდებისათვის) და მეორე — ქანდაკების გაკეთება („პედნორი დედს“ — ამ ლამაზი, ბუთიზუხა ლეკვების დედის დიდი მოღვაწეა გამოთლი). მშვენიერი დასასრული მარადიულ დროზე — სიმშვიდის, პარმონიის, ბედნიერების, გამრავლების ნიშანი, ასევე, გაქრეფილი დროც (ქანდაკება).“

ქართულ ენაზე წიგნი გამოცემილია „ნაკადულა“ დაბეჭდა, ტირაჟი — 20 000 გახლდათ, და სულ რაღაც 30 კაპიკი ღირდა.

რეზო ადამია

მიქელანჯელო კვდებოდა!

მცოვანი ხელოვანი აფთარივით ებრძოდა სიბერეს და უკვე მოახლოებულ სამინელ სიკვდილს. უკვირს და გაოგნებულია მიქელანჯელო, რადგან მისი ქმნილებანი გრანიტის კლდოვან მწვერვალებად აღმართულან და მარადიული ქალაქის დიდებას ნარმოადგენენ; მხატვრის სიცოცხლის დასასრული კი მოახლოებულიყო. მოქანდაკემ კარგად იცის თავისი იშვიათი ნიჭის ფასი... განვიცოვრებულა,

„დავითის“ ქანდაკების ავტორისთვის, „მოქაჭველი მონების“, „მოსს“ და „პიეტებისა“, განაყოფიერებით ბოლოდროინდელი „პიეტა“, მარად თანამედროვე ქანდაკებად რომ დარჩება... ხოლო ყველასათვის მომწესხველი და ცალკე საკვირველება ქანდაკებათა შორის „მოქაჭველი მონები“. დემეტრო ჩემო, მაშალა შენდა, როგორი უსაზღვრო ზედალა ჰქონია ადამიანის ნიჭსა და გენიოსს. ეს სასწაული ნეცილი ქანდაკებანი ზეადამიანური შთაგონებითა და ლეთიური გენიითაა მარმარილოს ძვირფასი ქვისაგან გამოქმნილი და მათგან შინაგანი, საკვირველი და შემამოფთობელი, ახალამოხეთილი ვულკანივით ყრუ ქვეა-ქუხილი გაისმო; „მოქაჭველი მონებში“ დედამიწის შინაგანი უმრეტეი სიძლიერის გათავრებული ლავის ბოშოქარი უზომო მასაა ჩაღვრილი. მიქელანჯელოს ამ ქანდაკებათ, თანამედროვეობიდან, ანტუან ბურდელის „ისრის მტყორცელი“ თუ უფასა გვერდით (ბურდელის ეს ქანდაკება პარიზში, დორსეის მუზეუმის მეორე სართულზეა). კანტიკუნტად, მაგრამ ცაკობრობის უწყვეტი გენის ახალ და ახალ განვითარებაში აღმოცენდება ხოლმე ციცილიზაციის იშვიათი საოცრებანი, თავის დროზე ამდაგვარმა პროცესმა შუა, მიქელანჯელოს მემკვიბით, ქანდაკება „დავითი“ და „მოქაჭველი მონები“. ამ გასაოცარ ქმნილებებში, ძვირფასი — სიხიამდგარ — მარმარილოს ქვებში დაუტყვავი სული და კოსმიური ძალა შესისხლბორცვებოდა. ქანდაკებებში მარმარილოს ქვის ფაქტურას და ფიზიურ ნონას ვერა გრძნობ ადამიანი; აქ მხოლოდ ქანდაკებური ქმნილების ლევიური თვისებანი და მარადიული სულიერებაა აფეთქებული, მხატვრის გენიის შემოქმედებითი სულის აწყვეტის, მუხათა ვახლებების, ზღვარს გადაცილებული ვნებათაღელვისა და ფანტაზიის აღმაფრენის კულმინაცია.

ლურჯის მუზეუმის ძველი რომაული და იტალიის აღმორძინების ხანის ქანდაკებათა დიდ დაქრებაში თითქოსდა ვერ ეტყვიან მიქელანჯელოს „მოქაჭველი მონ-

ები“, უსასრულოდ იტანჯებიან და უხილავად იღვნება მათი სული და ძელები, განცევტამდეა დაჭიმული კუნთები, დაბერილი არტერია, ძარღვები და ახენილი ნერვები. მათგან ვახთქვასაა დარბაზის სივრცისა და გარემოს განწყობილება. ოცნებაშიც ვერ გაიულებს ფიქრი, რომ ისინი როდისმე აინწყვეტენ და უშიშმისი ტანჯვისგან გაათავისუფლდებიან; იმდენად არიან მტკიცე ლედიო და უხილავი კოლოსალური ძალით შეკრულნი. სიმბოლურია აქ ყოველივე: რომ ადამიანი მარადიულ ტანჯვაშია და სიცოცხლის დასასრულამდე მონობისთვისაა განქინილი.

ერთ დროს მეფეთა, დეოფალთა, კარდინალთა და დიდებულთა მტყფარე ცხოვრების ამსახველ მატანენ, ლურჯის კედლები, „მოქაჭველი მონების“ სტუმართა დაუსრულებელი ნაკადით უკადრესად დაძაბული და ფსიქოლოგიურად შეკუმშულია. თვით ავტორი კი შორს, იტალიის მიწას სიკრემია და მისგან არაფერი ისმის, მხოლოდ მისი „მოქაჭველი მონები“ უსასრულო დროით შეზმინან მინიერ დრამას. მათ ირგვლივ შემოჯარული დემონის ქანდაკებები, იმპერატორთა, ბრძენთა, პოეტთა და დიდებულთა ბოუსტები ამდაგვარი ნაშებების ცვეთრი განცივრებულან. დღევანდელი, გაოგნებული და შორჩილი, მაყურებელი მოსმარედ დადის და ამ დაძაბულ სივრცე-გარემოში კოსმიური ხრიალით ესმის მიქელანჯელოს სულის ჩვილ-გოდებისა.

**ვარ მარტოსული და განწირული
და მომწყვეტილი, როგორც ქერქია ხისა...
მე გმზევი, როგორც კრახანა,
ძელისა და ტყავის ტომარაში მოთავსებული...**

მიქელანჯელო, როგორც ტიტინი და მოქანდაკე, მინიერი და კოსმიური, დიდი ძალაა, ფიდაისის მერმე ვერ არავგონიო ადამიანული საოცრება; ასევე ყველა დროს ბელადზე, მეფესა და იმპერატორზე აღმატებული, და მაინც, სანამდე მიიყვანა კოსმოსის შეუჩერებელმა დრის დინებამ და მისმა მიუყარება განაჩენმა. ასეთი სასაზღ-მოქმედი ადამიანი, მიქელანჯელო, თანდათან სამიწელ წყვიდადს ბარდებოდა. კოსმოსი-დრო, სივრცე-გარემო და გარდამავლობა უმონყალოდ, ზემინიერი ძალ-ღონით ქვესკუნელისკენ ექმნებოდა და დაუფლობად საშობებელი, და ხელოვანს... მოქანდაკის შედევრები კი განზე იდგა, საოცრება „სიქსტის კაპელას“ ძერის მოხატულობაც თავისთვის ბოშოქრობდა. ამ დროს ულტრამელი მიქელანჯელო თავის ქმნილებებს ხელს არ უშლიდა და უპატროსნესი ბერივით შორჩილი იდგა მათ ნინამე, თანაც, ბავშვივით უკვირდა, რა ადევილად ერეოდა და ცვეთდა უხილავი ძალა-კოსმიური შავი ჩრდილი უმონყალოდ ანადგურებდა მის უზარმაზარ ადამიანურ ბუნებას და უსაშველოდ მიაჭანებდა იმ ქვეყლისკენ, ანუ მინიერ სისტემამში; რა თქმა უნდა, მინა უხნობადა მას, უახლოესი, დიდი და ურთულესი კოსმიური ფერომენი... ამასობაში მიქელანჯელოს ტანჯვის ცისფერ ბავიციზე შემდგარი სული მწარედ გვახსენებს:

ჩემი კბილები ისე ირყევა,
ვით კლავიშები კლავესინისა...
მაქვს პირისახე გაფთხორებული...
ცალ ყურში მიზის მე ობობა ქსელის მქსოველი.

ამგვარად მოტბა მინიერმა და კოსმიურმა ბუნებამ ერთ დროს უდრეკი და შეუპოვარი მიქელანჯელო და ჩვეულებრივ მოკვდავს გაუთანაბრა.

მღერის ტრიქინა მეორემ ვათენებამდე...
ისე ვზრიალებ, თვალს რული არ ვკარებ.
მე დიდებას რომ აღმიშთვამდა, იმ ხელოვნებამ,
აი, სადამდე მიმიყვანა, როგორ გათავდა.

სინანულით საყვედურობს დიდ ხელოვნებასა და თავის მარად უკვდავ შედეგებს მიქელანჯელო, ხოლო უჩვეულოდ სდგნან და ძლიერი პლანეტების დარად ზეცურ კვარცხლბეკზე დგანან „დავილი“, „პიტა“, „მოსე“, „სიქსტის კაპელას“ ფრესკები, „მიჯაჭვული მონები“ და მრავალი სხვა, სამყაროს მარადიულ მთლიანობას შერწყმიან ისინი და ავტორის მალე განიერება არც ადარდებთ. ასეთი ბედისწერისაა ყოველი დიდი შემოქმედის ცხოვრება.

მიქელანჯელოც, დედამინის ჯანმრთელი ნიჭი და უწყვეტი არტერია, ვერ შერიგებოდა სიბერესა და სიკვდილს, კოსმიურ მკაცრ გარდუელობას, და როგორ მწარე და ტრაგიკულ სულიერ სურათს გვისხატავს ერთ დროს პლანეტის მყვრობელი გენია...

მე ვარ მოხუცი, უბადრუკი და გათვლილი
და ბედშავს ახლა სიკვდილი თუ მიშველის მხოლოდ...

მოქანველი ვარ, გატანჯული და მოტეხილი,
ჩემი სასტუმრო ერთადერთი არის სიკვდილი...

მიქელანჯელო უკანასკნელად შეებრძოლა სიკვდილს და, — მიმეღვითო, — სწრაფით აღმოხდა უწეო, მიღუღო მონუსს, მაგრამ მის წინაშე უდგმა ყოველი და ყოველივე... მასთან მხოლოდ კოსმიური ფშლეული ძალა შეტყურობდა, შავი, უზარმაზარი სიკვდილის უხილავი მასა მძიმედ მოიჩაჩედა მის კენს, სასტიკ ვალათად, თავის ზნელ საქვს აღასრულებდა და არავის არ ეშორილებოდა. დაუძლურებული მხატვარი ნელინელ ბარდებოდა და შორილდებოდა... მიქელანჯელოს საოცრება ქწნილებანი კი არც ერთის საქმეში არ ეწვიოდნენ, მინიერი სიკვდილ-სიკვცხელ მათთვის ხომ ძალიან შორეული იყო და სრულიად უცხო განზომილება. ყოველ შედეგითა უცნაურ დამოუკიდებლობას და უცხო გაურკვეველ განდგომილებას მიუყვართ ისეთ დასკვნამდე, რომ ისინი უთუოდ იმ შესაშვ რაღაცას ერწყმიან, რომელიც ჩვენთან ძალიან შორეულია, რის ძიებასაც უმონალოდ შეუძნრნენ მისტკოსი პოეტები. ის მესაშვ რაღაც გონიონუნდომილ ფენომენია, ბოლომდე შეუცვლიადა, აღბანა სამყაროსაც აქვს თავისივე ზომის და სიდიდის ინსტრუმენტი, რაც თავისთავად შეუვალ იღუპალებას წარმოადგენს.

მარადიული შედეგების ავტორი კვდებოდა, დიდ ხელოვანს დიდ უსწრებდა და სამოქმედოდ სიკვდილი ჩამოეკვდა. ყოველივეს გამანადგურებელს შეეწინააღმდეგებოდა გარემო და არამინიერი სუნი ტრიალებდა ირველივ. მიქელანჯელო კვდებოდა, აქვე ახლოს, მეზობელ სახლში ბავშვი იბადებოდა. იქ კი მარადიული შედეგითა მშობიარობა დასრულებულიყო და მრავალწერტილმა ვარსკვლავთაშემდის ააღწია...

გამოხმაურება

მარინე ტურავა

პოეტური
ანდერძი

თქვენს თურნალში გამოქვეყნებულმა ნიკოლოზ ჩხოტუას გულისმეჭმურლმა ანდერძმა (წინო ვახანია, აგული მაიცი — მშობლიურ მინაში“, ჩვენი მწერლობა“, 8) რეზო თაბუკაშვილის „ანდერძი“ გამახსენა.

რეზო თაბუკაშვილი არ ყოფილა დიდი პოეტი, ბავშვობაში წერდა. პირველი ლექსი წ წლისამ დაწერა, 15 წლისას ორი წინააღმდეგობა, ერთი ლექსების კრებული და მეორე პოემა. წინგნების რედაქტორი ოსებს გრამაშული იყო. ამ დროს თაბუკაშვილის მამა „საბლტგამის“ დირექტორად დანიშნეს და წინგნებს სამუდამოდ დაემშვიდობნენ დღის სინათლეს. მოსკოვში (მოუხედავად თავისი კონფლქტისა ამ ქალაქთან) ყოფნისას რუსული ლექსების წერა დაიწყო, ასი

ლექსი დაწერა, ნაწილი მხოლოდ პასტერნაკს წაუკითხა, როგორც თვითონ ამბობდა, „გათავებედა“.

პოეზიასთან ჭიდილი შექსპირის თარგმანებით გააგრძელდა. ისე გაიტაცა ამ საქმეში, კინაღამ მთავარი პროფესია დაკარგა. პირველად 98-ე სონეტი თარგმნა — „უშენოდ ვიყავ, როს გვესტუმრა ცით გაზაფხული.“ თითქმის მთელი ცხოვრება, რომელიც ნელი ეპარაულებად შეუქსპირს. „თარგმანის დროს რაინწყებდა ხოლმე, რომ ეს თარგმანებია, იმდენად ჩემია, ახლობელი. სირიული ისაა, რომ ეს უნდა იყოს რენესანსული პოეზია, ეს უნდა იყოს ინგლისური პოეზია, ამავე დროს უნდა იყოს თანამედროვე, დღევანდელი გერსიოვიკაციული დროის, ტექნიკის დაცეით თანამედროვე და ამავე დროს არქაულიც, რომ ჰქონდეს პენი სიძველეს, რასაც ყველაზე მეტად იაპონელები აფასებენ. ეს იყო ჩემი ბენდნიერი ურთიერთობა ამ სამყაროსთან“.

ამ ურთიერთობის წყალობით შექსპირის სონეტების უშმვენიერესი თარგმანები დაგვრჩა. რუსებს არ გააჩნიათ შექსპირის შესატყვისი მეტრი, ამიტომ მარშაკის ბრწყინვალე თარგმანები უკმარისობის გრამზობას იწვევს, ასევე პასტერნაკის თარგმანებშიც, პირაული ამ მხრივ უნაკლოა.

ის არ იყო დიდი პოეტი, მაგრამ სიკვდილის წინ ერთი პატარა, მშვენიერი ლექსი დაწერა, „ანდერძი“ უწოდა და თავის შეიღმიევილებს უძღვნა.

ღირსეულად იცხვება და ამიტომაც „საკუთარი სიკვდილი ჰქონდა“ (რაინერ მარია რილკე), საკუთარი სათქმელიც,

რაც საინტერესო ცხოვრებით დააგროვა. ჭერტაზე მებრუნე მონაწილეობა, მოქმედება უყვარდა, გუნდის სიმძაფრეს შენეებაში ზედად. იმავე რილკეს თემით: "კაცმა უნდა მოიკადოს და მთელი ცხოვრების, რაც შეიძლება გრძელ ცხოვრების აზრს და სიტყვით შეაგროვოს აუქარებლად... და შემდეგ გვიან, ცხოვრების ბოლოს შეიძლება გამოუვიდეს ათი სტრიქონი, ათიოდ კარგი სტრიქონი, რადგან ლექსები განცდებით კი არ არის, როგორც ჰკონიათ (კაცს განცდებით ადრევე და ჭარბად უწინდით), არამედ გამოცდილება". რეზო თაბუკაშვილის „ანდერში“ არ არის რილკეს მიერ ნაგულისხმევი ათი გენიუსული სტრიქონი მხატვრული თვალსაზრისით, მაგრამ მნიშვნელოვანია საზრისით — სიკვდილის პირისპირ და არჩენილი კაცის სტოიციზმი.

„მშვიდობას ეძვეტო მალე ქართული ზეცის საფორნოს და მცირე ტალღად შევიწერსმები ზღვას უნაბიროს, ქარს იმ ქვეყნიურს დეაბედეტებ მალე ნინ აფრას, დიდებულისა, გარდვიტციუ უცებ ნინაპრად“ — ნარმოუდგენელია სიკვდილის აღქმა ამგვარი სიმშვიდით, როცა იგი ასეთი რეალური და ხელშეწყობისა. მთელი ცხოვრების ნინაპრების ნაკვალები კვადდაკვალ იარა, ახლა თავად უნდა გამხდარიყო ნინაპარი და მცირე ტალღად შეერწყოდა უნაბირო ზღვას.

„და თუცა ჩემი გამგზავრება ჰგავდა ნამებას, სიკვდილი მაინც არ დაარქვით გარდაცვლებას“. მიუგზავრებოდა ტყვილით, მაგრამ რწმენით. „მარტო ფრფუდს იცის, რას ნიშნავს ბოლომდე დანება“ (ოლიუბ ბროდსკი). ამ ტკივილისა და წესის მოუხედავად, იგი საკუთარი, მხოლოდ ამისთვის განკუთვნილი, ღირსეული სიკვდილით ეკვებოდა.

„მე ნაელა, მაგრამ სამუდამოდ თქვენთან დაგერჩები, მე გიმეზღვრებთ ცხოვრების გზას როცა გაყვევით, მე დაგინახავთ, მაგრამ ვეღარ დავგინახავთ“, — ეს არის ცხოვრება, რომელიც სიკვდილის შერეც გრძელდება, რომელიც მარადიულია. ნეტარ ავგუსტინეს ეკუთვნის: „რად გგონიერა შენს უფროსა მიღება? იმიტომ, რომ შენს თვალსაზრისს გარეთა ვარ? მე შორს არა ვარ, ზუსტად გზის გადაღმა ვარ... ხომ ხედავ, ყველაფერი კარგად არის...ნეტ ტირი, თუ მართლა გიყვარვარ. თუ მართლა იცი, რა არის ღმერთის მადლი და სასუფეველი.“ ეს არის სიკვდილი, რომელიც ღმერთს მოიცავს, გულისხმობს.

„მე არ ვიქნები არასოდეს თქვენთან მოდავე, სამშობლო თქვენი თუ არასდროს არ იცოტავეთ, მაგრამ იცოდეთ, მე იმ დღიდან თქვენთან არა ვარ, რა თუ სარბილად საქართველო გეპატირავათ“. ტრადიციული ბედის მქონე პოეტმა გრიგოლ ორბელიანმა, რომად საქართველოსა და რუსეთის სამსახურს შორის რამ იყო გაორებული და სიმძვიდედაკარგული, უკანასკნელი ტკივილი და ამოკენსება ასე გამოხატა:

დავბერდი, ბედს ვერ მოვესწარ, დაემხო ჩემი სამშობლო, გულს მიკლდა უიმედობა, საფლავე ჩადვიდარ სიმწრაით.

ეს მარტო სამშობლოს უბედობით შეწუხებული კაცის სიტყვები არ არის, აქ გრიგოლის უკმაყოფილება, საკუთარი თავის ბოლომდე ვერმეწრის სინაზულაც ჩანს. რასაც ვერ ვიტყვით ანდერში“ ავტორზე. მისი სულიერი სიმძვიდე ეკლზობილიანის დამსახურებაცაა.

„დამარცხებულზე არსილება ჩანდით საბრალოდ, ვინცს სიგადავ კაცთა მოდგმას არ დააბრალოთ, ტკილით გეცნებთ სიტაბუკე, მერე სიბერეც, სხვათა მიღწეით, სისარბილო თუ გაიბერეთ“.

„ვიდრე წერას დაიწყებ, უნდა იცხოვრო“ (ეგზოპერი). რეზო თაბუკაშვილის ეს სტრიქონები მხოლოდ სიყვარულით განვლილი გრძელი ცხოვრების ბოლო აკორდია, ჯამია, შეფასება.

„ყოველგვარი ნაღვლის, ყოველგვარი ზანეულობის“ გარეშე დანერილი ეს ლექსი იმის დასტურია, რომ „სიკვდილი არა არის რა“ (ნეტარი ავგუსტინე), იგი ადამიანის მარადიული სიცოცხლის ვაგრძელებაა, მხოლოდ „ნარეულად სიცხადეთა საუფლოში.“

შექაპირის თაბუკაშვილისეულ თარგმანებში არის ასეთი სტროფი — ამ უდაბნოში ხატად დამატეს შენი ცოდეები და მორჩილი ვარ შენი ერთი გადმოხედვით. „შენს ცოდეებს ეე-თაცხანები“, მაგრამ ქართულად კარგად ყლრის „ამ უდაბნოში ხატად დამატეს შენი ცოდეები“. უდაბნო არ არის შექაპირის ამ სონეტში, მაგრამ არის სხვაგან, იგი სამყაროს უდაბნოს ეძახის ტრადიციებშიც, პოეზიაშიც. ეს მისი სახეა, ბატია, რომელიც მთარგმნელმა ამ ლექსშიც გადმოიტანა.

თავისი სიკვდილით რეზო თაბუკაშვილმა ცოცხლით სავე უდაბნო დაატოვა და „ნარეულად სიცხადეთა საუფლოში“ გადასახლდა საუფლადამოდ. წასვლის ნინ მთელი ცხოვრებისეული გამოცდილებით შეგერებული „ანდერში“ დაგვიტოვა — ადამიანის დიდებულიების ნიშნუდ.

„მადლიერებას უნდა განვიცდიდეთ მხოლოდ იმიტომ რომ ვარსებობთ“ (ჯონ ალვაიკი). თაბუკაშვილი თავისი არყოფნის, წასვლის გამოც მადლიერებას განიცდის, რაც მხოლოდ უფლის რჩეულითა ხვედრია.

რადამკიის მინაწარი:

ანდერში არ არის მხოლოდ იურიდიული მოვლენა. მას შეიძლება ჰქონდეს საკმაოდ მნიშვნელოვანი ისტორიული, ზნობრივი, ფსიქოლოგიური, ფილოსოფიური, სოციოლოგიური, ლიტერატურული ღირებულება.

ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე დროდადრო ქვეყნებშიც ცალკეულად დაკვირვებულ თუ მოსახრებნი ანდერშის, როგორც მრავალმხრიანი და მრავალფეროვანი მოვლენის ირგვლივ. ისე ჩანს, რომ ადრე თუ გვიან მოსალოდნელია, რომ მკვლევარები სავანებოდ ჩაუვადნენ მის შესწავლას.

ამ თვალსაზრისით მარტო ტურავას ამ მცირე სტატიაზე ნარმოუდგენი, როგორც კიდევ ერთ ზიძგს ამ მიმართულად ბით კვლევისათვის.

რეზო თაბუკაშვილი შვილიშვილებთან ერთად

ნინო ჯავლეძე

„ებრისის ანუ აფხაზეთის ანუ იმერეთის“ მინაზე მოსახლე ტომთა ისტორიიდან

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ „ანტიკურ ხანაში აფხაზეთის ტერიტორიაზე, ანუ შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მოსახლე ტომთა ეთნიკური კუთვნილების, მათი წარმომავლობისა და ადგილსაცხოვრების, ამ ტომებში მიმდინარე ეთნო-სოციალური პროცესების შესწავლას მრავალი წლის ისტორია აქვს“ და იქვე მითითებულია, რომ „წერილობით წყაროთა სიმცირე და ცალმხრივობა... ტომთა ხსენება მეტწილ შემთხვევაში მათი ეთნიკური ენობის მითითების, მათ შორის არსებული ეთნიკური სხვაობისა და მათი წარმომავლობის აღნიშვნის გარეშე მხოვეწელოვნად აძწლებს აფხაზეთის ძველი მოსახლეობის ეთნო-პოლიტიკური პროცესების კვლევას, ხელსაყრელ პირობებს ქმნის ამ საკითხებზე მსჯელობისას მკვლევართა შორის აღსუსიების გაზღისა და აზრთა სხვადასხვაობის გაქენისთვის [1, 7].

საკითხის თაობაზე მართლაც არაერთი სამეცნიერო სტატია თუ მონოგრაფია გამოქვეყნდა. მკვლევარ-მეცნიერთებს ერთი ნაწილი ცალკეული ტომების ეთნოგენეზის შესწავლით შემოიფარგლა (ნ. ბერძენიშვილი, ნ. ყაუხჩიშვილი, თ. ყაუხჩიშვილი, დ. მუსხელიშვილი, თ. მიმჭუანი, გ. გასვიანი და სხვ.), სხვებმა კი ეგრისის სამეფოში მცხოვრები ტომების ეთნოსტრუქტურის სპეციალური ნაშრომები მოუძღვნეს (პ. ინგოროვა, ზ. ანჩაბაძე, ნ. ინაძე, ნ. ლომოური და სხვ.). მდიდარი ლიტერატურის მოუხდავად აზრთა ერთიანობა, როგორც ზემოთ ითქვა, დღემდე არ არსებობს და კამათი პრობლემის გარშემო გრძელდება. ვფიქრობ, წინამდებარე წერილი მკვლევართა შორის აზრთა გასაზიარებლად და საკითხის გასარკვევად კიდევ ერთი წინაპირობა გახდება.

ქართულ, ბერძნულ და რომაულ წყაროთა მიხედვით, ჩრდილო ეგრისში უძველესი დროიდან დასახლებული ვივრე ადრეფეოდალურ ხანაშივე ცხოვრობდნენ ტომები, რომელთა შორის უმეტესნი ქართველ ენოსის განკუთვნილებოდნენ (პენიოხები, კორაქსები, კოლხები, მოსხები, კოლხები, ლაზები, სანიე-სოანნი, მაქვონები, მისიმინები, აფსლანები, აპაზგები და სხვ.). მცირეებრი (ტორეტები, გელონები, ეპაგერიტები, ჯიქები და სხვ.) იყვნენ არაქართული წარმოშობის, რომლებმაც საუკუნეთა განმავლობაში ვერ შეინარჩუნეს თვითმყოფლობა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ თუ სახელმწიფოებრივ პროცესებში არაზარიანი ჩენილი კვალი არ დაუტოვეყბათ.

ლონტი მორველის თანახმად, პრეისტორიული ხანის მოუძღვნებს რომ მოგვითხრობს, ეგრისის მინა-წყლის უპირველეს ბინადგობად „ეგროსისანი“ სახელდებიან. ამ ცნების ქვეშ ყველა ის დასახლებული ქართველი ტომი იგულისხმება, ვინც აღმოსავლელ და სამხრეთელ თვისტომებთან ერთად ქართველი ერის ჩამოყალიბებაში

მიიღეს მონაწილეობა. ვინ არიან ის „ეგროსისანი“, ე-ეგრისის ჩრდილო-დასავლეთ, ანუ აწინდელი აფხაზეთის მინაზე რომ სახლობდნენ?

1. კოლხები დარაბისანი, აინთა ანის მცოდნენი (პატიონი)

სპეციალურ ლიტერატურაში ჩრდილო ეგრისში კოლხთა განსახლების შესახებ ზოგადად ნათქვამია, რომ ანტიკური წყაროების მონაცემებით... კოლხებით დასახლებული ჩანს მინა დიოსკურიამდე, რომლის შემდეგ იწყება ეთნიკურად შედარებით ჭრელი სამყარო, სადაც კოლხებთან ერთად იხსენიება კერკეტები, კორაქსები და სხვ. ტომები...“ [1, 6]. მკვლევარმა მ.ინაძემ ძველი აფხაზეთის ეთნო-პოლიტიკურ ისტორიას ვრცელი ნაშრომი მოუძღვნა, თუმცა მას სხვა ტომთაგან განსხვავებით, რომელთა განსახლებას გამოწვევლით იკვლევს, კოლხთა ტომების ადგილსაცხოვრისის საკითხი დამწერლობით არ შეუსწავლია და მხოლოდ შენიშნავს, რომ ძველბერძენ ავტორთა ცნობები „თავისთავად არ ნიშნავს ამ ტერიტორიაზე მხოლოდ და მხოლოდ კოლხური წარმოშობის ტომების დასახლებულს, ამ ცნობებით არც ის მტკიცდება, რომ საკუთრივ კოლხთა ეთნიკური საზღვარი მაინცდამაინც დღ. სოხუმამდე აღწევდა, რადგანაც ზემოხსენებული ცნობების მოხვედრა წყაროებში შეიძლო გამოენვია იმ ხანებში დანაწილებული კოლხური ეთნიკური ბირთვის...პოლიტიკური გავლენის გავრცელებას ამ მხარის მოსახლეობაზე...ძველი მოსახლეობა ადრინდენვე კოლხური კულტურის არეალში იყო მოქცეული“ [1, 9].

კოლხების შესახებ ცნობებს აღმოსავლური წყაროების გარდა ბერძნულ-რომაულ თხზულებებიც ხვდებით. ბერძნებთან თავად ეს ცნება, ისევე, როგორც ტერმინი „კოლხიდა“ ძვ. წ. VIII-დან გვხვდება. ეგზელის კორინთელი პირველი ავტორია, ვინც ეს ეთნომიმი და აგრეთვე გეოგრაფიული ტერმინი ახსენა. წყაროთა თანახმად, კოლხთა ტომები ისტორიულ სარბილზე ჯერ კიდევ არგონავტების ემოქიდან (ძვ. წ. XIII-XIII ს.) ჩნდებიან, როდესაც ისინი ეპ-ეგრისის სხვა ტომებთან ერთად არიან მოხსენიებულნი. არგონავტების თქმულების ვრცელი ვერსიის ჩამწერმა აპოლონიოს როდოსელმა მათ შესახებ არაერთი საყურადღებო ცნობა შემოგვიწინა. კერძოდ, მითის უძველესი შრეებიდან კოლხთა ადგილმოსახლეობის მიმანიშნებელი კონტურები იკვეთება, რაც იმის წარმოდგენას გვიქმნის, რომ კოლხთა ტომი ჩრდილო ეგრისშიც უნდა ეცხოვრა: „კოლხნი კავკასის კლდეებზე იდგნენ, მეფე ვიდრად მდინარის პირას“ [111, 157]. ეს პასაჟი იმ უშორესი სივრცული რეალობის შესატყვისია, კავკასიონის მიონწინეთში კოლხთა არსებობას რომ უნდა გულისხ-

მომდევ. ძვ.წ. VI-Vლს.-ის ლოგოგრაფიის პეკატე მილეთელიც ასწენებს კოლხურ ტომს, რომელსაც იგი კორაქებს უწოდებს და მათ „კავკასიონის ქვედა ფრედებზე“ მოსახლე კოლხების მეზობლად მიუწერს ადგლს [IV]. ასევე ირვეკა, რომ უკვე იმ ხანად კოლხთა ტომების განასახლებს გეოგრაფია შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროსაც მოიხატება. ფსევდო-სკილეტს კარიანად ეძღვნა (ძვ. წ. IVს.) თანახმად, დიოსკურისი კოლხთა ქალაქი [V]. გარდა ამისა, პეროდოტე შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროსთან ოდენ კოლხთა ტომის სამფლობელოს ასახელებს [VI, 262], ხოლო მისი მთარგმნელისა და გამოცემლის ა.ბარგეს კომენტარით, პეროდოტეს პტონია მონაცემები თანამედროვე სოხუმთან ახლოს ძველი კოლხების პატარა დასახლების შესახებ“ [VII, 522]. მსგავსი ცნობები იონურ და იონურიდან მომდინარე სხვა წყაროებშიც გვხვდება, რომელსაც მომდევნო საუკუნეების ავტორები იმონებენ. ფსევდო-სკიპონის, რომლის ცნობები დაცულია ახ.წ. Vს-ის ანონიმთან, წერს: „...ბარბაროსული ქვეყანა კორაქსიეც, რომლის შემადგენელი ნაწილია ე.წ. კოლიე, რომელიც ახლა (უჭირავს) მელანქლენებისა და კოლხების ტომს“ [VIII, 4]. პლინისი (ძვ.წ. Iს.) კი ამბობს, რომ უნი ექსინის პონტოს „ნაპირები ეკავით ევლურ ხალხებს მელანქლენებს და კორაქსებს კოლხების ქალაქი დიოსკურით, რომელიც...ახლა მიგრებულია“ [VI, 34]. ერთი სიტყვით, წყაროთა თანახმად ძვ.წ. XII საუკუნიდან მოყოლებული ჩრდილო ეგრისში კოლხთა არსებობა ფაქტი ნათელყოფის, რომ ე-ავგრიის ამ რეგაონში, ანუ ანიდელია ფაზაზების ტერიტორიაზე კოლხების ტომი მკვიდრი მოსახლეობდა.

კოლხთა შემდგომი მდგომარეობა განსახლების ცნობები ბერძენ-რომაელ მწერლებთან კვლავაც მოიპოვება. ოვიდეუსი თავისი ლექსების ციკლში „წერილები პონტოვან“ კოლხებს ბოსფორის და მეოტის ჩრდილოელ ტომებთან ერთად ასხენებს, რაც ძვ.წ. I საუკუნეში შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე კოლხთა ტომის არსებობას უნდა მიანიშნებდეს. დიონ-კასიოსი, როდესაც პომპეუსის მიერ ძვ.წ. Iს-ში წარმოებულ ლაშქრობას აღწერს, მითრიდატეს მეფე-საუკუნეში პომპეუსის შესახებ ამბობს, რომ მან „გადამარტოვებ...კოლხებით ჩასულიყო, ხოლო აქედან ბოსფორში მითრიდატეს ნინაღმდეგ გალაშქრა...გაიარა კოლხებისა და მათი მეზობლების მიწაზე“... [IX, 62]. მართალია, დიონ-კასიოსი არ აზუსტებს, თუ ეგრისში სად სახლობდნენ „კოლხები და მათი მეზობლები“, მაგრამ აქ რაიმე მართალი ჩრდილო მიწები იგულისხმება, ეს ჩანს პომპეუსის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ტომთა უნდა გავალო. ეს ვარაუდს სხვა ავტორთა ცნობებითაც დადასტურდება. ევრძოდ, სტრაბონი აღნიშნავს, რომ მითრიდატეს ომების ისტორიკოსები შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მცხოვრებ ტომთა შორის კოლხებსაც ჩამოთვლიან: „აქალები, ზოგები, პენიონები, კვლავ კერკეტები, მოსხები და კოლხები, რომელთა ზემოთ ფთორფავები, სანაბნი და სხვა პატარა ხალხები კავკასიონთან“. სხვაგან კიდევ სტრაბონი არტემიდორზე (ძვ.წ. IIს.) დაყრდნობით ამბობს, რომ დიოსკურია და პიტუნტი კოლხიდის ქალაქებია: შავი ზღვის სანაპირო „ბატადან ნელ-ნელა ბრუნდება, შემდეგ

შემობრუნდება დასავლეთისკენ და სრულდება პიტუნტსა და დიოსკურიასთან. კოლხიდის ეს ადგილები ხომ ესაზღვრებიან სხენებულ სანაპიროს“ [X, 120]. ამასვე იმეორებს აბიანე (ახ.წ.), რომელიც მითრიდატეს ომებს გადმოცემისას შენიშნავს, რომ კოლხები კოლხიდის ძირითადი ტომია და დიოსკურია მათი ქალაქი იყო [XI]. სტრაბონის თანამედროვე რომელიც ისტორიკოსი გაიუს ევლეუსი პატერკულუსიც (ძვ.წ. IIს.) იმავე მოვლენების აღწერისას კოლხთა ტომს პენიონებისა და აქალების გვერდით მოიხსენიებს: „პომპეუსმა...ჯარი მიაბრუნა იმ ხალხისკენ, რომელნიც პონტოსის მარჯვენა და უიოდურს ნაწილში ცხოვრობენ - კოლხების, პენიონებისა და აქალებისაკენ“ [VIII, 24]. როგორც ვხედავთ, რომელიც და ბერძენი ავტორების თქმით სხენებულ სანაპიროზე კოლხთა ტომი ძვ.წ. II-I საუკუნეებშიც ცხოვრობდა.

ვითარება ნაწილობრივ შეცვლილია ახ.წ. I საუკუნეში. მენიპე გვაუწყებს, რომ ძვ. აქიიდან ძვ. ლაზიკამდე მცხოვრებ ტომთა შორის უნი კოლხებიც ბინადრობდნენ, მის დროს კი ამ ტომების ნაცვალად ვიქები დასახლებულან [IV, 11], ე.ი. მენიპეს დროისთვის შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე ადრე მცხოვრები კოლხები სხებთან ერთად ვიქები შეუერთდნენ. ეს ვიქები ემთხვევა ეგრისის სამეფოს დასუსტების ხანას, როდესაც ქვეყანა ოდინდელ სიძლიერეს თანდათან კარგავდა. თუმცა ცვლილება ნაწილობრივი ხასიათისა და ჩრდილო ეგრისის შიდა მიწებზე კოლხები კვლავაც განაგრძობენ ცხოვრებას. ასე მაგ., იოსებ ფლავიუსთან კოლხთა ტომი პენიონების, ტავრების, მეოტიდის ხალხთა და ბოსფორისთვის შორის არის ნახსენები [XII, 58], რაც ახ.წ. I საუკუნისთვის ეგრისის უიოდურს ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში, იქ, სადაც სამეფოს საზღვარი მდ. მცერე ხაზარეთთან გადიოდა, მათი ყოფნის დასტურად აღიქმება. ახ.წ. II საუკუნეში კოლხები ბინადრობენ როგორც სებასტოპოლთან, ასევე კავკასიონის მთისწინეთშიც: „პონტოს (სანაპიროს) კუთხე, ტინდარდების ქვეყნის შორიპარბოს კოლხებს უკავიათ...ისინი კავკასიონის მთისპირასაც ცხოვრობენ...“ [VII, 175]. ამ სიტყვების ავტორის დიონისე პერიეგორის მიერ ნახსენები პონტოს კუთხე - იგივე კოლხების“ გარეა [XIII, 44], კლავდიუს პტოლემოსის მთებამდე მიულ სიგრძეზე იყვნენ დამკვიდრებულნი. ამასვე მოწმობს ახ.წ. II საუკუნეიდან ეთნონიმ „სუანთ-კოლხების“ გარეა [XIII, 44], კლავდიუს პტოლემოსის მიერ ამ ნარევი ტომის სხებზე, რომელსაც იგი აქალებთან, ასევე კერკეტებსა და პენიონებთან ერთად პონტოსის ჩრდილოეთ ასახელებს, იმის მარჯვენაგანია, რომ მის დროს ჩრდილო ეგრისში, დიოსკურიიდან მთისწინეთამდე მოსახლე კოლხები სვანთატომების ვერადივივრე ცხოვრობდნენ და საცხოვრისს მათთან ერთად ინაწილებდნენ.

საგულისხმოა ორფთავი „არგონავტიკის“ ერთი ადგილი, სადაც ფსევდო-ორფეუსი კოლხითიდან გამგზავრებული არგონავტების გზასავალს აღწერისას მეოტიდის, სინდიკეს მხარეში მდებარე სინდის მთას ასახელებს და „კოლხების, პენიონების და აბაზგების სახელგანთქმულ ტომებს“ ჩამოათვლის [XIV, 104]. ფსევდო-ორფეუსი კოლხთა ტომს პენიონებისა და აბაზგებთან ერთად მოიარებებს, ეს უკანასკნელი კი, ცნობილია, შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მკვიდრობდნენ. აქვე

უნდა შევნიშნოთ, რომ ავტორს მისი თანადროული ვითარება (ახ.წ. IVს.) არგონავტების ეპოქაში გადააქვს, რადგანაც აბაზგები წყაროებში მოილოდნენ ახ.წ. II საუკუნედან ჩნდებიან და მათი სხენება არგონავტებთან ერთად ოდენ ქრონოლოგიურ-ისტორიული აღრქევაა. მაგრამ მათგან არ სხვა რამ არის. ფსევდო-ორფეისი, უნებლით, მის დროინდელ სინამდვილეს გვიჩვენებს, საიდანაც ცხადი ხდება, რომ ახ.წ. IV საუკუნეში კოლხთა ტომი (და არა კოლხები, როგორც პოლიტიკური ცნება) — ეგრისის სამეფოს ჩრდილო მხარეში მცხოვრები ხალხია. სხენებულ-ლი პასაჟი ფსევდო-ორფეისის ფანტაზიის ნაყოფი რომ არ არის და იგი რეალობას ასახავს, ეს მისი წინამორბედი ავტორების (პატროკლუსი, ფლავიუსი, აპიანე, დიონისე პერიეგეტი და სხვ.) ზემომოხმობილი ცნობებითაც წარმოიჩინდება, ჩრდილო ეგრისში კოლხთა განსახლების რომ უნდა.

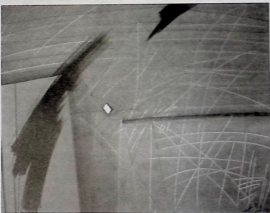
V საუკუნიდან მოყოლებული კოლხები უფრო ხშირად ლაზებად მოიხსენიებიან: „დიოსკურიიდან (რომელსაც აგრეთვე სებასტოპოლი ეწოდება) ვიდრე აფსარის წყლამდე წინათ ცხოვრობდა ის ხალხი, რომელსაც კოლხები ეწოდებოდათ და გადაერქვათ ლაზები“ — ნერდა V ს-ის ანონიმი ავტორი [V, 6]. შემდეგაც, მთელი ადრე-ფეოდალური ხანის განმავლობაში, ცნებას „კოლიზი“ უმეტესად ტერმინი „ლაზი“ ენაცვლებოდა.

ამრიგად, ეგრისის ჩრდილო მინებზე კოლხთა ტომის განსახლების ქრონოლოგიურ-ისტორიული რეალობა ამგვარია: უძველეს ხანაში კოლხთა მკვიდრობის ადგილად ეგრისის სამეფოს არა მხოლოდ ცენტრალური თუ სამხრეთი მხარეები მოიარჩებოდა, არამედ არგონავტების ეპოქიდან მხარეებულ მათი ბინადრობა კავკასიონის მთისწინეთში და შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროზეც აღინიშნება. ძვ.წ. IV საუკუნეში დიოსკურია — სებასტოპოლი კოლხთა ქალაქად აღიქმება, რაც იმის საფუძველს იძლევა, რომ ეს სანაპირო ქალაქი ოდითგანვე კოლხებით დასახლებულ გეოგრაფიულ პუნქტად მივიჩნიოთ. ვითარება არ შეცვლილა არც მომდევნო პერიოდში და ძვ.წ. II-I საუკუნეებში კოლხები სხვა ქართველ ტომებთან ერთად შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროს ჩრდილო სექტორში ბინადრობენ. ამასთან, პიტიუნიტა და დიოსკურია-სებასტოპოლი კოლიზის ქალაქებად სახელდება. მდგომარეობა თანდათან იცვლება ახ.წ. I საუკუნისთვის და იქ, სადაც შავი ზღვის სანაპიროს გაყოლებით აქველ-ჰენიოხ-კოლხები ცხოვრობდნენ, ვეძებ ჩნდებიან. თუმცა ვეძებმა სანაპირო ზოლის მხოლოდ ერთი მონაკვეთის დაკავება მოახერხეს. შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროსა და შიდა

მინებზე კოლხთა ტომები კვლავაც სახლობენ და ახ.წ. II საუკუნეში კოლხებს მინები სებასტოპოლიდან ვიდრე კავკასიონის მთისწინეთამდე სვანებთან ერთად უკავიათ. ასე გრძელდებოდა შემდგომ საუკუნეებშიც, ეგრისის მთიან ნაწილსა და შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე კოლხები სხვა ტომებთან ერთად ბინადრობენ, ოდნავაც IV-Vს-ის მერე მათ, ძირითადად, ლაზებს უნიშობენ.

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ კოლხები ქართველ ტომთაგან ერთ-ერთი მათთაგანნი არიან, რომელთა სამოსახლო მთელ ეგრისში განიფრცობოდა. ზემოთ ჩვენ წარმოვაჩინეთ კოლხთა განსახლება ჩრდილო ეგრისის სანაპირო ზოლსა და კავკასიონის მთისწინეთში, ეგრისის შუაგულში კოლხთა არსებობა საყოველთაოდ ცნობილია. რაც შეეხება ეგრისის სამეფოს სამხრეთ სანაპიროს,

ზონამდე რომ აღწევდა, ამ მხარეში კოლხთა ბინადრობის შესახებ ცნობა ჯერ კიდევ არიანეს მოემოკება, რომელიც კოლხებს ტრაპეზუნტლებს მიმდებარე მინებზე ასახელებს. მაგრამ ისინი, ცხადია, აქ მხოლოდ სანაპიროს გაყოლებით არ ცხოვრობდნენ. პინგოროსაც მართებულად შევნიშნავდა, რომ კოლა-კლარჯეთი და კოლხთა ტომის სახელე ერთმანეთთანა დაკავშირებული და ეს გეოგრაფიული ტერმინები კოლხთა განსახლების დამადასტურებელი ტოპონიმებია: „კოლხი იგივე კოლაელი, კოლარი. ფორმიდან

ნანა ქურულაია

იმპროვიზაცია

კოლარი მომდინარეობს კოლარჯი-კლარჯი“ [XV, 138] — ნერს მკვლევარი. ის ფაქტი, რომ საუკუნეთა განმავლობაში კოლხთა სამკვიდრო ადგილებში ეგრისის ტერიტორიაზე ყველანაირი აღნიშვნებოდა და ისინი ქვეყნის ჩრდილო ნაწილებში, მის შუაგულში — მდ. როინის ქვემო წელის გასწვრივ — და სამხრეთ მინებზეც ცხოვრობდნენ, ჩვენი აზრით, არ უნდა ნიშნავდეს კოლხთა ტომების სამხრეთიდან ჩრდილოეთისკენ ან პირუკუ მიმართულებით მიგრაციას. ვფიქრობთ, კოლხები ეგრისის სამეფოს ანუ აფხაზეთის ანუ იმერეთის“ მთელ მინაზე მკვიდრ ტომს წარმოადგენდნენ, რასაც ძველბერძენ და რომაელ ავტორთა ცნობები თვალნათლივ მოწმობენ.

2. კვამლისყარი თავსაპურაპი ლაზთიდას

ლაზთა ტომები, მსგავსად კოლხთა და სხვა ქართველ ტომებისა, შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპირო ზოლიდან მოყოლებული ვიდრე ჩრდილო-აღმოსავლეთ მონაკვეთამდე ცხოვრობდნენ, რაც ბერძნულ-რომაულ

წყაროთა მონაცემებით ირკვევა. ეგრისის ტერიტორიაზე ღაზთა დასახლების ამსახველი ვეულაზე ადრინდელი ცნობები ძვ. აღრიცხვის I საუკუნეს განეკუთვნება, საიდანაც ვგებულობთ, რომ ღაზებს სანაგებთან ერთად დიოსკურიანთან უცხოეთისა „პონტოს უკიდურეს აღმოსავლეთ მხარეებში...სახლობდნენ სამეგობო და ღაზები“ – ნერს მემწონი [XVI, 46]. ბერძენთათვის პონტოს უკიდურესი აღმოსავლეთი პუნქტი დიოსკურიას იყო, ამდენად ძვ. I საუკუნეში ღაზები დიოსკურიასთან ჩანან დასახლებულნი. ამ ფაქტს ადასტურებს მენიპეც (ახ. ს.), იგი პონტოს სანაპიროს ჩრდილო-აღმოსავლეთ მონაკვეთში მცხოვრებს სხვადასხვა ტომს შორის ღაზებსაც ჩამოთვლის, რომელნიც იქ უნინ სახლობდნენ და შემდგომ ვიჭრებენ მუფეინროებით [XVII, 23]. იმავედროულად ღაზთა მკვიდრობას უკვე პონტოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე რომელიმე ავტორი პიზინუსი (ახ. ს.) ნარმოაჩნებს. იგი პირველია, ვინც ტრაპეზუნტის აღმოსავლეთით მცხოვრებ ღაზებს ასხენებს [VIII, 32]. ძველების შუა ნაწილში, მდ. ჭოროხიდან მდ. კოდორამდე განდევნილი სანაპირო ტერიტორია ასევე ღაზთა ტომებით ყოფილა დასახლებული, რაც არიანუსი (ახ. ს.) ცნობებიდან ჩანს. კერძოდ, იგი აღნიშნავს, რომ ძიღრიტებიდან (მდ. ჭოროხის შესართავთან რომ სახლობდნენ) ბბასკებამდე (რომელნიც მდ. კოდორთან ბინადრობდნენ), ღაზთა ტომები იყვნენ [XVIII]. აღსანიშნავია, რომ მენიპესა და არიანუს ცნობებიდან სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტიც ირკვევა. კერძოდ, ღაზთა ტომები, ჩანს, დიოსკურიასა და მდ. კოდორის ჩრდილოეთით განდევნილ მინგებზეც ცხოვრობდნენ. ამის დასტურია გეოგრაფიული პუნქტი „ძვ. ლაზიკა“, რომელსაც ორივე ავტორი იცნობს. თავად ამ დასახლებების შინაარსი მითითებას, რომ იქ, სადაც ღაზების ოდინდელი სამოსახლო ყოფილა, ახს. I საუკუნიდან ამ ფაქტის აღნიშვნის ტერმინი გაჩენილა. მოუხსნიანთ ბერძენ და რომაელ ავტორებს: „ძველი აქაიიდან ვიდრე ძველ ღაზიკამდე და შემდეგ ვიდრე აქუნიტის მდინარეზე ცხოვრობენ (სხვადასხვა) ტომები...და ღაზები“ – ნერს მენიპე. აქუნიტადან პერაკუს კონცხამდე...120 სტადიონი, აქედან ძვ.ღაზიკამდე – 120 სტადიონი, იქიდან ძვ. აქაემადე – 150 სტადიონი“ – აღნიშნავს არიანე. როგორც ვხედავთ, ორივე დანერვილებით გადმოცემულ ძვ.ღაზიკის ადგილმდებარეობას, ოდინდელ ბერძენი მწერალი სანაპირო ზოლს ჩრდილოეთიდან სამხრეთის მიმართულებით მიუყვება, რომელიც ავტორი კი სამხრეთიდან ჩრდილოეთისკენ ჩამოთვლის გეოგრაფიულ პუნქტებს. საბოლოოდ, ისინი ერთმანეთის ნაამბობს ადასტურებენ. „ძვ. ლაზიკა“ ადგილმდებარეობას უთითებს Vს-ის ანონიმ ავტორიც და მას მდ. ფსახანსისთან ახლოს, ნიოფსიასთან ასახელებს [XX, 11]. ნიშანდობლივია, რომ არც მემწონი, არც არიანე და არც ანონიმ ავტორი ამ გეოგრაფიული პუნქტის სტატუსს არ განსაზღვრავენ, თუმცა ამას ვგებულობთ პტოლემეიოსის (ახ. ს.) ნათქვამიდან, რომელიც ამბობს, რომ ეს დასახლება ქალაქი ყოფილა – („ქალაქი ღაზოს“) [XIII]. ამრიგად ძვ. ღაზიკა უშინიშნელო პუნქტს არ წარმოადგენდა, იგი სანაპირო ქალაქი იყო, რაც, თავის შრიც, ამ სექტორში ღაზთა მრავალრიცხოვნობასა და მძლიერებზე უნდა მეტყველებდეს. ზემოთ უკვე ვახსენეთ, რომ V-VIსს-დან

„კოლხი“ და „ღაზი“ ერთმანეთის სინონიმად იხმარება. პროკოპი კესარიელი ნერს: „სახელი „კოლხები“ ამჟამად „ღაზთა“ სახელით შეცვალა“. მისი თანამედროვე იოსებ ლიეცი მიითითებს, რომ კოლხიდან „ამჟამად ღაზიკის ენაბინა შევგონობისაგან“ [IX, 236], რაც სხვა ტომებთან შედარებით ღაზთა დანიანურებით უნდა ყოფილიყო გამომწვეული. აღსანიშნავია, რომ ბიზანტიურ წყაროებში ამ ორ ტომს, მიუხედავად მათი ერთმანეთთან გაყოფისა, ცალ-ცალკეც ასახელებენ მაშინ, როდესაც მათი საცხოვრისის მდებარეობას უთითებენ. პროკოპი კესარიელი კი საგანგებოდ აღნიშნავს, რომ სპარსეთის შეჭრის Vს-ში უნდოდა ქვეყნებიდან აეყვანა როგორც კოლხთა ტომები, ასევე ღაზებიც. იგი ვიყურება: „მან (ზოსროს) გადამწყვეტა ქვეყნი და აიღო მოულოდნელად და ღაზიკიდან კოლხები ყველანი გამოუსახლებინა, ხოლო მათ ნადედად სპარსელები ჩაესახლებინა“ [IX, 292]. ქვემოთ კიდევ აგრძელებს: „ზოსროს ყველაზე უფრო მიზანშეწონილად მიაჩნდა ღაზთა მფეე გუბაზი და ღაზები იქიდან სრულად გაეჯახა სახლებიდან და ამრიგად იმ ქვეყანაში ჩაესახლებინა სპარსელები და ზოგიერთი სხვა ტომებიც [XIX, 96]. ქართული წყაროები ტერმინებს კოლხი (კოლხიკე) და ღაზი (ღაზიკე) არ იცნობენ, მხოლოდ ვახუშტის უწერია თავის „გეოგრაფიაში“, რომ ჭანი იგივე ღაზები არიან და „ჭანეთს ამ უწოდებენ ღაზები“ [XX, 689]. ამას გარდა, მბროსის, ჩანს, ბიზანტიელ და სომეხ ავტორთა ნაშრომებით უსარგებლია და მათი ციტირებებით „კოლხიკა-ღაზიკის“ ისტორიას მოკლედ მიმოიხილავს [XXI, 290-294]. ამრიგად, წყაროთა თანახმად, რომელიც შორის უძველესი ძვ. სს-ს განუყოფელია, დასტურდება, რომ იმ დროისათვის მათ ზღვის სანაპირო ზოლი სხვათა გვერდით ღაზთა ტომებით იყო დასახლებული. ღაზების საცხოვრისი ადგილები იწყებოდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროდან – „ტრაპეზუნტი ღაზიკის ქალაქი“ [XXII, 58] და სრულდებოდა ჩრდილო-აღმოსავლეთ სანაპიროს მონაკვეთში – „ქალაქი ღაზოს“-ი, ანუ ძვ. ღაზიკა. ამასთან, ღაზებით დასახლებული ჩანს ეგრისის შუა ნაწილიც – სანაპირო ზოლი მდ. ჭოროხის შესართავიდან ვიდრე მდ. კოდორის ხეობამდე. ყოველივე ეს საუბრებს ვეძღვევთ ვიფიქროთ, რომ ღაზები ეგრისის სამეფოს ტერიტორიაზე უნდაც ცხოვრობდნენ, ისინი მკვიდრი ბინადარი იყვნენ და კოლხებთან ერთად მისახლებული ძიღრი ბირვის შეადგენდნენ. აქვე ნათი კიდევ ერთხელ უნდა გავუსვიათ ბიზანტიურ წყაროებში კოლხთა და ღაზთა ტომების იდენტრობას. X საუკუნის „სვიფას ლექსიკონში“ პირდაპირ განმარტებულია: „კოლხეთი ღაზეთია“ [XXII, 322]. აღსანიშნავია, რომ ამ სინამდვილეს კარგად იცნობდნენ გვიან შუასაუკუნეების ევროპისა თუ რუსეთის სამეცნიერო ნრეგები. მათ ისიც უწყობდნენ, რომ კოლხ-ღაზნი ჩრდილო ეგრისის მკვიდრნი იყვნენ, რასაც სათანადოდ წარმოაჩენდნენ. ასე მაგ., XV საუკუნის ერთ-ერთ ევროპულ პორტულანზე ქ.ცხუმი აღნიშნულია როგორც „porto mengrello“, ანუ მას მებრუნ ნავთსაუდელს უწოდებდნენ [XXIII, 247]. ასეთი განმარტება, ერთი შეხედვით, იმით შეიძლება აისხნოს, რომ XVII საუკუნეზე ცხუმის საერისთავო სამეგრელოს სამთავროს შემადგენელ ოლაშიმ შეთოვდა და ცხუმიც, შესაბამისად, მებრუნ ქალაქად აღიქმებოდა, თუმცა ეს შესაძლება მხოლოდ შუა

საუკუნეების რეალობას არ უნდა ასახავდეს და იგი კოლხ-
ლახთა ოფინდელი ადგილსაცხოვროსის ცოდნასაც უნდა
ვეფხინებოდეს. ამაზე მტკიცეულებს ის გარემოება, რომ XVIII-ს
ის შემდგომი პერიოდის უცხოური ლიტერატურაში, როდესაც
აფხაზეთი სამეგრელოს სამთავროს გამოყოფა და ცალკე
სამთავროდ ჩამოყალიბდა, სებასტოპოლი და საერთოდ შავი
ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთი სანაპირო ძველთაგანვე
კოლხთა სამეკიდრო ადგილადაა მიჩნეული, ასე. მაგ.:
საფრანგეთის სამეფო კარის გეოგრაფის პიერ დიუ ვალის
მიერ 1676 წელს გამოცემულ ნიგმი ნარია, რომ: „ოდინში
(ანუ სამეგრელოში) მდებარეობს სებასტოპოლი, წყლისგან
განადგურებული“ [XXIV, 42], ხოლო XIX-ის რუსეთში
მოღვაწე მეკლევარი ი.შოპენი წერდა: „შავი ზღვის სანაპი-
როზე, სადაც კავკასიონის ქედი სრულდება, უძველესი მცხ-
ოვრეული კოლხები იყვნენ.“ [XXIV, 92] და სხვ.

აქვე გვსურს ქართულ-ბიზანტიური ურთიერთობების
ამსახველი ერთი ისტორიული გადმოცემა გავისწავლოთ,
XIII-ის ბიზანტიაში რომ მომხდარა: ანდრონიკ კომ-
ნენოსის 1183 წელს, კეისარად გამოცხადებისას კოლოჯეს
კეაქლისფერი თავსაბურავი, რომელიც მას ლაშქრიდან
მეზანა იმის სანიშნოდ, რომ აპირებს კეაქლში გაახვიოს,
მის შემდეგ, რაც გადასწავს ყველაფერს, ხოლო ამის
მაგიერ დაახურეს წითელი, რითაც მიუთითებდნენ იმაზე,
რომ სისხლით მორწყავს იქაურებს მის შემდეგ, რაც
სასიკვდილო განაჩენს გამოუტანს ბევრს“ [XXV, 16]. იმავე
შემგატანის გადმოცემით, 1185 წელს სიცილიელი ნორ-
მანდის მიერ აღყავამორტყმულ ქაიხალაონისგან დამცე-
ვლ ბიზანტიელთა ჯარში იბერიელ მასაბურავს. ბიზან-
ტიის კეისარი ანდრონიკი, აბაბო, მტრის წინააღმდეგ არა
მხოლოდ ქართველთა (იბერთა) მამულ ძალას იყენებდა,
არამედ თავის ძლიერებს სიმბოლურად ქართული
(ლაზური) თავსაბურავით გამოხატავდა კიდევ. ბერძნულ-
ქართული კულტურულ-პოლიტიკური ურთიერთობების
შედეგია ისიც, რომ ჩრდილი ეგრისში ანუ აწინდელ
აფხაზეთში მოსახლე ლახთა ტომის ამსახველ ცნობებს
ბერძნულ-ბიზანტიური წყაროებიდან გვებულობთ.

ნერიოს დასასრულს ერთიც უნდა ითქვას, ჩვენს
სამეცნიერო ლიტერატურაში ერთგვარი ტენდენცია
შეინიშნება. სამწუხაროდ, ყურადღება არ ექცევა და
მიუწმათებუღია ის უტყუარი სინამდვილე, რომ ჩრდილი
ეგრისში ოდითგანვე ქართველ ტომებს (კოლხ-ლახები
და სხვ.) მკვიდრობდნენ და მათი ტომობრივ-ეთნიკური
პრიმატი უცილობელი იყო. თუმცა ერთია მიუწმათება და
უარესობა, როდესაც განალებთ ამკვიდრებენ თვალსაზ-
რის, თითქოსდა სხენებულ რეგიონში ტერმინი „კოლხი“
კრებითი მნიშვნელობის იყო და იგი „სხვა ტომებსაც“
მოიცავდა, რომლებიც „მრისხანე სტიქიაში“ იკვლავსხე-
ბიან. ამ აზრის ერთ-ერთ აბტიკურ დამამკვიდრებლად
ქართველი მეკლევარი ნ. ლომოური გვევლინება. მისი
თქმით: „სახელები დასაშვებია, რომ უკვე მაშინ კოლხეთის
საშფოოს (ძვ. VI-III სს.) არსებობის პერიოდში ჩვენთვის
საინტერესო ტერიტორიაზე ცხოვრობდნენ აფხაზური
ტომებიც (აფსუები-ნ.ჯ.), თუმცა ისინი არ არიან
დაფიქსირებული ადრინდელ წყაროებში... კოლხური
ტომების გვერდით აფხაზური ტომების ყოფნა არ არის
გამორიცხული, მაგრამ წყაროთა კონკრეტული მონაცემე-
ბით არ დასტურდება“ [XXVI]. მართლაც, რბილად რომ

ვთქვათ, უცნაურია, რომ ძველთაგანვე კოლხთა ტომების
მკვიდრობა აფხაზეთში, რაც უცხოებოვანი წყაროებით
აქკარად ჩანს, არათუ წინ არ წამოიწვევა თავისი სათანადო
დასტურებით, არამედ პირუფ, მას დუმლით უღიანი
გვერდს და არარსებული ფაქტი აფსუათა მკვიდრობისა
დასაშვებად მიჩნევა, თანაც „სახეებით დასაშვებად“.
ამასთან, არად დაგიდევრ, რომ ამ „დასაშვებს“ ოდენ
ავტორის წარმოსახვა და ახირება უდევს საფუძვლად. აღ-
და ამგვარმა არაკეთილსინდისიერმა კვლევა-ძიებამაც
განაპირობა დღეს ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიული დანაშა-
რება და სახელმწიფოებრივი ბედუკუღმართობა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- I. ნ. ინაძე, ძველი აფხაზეთის ეთნო-პოლიტიკური ისტო-
რიის საკითხები, მკაცნა, ისტ. სერია, 1992, 1.
- II. მ. ლორთქიფანიძე, აფხაზეთი და აფხაზეთი, თბილი-
სი, 1990.
- III. აპოლონიოს როდოსელი, არგონავტიკა, თარგმნა აკ.
გელოვანმა, თბილისი, 1975.
- IV. ნ. ლომოური, ბერძენი ლოგოგრაფოსების ცნობები
ქართველ ტომების შესახებ. მასალები საქართველოს და
კავკასიის ისტორიისთვის, ნაკვ. 35, თბილისი, 1963.
- V. გეორგიკა, ტ. II, თბილისი, 1965.
- VI. პეორობე, ისტორია, თარგმნა თ. ყაუხჩიშვილმა,
თბილისი, 1975.
- VII. Дж. Гамахари, Б. Гогия, Абхазия – историческая
область Грузии, Тбилиси, 1997.
- VIII. აღ. გამყრელიძე, ტატიტუსის ცნობები საქართველოს
შესახებ. თბილისი, 1973.
- IX. ნ. ლომოური, დიონ-კასიოსის ცნობები საქართველოს
შესახებ, თბილისი, 1966.
- X. სტრაბონის გეოგრაფია, თარგმნა თ. ყაუხჩიშვილმა,
თბილისი, 1957.
- XI. აპიანე, მთრინდატუს ომების ისტორია, თარგმნა თ. ყა-
უხჩიშვილმა, თბილისი, 1959.
- XII. ბერძენი მწერლები საქართველოს შესახებ, თარგმნა
თ.ყაუხჩიშვილმა, თბილისი, 1983.
- XIII. ნ. ლომოური. კლავდიუს პტოლემეაიოსი, „გეოგრა-
ფიული სახელმძღვანელო“, ცნობები საქართველოს შესახებ,
მასალები საქართველოს და კავკასიის ისტორიისთვის, ნაკვ.
32, თბილისი, 1955.
- XIV. ორფიკული არგონავტიკა, თარგმნა ნ. მელაშვილმა,
თბილისი, 1977.
- XV. პინტოროვკა, გეორგი მერჩულე, თბილისი, 1954.
- XVI. ბერძენი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ,
VI, თარგმნა თ. ყაუხჩიშვილმა, თბილისი, 1987.
- XVII. გეორგიკა, ტ. IV, ნაკვ. II, თბილისი, 1952.
- XVIII. ფლავიუს არიანე, მოგზაურობა შავი ზღვის
გარშემო, თარგმნა ნ. კეჭაბაძემ, თბილისი, 1961.
- XX. გეორგიკა, ტ. II, თბილისი 1965.
- XIX. ქართლის ცხოვრება, ტ. IV, თბილისი, 1973.
- XXI. მ. პრუსი, საქართველოს ისტორია, ბათუმი, 1998.
- XXII. გეორგიკა, ტ. IV, ნაკვ. I, თბილისი, 1941.
- XXIII. Ф. Брун, Восточный берег Черного моря по
древним периплам и Компасовым картам, Черноморье,
ч. I, Одесса, 1879.
- XXIV. Б. Гогия, Абхазия историческая провинция
Грузии, Париж-Тбилиси, 2005.
- XXV. გეორგიკა, ტ. III, თბილისი, 1970.
- XXVI. Н.Л.Ломоур, Абхазия в античную и раннесред-
невековую эпохи, Тбилиси, 1997.

ეკა ბუჯიაშვილი

ახალი ტაძარი ძველ უბანში

თბილისის ერთ ძველ უბანში, ჩუბინაშვილისა და კლდიაშვილის ქუჩების გადაკვეთაზე, ყაზანის ყოვლადმწყობი და ღვთისმშობლის ხატის ტაძარი გაიხსნა. ახალაშენებული ეკლესია საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ქორეპისკოპოსმა, ახალციხისა და ტაო-კლარჯეთის მიტროპოლიტმა **თეოდორემ** (ჭუაძემ) 21 ივლისს, ამ ხატის გამოცხადების დღესასწაულზე აკურთხა. ტაძრის კურთხევის მრევლთან და სტუმრებთან ერთად, ესწრებოდნენ საპატრიარქოს წარმომადგენლები და სასულიერო პირები საქართველოს სხვადასხვა ეპარქიიდან.

ნატადრალი იყო...

ერთ დროს მაღლიანი

კედლები წლების წინათ ავებდით დროებასა და რეჟიმს დაურბევია. XIX საუკუნის II ნახევარში ამ ადგილას რუსული მილიონერული ეკლესია ყოფილა თავისი კომპლექსით და დედაქალაქის ტაძრებს საეკლესიო ინვენტარით აზარავებდა. კომუნისტების ეპოქაში ეკლესიის დაზარევე რომ გადაუნყვეტათ, მისი ადფექტუა სდომებოდა, მაგრამ ვერ მოუხერხებიათ მჭიდრო დასახლების გამო. მიზნის მიღწევაზე ეს წმინდა ადგილი პურის ქარხნად გადაუქეთებიათ, მაგრამ ვერც ამ ქარხანას უშუალოდ დიდხანს. მალევე შესაბამისი ტექნიკაც შემოუყვანიათ და მიწასთან გაუსწორებიათ კედლები. არც იმ ტაძრის მღვდელმსახურთა საძვალეები დაუნდიათ, არც ლეითეკურთხებული საძირკველი, გადაუეღვიათ, გადაუქლიათ, ცოდვა უტრიალეებით ამ მაღლიან მონაზე, უტკეპნითა და უსწორებით მანამ, ვიდრე სპორტზე მოედნად არ უქცევიათ.

დრო გადიოდა...

დრო იმპროვიც იყო დრო, რომ გასულიყო და თან გაეცყოლებინა რეჟიმებიცა და დროებანიც თავიანთი ცოდვა-ბრალნიანად და მაღლი ამოქრინა... აი, იმ კედლით, ძველი ტაძრისგან რომ გადარჩენილა.

პატრიარქაშდემ მიუტანიათ ეს ამბავი ამ უბნის მცხოვრებთ.

...და უთქვამს უწმინდესსა და უნეტარესს, რომ ნატადრალე ტაძარი აღმართულიყო.

2003 წლის 26 დეკემბერს პირველი საძირკველი გაუჭირიათ და ის ბალავარი საქართველოს კათალიკოს-პატრი-

არქის ქორეპისკოპოსს, ზუგდიდისა და ცაიშის ეპისკოპოსს **გერასიმეს** (შარაშენიძე) უკურთხებია.

ტაძრის მშენებლობას, საძირკვლის ჩასხმის პირველივე დღიდანვე, უწმინდესისა და უნეტარესის ლცვა-კურთხევით, **მამა გიორგი** (თეთრაშვილი) ხელმძღვანელობდა.

ზამთარი იყო და ციოდა...

ზამთარიც იქნებ იმიტომ იყო, რომ დროებით საშუალები შეჩერებულიყო, ემოციები დამცზრალიყო და ისიც გამომჩენილიყო, რომ ჩაფიქრებული ტაძარი ორნაგვანი ბაზილიკის არქიტექტურით, პატარა გამოვიდოდა.

საქართველოს საპატრიარქოს საგანგებო სამსახურსა და დიდებას გადაწყვეტს და, რამდენიმე თვითანი ბჭობის შემდეგ, არქიტექტორ **რევაზ ჯანაშიას** ძალისხმევით, საგანგებოდ მოიხაზება, როგორ უნდა მიეპატიოს უკ-

ვე გაჭრილი და ჩასხმული საძირკვლისთვის ახალი.

...და კიდევაც აზიდავს კედლები — ღვთის ნყალონი, მრევლის დახმარებით, ამ უბნის მცხოვრებთა და, საერთოდ, გულისხმიერ ადამიანთა შეწევნით...

გადახურვამ გამოგვობა დაეხმარა...

დროებით საგანგებო ნიშში დაბრძანებულმა ხატმა მკეიდრი გალანით შემოკაზმული ეზოდან ახალი ეკლესიის ჭერქვეშ გადაინაცვლა და იქ გაგრძელდა ყოველკვირული პარაკლისის გადახდა.

პატარა ტაძარში ემზაზი განათავსდა; აშენდა ნაგებობა ნყალკურთხევისათვის; პატარა მაღაზია საეკლესიო ნივთებისათვის და კიდევ ორსართულიანი შენობაც, რომლის ნაწილი სატარაპეზოს დაეთმო.

სამომავლოდ, მამა გიორგის სურვილია, პატრიარქის კურთხევით, აქვე სამრევლო სკოლაც გაიხსნას — ხელსაქმის, ხატუნრისა და გალობის შესასწავლად. ახმიაანდა ზარები ახალ სამრევლოზე...

კურთხევის შემდეგ ტაძარში ყველანაირი მსახურება ტარდება.

— ცოფვა მაღლით შეიცვალაო, — ამბობს მამა გიორგი, ამ დღესასწაულს ულოცავს მრევლს და გულთიანად მადლობას უხდის ყველას, ვინც მონაწილეობდა ახალი ტაძრის აღმშენებლობაში დღიდან პირველი საძირკვლის ჩასხმისა.

PS. გასაკეთებელი კი ჯერ კიდევ ბევრია... და მათ, ვინაც სურს ამ მაღლიან საქმეს შეენიოს, ვაგნობებთ, რომ არსებობს

„ყაზანის ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატის სახელობის ფონდი“.

თბილისი ბანკის ცენტრალური ფილიალი.
ანგარიშის ნომერი: 8700727 (ლარში).
137070700 (დოლარში).

აიათოლა ხომეინი

სატრფივალ ლირიკიდან

აიათოლა რუჰოლა აღ-მუსაჯი აღ-ხომეინი (1902-1989) მე-20 საუკუნის უდიდესი ირანელი რელიგიურ-პოლიტიკური მოღვაწე, ირანის რევოლუციის ბელადი და ირანის ისლამური რესპუბლიკის ფუძემდებელი დაიბადა ხომეინში, სასულიერო შირის ოჯახში. მას რუჰოლა დაარქვეს, რაც სპარსულად „აღაბის სულს“ ნიშნავს. 5 თვისაა მამა მოუკლეს, ხოლო 15 წლისამ დედაც დაკარგა. რუჰოლა ხომეინი აფგილობრივ სკოლაში სწავლობდა, შემდეგ არაბული გრამატიკა და ლოგიკა შეისწავლა. 1926 წელს სრული რელიგიური განათლება მიიღო და 1929-36 წლებში რელიგიურ სემინარიაში ასწავლავდა სამართალსა და ფილოსოფიას. იმხანად მრავალი საშენიერო ნაშრომი შექმნა.

50-იან წლებში მან მიიღო ტიტული „აიათოლა“, 1963 წლიდან კი ირანის შაჰის ოპოზიციშია. 1979 წელს ხელმძღვანელობდა ისლამურ რევოლუციას ირანში, შაჰის მმართველობით უკმაყოფილო ასიათასობით ადამიანი თიერანის, ისპაჰანისა და ყუმის ქუჩებში გამოვიდა. ქვეყანაში ისლამური რევოლუცია დაიწყო, რომელსაც ირანელი ხალხის სულიერი ლიდერი, დიდი იმამი აიათოლა ხომეინი ხელმძღვანელობდა.

შაჰმა საკუთარი ხალხის წინააღმდეგ ტანკები და საბრძოლო ავტომანქანები გამოიყვანა. არმათთან შეტაკებაში ასობით მომიტინგე დაიკლა. ამ სისასტიკის მიუხედავად ხალხმა უკან არ დაიხია, მღელვარების ტალღამ პოს მიადნია, მარტო თიერანის ქუჩებში ნახევარ მილიონზე მეტი ადამიანი გამოვიდა. დაუბრუნებლობა გამოაცხადეს პარტიციპულმა შეტაკებამაც, მათ შორის ფერადიან შაჰმა. უნდა აღინიშნოს, რომ ირანის ისლამურ რევოლუციაში ქართველები აქტიურად მონაწილეობდნენ. შაჰის რეჟიმის დამხობაში ისინი ირანის კეთილდღეობისათვის ერთად საკუთარი როგორღაც თვითმწყობადობის მენარჩუნების გზასაც ხედავდნენ.

რევოლუციის ბედი აიათოლად ხომეინის გამძლეობაზე გადაწყვიტა, იგი დევნილობიდან სამშობლოში 1979 წლის 1 თებერვალს, სწორედ იმ მომენტში დაბრუნდა, როცა ეს ირანს ყველაზე მეტად სჭირდებოდა. იმამში ხომ ხალხი სულიერი მომხდარსაა ერთად ეროვნულ ლიდერსაც ხედავდა.

რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ ირანის ისლამური რესპუბლიკის უმაღლესი ხელმძღვანელის პოსტზე დაინიშნა. „ჩვენ ვესურს პატივისწენებას და უკმაინიზმზე დაფუძნებული ცივილიზაცია.“ — ამბობდა ხომეინი. მას ეპოქის ადამიანი უწოდეს. მკვლევარები გაცილებული არიან, რომ ხომეინის გარდაცვალებიდან მრავალი წლის შემდეგაც მისი პიროვნება მუდამ უზრუნველ იქნება, ხოლო მამამაიდანიც საკმარის მას კაცთმოყვარეობისა და პატივისწენის სიმძლიერე მიიჩნევენ.

საინტერესოა ამერიკელი პრეფესორის ულიამ ჰრაუნის სიტყვები: იგი იყო ძლიერი რელიგიური რწმენის კაცი, რომლის იდეებს დასავლეთი ვადაცხალსა და შუასაუკუნოებურებს უნდობდა, მან შეძლო ის, რამაც შეახანზარა მსოფლიო... „ხომეინი გააქარწყლა დასავლეთის მტკიცება,

რომ რელიგიას არ ძალუძს მართოს თანამედროვე საზოგადოება, დიდ სახელმწიფოებთან ბრძოლაში ის დაუპირისპირდა ვაშინგტონსა და მოსკოვს. მათ არ მოსწონდა ირანის საქმეებში ჩარევის შესაძლებლობა და გაიმარჯვა. ნეთისოფელი მან შაჰინ დატოვა, როცა მარცხი აგემა თავის მტრებს“.

ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში ყოფნისას და ხალხთან საუბრისას თვალში გვევლინა იმამი ხომეინისდმი უდიდესი პატივისცემა, მოკრძალებაც, სიყვარული, მასზე აღაპრაობნე, როგორც სულიერზე. მის შემოქმედებას გამოუმშებთ მიმართავენ რჩევის მიღებისა და სულიერი სიმშვიდისათვის.

იმამ ხომეინი მდიდარი შემოქმედებითი მემკვიდრეობა დატოვა, რომელიც თითქმის ოთხ ათეულ ტომს მოიცავს: მუსლიმური დღისმეტყველებისა და საზოგადოდ, რელიგიის, სამართლის, ფილოსოფიის, ეთიკის ისტორიის, პოლტიკის, ეკონომიკის და საერთაშორისო ურთიერთობის პრობლემებისადმი მიძღვნილი მონაგრავიული თხზულებანი, ტრაქტატები, სტატიები, სიტყვები. კულტუროლოგიური ნაშრომები და ფილოლოგიური გამოკვლევები სპარსული და არაბული ლიტერატურის საკითხებზე.

თიერანის მიუხედავად სახლებში, უზრალეო, პატარა, ქვეყნის მშრანაშუღლთა რეზიდენციებიდან სრულიად განსვავებულ სამოთახიან სახლში ცხოვრობდა, ტრადიციული სპარსული ხის ტახტი, ფარკი და პატარა შაგი და იყო მისი სახლის ატრინებები. ამ თოხში თუ ქინდა იგი თავის ფილოსოფიურ-მისტიკურ ლექსებს, რითაც სპარსული მწერლობის საუკეთესო ტრადიციათა გამგრძელებლად ვეველენდა. გამორჩეულია მისი სატრფივლო ლირიკა, 1995 წელს გამოვიდა ვახუშტი კოტეტიშვილის მიერ სპარსულიდან თარგმნილი იმამ ხომეინის ლექსთა კრებული „სიყვარულის ღვინო“. ბატონი ჯგომიდ გიუნაშვილის შეფასებით, აიათოლა ხომეინი „...ნარინატებით იყენებს სპარსული ლიტერატურის მისტიკურ ნაკადის — სუფიზმის — მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებს, ტვირთავს მათ თანამედროვე ადამიანისათვის დამახასიათებელი ახალი აქცენტებით და ამიტომაც მისი ზოგიჯი წარსულსა და აწმყოს შორის მოციმციმე ისეთი შხის სხივია, როგორიც თვითონ ამ ლექსების ავტორი იყო.“

სიყვარულის ღვინო მუსლიმური მისტიკის ერთ-ერთი ცენტრალური ტროპია, რომელიც დღისი სიყვარულით გონ-მიხედლობას, თავისებურ დღეობაზე სიმშავეს გამოხატავს. ისლამის მისტიკურ ტრადიციებში ხომ ღმერთი იფიქალური სატრფოა, ადამიანი — მისი ტრადიციული მტრფეობა სიყვარული გზა მათ შორის, რომლის გავალსაც მისტიკური ღვინო-პოეზია, მუსიკა, საერთოდ, ხელოვნება აიძულეს.

რაც ვიგევე ტრფობა ესე, აღარა ვარ სამედრესე, სიყვარულმა დამშრომა, გამაბოლოა, ვამარჩნდა... მენი ღვინის მოსმა ვევადა, უკვადება ვაწერიადე...

ხომეინისთვის სიყვარული თასი ზეციდან იცხება: მოვრულს ერთმევა გონი, მე კი ბრძენი ვაგები მგონი, მენ რომ თასი მომაროდე უცვამ ზეცის კაბარდანი.

ხომეინის უკანსკნელი ნაშრომი „პოლიტიკურ-რელიგიური ანდერძი“ თარგმნილია მსოფლიოს სხვადასხვა ენაზე, მათ შორის ქართულადაც.

აქვე ვთავაზობთ იმამ ხომეინის რამდენიმე სატრფილო ლექსს, რომელიც ვახუშტი კოტეტიშვილმა თარგმნა.

თამარ შანიშვილი

სატრფოს ღვინით რომ არ დათვრეს, ქვეყნად მსმელი
არ არსებობს,
ვინც ის შესვა, რომ გადარჩეს გონდებიზელი, არ არსებობს.

შენი მიზნედილი მზერით ყველას ბნედა შეყვარა,
შენი ტრფობით სნეულსთვის სხვა რამ სენი არ არსებობს.

მიჯნურის ვულს, ტრფობის გარდა, არაფერი არ აღელვებს,
სიყვარულზე უფრო ამო მოსასმენი არ არსებობს.

ვის რას ეტყვი, ვით გაგიტყბა სიყვარულის დარდის ნულული,
მიჯნურისთვის, ტრფობის გარდა, სხვა საქმენი არ არსებობს

სნეულეების სასთუმალთან გიჯობს, თავი ნაშონო,
სიყვარულში, ტრფობის გარდა, სხვა საშველი არ არსებობს.

სატრფოვ, ფარდა მოიშორე მშვენიერი ღანვებიდან,
სხვა რამ თხოვნა, ვიდრე თავად ხილვა შენი, არ არსებობს.

დარდი მინდა, ლბენის ხანი არ მინდა,
სენი მინდა, მრთელი კანი არ მინდა.

მიჯნური ვარ, მიჯნურობით სნეული,
მაინც სხვა რამ არჩევანი არ მინდა.

აუტანელ ტანჯვაში ვარ და მინც
სატანჯველი ასატანი არ მინდა.

შენი ყმობა ერთგულეების ფარდია,
ქვეყნად სხვა რამ გასაქანი არ მინდა.

მე მკედარი ვარ, შენ ხარ ჩემი განმწმუნდა
და მკედარს სხვა რამ გასაქანი არ მინდა.

მე მკედარი ვარ, შენ ხარ ჩემი განმწმუნდა
და მკედარს სხვა რამ განსაბანი არ მინდა.

სუფიმ სატრფოს შეყრის არა იცის-რა,
მე აწნაირ უბირთ ვანი არ მინდა.

ჩემი ცა ხარ,სალოცავი, სარწმენი,
სალოცავი მე სხვა ცანი არ მინდა.

სადაც შენ ხარ, ჩემი ყობლაც* იქ არის,
მე სხვა სივრცის სიგრძე-განი არ მინდა.

ამქვეყნად ხომ ყველა შენი მსხვერპლია,
მეც მსხვერპლი ვარ, სულის ვანი არ მინდა.

* შექისაკენ მიმართულება, რომელსაც იცავს მუსლიმი ლოცვის დროს

ყველა ნიღს აღწევს შენი ნათება,
არაფერი გარეგანი არ მინდა!

გაზაფხულმა სიბერე სიჭაბუკედ მიქცია,
ჩემი სიბერულის ხემ ნაყოფი შიშინა.

ეკლავ წალკოტში დაგბრუნდი, ვარდის ბუჩქს ჩავეხუტე,
ჩემს სატრფოსთან შეხვედრამ ქვეყნად კვლავაც მინია.

რადგან ვარდისღანვიან სატრფოს ხილვას ველირსე,
შემოდგომის სიყვითლე კვლავ მისთვის მიშიცია.

ჩემმა ფრთებმა, ზამთარში ძლივსლა რომ ფართხალებდნენ,
ფრენა კვლავ გაიხსენეს ისე, როგორც იცინა.

სამყაროს ნანგრევებში ვაით გამოზამთრებულს
სამგზავრო ბუკ-ნაღარამ მე ისეე მომიძია.

სატრფოს სახეს მშვენიერს მე საბურველს ჩამოვხსნი,
მერიქთვის ხელიდან ჯამში თუკი მინია.

მერიქიფევე გაგვიხსენი ღვინის მარნის კარი,
ცრუ ასკეტურ ანა-ბანას უცებ ხელი ჰკარი.

ჩემს სავალ გზას დააფინე შენი ზილფის ჩრდილი,
მიხსენ რჯულის დოგმებისგან, გვედრებ მუხლზე მდგარი.

თასის წკრიალს ანაცვალე დიდება და ტახტი,
ქვეყნის ოღო-წოღორობე, მართალი თუ მცდარი.

მე ყარობი*-ჭაბახს და ჰიჯაზს** მაზიარე,
სატრფოსასხენ პირბადე და დამიყენე დარი.

ეს ხელადა კვლავ ამიყენ მაგ უწმინდეს ღვინით,
სატრფოსაკენ გამალეებით ელახო მთა და ბარი.

სატრფოსაგან განშორებულს და უსასოდ შეენილს
მინყალობე ეგ ღვინო და გამაცოცხლე მკედარი.

ჩვენ სიყვარულის შვილები ვართ, ჯამის ვაფენი,
სიმთვრალეში და სილაღეში ნაგიჟაფებო.

მსხვერპლად,ზვარაკად შენირულნი ამ ღვინის მარანს,
ღვინის ქურუმებს შევხარით და ვეყაშყაშებით.

* უცხო, გადამთოილი
** მხარე არაბეთში

ჩვენ სატრფოსაგან განმორებით ვართ ნამებულნი, მასთან შეხვედრას მივლტვიან ფიქრის რაშეში.

უსახელონი, უსუსური და უფერულინი მინც არ ვცხრებთი და სიყვარულს ველაჟღაფებთი.

ეგრძეტი სუფივს და დერეშვს, ფუჭი კამათი, ჩვენ არასოდეს მოგვიღლია მათებრ ლაშეში.

ჩვენ მედრესეს და მის შესვეური განვეშორენით, თავს არ ვიცივრებთი მათ დონემდე დაბლა დაშეშებთი.

ჩვენ ამქვეყნიურ არსებობას ზურგი ვაქციეთ და მარადიულ სიმაღლეებს ვეთამაშებთი.

•••

გაზაფხულის ბალიდან გვამცნობს ჩიტი მისანი, რომ დრო დადგა ლაღობის, ხევენის და კოცინისნი.

გაქრა სახსენებელი ტყნობის, ქმუნვა-ვების, სატრფოს კალთას წედომია ახლა ყველას მიზანი.

ფოთოლცვენის და კვდომის ხანი უკვე დასრულდა, სიცოცხლეს მოეფინა ფერნი სამოთხისანი.

ბარს სიყვითლე გაუქრა, ვარდის ცეცხლი გაღვივდა, ყველგან ხარობს ნაყოფი თვით სიცოცხლის ხისანი.

სატრფოს ნანნავს ჩაენმა ზარ-ზემიღი ლხინისა, დადგა ფაში მუტრინთა*, ცეკვის, ლერის სმისანი.

მედრესეში** უთხარა შიეს: სწავლა დამთავრდა, რადგან იმ ლამაზმანში სატრფოს სახე ვიციანი.

ჩემი გულის ყურს ჩასწვდა თარის ხმა საოცარი, ასეთ დროს ვერ ვიქნები ბნელი საკნის ზიზანი.

საპარსულიდან თარგმნა
ვასუპტი კოტაბიშვილი

* შეჩანავე და მომღერალი

** მუსლიმანთა სასულიერო სასწავლებელი

სპორტი

როდ ლეივერის
სამი მცნება

შეიხველს ამჯერად, ამ საზაფხულო აღობაზე, ვთავაზობთ მცირე ფრაგმენტებს გამორჩენილი ავსტრალიელი ჩოგბურთელის როდნი ჯორჯ ლეივერის წიგნიდან. სპორტული მიმოხილველის ბად კოლინზის თანამშრომლობით შედგენილი ავტობიოგრაფიული და განმარტავებელი მონათხრობი ინგლისურად ნიუ-იორკში 1971 წელს გამოიცა; რუსული თარგმანი [შემოკლებითი - ?] - მოსკოვში 1978 წელს. ინგლისურად ლეივერის წიგნის სათაური ანოტაციური ხასიათისაა („The education of a tennis player“), რუსული, როგორც სწველადთ პოპულარული ლიტერატურის რუსულ-საბჭოურ მთარგმნელებს, უფრო დამინტრიგებელ-მონათხრობი [ქართული ზუსტი თარგმანი - „როგორ ვავიარევათ ტენისში“]. თავისთავად, ცხადია, ისიც საინტერესოა, რა შემოკლებითა ტრეტო მაინცდამაინც დიდი მოცულობის ტექსტში, მაგრამ ახლა ამის გამოძიების დრო არაა.

ჩემი აზრით, ამგვარი საკითხავი სქიზიდება ჩვენს დამწყებ და ახალგაზრდა, სულაც ასაკოვან მოყვარეშეებს, როგორც პროფესიული სპორტის გზაზე დადგომის მსარკველით, ისე საშოყვარულოდ განწყობილთაც. არა მგონია, სადავო იყოს, რომ შეარჩეულად ამგვარი ლიტერატურის მიწოდებას, წმინდა სანერონელ-აღმზრდელობის დანიშნულებას-

თან ერთად, გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭება ქართული სპორტული მწერლობის გამრავალფეროვნების, შესატყვისი დარგობრივი ტერმინოლოგიისა თუ ფრანგული სპორტული მწიგნობისა და დახვეწისათვის.

რ. ლეივერი 1938 წელს დაბადებულა. საშოყვარულო და პროფესიულ ჩოგბურთში მოპოვებულ დიდი წარმატებებთან ერთად, იგი სპორტის ისტორიაში შევიდა როგორც „გრან სლემის“ ორგზის გამარჯვებული (1962 და 1969 წლები). შეგახსენებთ, რომ ამ სიმბოლური ტიტულის მოპოვება ერთ წელიწადს [ერთ სპორტულ სეზონში] ოთხი უდიდესი ჩემპიონატის მოგებით შეიძლება (ავსტრალიის, საფრანგეთის, დიდი ბრიტანეთის, იმავე უემბლდონის, და მს-ისა).

ნოდარ ებრაღიძე

P.S.

„ჩვენი მწერლობის“ რედაქციის კეთილი თანხმობით, ჩემი მცირე ნაშუაკევი მინდა მიუვძენა იმ გოგო-ბიჭებს, რომლებმაც წელს პირველად მოპოვეს ხელი ჩოგანს. ღმერთმა ქნას, მისცემოდეთ ასპარეზი, რათა ჩოგბურთით გამაგრებული მჯავა, მუხლი, ნებისყოფა „ბედკრული საქართველოს“ სამსახურში დაეხარჯეთ.

სასპი

რა ასაკია ყველაზე უპირიანი ჩოგბურთის თამაშის დასაწყებად? გაანჩნია, რა მიზანს დაისახავს დამწყები მოთამაშე. ღრმად ვარ დარწმუნებული: შეიძლება კაცმა არც-თუ სულ ახალგაზრდად დაიწყოს ვარჯიში და კარგად ისწავლოს თამაში, რაც მას – მოყვარულ სპორტსმენს დიდ სიამოვნებას მიაჩინებებს. ისიც გამართებულია, რომ ასეთი მოყვარულები წყვილად თამაშს არჩევენ, რადგან მას ნაკლები დამაბურობა ახლავს.

მაგრამ თუ თქვენ მაღალი დონის მიღწევა გსურთ, ასე გირჩევდით: რაც ადრე დაიწყებთ, მით უკეთესია! ოღონდ სულ ადრეულ ასაკში ეს არ ამართლებს. როგორ არა, მინახავს ხუთი თუ ექვსი წლის ბავშვები, რომელთაც მშვენიერი კოორდინაცია აქვთ, ბურთისაც გრძობენ, თანაც ფიზიკურად ისე ახერხებენ განვითარებას, რომ ჩოგბურთს კარგად ხმარობენ. მაგრამ ეს მაინც ვამბობ კლისია. ჩვეულებრივ კი, საუკეთესო ასაკად 8-9 წელი უნდა მივიჩნიოთ. ოღონდ ხარმატების აუცილებელი პირობაა ბალის ნამდვილი მისწრაფება თამაშისადმი. ის მშობლები, რომლებიც ძალიან მიუდევნიან თავიანთ შვილებს ჩოგბურთის მოედანზე, მათ ტენისის სიძულვილის მეტს ვერაფერს ჩაუნერგავენ.

ამიტომაც აუცილებელია სულაც არაა მაინცდამაინც ადრეულ ასაკში დაწყება. მაგალითად, იტალიელ ორღანდ სიროლას 22 წელი შეუსრულდა, ნამდვილ ვარჯიშს რომ შეუდგა. ეგაა, რომ არაფერი აკლდა – ძალა, მოქნილობა, ნიჭიერება... და ოთხი წლის შემდეგ დევისის თასის გამარჯვებული ჯანდის ნეერი იყო. ერთ-ერთი საუკეთესო ამერიკელი ჩოგბურთელი სტან სმიტი 18 წლისა გამოვიდა შეჯიბრებებზე, მაგრამ ამის-ის გახსენება პირველობაზე გამოსვლისთანავე ჩემპიონი გახდა.

თუ ბავშვს თამაშზე გული შეუვარდება, მაგრამ ჯერ უნდა არ მოსდევს, მაშინ ცოტა უნდა დაუმოკლოთ და შეუსუსუქოთ ჩოგანი, ზადეც დაბლა ჩამოუწიოთ და მოედანიც სიგრძე-სიგანემოც დაუპატარაოთ. ბევრი მწვრთნელი ნარმატებით იყენებს ბავშვების სასწავლოდ შემცირებულ ფართობს მოედანს. ხშირია, როცა ჩოგანის, მოედნის ზომა, ბადის სიმაღლე თრგუნავს ხოლმე ახალბედას. გამოგონებებით, ბადის სიმაღლე მეც კი უსიამოვნო შეგრძობებას აღმიძრისა.¹

ტრავმა და სამოსლი

მე ასე ვფიქრობ, კაცს ტკივილის მეტი მოთმენა შეუძლია, ვიდრე თავად მას პკონია. კუნთების მცირე დამაბურობა, ჩემი აზრით, არ შეიძლება მოჰყვეს სერიოზული, გარჯლებული ტრავმა. ალბათ, ექიმები არ დამეთანხმებიან, მაგრამ ვფიქრობ, რომ ჩოგბურთელი მძიმე ტრავმებს გამომდებელი თამაშის შედეგად იღებს. მოყვარული სპორტსმენი, თუ მას ტკივილი აწუხებს, ჩვეულებრივ, თავს არიდებს დიდატვირთვას. მაგრამ ჩვენ, პროფესიონალები, ასე ვერ ვიპატიებთ საკუთარ თავს. დამაბურობლებსაც ხშირად გვიწევს თამაში. ასეთია ჩვენი სამუშაო. ესაბოდა, თამაშის წინ მთლიანად ამცირებს კუნთების დაჭიმვის ალბათობას და მათ სათამაშოდ ამზადებს.

ქუსლებზე და იმ ხელზე ფაჩენილ ბუბურებს, რომელიც ჩოგანი გიტარავს, ბევრი უსიამოვნება ახლავს. ფეხებისათვის საუკეთესო დამცველი საშუალებაა ორი წყვილი წინდა, რათა ხახუნი შემცირდეს. ასეა მიღებული ერთი წყვილი ბაზისის და ერთიც მაღისა იყოს. მე კი ორი წყვილ მკერვიად ნაქსოვი მაღისას ვარჩევ, რადგანაც მატჩის დროს ბურტს ვმორბობ, ხშირად მინჯვს მიმართულებებს შეცვლა და ასე ფეხსინდებიან უკეთ ვაგრძელებ დანებ. პანჩო გონზალესს² ნიადაგ სტანჯავს თითებზე დამჯდარი ბუბურები და თამაშის წინ გულდატოვებ ხოლმე მათ. იყიდება კიდევ საგანგებო ხელთაშინები, რომლებიც გოლფის ხელთაშინებებსა ჰგავს. ისინი იცავენ ხელს და ჩოგანის დაჭერასაც ცაიადილებენ, თუკი ხელის-გულზე დაიჭობა დაიბუბოთ.

ნაქსოვი სამაჯური კარგად იცავს ხელის მტევანს იმ ოფისინი, რომელიც ჩოგანს ტარს ჩამოჰყვება ხოლმე. და მისაც პაპანაქვებში ძენილი ხელისგულის დაცვა სისველისაგან. არის ძველი ნაცედი საშუალება – ნახური.

თუ ჩოგანს ვადა არ გემარჯვებათ, რაიმე უფრო შესაფერისი დაჭივნი მაღაზიებში. არის და იყიდება ტყავის თამბა, რომელიც შეგიძლიათ, თქვენი ჩოგანის ვადას შემოახვიოთ.

ჩოგბურთელის ფეხსამოსი მსუბუქი უნდა იყოს, მყარი და მარჯვე. და მაინც არ დაიფიქროთ – ორი წყვილი მატყლის წინდა ჩაიცვიოთ-მეთქი!

ტილდენის³ დროინდელი მოყოლებული, ჩოგბურთელის მიარჩნათ, აყრად არ მოემზადებულვართ სეზონისათვის, ტურნირისათვის, და ასე შემდეგ, თუკი არ გვექნება საგანგებოდ ნაქსოვი ფაქეტი, რომელიც მატჩის შემდეგ ჩაგვთავებებსო. სწორია. აუცილებელია, რომ ზედა მოსაცმელი გქონდეს, რათა არ გაცვიდე, ასპარეზობას რომ მორჩებო.

ჩოგბურთელის სასპარეზო სამოსი მალე უნდა მრეზობდეს და დიდი მოვლაც არ უნდა სჭირდებოდეს. ჩვენ, ნიადაგ გზას გაკრული მოხეტიალენი, რეცხვის უსწრაფეს მეთოდს იყენებთ; უადვილესი რამაა: ჩოგბურთელი ჩავემული შეუდგება შუასს და იქვე ვაირეცხავს საშოსკლს.

ტურნეში რომ მივდივარ, ჩვეულებრივ, რამდენიმე ხელი სამორტელი ჩაცმულობა მიმაქვს ხოლმე. ტონი როჩი⁴ კი მხოლოდ ერთ სამოგბურთო შორტს ნაიყოლებს. „ჯერ ერთი, ჩემოდანში თავისუფალი ადგილი მრჩება,“ – ასე ვერისის ტონი, – და თანაც ჯერ არ მინახავს ჩოგბურთელი, რომელიც ერთდროულად ერთზე მეტ მარჯავს იცვამდებო.

ჩანოვების მიღება

მთავარია, ბურთი მიიღო და ბადის მიღმა ვააგზავნო. ეს თუ მოახერხებ, უკვე თქვენს ძალას უჩვეულოდ მონინა-აღმდეგე – მოწმოდებელი. როდესაც ძლიერ და სწრაფ ჩანოვებას უხვდებით, საკმარისია, მხოლოდ შეაგებოთ ჩოგანი, თითქმის დარტყმას იგრძნობთ (ბოლოკათ).

მეორე მონოვებაზე ცოტა წინ უნდა ნადგეთ და ეცადოთ, ძლიერად დაარტყათ. ბევრნი მონოვების მხოლოდინში შორს დგანან. არადა, აჯობებს, სულაც აღშავალ ბურთს შეაგებოთ დარტყმა.

პანჩო სეგურა¹, როგორც კარგი მოთამაშეების უმრავლესობას სჩვევია, მეორე მონოდეტის მიღებისას წინ გადაიდა. თანაც მაშინ იწყებდა მოძრაობას, როცა მეტოქე ჩასანდობლად ბურთს მალა შეისრობდა. ამ მოძრაობით მე ჩამონდებლის ყურადღებას მივიპყრობ და, ეგების, მეორეჯერაც შეედეგს², - ამბობდა პანჩო.

მოთავარი მაინც ბურთის მისაღებად მომზადება!

როგორც კი ბურთის მიმართულებას განსაზღვრავთ (თქვენს ცაციასა თუ მარჯვენასთან დაკავშირებით), ჩოგნის ხელი უკან წაიღეთ. ბეჭი აგვიანებს მოსწენვეად ჩოგნის მოღერებას. გახსოვდეთ: ბურთის მისაღებად მზადება მაშინვე უნდა დაიწყეთ, როცა კი მეტოქემ იგი ჩასანოდებლად აისრობა!

არცთუ მარჯვედ მიღებული ბურთიც კი საქმეს ურთულებს ჩამონდებელს. ბადის მიღმა რაბან გადააადეთ, უკვე ისეთივე შანსი გაგინდიათ ქულის ბეჭისა, როგორც მეტოქეს აქვს. ეცადეთ, დაბადეთ ბურთი გადაუღებოთ, უფრო მაშინვე, თუ ჩამონდებისთანავე ბადისკენ მოინდევ. აბრაგანის³ ანგეას მაშინ მიმართეთ, თუ ბადეს ახლოს მოადეთ. ეს უკვე გაუძნელებს საქმეს. ასე რომ, მოთავარია, ბურთი, მეტოქის ჩანადგება, მიიღეთ და როგორმე ბადის იქით გააგზავნით!

როგორ მოვიძიოთ კორტზე

რა თქმა უნდა, ჩოგბურთში მთავია სპორტული ოსტატობა, მაგრამ ეს არ კმარა, რომ ნამდვილი როგბურთელი და, საერთოდ, ქემპარიტი სპორტსმენი გახდეთ. აუცილებელია, პირადი თვისებების მთელი კომპლექსი განვითარდეთ. რამდენიმე მაგალითს მოყვავ. 1966 წელს ფორესტ-პოლისში ამერიკელი კლარკ გრეზნერი და დანიელი იან ლემლი ამშის ჩემპიონატის დაბადულ ნახევარფინალურ მატჩში ფინანსებს გასასვლელად იბრძოდნენ. მესხეთუ პარტია მიიღოდა. ლემლის დარტყმის შემდეგ ბურთი უკან ხაზს იქით შეეხო მიწას. თითქოს გრეზნერმა ქულა მოიგო, ამ ვითარებაში კი ყოველ ქულას ოქროს ფასი ედო. მაგრამ გრეზნერმა მსაჯი მოიხიმა და უთხრა, ბურთი ჯერ ჩემს ჩოგანს მოხვდა. ეს არავის შეუნიშნავს, მაგრამ გრეზნერმა იცოდა, რომ ქულას უსამართლოდ არგუნებდნენ, და უარი თქვა ამ არამლუკმაზე. იმ შემთხვევაში, თუ ჩოგბურთელი უნდა ამბობს ქულაზე, მსაჯამ ეს ქულა მონინააღმდეგს უნდა მიაკუთო-

ნოს. გრეზნერმა მაინც მოიგო ეს მატჩი და მე ასე გგონია, რომ ეს იყო მისი საქცილის ბრწყინვალე სახელური.

1967 წელს პოლტონში პროფესიონალთა შორის აშშ-ის ჩემპიონატზე მე წინ ვიყავი ფინალურ მატჩში. მეტოქედ ანდრე ხიმენ⁴ შევადე. მეორე სეტის ბოლოში ჩემთვის გადაწყვეტილ ქულის გათამაშებისას ჩემი დარტყმული ბურთი გვერდით ხაზს გადასცდა. ანგარიში უნდა გათანაბრებულიყო და ანდრესაც სეტში გამარჯვების ჩემნარივე

**სიღბლიანი მოთამაშის
ლიტერატურულ მომლოცველათაში**

ლიბინი კოლერის აუქციონზე 80 ათას ფუნტად გაიყიდა კორნულის სანაპიროს მიწის ნაკვეთი, რომელიც, ლიტერატურთა აზრით, აღწერილია ვირჯინია უელსის რომანში „შუქურაზე“.

ქვიშის სანაპირო 30 პექტარის ფართობით საკურორტო ქალაქ სენტ-აივისის მახლობლად გაცხოველებული ვაჭრობის საგნად იქცა იმ წლებისად, ამერიკელ და რუს მყოფველთა შორის. გამაჯვება მოიპოვა მწერლის ინკოვნიტო თანამებამულემ. მინა მას განსაკუთრებული პირობებით გადაეცემა: პლაჟე არ შეიძლება არაფრის ანეზება და გათხრა, შეულობავი და ღია უნდა დარჩეს დამთავალიერებელთათვის, რომელთა შორის უმეტესობა სტრუინგისტია ან ლიტერატურული მომლოცველი. სანაპიროზე, აქედან იმდენა ულამაზესი ხედი ეკნის გორდების უძველესი (1858 წელს აგებული) შექურასკენ - მიჩინვენი, რომ სწორედ ეს შექურაა აღწერილი ნოვანო.

მართალია, რომანის - „შუქურაზე“ - მოქმედება გერმანიის კუნძულაზე ვითარდება, ვულფოლოცები ამტკიცებენ, რომას საფუძვლად მწერლის ბავშვობის მოგონებანი დაედო - ეულფი მშობლებთან ერთად ხშირად სტუმრობდა სენტ-აივისს.

შანსი გაუნდებოდა, მაგრამ ხაზის მსაჯამ განაცხადა, ბურთი ხაზს შეეხო - ისე იგი ქულა, გვიმი და სეტე მე დაძმჩნენოდა. ხიმენი გაცოფდა. მე ვთხოვე კომუტრაზე მყოფ მსაჯს, დასათბობრიბოდა ხაზის მსაჯს და ყველაფერი გაერკვიათ. მე არ მსურდა უსამართლო გამარჯვება. ეს მსაჯებს აუხსენი და იმედო მქონდა, რომ თავიანთ გადაწყვეტლებას გაარკვევენდნ. მაგრამ ეს არ გაკეთეს.

მსაჯის შემთხვევა მოხდა სამი წლის წინათ სწორედ იმავე კორტზე. მე და პანჩო გონზალესი ჩემპიონატის უმაღლესი ტიტულისათვის ვიბრძობით. კარგი დამაჯერებინებელი დარტყმა გამომივიდა, მაგრამ ხაზის მსაჯამ განაცხადა, ბურთი მოედანს გადასცდა. პანჩოსთვის ეს ქულა მისწრება იყო, მაგრამ პატიოსან ბრძოლაში ენადა მისი მოგება. მან უჩვენა კორტზე ის ადგილი, სადაც ბურთი დაეცა, უკანა ხაზიდან

ასე თხუთმეტოდე საწტიმეტრის დაშორებით, მაგრამ გვერდითი მსაჯე არ დაეთანხმა. ცნობილია შემთხვევები, როცა იმ ჩოგბურთელს ვისაც ქულა მისცეს, უარი უთქვამს შემდგომ ქულას ან გვიმზე და ამით თავისი პატიოსნება გამოუხატავს.

მოვიქცევიდი მე ასე? ან - პანჩო? არასდიდებთ! მას შემდეგ, რაც ჩვენ დავაგინეთ მსაჯების უზუსტობა და თხოვეთ, თავიანთი გადაწყვეტლება უარყუთო, მაშინვე დავივიწყეთ ეს ყველაფერი. ახლა შემდგომი ქულის გათამაშებაზე უნდა გადავრთულიყავით. სატურნირო მატჩში მსაჯის გამოწყვეტლებას უნდა დაემორჩილიო. მაგრამ ხან მსაჯის განაჩენს მთელი თქვენი არსება უარყოფს, მაგრამ მაინც მიმანია, რომ სჯობს ამ ვითარებაში მოთამაშე შემდგომად ამოვიდოს კამათი და წუთიერი გამმარებლა. თქვენი ხაზგასმული უნდობლობა, მოქცევა აუცილებლად საწყვედ და შეურაცხყოფის მიყენებად დაურჩებათ მსაჯთა კოლეჯის ნევებს, რომლებიც ტურნირში უანგარო მონაწილეობაზე დაითანხმეს.

პიისა თაი პეი!

ჩემს წიგნს რომ წაიკითხავთ, ალბათ, ზოგიერთ რჩევას გამოიყენებთ. კიდევ, და მაინც, მონინაძემდეგვე პრისიპორ რომ დაუდგებოთ, თქვენი სიამარვე და უნარი უნდა გამო-
უვინებო – ცოდნა და რეკომენდაციები კი არა, ან, სწორედ თქვენი პრაქტიკული უნარი უნდა მოიშველიოთ.

მარტივად მოგახსენებ: ნუ გაახვიადებთ თქვენს შე-
საძლებლობებს. დაუკვირდით მეტოქეს, გამოიყენეთ მისი შეცდომები და ეცადეთ, ბურთი მოედინიდან არ გაგექცეთ. გაითვალისწინეთ საკუთარი შეცდომები. თუ თქვენი მე-
ტოქე ძლიერად აწოდებს, ნუ ეცდებით, უფრო ძლიერი დარტყმით აჯობოთ. მისი თამაშის ძლიერ მხარეებს ნუ ჩაუდგებთ ჯიბრში.

ძალ-ღონე გამოიზოგეთ. მოედანზე ნუ დაცანცარებთ, ზედმეტ მოძრაობასა და გადაადგილებას ერიდეთ. თუ გა-
კანდეთ უიმედოდ ბურთის მოსაგერიებლად, არ ეკი-
გრძნობთ, რომ ვერ მისწვდებით. თუ მაინცდამაინც ძლი-
ერად ვერ აწოდებთ და პაერდანვე ბურთის მიღებაც არ ვეძიებდებოთ, თქვენი მიზიდებისას ბაფესთან გასლას ნუ ეცდებით.

ხანდახან ჩოგბურთელს შთაგონება ენევეა ხოლმე. ეს უდგმესი სიხარულია. თამაშის დროს ვიკიროს კიდევ, ყველაფერი როგორ გამოიძისო. ეს მშვენიერია. მაგრამ უნდა მოვახსენოთ, რომ ასეთი მდგომარეობა გინგრულ თამაშს მოსდევს, ანუ იმ მომენტებზეა, როცა მატჩის და-
საწყისიდანვე მხოლოდ იმას აკეთებთ, რისიც გვერათს.

სამი მცნება

სანამ ჩემს წიგნს დახურავდეთ, ჩემო მკითხველო, ერ-
თხელაც შეგახსენებთ: უყურეთ ბურთს! მეტოქე რომ და-
არტყამს იმ ნაშიდან, ვიდრე თქვენს ჩოგანს შევებოდე. ეს იმაზე არსებითია, როგორ გიჭირავთ ჩოგანი და რო-
გორ მიდიხართ ბურთისაკენ; მაგრამ თუ კარგად გინდათ დაარტყათ, ბურთს მზეურა არ უნდა მოამოკროთ.

ამიტომ უიმედლონიც დაიხიწყეთ და ლეივერიც. მხო-
ლოდ ეს სამი მცნება გასლოდეთ:

1. გაუმდებელი უცქირეთ ბურთს და სხვა არაფრისა-
კენ გაიხედოთ;
2. მუხლებში ჩაიხარეთ დარტყმის მომზადების დროს;
3. ცვალებ, რომ თამაშში ბურთი პირველივე ჩანოდე-
ბით შეგვანოთ.

სხვა ყველაფერი გამოცდილებისა და ვარჯიშის ამბავია. და ერთიც დამახსოვრეთ, თუ მატჩი წააგეთ, ამის გა-
ნის ნურც იწუნუნებთ და თავსაც ნუ გაიამრთლებთ. საკუთარი დამარცხების მიზეზები მხოლოდ თქვენვე უნდა გამოიძიოთ. თქვენს მეტს ისინი არავის აინტერესებს.

1. ლეივერი თავის ტანმორჩილობას მაინცნებს: 1959-ში (მისთვის უიმედლონის პირველ ტურნირზე) იგი, 21 წლისა, 162,6 სმ სიმაღლის ყოფილა. შემდეგ ცოტა ნაპოდილა.
2. რიკარდო აღონსო (პანენი) კონხალისი (1928-1995), აჰმ, მსოფლიოს ერთ-ერთ უძლიერეს ჩოგბურთელი.
3. ულიამ [ბლ] ტალდენი (1893-1953), აჰმ, მსოფლიოს ერთ-ერთი უძლიერესი ჩოგბურთელი.

4. ეტონი (ტონი) რიჩი (1945), ავსტრალია, 1969 წლის მსოფ-
ლიოს მეორე ჩოგანი.

5. ფრანსუა კო (პანენი) სეკურა (1921), ეკვატორი, 1950-52 წლებში მსოფლიოს ჩემპიონი პრევიზიონალაო პორის.

6. აბრავანი შუა საუკუნეებიდან მომდინარე ქართული სპორტული ტერმინია და ჩოგნი ბურთის მალა შესროლას ნიშნავს. აბრავანი ბურთის ჩოგნის აღმა აკურს – ასეა გან-
მარტებული საბას ლექსიკონში. ცხადია, აქ იგულისხმება ქართული ეროვნული, ძირითადად მხედრული თამაშობა (კერძოდ, ცხენურთის გუნდური და ინდივიდუალური სახე-
ობანი), რომლებიც თუ საუკუნეების საქართველოში ძალზე გავრცელებული იყო. ქართული ენის განმარტებითი ლექსი-
კონის პირველივე ტომში (1950 წ.) საბასული განმარტება უცვლელადაა გადმოტანილი [ემატება ხისნა ამ სიტყვის შე-
ცვლილ ხალხური ხატვლის გამოქმენისა, რომელსაც ბურთია-
ბასთან აბრავიანი კავშირი არა აქვს]. ძველი სპორტული ტერმინის თანამედროვე ლექსიკონში მოხვედრა თავისთავად სასახარულია, მაგრამ დაუზუსტებლად მისი ძველი დფინი-
ციის მიყვება გავრცობას ბაღებს (მომრეველი, მაკარა რეზე-
სული ზის). მართალია, სადენიეროდ, უნიკალურა მხედ-
რულთა თამაშებმა ჩვენს დრომდე მოაღწია და XX ს. შუა ხა-
ნებში დიდი მცდელობაც იყო (წარმტებული) მისი ასაღრ-
ძინებლად, მაგრამ მათი ლექსიკის საბასდროინდელი ცოდნა მინაღებულთა აღმოჩნდა. თანაც „ჩოგანი“ (ბურთთან დაკავ-
შირებით) ახალი დროის ძალზე პოპულარული (ჩვენთანაც დამ-
კედრებულ) სახეობას – ჩოგბურთის (ტენისს) უკავშირდებ-
და. შეიძლება ამიტომაც ქველ-ის ერთგომებულში (1985 წ.), სა-
ერთოდ, აღარც შეუტყობო.

იგი კვლავ ვიხილეთ ქველ-ის ახალ რედაქციამო [ტომი I, 2007]. აქ ხატვლის გამოთქმის განმარტების სალუსტრაციო მასალაც დაურთეს, მაგრამ თვითონ ტერმინის („აბრავანი“) განმარტებისათვის რაიმეს დამატება საჭიროდ არ უცნიათ. არადა, ზემოთქმული გავგებობა, დეფინიციის უპარისობა, დღეს უფრო იგრძნობა. საქმე ისაა, რომ ბოლო ათწლეულში „აბრავანი“ რავის ტერმინოლოგიაში მკვიდრება (ახალი შინაარსი ცოცხლდება) ერთი ტაქტიკურ-ტექნიკური იფუ-
თის სახელად (2007 წლის რავის მსოფლიო პირველობის რე-
პორტაჟებში გაისახლდა ხოლმე). ზოგჯერ საფეხბურთო რე-
პორტაჟებშიც ხმარობენ – მოედნის სიღრმეშიან მონინაძე-
დგვის კარისკაც ბურთის ჩაივების აღსანიშნავად (ალბათ –
მორავებების გავლენით, ნებაშე სხვა მხრივაც გადასაზრდო მათი წყალი).

ჩვენ კი, რუსული ლეივერის ტექსტის თარგმნისას, ეს ძველი ტერმინი [ალბათ, უცხოური წარმომავლობის, მაგრამ ქველთაგანვე გაქართულებული და სპორტულ და ყოფას შეთ-
ვისებულთა] გამოიყენეთ რუსული სპორტულ-ვარგონული „სეურა“-ს [იგივე „სეურკას“] მაგიერად. ეს ვარგონული ბარბა-
რინში შემოსულია ქართული ზემომეტყველებაში – ფეხბურ-
თის, ჩოგბურთის მოთამაშეთა, გულშემატკვირთა და მავრ-
რებულთა პორის, და ცხენოსნობაშიც კი (ცხენის ყალუხე დედ-
გომის გამოსახატავად). ჩოგბურთში იგი ბაღისაკენ შეტევაზე გამოქროლი მეტოქისათვის მალაო ბურთის გადაგდებას ნიშ-
ნავს შეიძლება სულის მოსაოქმედლად მოთამაშებლ ისედაც ვაგ-
ზანის მოპირდაპირე მხარეს, უკანა ხაზისაკენ. კლამირე გავლაც თავის შესაბამისად ნიშნავს – „ჩოგბურთი“ (თბ., 2002) აღწერილის გამოთქმას ირჩევს („ბურთის თავსწვეთი გადაგდე-
ბა“). მაგრამ ერთია ნიშნის ენა და უშუალოდ თამაშის, წერინის მეტყველება – აქ სწორედ მოკლ, სხარტი სიტყვა (ტერმინი) ვცქირდებთ.

ამაშლო, თვითონ როდ ლეივერი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ამ დარტყმის (აბრავანის – ?) სხვადასხვა ვარიანტებს ძველი დაცვილი ვითარების განსაზრებლად და შეტევაზე გადასასვლელადაც.

ივან ბუნინი

კაკვასია

მოსკოვში რომ ჩამოვედი, ქურდულად დაებინავდი ნაკლებშესამჩნევ სასტუმროს ნომერში, არბატის შესახვევში. ვცხოვრობდი განამბებული, ტუსალივით — მასთან შეხვედრიდან შეხვედრიამდე. ის დღეები იგი სულ სამჯერ იყო ჩემთან და ყოველთვის ნაჩქარევად შემოიბრუნებდა ხოლმე სიტყვებით:

მე მხოლოდ ერთი ნუთით... გაფითრებული იყო შეფარებული, ალღევებული ქალის მშვენიერი გაფითრებით. ხმა უწყვეტოდა და ყურება იმისა, თუ როგორ ჩქარობდა, მივგდო ქოლგა სადაც მოხედებოდა, აენია ფული და ისე მომხვევდა, შემძრავდა ხოლმე სიბრალულითა და ალტაცებით.

— მერჩვენება, — ამბობდა იგი, — რომ ის რაღაცას ვჭვობს, უფრო მეტიც — რაღაც იცის. შეიძლება ჩემს მაგიდას გასაღები მოარგო და თქვენი რომელიმე წერილი წაიკითხა... მგონია, რომ იგი ყველაფერს იკადრებს, ისეთი მკაცრი და თავმოყვარეა. ერთხელ პირდაპირ მითხრა: „მე უკან არაადრის წინაშე დავიხებე, რათა დავიცვა ჩემი ღირსება, ქმრისა და ოფიცრის ღირსება!“ ახლა რატომღაც ყოველ ნაბიჯზე მითვალთვალებს და დიდი სიფრთხილე მმართვეს, რათა ჩვენი ჩანაფიქრი განვხორციელოთ. უკვე თანახმა გამომიშევას, იმდენი ეუჩინრე, მოვკვებები, თუ არ ენახავ საშხრეთსა და ზღვან-მეთქი. მაგრამ ღვთის გულისათვის, იყავით მომითმენ:

ჩვენი განზრახვა ძალზე თამაში იყო: კაკვასიის სანაპიროებამდე ერთი მატარებლით გავემგზავრებოდი და სადმე მიყრდნეულ ადგილას გავატარებდით სამ-ოთხ კვირას. მე ვინწინიდი ამ სანაპიროს, ოდესღაც, ახალგაზრდა და მარტოხელა, კარგახანს ვცხოვრობდი სოფთან ახლოს. შემდეგ მთელი ცხოვრება მახსოვდა ის, მუტი კვიპაროსებისა და ცივი, ნაცრისფერი ტალღების სიახლოვეს გაატარებული შემოდგომის საღამოები... და იგი ფითრდებოდა როცა ვუუხებოდი: „ამჯერად მე იქ ვიქნები შენთან ერთად, მთის ჯუნგლებში, ტროპიკულ ზღვასთან...“ ჩვენი ჩანაფიქრის აღწერლების ბოლო ნუთამდე არ გვეჯეროდა, ისეთი დიდ ბედნიერებად გვეჩვენებოდა ეს ყველაფერი.

მოსკოვში ცივი წვიმები დაიწყო. ჩანდა, ზაფხული გავიდა და აღარ დაბრუნდებოდა. ცა მოიღრუბლა. სველი, ატალახებული ქუჩები შავად ბრწყინავდა გამწვლთა გამლილი ქოლგებისა და ღია ტელეების ანეული სახურავებისაგან, მოძრაობისას რომ ძაგძაგებდა. და იყო მწილი, სამიწილი საღამო, როცა ვაგზისკენ გავქმარობ, შინგანად ერთიანად გათოშილი მღელვარებისა და სიცივისაგან. თვალზე შლავა ჩამოიფხატე, სახე პალტოს საყელოში ჩავმაღე და ვაგზალი და პლატფორმა სირბილით გადავქერი.

პირველი კლასის პატარა კუბე წინასწარ შეუკვეთე. სახურავზე წვიმა ხმაურობდა. საჩქაროდ ჩამოუშვი ფანჯრის ფარდა. მეზარგულს, რომელიც სველ ხელებს თეთრ წინსაფარზე იწმენდა, ხელის ქრა მივეცი და, როგორც კი გავიდა, კარი მაშინვე ჩაქექტე. შემდეგ ოდნავ გადავინეი ფარდა და გავირინე, თან თვალს არ ვშორებდი ქრულ ბრბოს, რომელიც, პარაკაივებული, ვაგზლის ფანრების მკროლ სინათლეზე წინ და უკან დადიოდა ვაგონის გასწვრივ. შევთანხმდი, რომ მე მოვიდოდი ვაგზალზე რაც შეიძლება ადრე, ხოლო იგი — რაც შეიძლება გვიან, რათა ერთმანეთს არ შეეჩხებოდით. ახლა ისინი უკვე ადგლზე უნდა ყოფილიყვნენ. მე დაძაბული ვიყურებოდი — ისინი კვლავ არ ჩანდნენ. მეორე ზარი ჩამორე-

მატარარი სოფო ელიაშვილი

კეს — შიშისგან გამაცია — დაავკიანა ან ბოლო წუსოს მან აღარ გამომუშავა! მაგრამ იმავდ წამს თვალში მომხვდა მაღალი მამაკაცის ფიგურა, ოფიცრის კარტუზით, ვინორ შინელითა და ნატის ხელთათმანებით. ფართო ნაბიჯებით მოდიოდა და ხელკავით მოჰყავდა იგი. მე ფანჯარას მივკვლიდი და დივანის კუთხეში დავეხეთქე. გვერდით მეორე კლასის ვაგონი იყო — გონების თვალით ვხედავდი, როგორ ბატონ-პატრონივით შეუვდა იქ მასთან ერთად, მოთავალოდოდა, კარგად დააბინავა თუ არა მეზარგულმა, ვაძირ ხელთათმანი, მოხიდა კარტუზი, გადაკოცნა და პირჯვარიც გადაწერა... მესამე ზარმა თითქოს ყურთასმენა დამიხმო, მატარებელი რომ დაიძრა, გაოგნებული ვიჯექი. მატარებელმა სიჩქარე უმატა, ჯერ რწვეა-რწვეით, შემდეგ კი თანაბრად, მთელი ძალით განაგრძო სვლა... კონდუქტორს, რომელმაც იგი ჩემამდე მოაკიდა და ბარგი გადმოუტანა, გაყინული ხელით ჩაუჭკუტე ქაღალდის თუშინანი.

* ახავერი — ხარი საკიდარი (საბა), ტვირთშიხიდი ხარი

შემოსვლისას არც კი მაკოცა, მხოლოდ საბარალოდ გამოლომა, თან დვიანზე ჩამოვარდა და მლაპა მოიხადა.

— სადილობაც კი ვერ შევქელი, მგონა, ამ სამშომ როლს ბოლომდე ვერ ვითამაშებდი. სამილად მწყურია, მომიცე ნარჩანი, — მოთხრა და პირველად მომხმარა შენობით. — დარწმუნებული ვარ, უკან გამოვედევნება. ორი მისამართი მიეცი — გელენჯიკისა და გაგრის. ნახავ, სამი-ოთხი დღის შემდეგ უკვე გელენჯიკში იქნება... მაგრამ რაც არის, არის, ამგვარ ტანჯვას სიკვდილი სჯობს.

დილით გამოვედი დერეფანში, რომელიც მზით იყო სასვე და ცხელიდა. საპირფარეოდან გამოდიოდა საბნის, ოდგოლონისა და ყველაფერი იმის სუნნი, რაც დღითი დავას ხოლმე ხალხმრავალ ვაგონში. მტვრით დაფარულ, გახურებულ ფანჯრებს იქით მიპქროდა ფანჯრები სტეპები, მოჩრდილ ფართო, მტვრისაგან გუბები, რომლებსაც ეწოდებენ აზვარები*. აქა-იქ გაივლებოდა ხოლმე რკინიგზის ვიზუბრი, ბაღრები მრგვალი, ქვეტელა ყვითელი მზესუმხირებით და აღისფერი ბალებით... შემდეგ ერთმანეთს მიეწყო უსასრულო შიშველი მინდვრები ყურღანებითა და სამარხებით, აუტანელი, მწველი მზე და ცო, რომელიც მტვრის ღრუბელს ჰგავდა, ბოლოს პორი-ზონტზე მთების პირველი მოხაზულობაც გამოჩნდა.

გელენჯიკიდან და გაგრიდან გაგზავნა თითო ღია ბარათი, სადაც მას სწერდა, ვერ არ ვიცი, სად დავრჩებიო. ამის შემდეგ ჩვენ საანაპირის სამხრეთისკენ დაფუყეთ.

ადგილი, რომელიც ვიპოვეთ, პირველქმნილი მშენებრება იყო — დაფარული ალვის ხეებით, აყვავებული ბუჩქნარით, ნიუელი ხით, მაგნილიებით, ბორონულით, რომელიც შორის ამართულიყვნენ მარაოსებრი ლაშები, შავად მოჩინებდნენ ვეკიარსებში...

ადრე მელეობოდა და, კიდევ მას ეძინა — ჩაის დაღვევამდე, მას კი შეიდი საათისთვის შეეცქევილით — დაფიდი ტყით დაფარულ ბორცვებზე. მცხოვრებ მზე უკვე დღიერი, სუფთა და სიხარულიმომპერული იყო. ტყეში ლაფარდონად მზისწინავადა, იფანტებოდა და დნებოდა სულსმეხუთეული ნისლი შორს, ტყანამალაობებს იქით მტყუალად და თოვლიანი მთების მარადი სიითიერე... უკან ებრუნებოდი მცხუნვარე და მილებიდან ამოსული დამწვარი ნივის სუნით გაღვთილი ბაზრის გავლით: იქ დულად ვაჭრობა, ტყვა არ იყო ხალხის, მათი ცხენებისა და სახუნდრებისაგან — დილაობით ბაზარში სხვადასხვა ტომის მოივლები ჩამოდიოდნენ, ნარჩარად დადიოდნენ შავ, მიწამდე დაშვებულ გრიულ კაპებს და წითელ ნულელებს გამოწყობილი ჩერქეზი ქალები, თავზე შავი რადაცები შემოწვებითა და ამ სამ-გლოვარიო სამოსიდან ზოგჯერ გამოკრთებოდა ხოლმე მათი სწრაფი, ფრინველისებრი მცურა.

შემდეგ მივდიოდი ზღვის სანაპიროზე, რომელიც ყოველთვის უკაცრიელი იყო, ვანაობდით და საუზმემდე მზეზე ვინტეხი. ნასაუზმეს — ერთთავად შამფურზე

შემწვარი თევზი, თეთრი ლეონი, ნიგოზი და ხილი — ჩვენი ქონის კრამიტის საბურავქვეშ დაგუბებულ თაჯარ ბინდუნდში გაქჭლიო დარაბებიდან იქრებოდა სინათლის ცხელი, მოთამაშე ზოლები.

როცა აგროდებოდა და ფანჯარას ვაღებდით, ვხედავდით ზღვის ნაწილს, რომელიც იისფრად მოჩინდა ჩვენს ქვევით, ფერდობებზე მდგარ კევიპროსებს შორის, ის ისეთი უმთოვლო და წყნარი იყო, ვეგონებოდა, ეს სიმშვიდე და სილამაზე არასოდეს დასრულდებოდა.

შის ჩასვლისას ზღვის მიღმა თავს იყიდებდნენ საოკეანო ღრუბლები, რომლებიც ისე დიდებულად იგვიზიზებდნენ, ზოგჯერ იგი ტახტზე ნებობდა, სახეს იფარავდა გაის თხელი შარფით და ტიროდა: მხოლოდ ორი, სამი კვირა — და ისევ მოსკოვი!

თბილი და უკუნი ლაშები იდგა. ნყდიაღმი დაფრინავდნენ, ბრჭყვიალებდნენ, ტოპანისფრად ელავებდნენ (ვუცხოვანი ბუზები, მინის ზანაღლაკებით რედავას კევის მხეტი. როცა თვალის სიბნელეს ეჩვოდა, მალა ვარსკვლავები და მთების დაკბილენი თხემი იკვეთებოდა, სოფლის თავზე კი — ხეები, რომლებსაც დღისით ვერც ვაშინვდით. მთელ ღამე დუქნიდან ისმოდა ბარანის ყრუ ბრაგუნთა და ყვლის-მიერი, ნაღვლიანი, სასონარკვეთამდე ბედნერი ქვითინ თითქოსდა ერთი და იმავე უსასრულო სიმღერისა.

ჩვენთან ახლოს, ტყიანად ზღვისკენ დაშვებულ ხრამში, პატარა კამკამა მდინარე სწრაფად მოხტოდა ქვის კალაპოტში. რა საოცრად იმხსეროდა შეხვევად, თხითუბნებად მისი ელვარე წყალი იმ ჯადოსნურ ნუთებში, როცა მათხლოს და ტყეებს იქიდან გულისყურით გვიზერდა მართლაც სასწაულებრივი ქმნილება — გვიანი მთარე! ზოგჯერ, ღამდამობით, მთებთან ეშვებოდნენ სამინდლი ღრუბლები, ავობდა ქარიშხალი, მარგვიანა, სამარისებურ წყვდიადში აქა-იქ პირს აფრენდნენ ზღარული მწვანე უფსკრულები და ცის სიღრმეს ჰკვეთდა ნარღუნის მომასწავებელი ქვეტა-ქუხილი. ამ დროს ტყეში იღვიძებდნენ და კოოდნენ არნივის მართენი, ღმუჯა ფოცხვერი, ნკაენკავებდნენ ტურები. ერთხელ ჩვენს განათებულ ფანჯარასთან მათი მთელი გუნდი მოცვიდა — ასეთ ლაშქარში ისინი ყოველთვის ადამიანთა საცხოვრო-სისაკენ მისწრაფოდნენ, — ფანჯარა გავაღეთ და ზემოდან დავაცქერდით. ტურები კი იდგნენ თავსებად ნეიშში და ნკაენკავებდნენ, თავსეხავთ ითხოვდნენ. მათ რომ უყურებოდა, იგი სიხარულისგან ტიროდა.

ის უძებდა მას გელენჯიკში, გაგრაში, სოქში. სოქში ჩამოსვლის მეორე დღითი ზღვაში იბანავა, შემდეგ გაიპარსა, ჩაიცვა სუფთა თეთრული, ქათამთა კიტლი, თავისი საცტუმროს რესტორნის ტერასაზე ისაუზნა, დალია ერთი ბოთლი შამპანური, ყავა შარტუხით, აუქქარებლად მოსწია სიგარა, ნოჭერში რომ დაბოზდა დივანზე დაწვა და ორი რეკოლევიდან ერთდროულად დაიბალა ტყავის საფეხქვეში.

12 ნოემბერი, 1937 წელი

რუსულიდან თარგმნა ნატა ნაცვლიძემ

ზუსტად სამოცდათი წლის წინათ, 1939 წლის 23 აგვისტოს, მოსკოვში ხელმოწერულ იქნა თავდაუსხმელობის პაქტი საბჭოთა კავშირსა და გერმანიას შორის.

ქართულ პოლიტიკურ ფარგონზე რომ ვთქვათ, სტალინი და პიტლერი დამაკავშირებელია.

1938 წლის შემოდგომაზე ინგლის-საფრანგეთის გარიგებაში ნაცისტურ გერმანიასთან (მიუნხენში) დაარწმუნა სტალინი, რომ დასავლეთი უბიძგებდა პიტლერს აღმოსავლეთისაკენ – რუსეთის დასაპყრობად.

ახლოვდებოდა მძინვარე ქარიშხალი და საბჭოთა კავშირს თავად უნდა ეზრუნა საკუთარ უსაფრთხოებაზე. ასე მომხდებოდა თავდაუსხმელობის პაქტი ნაცისტურ გერმანიასთან. თითქმის ყველაფერი წინასწარ გახლდათ გათვლილი და შეთანხმებული.

ერთადერთი, რამაც ხელშეწყობის ტექსტში მიიყვრო სტალინის ყურადღება, იყო გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრის იოახიმ რიბენტროპის მიერ შეტანილი პრეამბულა საბჭოეთ-გერმანიის შეგობობაზე. სტალინმა შენიშნა, რომ ურთიერთშეურაცხყოფისა და ლანძღვის ექვს წელიწადს, აღბათ, უკაცოდ არ ჩაუვლია და იმის გაფიქრებაც კი სასაცილოა, რომ მათი ხალხები დაიჯერებენ – ყველაფერი მიტევებად და დაეინებნენ შთანთქო. სტალინის სიტყვით, საზოგადოებრივი აზრი რუსეთსა და გერმანიასთან თანდათანობით უნდა შეგებდებოდა ესოდენ მოუღონდელსა და გამაფრთხილებელ გარდაქმნას.

თავდაუსხმელობის პაქტის ხელმოწერას მოჰყვა ბანკეტი, რომელიც დღიანად გაგრძელდა. რიბენტროპმა გათენიებისა და შეღწევის ეცნობებინა პიტლერისათვის თავისი მისიის სრული მართებულობა.

როგორც გადმოვცემდები, იმ დღით პიტლერს თვლი იმ მონუშტავს. ეკლამი დამწყვედელი მეცხვითი აქეთ-იქით აწყდებოდა კედლებს თავისი ვილის პიჯინაზე, ბერძნულსაგანდნში. რიბენტროპის დუმული გაუხალისო ხდებოდა. პიტლერმა თავის გარემოცვას განუცხადა: თუკი რიბენტროპი ვერ მოავკარებს საქმეს, მოსკოვში მე თვითონ გავფრინდები.

მეორე დღეს ბერლინი დაბრუნებულ რიბენტროპს პიტლერი აღტაცებით შეეგება და „მეორე ბისმარკი“ უწოდდა.

წერაგონ იფიქრებს, თითქოსდა თავდაუსხმელობის პაქტი უფრო ხელსაძრული იყო პიტლერისათვის. მისი ერთგული მოკავშირე მუსოლინი სინანული აღნიშნავდა, რომ რუსეთმა გაცილებით მეტი მოიგო პოლიტიკურა და ბალტიისპირეთში, თანაც ერთი ვარსილის გარეშე.

„პერსტროიკის“ ტრუბადურები გმობენ მოლოტოვ-რიბენტროპის ხელშეწყობას (ასე უწოდებენ შემოსხმეულ პაქტს) – სტალინმა და პიტლერმა აღმოსავლეთი ევროპა მძურად გაიყვესო, თუქცა კინებს არა ძრავენ მხალე, რომ ხუთი წლის შემდეგ ჩერჩილმა (რუხელის ლეიჯი-კურხიბეტი) იმავ სტალინთან, ასევე მძურად, გაიყო იგივე აღმოსავლეთი ევროპა [გაცილებით მეტი ქვეყნები].

გმობა გმობად დარჩეს, ოღონდ ისიც უნდა ითქვას, რომ თავის დროზე დასავლეთში შეიშნენოდა მაღალი გამოცემა სტალინის გამბედაობით, რომელმაც გადააბიჯა იდეოლოგიურ ტაბუს – სახელმწიფოს უსაფრთხოების გულსათვის.

„პერსტროიკის“ ტრუბადურები იმაზეც სძრბავენ სტალინს, რომ თავდაუსხმელობის პაქტის შემდეგ იგი ამზარებდა პიტლერს მარცვლეულით, ნავთობით, იმეითი ლითონე-

რას აზრობს ყურის ბიბილო

ბით და ეხმარებოდა ნაცისტებს დავეროვებინათ სტატუტული მარჯვი, რაც საბჭოთა კავშირთან ომში გამოიყენეს, მაგრამ ავიწყდებათ, რომ საბჭოთა გერმანიისგან მიიღო არა მარტო აუცილებელი მოწოდებებიანი მიმომრეწველობისათვის, არამედ – თანამედროვე სახმედრო სისტემებიც.

იმდროინდელი დოკუმენტებიდან ცნობლი გახდა, რომ გერმანიის სარდლობა უწინააღმდეგებოდა საბჭოთა კავშირისათვის სახმედრო იმპორტებს, მაგრამ პიტლერი უკუღებუყოფდა სახმედროთა პროტესტს.

უინსტონ ჩერჩილი თავდაუსხმელობის პაქტის შესახებ წერდა: „ის ფაქტი, რომ შესაძლებელი გახდა ამგვარი ხელშეკრულება, მოწმობს ინგლის-საფრანგეთის პოლიტიკისა და დიპლომატიის ჩავარდნის მიუღ სირმეს ბოლო წლებში. საბჭოთა სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ მისთვის სასიცოცხლო აუცილებლობა იყო – დედასავლეთისკენ, რაც შეიძლებოდა შორს, გადაეწია გერმანიის არმიითა სანყისი პოზიციებზე, რათა კოლხების მოგვით დრო და მოეკრებათ ძალებით თავიანთი კოლხალური იმპერიის ყოველი მხრიდან. მათ, ძალადობით ან მოტყუებით, უნდა დაეკავებინათ ბალტიის სახელმწიფოები და პოლონეთის დედი ნაწილი, ვიდრე მათზე თავდასხმა მოხდებოდა. თუმცა მათი პოლიტიკა გულცივად ანგარიშიანი იყო, იმ მომენტში ფრიად რეალისტურად გამოიყურებოდა“.

ახლა ისიც ვკითხობთ, თუ უფრო დაეყრება – XX საუკუნის ერთ-ერთ უდიდეს პოლიტიკურ მოღვაწეს თუ „პერსტროიკის“ ტალღაზე ამოტყევილებულ მჯღაზნებს, რომ ლეღბად უამბარი გესლი გადმოიხიბეს სტალინის მისამართით და, რა თქმა უნდა, თავდაუსხმელობის პაქტის დადებაც გაუგონარ ბოროტებად ჩაუვიკლეს.

მედი და პირობებდა დაარქვი იმას, რომ ომმა გადაინია თითქმის ორი წლით!

რაც შეეხება საზღერებს, პოლიტიკაში აღტრუნიზმი ჯერ არავის სმენია. ეს უცხო ხილი მოკითხეთ ოდენ პოლიფედურ ფილმებში, უკეთილშობილეს ამერიკელთა სადიდებლად რომ თხზავენ, რათა კავშირობის მესხიერებიდან ამოშლონ პირსომბა, ვიეტნამი, ერაყი და... ვინ არის შემდეგი?

დღეს, როდესაც ევროპელი პიწკები (აღბათ, წერლიფეცა მხოსანთა კარნაბით) ერთ დეფაზე აყენებენ პიტლერსა და სტალინს, ავიწყდებათ, რომ დასავლეთის დემოკრატები, ინგლისისა და ამერიკის თამაღობით, სტალინთან ერთად იბრძოდნენ პიტლერის წინააღმდეგ და არა – პიტლერთან ერთად სტალინის წინააღმდეგ, ანუ, პოპულარული გამოთქმის მიხედვით, უმცირესი ბოროტება აზრობისის.

...სტალინიმ შემოვიგინა ერთი უკროზული ამბავიც, თავდაუსხმელობის პაქტს რომ უკავშირებდა.

თურმე ნაცისტური გერმანიის ფურერმა რიბენტროპს მოსკოვში გააყოლა თავისი პირადი ფოტოგრაფი პოფმანი, რომელსაც საგანგებოდ ევალებოდა მსხვილი პლანით გადაღულ სტალინის ყურის ბიბილო, რადგანაც პიტლერის აზრით, თუკი ბიბილო მჭიდროდ ეკვრის თავის ქალას, მისი პატრონი ნაღდად ბერალეო და თუკი არ ეკვრის, მაშასადამე არიელი ყოფილიყო (როგორც ცნობილია, პიტლერი საბჭოთა კავშირის მიწინააღმდეგ, „პოლშევიკურ-დებაკურლ“ სახელმწიფოდა).

როდესაც პიტლერი დაბაკურდა ფოტოსურათებს, მისივე შეგებით ამოისუნთქა. სტალინის წარმატებით გაველო რასისტული ტესტი და „ქემმარიტ არიელად“ იქნა შერაცხული.

ბრწყინვალე შვიდელი

მერე უხვარი ნამაღვიც
გვევლინება პატრიოტული ლი-
რიკის უბადლო ნიშნად: «საფი-
რე»

საქართველოში, არცთუ იშ-
ვითად, ქვეყნის ისტორიაც
ლექსად იწერებოდა და მომდევ-
ნო ხანის შემხატინები ბევრიადა სესხულობდნენ ვარდასულ მოე-
ფიანთა აღწერაობას საისტორიო პოემებიდან. ასე მავალი-
თად, ლექსად არის შთიზნული ცხოვრებით თეიმურაზ პირველი-
სა და გიორგი სააკაძისა - ჩვენი წარსულის, ახლათ, ვგვლავზე
ბრუნული ფრაგმენტები. მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი, მირმთავი-
ტული კეთილი იმ ფასდაუდებელი საუნჯესა, რომლის პანაია ნაკუ-
ნებასაც ქაღალთ წარმოაჩინან მისი სიდიადე და სიმდიდრე.

აი სრულქმნილი, თითქმისად არამინერი არსების მოვლენებით
გამოწვეული კოცება და აღტაცება: „ნუ არის ბრძენი ვინმე, მა-
ღალი და მაღლად მზედი, არცა ღვინი ღვინად უჩანს, არცა ჭირი
ზღაპარი, ვით ზღაპარი, ასრე ესმის უბედობა, თუნდა ბედი,
სხვაგან არის, სხვაგან ფრინავს, გონება უც, ვითა ტრედი“.

საქართველოდან უცხო მთარეს სამუდამოდ გადახვენილ პო-
ეტის ერთ სტროფში ჩაუტყდა თავისი შემოქმედებით მრწამსი,
შთამომავლობისათვის გამიზნულ ანდერძსაც რომ წაეკვას:
„მართალს ვიტყვი, შევიქნები ტყუილისა შიამში რად? ვერას
უქმბ საბაგელთა, უფროულთა შირ-საფერად. მე, თუ გინდა,
თავიც მომჭრან, ტანი გახვხვას ვასაბერად, ვინც არა ჰგავს კა-
ხაბერსა, მე ვერ ვიტყვი კახაბერად“.

რად გაგივიწყებს უღიშლო და გულცივი გარემოს გამოისო-
ბით თავმოქმედებულ მეოცნებისა და ქართლის ბედზე მადურა-
ხის ქვეყნობიერ ნაძილსა თუ წინააღმდეგობას. „ნუ დავიგნობო
ჩენსა მამულში, ჩემთა წინააპართ საფლავზე შორის; ნუ დამი-
ტროს სატრომ ვეღლისა, ნულა დამეცეს ცრელი მწუხარის,
- შავი ყურანი გამიხიხრის საფლავს მდგომალთა შორის ტილის
მინდვრის, - და ქართლხალა ძაღლთა შიენილთა ზარით, ღრია-
ლოთ, შინას მომპაროს!“

რამდენი სული ეული გამოიკრებდა ამ სიტყვებს შორეულსა თუ
ახლი წარსულში, თავის სათქმელად ჩაივლიდა, მაგრამ თქმით ქი მო-
ხლო იმ ერთმა თქვა, უსაც განებნა ქუშირტიკა პოეტის სიბუნძე.

ნეტავი რა დავამართებოდა „ხედვიერი ერის“ ატროს, ერთი
საბუნძე რამ შეიძლება თავისი სახმობილ? ალბათ, ხელმე-
ორედ დამერბა გულსაკლავ სიტყვებს: აჲ არვის - დიდსა, თუ
პატარასა, - ქვეყნის ტციოლი არ სტკივა გული“.

და ტყუილანთა დაუფრთხინებ ყოფიანს: ჩვენს ცუდს არ მალავ,
ვც ნივ ცხადი სიძულელი არსოა! ვინ დაუჯერებს, რომ სამშობ-
ლოს სიყრფელი აღაპარაკებდა.

რუხ, ხმელეთ-ზურმუხტო, ჩემო სამშობლო მხარეო, სწავლი
დაბრუნებულელო, მკურნალად შემეყარეო!

მილიონჯერ დასრულებული, უთმადოდ ვაცხვილი და
უნიყო ენაბრუნებით დაკნინებული მოტივი ამაყად გაბზის
მორავს და მიგანშობს, რომ მისი სათავად ვერ კიდევ შეუწყენ-
ლიდა და ინარჩუნებს თავის პირველქმნილ უნამკობას.

აგერ, თვისტომთაგან გაუცხოებული და თავდაუზოგავად
ამბოხებული სულის ექსტაზი: „გაჯავადრე ქეთთავადო, ფრრ
დაიდაც მგლისასო; ხელი გაიხვას ფრანგულსა, შუქი ამოხდა
შინასო“.

და იმავე კალმის ნაყოფი - სამაგალითო შემწინარებლობით გამ-
სტყალული ქება სათნოებისა: „იტრონი? შადლი გქინა, მე რა გამე-
ვარ მაგისა? დიდაც მუდამაც უხდება გლავა ვაგაკის ნიშნად“.

და ზოლოს, გავიხსენო ის კაცი, ცოცხალი რომ გვიანავს
თბილისის ქუჩებში. რამდენიც უხდება კონხერტურული ლექსი
დაუნერხა მიზეზთა და მიზეზთა გამო, იოტსილნება რრდილი ვერ
მიადგება მის შემოქმედების უზარმაზარ სიწაილეს. და თუკ
ულმობელი შორის თვალს დაუბოჭავს თავის დივრს და მის
თვალში ბუნეს მიარერება, აღიბიბი იფიციებს ნებისმიერი ში-
სი შედევრი და ზედაურთა რემას ნინ გაუმტვება რრუტორად
ურრუელეს, სადაც სუფევს სასონარკვევითებით შეპყრობი-
ლიფშაღება, სიმფონის დარად მრავალთა მანათა და დამოუკ-
დებელი გათავისებთა შემეცელი, სანახევროდ ბუნდოვანი, სანა-
ხევროდ კამკამა და უსაზღვროდ ახლოვანი. „მხოლოდ ნილის
თარეშო, სამუდამო მხარეში, გვიით თუ სამარეში, წყვილი
შენაწინებო, როგორც ზღვის ხედილი, როგორც მდის ტრე-
ალი, ჩქარი გვიცინვა-გვანილი ქიან ლეჯარ ცხენებში“.

ქართული პოეზიის საუნჯეაგან წემით დამონშებული სტრი-
ქონების კითხვისას ნუიით მინც ვგორდებდა ნუილი, „შობარონ-
ე ღერბანისა“, რომლიც ტოტალურ უღბლობას ფხებევი გაუ-
ქრებში, საზეუნედად უფიანერებს უსწყო კონსტრუქტის როდს
გაძაღბულიც ცხოვრების დაწასამავგორილ სანქტუარში, ნილ-
ბოზანთა ვუნდს რომ გაუმართავს. დროებით მინც ვგორდებ-
და უკუღმართი ყოფიერების ხუნდებთა და ლექსი გადაგვისროს უწი-
რი სიყრფელს. განუტვებებს, ტციოლის დავიამბებს, მცირეობად
ძალ-ღუნელად დაგბირუნებს და კიდევ ერთხელ დავაბრუნებს,
რომ ამოიდ როდი უთქვამს მაცხოვარს: „არა პურითა მილოდ...“

მოზაიკა

2009 წლის 31 ივლისს კიდევ ერთი საინტერესო და ლამაზი
ლექსების კრებული გამოქვეყნდა. ავტორთა ახალგაზრდა, ნიყო-
რა პოეტი ირმა შილაშვილია, ეს მისი მეოთხე პოეტური კრე-
ბული, რომელიც შესულია სხვადასხვა დროს დაწერილი ლექსები.

ირმა შილაშვილის პირველი ნიღმი „არსებული სიტყვა“ 1992
წელს დაიბეჭდა გამომცემლობა „მერანიში“. მეორე კრებული
„მოლოდერ თალი“ დაკომპლექტებულია პოეტის რუსულ-ქართუ-
ლი ლექსებით, თბილისი მესამე გამოცემა „ცრემლის ნადეხური“.

შუშუნტავიცა თავად ნიღვის ავტორს ირმა შილაშვილმა გახს-
ნა. მადლოვანია გამოხატვა მეტყველთაგან: „დიდი მადლობა აქ
შობრძინებისთვის და იმისათვის, რომ ჩემი ახლად დაბადებული კო-
რეპული გამოსცავა გულთან ახლოს მიიტანეთ. ნიღვის, როგორც
დამიანს, ისე სტრუქტურა დალოცვა და სურნაღება დიდი მადლობა,
რომ თქვენს მისი გამხორციელებში დამეხმარეთ“, იცვდ დასძინა: „სამ
დღემ ვერმანიაში მივეტზავრები და ეს საღამო მინდა ძალიან
ღამაში გამოვიფიქ, თუნდაც და მუც დავერქოს ღამაზე მოგზაობებს“.

ირმა შილაშვილი ამჟამად ვერმანიაში მოღვაწეობს:
„ვერმანიაში ცხოვრებამ მას დიდი სტრუქტული მისცა, მისი ლექსები

გასცდა რეკონსტრუქცი ფარგლებს და დაუახლოვდა ევროპულ
პოეზიასაც გამოიწვია იმან, რომ მან ახლოს გაიყენ ევროპული
პოეზია“, — განაცხადა საღამოზე ნიღვის რედაქტორმა მთხო
მოსულემილიმა და აღნიშნა: „ირმას სურფილი იყო ეს ნიღმი მისი ერთ-
ერთი რრული კრებული ყოფილიყო, მაგრამ მე ვთვლი, რომ ირმა
ძალიან ახალგაზრდა იმისათვის, რომ რრული კრებული გამოსცეს“.

ირმა ჩემი ძველი გამოგობარა, მისი ლექსები პირველად
ინტერნეტ სივრცეში ვიხილე, გარემო ნებისმიერ ადამიანზე
მოქმედებს და სწორედ ამ მიზეზითაც ასეთი ღამაზა მისი
ლექსები, — გამოთქვა თავისი მოსაზრება გილა ხიზაშიძელმა,
ვისი მონაწილეობითა და გულისხმიერებით დაიბეჭდა ირმას
პირველი ნიღმი.

ირმა ჩემი უსაყვარლესი სტუდენტ იყო, რომელიც მე გრა-
მატიკას უთხოვდა, თუმცა ვერა და ვერ შეეყვარე როგორც
საკავი, იმდენად გამეფარე იყო მასში მისთვის სიყვარული.
ამოქვეყნებო პოეზია სიტყვის მესიკაა, მეც ვთვლი, რომ ირმას
ლექსების კითხვისას ღამაზე მესიკას უთქვამ, — განაცხადა
ირმას შედეგობა პროფესორმა გიორგი ცოცხანიძემ.

ახალი ათონის მამათა მონასტერი

ახალი ათონის მამათა – მართლმადიდებლური – მონასტერი დაარსდა 1875 წელს, წმ. პანტელეიმონის მონასტრის (რომელიც ათონზე მდებარეობს, საბერძნეთში) ბერების მიერ.

ათონის შიშის მონასტრის გაზრდილმა სამშობ რამდენიმე ბერი გამოუშვა კავკასიაში, რათა ადგილი შეერჩიათ ახალი მონასტრის ასაშენებლად, რომელშიც სამშის ნაწილი გადმოსახლდებოდა. ახალი მონასტრისთვის ადგილის ძიება შოლოდ სამშის გაზრდილი რაოდენობით არ აიხსნებოდა, ბერებს შიში ჰქონდათ, რომ თურქეთის იმპერიალისტები მოახლოებული რუსეთ-თურქეთის ომის დანაშაულებების შემთხვევაში, რუს ბერებს ათონის შიდიან განდევნიდნენ. მათ შეარჩიეს ფსორცხა და ნეოპნიზანტურ ყაიდაზე აგებული წმინდა სიმონ კანანელის ტაძრის მიმდებარე ტერიტორია.

მოულოდნელად, მოხდა ისე, რომ რუსი ბერები ათონის მთაზე დატოვდა ახალი ათონის მონასტრის მშენებლობამ თითქოს აზრი დაკარგა, თუმცა მშენებლობა მაინც არ შეწყვეტილა, ის კი არადა, უფრო გაფართოვდა და წმინდა სიმონ კანანელის ტაძარს "მიება".

მონასტრის მშენებლობა 1884 წელს დაიწყო და 1896 წელს დაასრულეს. სამუშაო კოლხოსალური გახლდათ: მშენებლობისათვის საჭირო იყო ტონობით მიწის გამოტანა, რაც სპეციალურად შერჩეული ადგილიდან ხდებოდა. სანამ მშენებლობა დაიწყებოდა, ნახევარი მიწის მოჭრილი იქნა. სამუშაო თითქმის წარმოუდგენელ პირობებში მიმდინარეობდა – საერთოდ არ არსებობდა მთამდე მოსასვლელი გზა, თუმცა ყველა სამშენებლო სამუშაო 12 წელში დასრულდა.

მშენებლობაში მონაწილეობა იმპერატორმა ალექსანდრე მესამემც მიიღო (წმირედ მისი საშუქარია დასავლეთ კორპუსის საშრკლო). მონასტრის ტერიტორიაზე რამდენიმე ტაძარია: ამაღლების ტაძარი, წმ. ანდრია პირველწოდებულის ეკლესია, ათონელ წმინდა მამათა ტაძარი, ივრინ ნამებულის და ლეთისმშობლის ტაძრები.

მონასტერი აშენდა სიმონ კანანელის ძველი ტაძრის მიმდებარედ, სადაც ასევე დამარხულია წმინდანის ძველები. იქვე მღვიმე, სადაც, გადმოცემით, სიმონ კანანელი განმარტოებით ცხოვრობდა და ლოცულობდა. 1884 წელს ეს მღვიმე განათდა ხელეწუნარად და შიგნით დაიდგა წმინდა ანდრია და წმინდა სიმონის ხატი. დღემდე ამ გამოქვაბულს ამ წმინდანთა სახელი ჰქვია.

1917 წლამდე ახალი ათონის მამათა მონასტერი მთავარ სასულიერო ცენტრად ითვლებოდა მთელ კავკასიაში, თუმცა 1924-ში კომუნისტებმა მონასტერი გააუქმეს და შიგ ფერ სამედიცინო ცენტრი გახსნეს, მერე ტურისტული ბაზა, შემდეგ კი მუზეუმი და წლების მანძილზე მღვდელთმსახურება არ მიმდინარეობდა იქ. ზღვის სიახლოვეს განლაგებული მონასტრის ტერიტორია დამთავალიერებლების დიდ რაოდენობას იზიდავდა წლების მანძილზე.

1990-იან წლებში მონასტერში მღვდელთმსახურება განაზღვდა. ომის შემდგომ წლებში კი ქართველი ბერებისაგან საერთოდ დაიკალა (გარკვეულწილად ამას ხელი შეუწყო კამანში ქართველი მღვდელმონაზონის ანდრია მოკვლამაც). წლების მანძილზე ახალი ათონის მამათა მონასტერი იმ ფორმას ინარჩუნებდა როგორც აშენდა, 2000 წლის შემდეგ კი რუსეთის საპატრიარქოს ხელდასხმით, აფხაზეთის მხარეში მის რეკონსტრუირებას მიჰყო ხელი. შეკეთდა შეღავლული მთავარი სამრეკლო და წამოწყებულ იქნა ექვსასამდე სენაკის მშენებლობა.

ამდენი ბერი არათუ მთელი აფხაზეთის ტერიტორიაზე, ზოგადად აფხაზი ეროვნების მღვდელთმსახურიც კი არ არსებობს, სავარაუდოდ, ათონის მამათა მონასტრის რუსი მამაობები ისევ "გაფართოვდნენ", ან მასობრივი ბერად აღკვეცა მოსახლდენი აფხაზ მოსახლეობაში, ანდა ქართველ მღვდელმსახურებს უშაადებენ სენაკებს...

ბ 126/300

სასალონო ნამუშევარი

საქართველოს მემკვიდრეობის

ISSN 1087-77

9 7716 177